

ΕΚΛΟΓΗ

ΑΠΟ ΤΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΟΛΟΥ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

ΤΟΜΟΣ Β'

ΜΑΡΤΙΟΣ 1946

ΑΡΙΘΜΟΣ 3

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

"ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ"	HAIA BENEZH	1
Σκέψεις γύρω από τον Ο.Η.Ε.	Eleanor Roosevelt	6
Ο χειμώνας στην Ευρώπη:		
Πολωνία	Storm Jameson	11
Γαλλία	Quentin Reynolds	20
Βιέννη	Peter Roda	27
Άρώματα και καλλυντικά	"London Calling"	32
Έργα Έλληνικής Τέχνης στην έκθεση του Burlington House	Bernard Ashmole	38
Η Νέα Δημοκρατία	Sir Arthur Salter	43
Εύρω από την Ελλάδα του 1821	J. Emerson & C. Swan	48
Η κατάκτηση της Ώλης απ' τον άνθρωπο	Garet Garrett	51
Τό μυστήριο της «Ατλαντίδας»	Leois Spence	58
Η μόδα και τα αίτια της	James Laver	61
Η ώρα των εξοτήσεων	Beverley Baxter	65
Σιτάρι-Κριθάρι	Γιάννη Βλαχογιάννη	68
«Άνθρωποι πειραματόζωα»	"Army Talks"	72
Οι Άραβες και οι Έβραίοι μπορούν να ζήσουν μαζί...	Jack Esten	82
Στό Νησί του Πρόσπερου	Laurence Durrell	85

Μ Η Ν Ι Α Ι Ο Π Ε Ρ Ι Ο Δ Ι Κ Ο

ΕΚΑΤΟ ΧΡΟΝΙΑ

Μὲ τοῦ Κανάρη τὸ δαυλὶ
καὶ μὲ τοῦ Μπάϋρον τὸ φιλί,
τὸ φῶς ξανὰ ἀπὸ τὴν Ἀνατολή,
κ' ἡ Ἑλλάδα; Αἰώνια.

Ἑκατὸ χρόνια.

Καὶ μὲ τὴ δάφνη καὶ μὲ τὴ διχόνοια,
καὶ κάτου ἀπὸ τὴ σκέπη τῆς ἐλιάς,
ὅποιος κι ἂν εἶναι ὁ βασιλιάς,
ἡ Ἑλλάδα αἰώνια.

Ἑκατὸ χρόνια!

Νίκες πού λάμπουν σὰν ἀπὸ τὴ θεία τὴν Πρόνοια,
ματιὰ σκοπεύτρα, ἀόμματες ὁρμές,
σεισμοὶ καὶ μπόρες καὶ νεροσυρμές,
ἡμέρες πού φεγγοβολοῦνε σὰ φερτὲς ἀπὸ τὸν ἥλιο,
σὰν τὴ θαλασσοτίναχτη θεὰ τὸ νέο βασίλειο.

Στὸ ἄνα τὸ χέρι τὸ σπαθὶ καὶ στ' ἄλλο χέρι ἡ λύρα,
ἡ Ἑλλάδα σὰ γραμμένη ἀπὸ τὴ Μοῖρα,
ἡ Ἑλλάδα αἰώνια!

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ *

* Ἀπὸ τὴ συλλογὴ «Περάσματα καὶ Χαιρετισμοί», πού κυκλοφόρησε
ὅταν γιορτάζονταν τὰ ἑκατὸ χρόνια τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνεξαρτησίας.

ΕΚΛΟΓΗ

ΤΟΜΟΣ Β'

ΜΑΡΤΙΟΣ 1946

ΑΡΙΘΜΟΣ 3

« Ἐλευθερία »

ΤΟΥ ΗΛΙΑ BENEZH

(Ἄρθρο γραμμένο εἰδικὰ γιὰ τὴν « Ἐκλογὴ »)

ΕΝΑΣ ΟΔΟΙΠΟΡΟΣ ταξιδεύει στὴ γῇ τῆς Ἑλλάδας. Ἕνας ξένος. ἔχει μάθει ἀπὸ τὰ βιβλία πῶς ἡ γῇ αὐτὴ ἐδῶ εἶναι ἱερή, πῶς κάθε σπιθαμὴ τῆς εἶναι δεμένη μὲ ἱστορία. Ὡς τόσο εἶναι κάτι πού τὸν ξαφνιάζει: Ἐνῶ περιμένει σὲ κάθε βῆμα του νὰ βρεῖ ἕναν τόνο δυνατό, μιὰ φωνὴ πού νὰ ὑπογραμμίζει ἔντονα αὐτὸ τὸ παρελθόν, αὐτὴ τὴν ἔνδοξη ἱστορία, δὲ βρίσκει παρὰ ἕνα σιωπηλὸ μεγαλεῖο. Βλέπει μιὰ φύση φωτεινὴ καὶ αὐστηρὴ νὰ σκέπει ἕνα λαὸ ἀπλὸν ὅσο δὲ γίνεται, φτωχὸ καὶ περήφανο ὅσο δὲ γίνεται. Ὁ ξένος λέει: «Ποῦ εἶναι λοιπὸν τὸ μεγαλεῖο τῆς Ἑλλάδας; Μήπως εἶναι μόνο αὐτά, ἐδῶ κι' ἐκεῖ, τὰ ἀρχαῖα ἐρεῖπια;» Θὰ χρειαστεῖ νὰ μείνει λίγο στὴν Ἑλλάδα. Καὶ τότε θὰ τὸ ἀνακαλύψει. Κληρονομημένο ἀπ' τοὺς παμπάλαιους χρόνους, ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιὰ, φερόμενο μέσα ἀπὸ αἰῶνες φωτεινούς κι' ἀπὸ αἰῶνες σκοτεινούς, ζεῖ μὲς στὸ λαὸ τῶν ψαράδων καὶ τῶν βοσκῶν τῆς τυραννισμένης τούτης γῆς, ζεστό σὰν τὸ φῶς πού καίει ἕνα πάθος ζωῆς. Αὐτὸ πού στὴν τελευταία του ἀνάλυση εἶναι τὸ μεγαλεῖο τῆς Ἑλλάδας: Τὸ πάθος γιὰ τὴν Ἐλευθερίαν καὶ τὸ πάθος γιὰ τὴν Ἐκφράση. Γιὰ τὴν Ἐκφράση τὴν καλλιτεχνική, πού κι αὐτὴ πάλι δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ μιὰ λύτρωση, ἀπὸ κατάκτηση Ἐλευθερίας.

Πέφτοντας πίσω ἀπὸ τὸ Καλλίδρομο, τὸ βουνὸ τὸ πέρα ἀπ' τὸν Παρνασσό, ὁ ξένος βρίσκει ἕνα βοσκό. Ὁ ξένος ξέρεي πὼς πλησιάζει σ' ἕναν ἀπ' τοὺς κορυφαίους χώρους τοῦ κόσμου, πού εἶναι ἐκεῖ γύρω.

Λέει στὸ βοσκό:

«Τί τόπος εἶναι αὐτὸς ἐδῶ; Πῶς λέγεται τὸ μέρος;»

Ὁ βοσκὸς λέει ἀπλά:

«Τὸν λένε Θερμοπύλιν. Ἐδῶ εἶναι τὰ Θερμοπύλιν».

«Ο ξένος αισθάνεται να τον κυριεύει δυνατή συγκίνηση. Λέει :
«Ξέρεις τί είναι Θερμοπύλες; Ξέρεις τί έγινε εδώ;»
«Ξέρω, λέει γαλήνια ο βοσκός σὰ νὰ λέει τὴν πιὸ ἀπλὴ ἱστορία τοῦ κόσμου. Τὸ ἔμαθα ἀπ' τὸν πατέρα μου. Ἀπ' τὸν πάππο μου. Ἐδῶ λέει τοὺς σταματήσαμε».

Δὲν ξέρεи νὰ πεῖ «τοὺς βάρβαρους», δὲν ξέρεи νὰ πεῖ «Πέρσες».

Ἡ Ἀνατολὴ παίρνει στὰ μάτια του ἓνα σχῆμα, γίνεται χρῶμα.

«Τοὺς ἀραπάδες, λέει. Τοὺς σταματήσαμε ἐδῶ».

Πιὸ πέρα ὁ ὁδοιπὸρος περνᾷ ἓνα γεφύρι. Ρωτᾷ ἓναν ἄλλο βοσκὸ πὺν βρίσκεται ἐκεῖ κοντά:

«Ἐχει ὄνομα τοῦτο τὸ γεφύρι;»

«Ἐχει, λέει. Τὸ λένε Ἀλαμάννα».

«Ἐγὶνε τίποτα ἐδῶ;»

«Ἐδῶ τοὺς κρατήσαμε, λέει ὁ βοσκός. Τοὺς ἀραπάδες πὺν ἤρθαν νὰ μᾶς ρημάξουν».

Ὁ ὁδοιπὸρος ἀφήνει τὴ στεριά καὶ μπαίνει σ' ἓνα καίκι πὺν ταξιδεύει στὸ Αἰγαῖο. Θὰ μαρκάρουν ἀπ' τὴν Κούλουρη μὲ τὸ πέσιμο τοῦ ἡλίου. Φυσάει μπουνέντες. Ὅλα παίρνουν ἓνα ἀνάλαφρο ὕφος στὸ Σαρωνικὸ ὅταν φυσάει μπουνέντες. Σὲ λίγο βγαίνουν τὰ πρῶτα ἄστρα.

«Ξέρεις; λέει ὁ μοῦτσος τοῦ καϊκιῦ στὸν ξένο. Ἐδῶ ἔγινε τὸ μεγάλο κακό» καὶ δείχνει τὰ νερὰ τῆς Σαλαμίνας.

«Σῶπα ἐσύ! Τί ξέρεις ἐσύ ἀπ' αὐτά! βάζει μπροστὰ ὁ καπετάνιος τὸ μοῦτσο. Ἐλα νὰ σοῦ τὰ πῶ ἐγώ», λέει στὸν ξένο.

Κι' ἐνῶ ἀπὸ πάνω τους ἡ Μεγάλῃ Ἀρκτος γράφει ἀτάραχη τὴν ἀργὴ πορεία της, ὁ καπετάνιος τοῦ καϊκιῦ πὺν φεύγει γιὰ τὸ Αἰγαῖο λέει στὸν ξένο γιὰ τὸ τί ἔγινε ἐκεῖνὴ τὴ μακρινὴ μέρα σὲ τοῦτα τὰ νερὰ τῆς Σαλαμίνας, τὴν ὥρα πὺν ἀποφασίζοταν ἡ τύχη τῆς Ἑλλάδας καὶ τοῦ κόσμου. Αὐτοσχεδίαζε, προσπαθοῦσε μὲ κινήσεις τῶν χειρῶν δείχνοντας τὸν ὁρίζοντα νὰ δώσει ἓνα σχέδιο τῆς ναυμαχίας, τὴν πορεία της. Ὅλα αὐτὰ μὲ φαντασία τόσο ζωηρὴ σὰ νὰ εἶταν πράγματα χτεσινά, σὰ γεγονότα πὺν τὰ ἔζησε ἢ πὺν τὰ μελέτησε.

«Ποῦ τὰ ξέρεις ὅλ' αὐτά;» λέει ὁ ταξιδιώτης.

«Ἐγώ; ἀναρωτιέται ὁ καπετάνιος. Τὰ πῆρα ἀπ' τὸν πατέρα μου, αὐτὸς τὰ πῆρε ἀπ' τὸν πατέρα του. Ἐτσι τὸ χουμε ἐμεῖς».

Τὴ νύχτα ἔχει πολλὰ ἄστρα. Εἶναι πιὰ ὀξω ἀπ' τὸ Σαρωνικὸ, εἶναι στὸ Αἰγαῖο. Καὶ τότε ὁ ξένος ξαπλωμένος στὴν κουπαστὴ τοῦ καϊκιῦ, ἀκούει τὸ μοῦτσο νὰ τοῦ λέει παράξενα παραμῦθια γιὰ τὴν Κυρὰ τῆς θάλασσάς του, γιὰ τὴ Γοργόνα. Ἐχει λέει στίς πλάτες της χουσὰ φτερούγια κι' ὅλο τριγυρίζει στὰ πέλαγα γυρεύοντας τὸν χαμένο ἀδερφό της, τὸ Μέγ' Ἀλέξανδρο πὺν χάθηκε στίς χῶρες τῆς Ἀραπιάς.

«Τί γύρευε στὰ μέρη τῆς Ἀραπιάς ὁ Μέγ' Ἀλέξανδρος;» ρωτᾷ ὁ ξένος.

Ὁ μοῦτσος δὲν ξέρεи τὸ λόγο. Ὅμως προσπαθώντας νὰ μαντέψει εἶναι ἀνίκανος νὰ φανταστεῖ τίποτα ἄλλο. Λέει ἀπλά:

«Θὰ πῆγε, φαίνεται, νὰ λευτερώσει τοὺς ἀνθρώπους».

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ καίκι βρίσκεται σ' ἀνοικτὰ τῆς Χιός. Ὁ ἥλιος ἀστράφτει πάνου στὰ μικρὰ κύματα. Ὁ ξένος κοιτάζει θαμπωμένος καὶ ἀμίλητος τοῦτο τὸ παιχνίδι τοῦ νεροῦ καὶ τοῦ φωτός. Τὸ κοιτάζει κι' ὁ καπετάνιος. Ὅμως γι' αὐτὸν τοῦτο ἐδῶ δὲν εἶναι μονάχα παιχνίδι ἀπὸ νερὸ καὶ φῶς.

«Ἐδῶ, λέει, ὁ Κανάρης . . .»

* * *

Ἐτσι ζεῖ μέσα σὲ τοῦτο τὸ λαὸ τῶν βοσκῶν καὶ τῶν ψαράδων, ἀπλὰ καὶ χωρὶς ἐπίδειξη, συνέχεια καὶ ἰδανικὸ ζῶης, τὸ πάθος γιὰ τὴν Ἐλευθερία. Καὶ στὴν περιοχὴ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς τέχνης, πὺν ἐδῶ ἔφθασε στὰ κορυφαῖα τῆς ὄρια, πόθος ἐλευθερίας ἴσως νὰ εἶναι πάλι τὸ πρωταρχικὸ κύτταρο. Γιὰ νὰ ἐξηγήσει τὴ δημιουργία, γιὰ νὰ τῆς δώσει μέτρο, δηλαδὴ γιὰ νὰ λευτερωθεῖ ἀπὸ τὸ χάος της, ὁ λαὸς τοῦτος ἐδημιούργησε τὴ θαυμαστὴ μυθολογία του. Ἐφκίαζε τοὺς πιὸ ὠραίους θεοὺς πὺν εἶδε ποτὲ ὁ κόσμος, συναντιλήπτορες στὰ πάθη καὶ στίς δυστυχίες του, φίλους τῶν καλῶν καὶ τῶν πικρῶν του ἡμερῶν. Μὲ τὸ νὰ τοὺς κάνει ἀνθρώπινους, μὲ πάθη καὶ μὲ ἀδυναμίες, τοὺς στέρησε ἀπὸ κάθε ἀσκητικὴ αὐστηρότητα, τοὺς ἀπογύμνωσε ἀπ' τὴ δύναμη τῶν τυράννων. Καὶ δὲν εἶναι χωρὶς σημασία πὺς στὴ γῆ αὐτὴν ἐδῶ ἀκούστηκε γιὰ πρώτη φορὰ ὁ τραγικὸς λόγος, κάθαρση τῶν παθημάτων, ἀπελευθέρωση τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐτσι, σὲ μιὰ θαυμαστὴ συνεξάρτηση τὸ πνεῦμα καὶ ἡ πράξη μπόρεσαν νὰ δώσουν ἐδῶ μεγάλες στιγμὲς τῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρώπου. Ὅταν πρὶν ἀπὸ 125 χρόνια ἦρθε ἡ ὥρα τοῦ δουλωμένου λαοῦ νὰ τὰ βάλει μὲ μιὰν Αὐτοκρατορία ὅλος ὁ κόσμος γύρισε κατὰ πάνω του τὰ μάτια του: «Τί θὰ κάνουν; εἶπαν οἱ ξένοι μελαγχολικά. Εἶναι ἀδύναμοι κι' ὁ ἐχθρὸς τους εἶναι φοβερός. Αὐτὸ πὺν κάνουν εἶναι τρέλλα».

Κι' ἀληθινὰ ἦταν τρέλλα. Ὅμως μὲ τέτοιες τρέλλες εἶναι συνθεμένο τὸ μεγαλεῖο τῆς Ἑλλάδας. Ἐτσι ἔγινε τὸ 21. Τρέλλα ἦταν ἀργότερα ὁ σηκωμός τοῦ 66 στὴν Κρήτη πὺν γέμισε μὲ ἐρείπια τὸ νησί καὶ μὲ τάφους. Ὅμως ἀπ' τὴν τρέλλα αὐτὴ βγῆκε τὸ Ἀρκάδι. Τρέλλα ἦταν ἡ ἀντίστασή μας, τὸ 40, στίς φασιστικὲς ὁρδὲς στὰ Ἀλβανικὰ βουνά. Κι' ὅμως ἀπ' αὐτὴ τὴν τρέλλα βγῆκε ἡ πρώτη ἀντιφασιστικὴ Νίκη τῆς Εὐρώπης, αὐτὴ πὺν μᾶς ἔδωσε ἀπὸ τότε

τὸ μεγαλεῖο τῆς θυσίας, τὸ προβάδισμα ἀνάμεσα στὰ ἐλεύθερα ἔθνη. Τρέλλα ἦταν ποὺ ἀντὶ νὰ σκύψουμε ἔπειτα τὸ κεφάλι στὸ βάρβαρο κατακτητὴ μας ὅπως ἔσκυψαν ἄλλοι πολὺ δυνατοτέροί μας, ἡμεῖς πεινασμένοι, κυνηγημένοι, ἀρνηθήκαμε νὰ δουλωθοῦμε κι' ἔτσι ἐκάναμε μὲ τὴν ἀντίστασή μας τὸ πάθος γιὰ τὴν Ἑλευθερία κανόνα καὶ μεγαλεῖο ζωῆς. Τρέλλες εἶταν ὅλα αὐτὰ καὶ ὁ ξένος κόσμος τὰ παρακολουθοῦσε θαμπωμένος κι' ἐκπληκτός. Μὰ φαίνεται πῶς αὐτὴ ἡ φλόγα ποὺ ἀστράφτει μὲς στὸ λαὸ μας εἶναι μὴ ὕλη σὰν τὸ αἷμα, μόνιμη καὶ ἀναντικατάστατη, προνόμιο καὶ ἀρετὴ μας, κληρονομία μὲν ἀπ' τοὺς παμπάλαιους χρόνους, ἀπ' τὰ χρόνια τῶν Θερμοπυλῶν ὡς τὸ 21, ὡς τὴν Πίνδο.

Εἶναι ἡ παραμονὴ τῆς μάχης τῶν Μύλων. Ὁ Ἱμπραὴμ περνᾷ μὲ φωτιά καὶ μὲ σίδερο τὴν Πελοπόννησο. Ἀνοιχτὰ στὸ πέλαγος εἶναι ἀραγμένη ἡ φρεγάδα τοῦ Δερινγύ. Γράφει σι' ἀπομνημονεύματά του ὁ Στρατηγὸς Μακρυγιάννης, κι' ὁ ἀπλοϊκὸς του λόγος δένεται μὲ τὶς πρὶν μεγάλες ὥρες τῆς Λογοτεχνίας μας καὶ τῆς Ζωῆς μας. Λέει γιὰ τοὺς συμπολεμιστὲς του, τοὺς μελλοθάνατους:

«Ἀρχισαν νὰ στοχάζονται καὶ νὰ πιάνει ὁ καθεὶς τὸ πόστο του, ὅτι ἐκεῖ θὰ πεθάνει. Ἐκατσα νὰ φάγω ψωμί. Ἦσαν τέσσεροι Ἀξιωματικοὶ Γάλλοι μ' ἀνθρώπους ἀπ' τὴν φρεγάτα νὰ πάρουνε μέσα τὶς τουλοῦμπες καὶ τ' ἄλλα τους τὰ πράματα νὰ μὴ χαθοῦνε ὅτι θ' ἀνοιγε ὁ πόλμος. Κράτησα τοὺς ἀξιωματικούς καὶ φάγαμε μαζί. Μοῦ λένε οἱ Γάλλοι: «Εἰστε πολλὰ ὀλίγοι καὶ αὐτεῖνοι πολλοί, οἱ Τοῦρκοι, καὶ ταχτικοί. Κι' αὐτεῖνη ἡ θέση εἶναι ἀδύνατη. Ἐχει καὶ κανόνια ὁ Μπραΐμης καὶ δὲ θὰ βαστάξετε.» Τοὺς λέγω: «Ὅταν σηκόσαμε τὴ σημαία ἀναντίον τῆς τυραγνίας, ξέραμεν ὅτι εἶναι πολλοὶ αὐτεῖνοι καὶ μαθητικοὶ κι' ἔχουν καὶ κανόνια κι' ὅλα τὰ μέσα ἡμεῖς ἀπ' ὅλα εἴαστε ἀδύνατοι. Ὅμως ὁ Θεὸς φυλάγει καὶ τοὺς ἀδύνατους. Κι' ἂν πεθάνωμεν, πεθαίνομεν διὰ τὴν πατρίδα μας, διὰ τὴν θρησκείαν μας καὶ πολεμοῦμεν ὅσο μπορούμεν ἀναντίον τῆς τυραγνίας. Κι' ὁ Θεὸς βοηθός. Αὐτὸς ὁ θάνατος εἶναι γλυκός, ὅτι κανένας δὲν θὰ γένει ἀθάνατος. Κι' ὅταν ὁ χάρος θαρθεῖ νὰ μᾶς πάρει, ἄρρωστους καὶ δυστυχεῖς, καλύτερα σήμερα νὰ πεθάνουμε». Μὲ φίλησε ἕνας ἀπ' αὐτούς, τὸν φίλησα κι' ἐγώ. Ὑστερα φύγαν».

Αὐτὰ τὰ λόγια ἑνὸς ἀπλοϊκοῦ πολεμιστῆ τοῦ 21 δὲν εἶναι μονάχα μεγαλεῖο ἀνθρώπινο, εἶναι πάθος. Εἶναι κληρονομημένη παράδοση ποὺ ἡ μιὰ γενιὰ τὴν περνᾷ στὴν ἄλλη, εἶναι συνέχεια ζωῆς. Ὅταν τὴν παραμονὴ τῆς μάχης τῶν Θερμοπυλῶν ὁ Στρατηγὸς τῆς Σπάρτης φώναξε γύρω του τοὺς στρατιώτες του, ἡ ἴδια στιγμὴ εἶταν σὰν τοῦ Μακρυγιάννη: «Πηγαίνετε νὰ λουσεῖτε, τοὺς εἶπε. Αὐ-

ριο θὰ πεθάνουμε γιὰ τὴν Ἑλλάδα». Στὰ βουνὰ τῆς Πίνδου καὶ στὰ ὄχθρὰ τῆς Μακεδονίας ὅταν στήναμε τὰ κορμιὰ τῶν παιδιῶν μας γιὰ τὸ βέβαιο θάνατο, ὅταν λέγαμε στὶς δυὸ πανίσχυρες φασιστικὲς Αὐτοκρατορίες «Θὰ περάσετε πάνω ἀπ' τὰ κορμιὰ τῶν παιδιῶν μας γιὰ νὰ περάσετε, ἀλλοιῶς δὲ γίνεται», ἡ ἴδια στιγμὴ ἐπαναλαμβανόταν, ἡ στιγμὴ τῆς μεγάλης ἀρετῆς. Οἱ ἄντρες καὶ οἱ ἔφηβοι τῆς Ἑλλάδας ποὺ πέθαιναν μπροστὰ στὴν ἐκτελεστικὰ ἀποσπάσματα τῶν Γερμανῶν καὶ τῶν Ἰταλῶν τραγουδώντας τὸν ὕμνο στὴν Ἑλευθερία τὴν ἴδια πράξη τῆς ἀρετῆς ἐσυνέχιζαν. Τὸ πάθος γιὰ τὴν Ἑλευθερία. Ναι, αὐτὸ εἶναι Ἑλλάδα.

76

Τρέχουν ἄρματα χιλιάδες
Σὰν τὸ κύμα εἰς τὸ γιαιό
Ἄλλ' οἱ ἄνδρεῖοι παλληκαράδες
Δὲν ψηφοῦν τὸν ἀριθμό.

Ὡς τριακόσιοι! σηκωθῆτε
Καὶ ξανάλθετε σ' ἐμᾶς
Τὰ παιδιά σας θέλ' ἰδῆτε
Πόσο μοιάζουνε μὲ σᾶς.

Ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
Τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά
Καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
Χαῖρε, ὦ χαῖρε Ἑλευθεριά.

Δ. ΣΟΛΩΜΟΣ

(Ἀπὸ τὸν ὕμνον στὴν Ἑλευθερίαν)

Σκέψεις γύρω από τον Ο.Η.Ε.

Της ELEANOR ROOSEVELT

(Περίληψη από το «Daily Telegraph»)

ΤΩΡΑ πού κοντεύει να τελειώσει αυτή η πρώτη συνεδρίαση του 'Οργανισμού των 'Ηνωμένων 'Εθνών, ίσως θα ήταν καλό να συνοψίσουμε και να αξιολογήσουμε τα επιτεύγματά της. Για μένα το πιο μεγάλο κατόρθωμα αυτής της Συνδιάσκεψης ήταν πού η λήξη της μάς βρίσκει πάλι μια ομάδα από 51 έθνη πού συνεργάζονται στενά.

Όταν αρχικά μου ζήτησαν να πάω στη Συνδιάσκεψη, νόμισα πώς θα είχαμε μόνο να κανονίσουμε το μηχανισμό του 'Οργανισμού και να εκλέξουμε το Γενικό Γραμματέα. Τότε νόμιζα πώς το πιο σωστό θα ήταν να αφήσουμε να περάσει λίγος καιρός για να εκλεγεί το Συμβούλιο, να μάθουμε να συνεργαζόμαστε και να εξοικειωθεί ο Γενικός Γραμματέας με τη μόνιμη έδρα του στις 'Ηνωμένες Πολιτείες, έστω και αν υπήρχαν πιθανότητες να μείνει προσωρινά μόνο εκεί.

Θα έπρεπε ακόμα ο Γενικός Γραμματέας να γνωρίσει τους ανθρώπους πού βρίσκονται εκεί για να δουλέψουν για τις Κυβερνήσεις τους, σέ διάφορα Συμβούλια ή 'Επιτροπές, αφού τα Σώματα αυτά συνεχίζουν τη δουλειά τους ακόμα και όταν δεν συνέρχονται επίσημες συνελεύσεις.

Όσotόσο δεν έγινε μόνο αυτό. Το οργανωτικό μέρος βέβαια τελείωσε, μα κάτι πού έδειξε αληθινά πώς ο 'Οργανισμός έχει δύναμη και ζωή είναι αυτό πού ακολούθησε, ύστερα από το οργανωτικό στάδιο.

Το πρώτο ενδιαφέρον σημείο είναι πώς ο «Χάρτης» στάθηκε το κριτήριο για να συντελεστεί το τεχνικό μέρος και αποδείχτηκε κατάλληλο μέσο για να ρυθμιστεί ο μηχανισμός της 'Οργάνωσης σύμφωνα μ' αυτόν.

Δεύτερο, νομίζω πώς οι περισσότεροι από μάς κρίνανε τη δυναμική ισχύ του 'Οργανισμού συγκρίνοντάς της με την πρώτη ανάλογη προσπάθεια πού έγινε από την Κοινωνία των 'Εθνών. Πολλές Ευρωπαϊκές χώρες πού είχαν εργαστή σ' αυτήν, ιδιαίτερα οι άνθρωποι πού είχαν δώσει σ' αυτήν όλη τους την καρδιά, έλπιζαν πώς η νέα οργάνωση θα πετύχαινε. Ίσως όμως η πείρα πού είχαν, τους έκανε να στέκονται λίγο σκεπτικοί. Στις περισσότερες περιπτώσεις τίποτ' άλλο δεν ένθουσιάζει τους λαούς, παρ' ό τοπος απ' όπου τους έρχεται ή βοήθεια.

Έπρεπε λοιπόν να βεβαιωθούν πώς ο καινούριος αυτός 'Οργα-

νισμός είχε στενή σχέση μ' αυτούς, αλλιώς όλοι θα τον έβλεπαν με αδιαφορία.

Για μένα, το πιο ένθαρρυντικό σημάδι την ώρα πού αρχίζαμε, ήταν πώς οι πέντε μεγάλες δυνάμεις πού κερδίσαν τον πόλεμο εργάζονταν μαζί για να φτιάξουν ένα μηχανισμό πού θα δημιουργούσε ατμόσφαιρα κατάλληλη για την εξέλιξη ενός ειρηνικού κόσμου.

Κατά κάποιο τρόπο, αυτή η οργάνωση διαφέρει από την Κοινωνία των 'Εθνών. Όταν προτάθηκε να γίνει η Κοινωνία των 'Εθνών, οι 'Ηνωμένες Πολιτείες με τον Πρόεδρό τους δεν σταθήκαν άπαθείς. Μα με το είδος της Κυβέρνησης πού έχουμε, δεν χρειάζεται να ενδιαφερθεί μόνο το 'Εκτελεστικό. Πρέπει να συνεργαστούν τα μεγαλύτερα κόμματα πού μετέχουν στα νομοθετικά μας σώματα.

Όταν μπήκανε οι βάσεις της Κοινωνίας των 'Εθνών και όταν τελικά οργάνωθηκε, οι 'Ηνωμένες Πολιτείες δεν αντιπροσωπεύτηκαν. Το ζήτημα παρουσιάστηκε στο Κογκρέσσο, και τότε μπορούσε το κόμμα των Ρεπουμπλικάνων να εμποδίσει τις 'Ηνωμένες Πολιτείες να μπουν σ' αυτή την οργάνωση.

Είναι ευτύχημα πώς αυτή τη φορά έχουμε εδώ αποστολή των 'Ηνωμένων Πολιτειών — και είχαμε και στον 'Αγιο Φραγκίσκο όπου έγινε ο Καταστατικός Χάρτης — με αντιπροσώπους από την 'Επιτροπή των 'Εξωτερικών 'Υποθέσεων, πού ανήκουν και στη Γερουσία και στη Βουλή.

Μέσα στην 'Επιτροπή αντιπροσωπεύονται και τα δυο μεγαλύτερα κόμματα. Αυτά μπορούν να δίνουν λόγο στους συνεργάτες και στους οπαδούς τους μέσα σέ όλη τη χώρα, και έτσι εξασφαλίζεται ή υποστήριξη όλων, ανεξάρτητα από πολιτικές πεποιθήσεις.

Γι' αυτό πιστεύω πώς τώρα πού οργανώνεται ο Ο.Η.Ε. υπάρχει μια μεγάλη δύναμη πού έλειπε από την Κοινωνία των 'Εθνών. Γιατί όποιοσδήποτε μηχανισμός πού θα αποσκοπούσε την επανοικδομήση της Ευρώπης θα είχε άξια, μόνον αν οι Πέντε Μεγάλοι μπορούσαν να συμφωνήσουν μεταξύ τους, όποιαδήποτε κι αν ήταν τα προβλήματα πού τους παρουσιάζονταν.

Το δεύτερο μεγάλο επίτευγμα αυτής της συνεδρίασης του Ο.Η.Ε. μου φαίνεται πώς είναι το γεγονός πού, παρ' όλο το δύσκολο σύστημα της εκλογής πού προκάλεσε κάποια σύγχυση ανάμεσα στα μέλη της Συνδιάσκεψης, έγινε τελικά δυνατό να εκλεγούν 15 δικαστές απ' όλο τον κόσμο πού θ' αποτελέσουν το Διεθνές Δικαστήριο.

Αυτοί οι δικαστές αντιπροσωπεύουν δίκαια όλα τα μέλη, όπως φαίνεται απ' τον κατάλογο. Είναι 73 υποψήφιοι και το Συμβούλιο 'Ασφαλείας και η Γενική Συνέλευση, είναι τα σώματα πού θα ψηφίζουν, χωριστά βέβαια, αλλά την ίδια ώρα.

Στην πρώτη ψηφοφορία εκλεγήκανε 13 πρόσωπα από το Συμ-

βούλιο Ασφαλείας και τη Γενική Συνέλευση. Αὐτοὶ εἶταν ὁ Δρ. Mo Hsu (Κίνα), Δρ. C. De Visscher (Βέλγιον), καθηγ. J. Basdevant (Γαλλία), Δρ. J.G. Guerrero (Ἑλ. Σαλβαντόρο), M.S.B. Krylon (Σοβιετικὴ Ρωσία), ὁ Sir Arnold McNair (Ἡνωμένο Βασίλειον), Senor J. Fabela Alfaro (Μεξικό), Mr G. H. Hackworth (Ἡνωμένες Πολιτεῖες), Senor A. Alvarez (Χιλή), Δρ. J. P. De Barros Azevedo (Βραζιλία), Badawi Pasha (Αἴγυπτος), Mr. J. E. Read (Καναδάς) καὶ ὁ Δρ. Zorichitch (Γιουγκοσλαβία).

Ἡ 14η καὶ 15η θέση συμπληρώθηκε μετὰ τὴν ἐκλογὴ τοῦ Δρ. H. Helge Klaestad (Νορβηγία) καὶ τοῦ M. Winiarski (Πολωνία).

Τὸ τελευταῖον μεγάλο ἐπίτευγμα νομίζω εἶναι πὼς ἐνῶ στὸν καινούριον αὐτὸ ὄργανισμὸν παρουσιάσθηκαν μερικὰ ἀκανθώδη προβλήματα στὸ Συμβούλιον Ασφαλείας, τὸ Συμβούλιον ἀντὶ τὰς ἀγνοήσῃ ἢ νὰ τ' ἀναβάλλει, ἀσχολήθηκε μ' αὐτά.

Σὲ κάθε περίστασις εἶταν ἀνακατεμένη καὶ μιὰ Μεγάλῃ Δύναμει. Τὸ πρῶτον εἶταν μιὰ διαφορὰ πού γεννήθηκε ἀνάμεσα στὴ Ρωσία καὶ τὴν Περσία. Τὸ Συμβούλιον τοῦ ἐδῶκε τὴν ἄδεια νὰ λύσῃ τὴν διαφορὰ μετὰ τοὺς κρατῆς ὥστος τὸ δικαίωμα νὰ ἀσκήσῃ τὴν ἐξουσία του ἂν οἱ ἐνδιαφερόμενοι δὲν καταλήγαν σὲ συμφωνία.

Ὑστερα γεννήθηκε ἄλλο ζήτημα. Ἡ Ρωσία κατηγοροῦσε τὴν Μ. Βρεταννίαν πὼς διατηροῦ στρατεύματα στὴν Ἑλλάδα καὶ ἰσχυρίσθηκε πὼς αὐτὰ τὰ στρατεύματα βάζουν σὲ κίνδυνον τὴν εἰρήνην τοῦ κόσμου. Σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσιν εἶταν ἀνακατεμένες δυὸ Μεγάλαι Δυνάμεις καὶ ἓνα μικρὸ ἔθνος.

Ἡ Μεγάλῃ Βρεταννίᾳ ἰσχυρίζονταν ἅπ' τὴν ἀρχὴν πὼς διατηροῦσε τὰ στρατεύματά της στὴν Ἑλλάδα μονάχα γιὰ νὰ κρατήσῃ τὴν τάξιν ὡς τὴν ἡμέραν τῶν ἐκλογῶν. Οἱ Μεγάλαι Δυνάμεις εἶχαν ἐγγυηθῇ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἐλεύθερες ἐκλογὰς καὶ ἡ Ρωσία κλήθηκε νὰ στείλῃ παρατηρητὰς γιὰ νὰ ἐποπτεύσουν μαζὺ μετὰ τὴν Μ. Βρεταννίαν, ἀλλὰ ἀρνήθηκε.

Τελικὰ οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν δυὸ Ἐθνῶν ἀνταλλάξαν πύρινα λόγια, μὰ μετὰ τὴν βοήθειαν τοῦ κ. Στετίνιους, ἀντιπροσώπου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, στάθηκε δυνατόν νὰ καταλήξουν σὲ μιὰ συμφωνία, πού τὴν ὑπογράψινε καὶ τὰ δυὸ κράτη.

Πολλοὶ φοβήθηκαν πὼς τὰ λόγια πού ἀνταλλάξαν οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν δυὸ Ἐθνῶν θὰ δημιουργοῦσαν τέτοια ρῆξιν ἀνάμεσα τοὺς πού θὰ ὑπῆρχε φόβος νὰ κλονίσουν τὴν μελλοντικὴν τους συνεργασίαν αὐτὸς ὅμως ὁ φόβος διαλύθηκε, γιὰτὶ ἀμέσως μετὰ τὸ τέλος τῆς συζήτησης ὁ κ. Vyshinski καὶ ὁ κ. Bevin ἀνταλλάξαν θερμὴ χειραψία.

Φαίνεται πὼς καὶ οἱ δυὸ θεωρήσανε αὐτὴ τὴν συζήτησιν ὅμοια μετὰ τὴν ἐξέλιξιν τῶν συζητήσεων πού γίνονται μέσα στὸ Κοινοβούλιον.

Ἐμεῖς στὴν Ἀμερικὴ εἴμαστε συνηθισμένοι σ' αὐτά, γιὰτὶ ἔχουμε δεῖ συχνὰ πολιτικοὺς νὰ ἐπιτίθενται μετὰ καυτέρὰ λόγια στοὺς ἀντιπάλους τοὺς καὶ ὕστερα νὰ πιάνονται μπράτσο καὶ νὰ πηγαίνουν μαζὺ γιὰ φαί. Ἄν γίνει δυνατόν νὰ διατηρηθεῖ καὶ στὸ μέλλον αὐτὸ τὸ πνεῦμα, ἡ χρησιμότης τοῦ Ο. Η. Ε. θὰ ἔχει ἐξασφαλιστῇ.

Ἐγὼ προσωπικὰ εἶμαι βέβαια πολὺ εὐχαριστημένη πού ἀποφασίστηκε ἡ μόνιμη ἔδρα τοῦ Ο. Η. Ε. νὰ εἶναι στὶς Ἡν. Πολιτεῖες. Ἡ Εὐρώπη σκέπτεται πὺθὶ διεθνιστικά. Οἱ ἄνθρωποι δὲν μποροῦν νὰ ξεχάσουν πὼς ἡ εἰρήνη χρειάζεται τὴν ἴδια φροντίδα πού ἀπαιτεῖ καὶ ὁ πόλεμος. Ἀλλὰ οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖες ἐπειδὴ στὴν ἀρχὴν ζοῦσαν μέσα στὴν ἀπομόνωση καὶ ὑπῆρχαν οἱ δυσκολίες τῶν μεταφορῶν, βρίσκονταν μέσα σ' ἓνα παράδεισον πού λογικὰ δὲν στεκότανε.

Ἐχὼ τὴν ἐντύπωση πὼς καὶ ἡ ἐγκατάστασις τῆς μόνιμης ἔδρας τοῦ Ο. Η. Ε. στὴν Ἀμερικὴ θὰ ἐξασφαλίσῃ, ὅσο τίποτε ἄλλο, τὴν δραστήρια καὶ ὁλόψυχη συμμετοχὴ τοῦ λαοῦ μας στὴν ὑποστήριξιν αὐτῆς τῆς προσπάθειας, πού εἶναι ἡ τελευταία μεγάλη ἐλπίδα τοῦ πολιτισμοῦ μας.

Νομίζω πὼς πρέπει νὰ γίνῃ ὅ,τι εἶναι δυνατόν ὥστε ὁ κοινὸς ἄνθρωπος νὰ ἔχει τὴν εὐκαιρίαν καὶ νὰ αἰσθάνεται ἐνδιαφέρον γιὰ νὰ ἐπισκεφθεῖ τὸν Ο. Η. Ε. καὶ νὰ δεῖ πὼς ἐργάζεται. Γι' αὐτὸ ἐλπίζω ὅτι θὰ δώσουν τέτοια μορφή στὴ δράσιν αὐτοῦ τοῦ οργανισμοῦ ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ προσελκύει τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κοινού.

Νομίζω πὼς εἶναι πολὺ σωστὸ αὐτὸ πού ἀποφασίσανε δηλ. γιὰ μόνιμη ἔδρα τοῦ Ο. Η. Ε. νὰ διαλέξουν ἓνα μέρος πού νὰ μὴν ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τὴν Ν. Ὑόρκην. Τώρα πού γράφω τὸ ἄρθρον μου δὲν ἔχει ἀκόμα τελικὰ ἀποφασιστῇ σὲ ποῖο μέρος ἀκριβῶς θὰ ἐγκατασταθεῖ ὁ Ο. Η. Ε. Εὐτυχῶς πού οἱ ἐπισκέπτες πού ἐρχονται ἀπὸ ἄλλες χώρες συνήθως ἀποβιβάζονται ἢ ἐπιβιβάζονται ἀπὸ τὸ λιμάνι τῆς Ν. Ὑόρκης.

Ὡστόσο ὑπάρχουν καὶ δυσκολίες πού ἔχει ν' ἀντιμετωπίσῃ ἓνας τέτοιος ὀργανισμός. Ἡ πρώτη καὶ σπουδαιότερη εἶναι ἡ δυσκολία τῆς γλώσσας.

Ἐχὼ τὴ γνώμην πὼς οἱ διαφορὲς ὁμιλίες πού γίνονται, δὲν γίνονται μονάχα γιὰ τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν ἄλλων Ἐθνῶν πού ἔχουν ἐγκατασταθῇ στὸ Λονδίνο ἀλλὰ καὶ γιὰ χάριν τῶν ἀνθρώπων πού βρίσκονται στὸν τόπον τοὺς καὶ πού πρέπει νὰ ξέρουν τί κάνουν οἱ ἀντιπρόσωποί τους.

Θι εἶταν λοιπὸν καλὸν κάθε ἐνδιαφερόμενος ν' ἀκοῦε τίς παρατηρήσεις πού γίνονται, σύντομα καὶ μονάχα σὲ μιὰ γλώσσᾳ γιὰτὶ πάντα ἀκοῦμε μιὰ ἢ δυὸ μεταφράσεις πράγμα πού παίζει πολὺ καιρὸ καὶ πρέπει νὰ τ' ἀποφύγουμε.

Στο άμεσο μέλλον μου φαίνεται πώς πρέπει να χρησιμοποιήσουμε τα ακουστικά που μας δίνουν την μετάφραση κατ' ευθείαν στη γλώσσα που θέλουμε. Νομίζω όμως πώς εκείνο που θα βοηθήσει πολύ την ειρήνη, είναι να υιοθετηθεί μια κοινή γλώσσα που να διδάσκεται στα σχολεία όλου του κόσμου, έτσι που τα παιδιά να την μαθαίνουν συγχρόνως με τη μητρική τους γλώσσα.

Πολλοί μου γράψανε προτείνοντάς μου γι' αυτό το σκοπό την Έσπεράντο. Έγώ νομίζω πώς αυτό δεν είναι εύκολο. Έχω τη γνώμη πώς πρέπει να ξεετάσουμε τις διάφορες γλώσσες που χρησιμοποιούνται σήμερα και να βρούμε ποιά είναι κείνη που την ξέρει ο περισσότερος κόσμος.

Αυτό είναι ένα ζήτημα που έχει μεγάλη σπουδαιότητα για το μέλλον της ειρήνης του κόσμου. Οι μεταφράσεις δεν είναι ικανοποιητικές γιατί δεν μας αποδίδουν τις αποχρώσεις των νοημάτων.

26

ΜΙΑ νοσοκόμα στη Νέα Γουίνεα έρωτεύθηκε ένα αξιωματικό που είχε πληγωθεί και τον περιποιόταν. Σχεδιάσανε να παντρευτούνε μόλις θάβγαине από το νοσοκομείο. Έπειδή όμως η νύφη δεν ήθελε να παντρευτεί με τη στολή της, ζήτησε άδεια να φορέσει νυφικά. Μετά την ιεροτελεστία ο γαμπρός μαγεμένος από τη νύφη είπε σ' όλους που βρίσκονταν γύρω του: «Είδατε τί όμορφη που είναι; Πρώτη φορά την βλέπω να φορεϊ φόρεμα». Έκπληκτη η νύφη γύρισε και είπε: «Βλέπετε τί όραιο που είναι; Πρώτη φορά τον βλέπω χωρίς πιτζάμες».

Will Oursler

Ο Χειμώνας στην Εύρώπη

Τα τρία άρθρα που ακολουθούν δείχνουν τα τεράστια προβλήματα που αντιμετώπισαν ιδιαίτερα το χειμώνα τρεις Εύρωπαϊκές χώρες που έζησαν τουλάχιστον πέντε χρόνια κάτω από το πέλμα του κατακτητή. Προβλήματα δύσκολα που πρέπει να λυθούν με σύνεση και αποφασιστικότητα και που είναι σχεδόν τα ίδια σ' όλες τις χώρες που γνώρισαν την κατοχή.

Ι. ΠΟΛΩΝΙΑ

Της STORM JAMESON

(Περίληψη από το «The Fortnightly»)

ΚΟΙΤΑΖΟΝΤΑΣ την Εύρώπη από 1500 πόδια ψηλά, μια ασυννέφιαστη μέρα προς το τέλος του 1945, την έβλεπες και τρώμαζες. Είταν να τρομάξεις, γιατί καταλάβαινες πώς ένα κομμάτι του κόσμου είχε παραλύσει. Μέσα στις επτά ώρες που κράτησε το ταξίδι μου από την Δανία ως τη Βαρσοβία, είδα μόνο δυο άμαξοστοιχίες. Οι δρόμοι, πές πώς είταν έρημοι. Η περίεργη θλιβερή όψη των βομβαρδισμένων πολιτειών, οι χαλασμένες γέφυρες είναι πολύ λιγώτερο θλιβερό θέαμα απ' αυτό το δόλισθημα της Εύρώπης σε μεσαιωνικούς όρους ζωής. Τα λίγα αεροπλάνα που φαίνονται να τρέχουν βιαστικά μέσα στο χάος, παίρνουν τη θέση αγγέλων που ένας ζωγράφος το μεσαίωνα θα έβαζε στις άνω γωνίες της σύνθεσής του.

Πήγα στην Πολωνία με την πρώτη ανεπίσημη αποστολή—πέντε πρόσωπα όλα κι' όλα—που επιτράπηκε να επισκεφθεί τη χώρα. Κανείς μας δεν ήξερε τί τον περίμενε κανείς μας δε περίμενε να δει τη Βαρσοβία. Μας οδήγησαν από ένα καταστραμμένο αεροδρόμιο σε ένα ξενοδοχείο, που φαινόταν να είναι το μόνο κτίριο που στεκόταν ανάμεσα στα ερείπια. Το παράθυρο της κάμαράς μου, στο πάνω πάτωμα, έβλεπε τα χαλάσματα μόνο χαλάσματα. Το ξενοδοχείο «Πολωνία», στεγάζει όλες τις πρεσβείες και τα Προξενία μέσα σε δωμάτια που είναι συγχρόνως κρεβατοκάμαρες και γραφεία. Εκείνοι που πάνε σάν επισκέπτες στη Βαρσοβία στριμώχνονται μέσα στις γωνιές των κτιρίων που απόμειναν όρθιες και τρώνε καλά σ' ένα εστιατόριο που το εφοδιάζουν οι Ρώσοι οι τιμές είναι ψηλές. Τη βραδυά που έφτασα, η αΐθουσα του εστιατορίου είταν γεμάτη από νέα κορίτσια και αγόρια φτωχοντυμένα, που χορεύανε με μια τρομακτική μανία και χαρά. Όλο αυτό το θέαμα φαινόταν τόσο απίθανο, όσο και τα ερείπια έξω.

Υστερα, τις λίγες μέρες που ακολουθήσαν, καθώς τριγυρίζα στην πόλη, έμαθα τί σημαίνουν μερικές λέξεις που έμεις στην Άγγλία τις χρησιμοποιούμε με λαφριά καρδιά. Κανένας βομβαρδισμός από κείνους που ξέρουμε, του Λονδίνου, του Πλύμουθ, ή του Κόβεντρυ δέ με είχε προετοιμάσει για ό,τι θα έβλεπα στη Βαρσοβία. Οί δρόμοι—έκτος από την Έβραϊκή συνοικία που δέν είχαν τίποτα άλλο παρά μια μεγάλη έκταση από σπασμένα κεραμίδια—υπάρχουν ακόμα, μα μόνο σά στενά σοκάκια ανάμεσα σε κομμένες προσόψεις, που από μέσα ξεχύνονται σωροί τὰ χαλίκια. Ο κόσμος σκοτώνεται κάθε μέρα από τούς έτοιμόρροπους τοίχους που γκρεμίζονται. Άν είχαν νά τούς περιτριγυρίσουν με σχοινιά ώστε νά μη κινδυνεύουν απ' αυτούς, θα έπρεπε νά κλείσουν όλη τη Βαρσοβία μέσα σ' ένα σχοινί. Το πιο παράξενο σ' αυτά όλα τὰ χαλάσματα είναι που σου δίνουν την αίσθηση ότι από πάνω τους πέρασαν χρόνια και χρόνια. Στο φως της μέρας παίρνουν ένα απαλό φωτεινό γκριζο χρώμα τοίχοι, πεσμένες κολώνες, μισοσπασμένα αγάλματα, που στέκουν σάν νά κρατιούνται από ένα γκρεμισμένο σπίτι, φαίνονται σά νά βρίσκονται από αιώνες σε μια παρακμή. Ο πεσμένος σκελετός ενός σιδηρομικτού σταθμού κρατάει αιωρούμενο στον άέρα ένα λυγισμένο ατσάλενιο τόξο. Έδω και εκεί, ένα ισόγειο δωμάτιο έχει καθαριστή από τὰ χώματα, για νά γίνει γραφείο ή μαγαζί, πάντα με μια τρομερή άφροντισιά. Κάθε μέρα περιμένει κάποιο τοίχο που απόμεινε, νά πέσει άπάνω του και νά τὸ γκρεμίσει κι' αυτό. Και φαίνεται πως αυτά τὰ επικίνδυνα μαγαζιά πουλάνε λουλούδια, έξοχα ολόδροσα λουλούδια. Λουλούδια μπορείς νά δεις νά κρέμονται από κάποιο τοίχο, μαυρισμένο από τη φωτιά, από μια γλάστρα· γιατί ανάμεσα στα έρείπια ενός μεγάλου σπιτιού, ύπάρχει ένα δωμάτιο μόλις κατοικήσιμο στο άπάνω πάτωμα, όπου κάποιος μένει. Τό φτάνεις με μια άνεμόσκαλα· μπαίνεις από τὸ μέρος όπου άλλοτε βρισκόταν κάποιο παράθυρο ή ανεβαίνεις από μια σκάλα που μόλις κρατιέται από τὸν έτοιμόρροπο τοίχο. Οί ένοικοι αυτής της κάμαρας δέν έχουν φως, δέν έχουν θέρμανση, δέν έχουν νερό· ούτε βέβαια και εκείνοι που ζούνε μέσα σε αποθήκες ή σε υπόγειες τρύπες σκεπασμένες με σανίδες ή παληοσιδήρα. Όσο λιγότερο μιλάμε έδω για υγιεινή, τόσο πιο καλά.

Και όμως ή Βαρσοβία ζει ακόμα. Έχει μια ενεργητικότητα που σε ξαφνιάζει. Μια ζωντάνια που ξεπετάγεται μέσα από τις τσακισμένες πέτρες. Για την Πολωνία μπορούμε νά πούμε περισσότερο παρά για κάθε άλλο τόπο, πως είναι ένα Έθνος από ανθρώπους που μόλις γλύτωσαν τὸ θάνατο. Γι' αυτό ζούν πρόθυμα, με μια χαρά και μια δύναμη, που θα είχαν αναίδεια νά την παينέσουμε. Οί δρόμοι έχουν τέτοια ζωή, σάνα βρίσκονται σε πανηγύρι.

Τὰ μέσα της συγκοινωνίας δέν είναι πολλά, μα κάνουν άπίστευτο θόρυβο λίγα φορτηγά γεμάτα στρατιώτες ή εργάτες, κάρρα, σαραβαλιασμένα άμάξια, μοτοσυκλέτες με πρόχειρες καρότσες και καθίσματα, άνοιχτά κάρρα που χρησιμεύουν για λεωφορεία. Πάνω στα χώματα, ανάμεσα στα έρείπια τών βομβαρδισμένων σπιτιών, στέκονται στη σειρά οί πάγκοι. Είναι ή έλεύθερη αγορά, όπως λένε. Εκεί πουλάνε απ' όλα και από λίγο· φρούτα, ώραία ψωμιά, που έμεις στὸν τόπο μας έχουμε ξεχάσει τη γεύση τους, αυγά, κρέας (αυτὰ σπάνια και όχι τόσο ελκυστικά)· γλυκίσματα, σιδηρικά, ρούχα—λίγα απ' αυτά είναι καινούρια, τὰ περισσότερα μεταχειρισμένα. Πολλά είδη, όπως τὸ άσπρο άλεύρι, είναι γερμανικά. Οί τιμές πολὺ ψηλές και γίνεται πιο πολὺ ανταλλαγή παρά αγορά με χρήματα. Αυτό όμως δέ γίνεται μόνο σ' εκείνους τούς πάγκους. Η έλεύθερη αγορά με λίρες και δολάρια είναι πολὺ άπλωμένη. Χωριάτες ξυπόλυτοι με άκονισμένα πόδια, κάθονται σταυροπόδι πάνω στους σωρούς με τὰ χώματα μπροστά σε λίγα τρόφιμα. Βρώμικα μικρά παιδιά που κανονικά θα έπρεπε νά βρίσκονται στο σχολείο, στέκουν εκεί γύρω κρατώντας δίσκους με τσιγάρα· οί τιμές τους είναι τερατώδεις, και εκείνοι που τ' αγοράζουν είναι ένα σκοτεινό μυστήριο όπως και ὁ τρόπος που τὰ τσιγάρα αυτά φτάνουν ως τη Βαρσοβία. Χωρικές κάθονται μπροστά σε λίγα κιλά βούτυρο· άλλες γυναίκες—που τὸ πρόσωπό τους και τὰ τριμμένα τους ρούχα δείχνουν μάλλον πως προέρχονται από τη μεσαία τάξη—στέκουν σιωπηλά προσφέροντας μια κουρτίνα, ένα σεντόνι, ή μια δαντέλλα. Τι ελπίζει νά πάρει για ανταλλάγμα τὸ κορίτσι με τὸ ήρεμο λεπτό πρόσωπο που έχει ένα σκάκι; Τρόφιμα; Ίσως. Πίσω από τούς πάγκους και τὰ άχυρα στέκουν οί σωροί τὰ χώματα με κάποιο νεκρό παραχωμένο μέσα. Και πίσω από τη ζωντάνια, την άπροσποίητη χαρά, τὸ θάρος, στέκει ένα ξεπεσμός κάθε αξίας.

Η Βαρσοβία, δέν καταστράφηκε από τὸν πόλεμο, μα από την άπεριόριστη ανηθικότητα τών Γερμανών απέναντι σ' ένα νικημένο λαό. Πολλές ζημιές γίνανε από τούς βομβαρδισμούς του Σεπτεμβρη· μα τότε ακόμα μέινανε πολλά όμορφα κτίρια και ή παλιά πόλη. Όταν έπεσε ή Βαρσοβία, ὁ Βασιλικός Πύργος είχε πάθει όρισμένες ζημιές, έστεκε όμως ακόμα. Μόλις μπήκαν οί Γερμανοί άρχισαν τη δουλειά τους. Πρώτα ξεγυμνώσανε τὸ έσωτερικό, καταστρέψανε ὅ,τι δέν πήρανε μαζί τους και ύστερα τὸν ανατινάξαν. Αυτό ήταν τὸ μέρος του σχεδίου που θα μετάλλαζε τη Βαρσοβία σε γερμανική πόλη. Η ανατίναξη της συνοικίας τών Έβραίων στα 1943, συμπλήρωσε την καταστροφή άλλων σπουδαίων παλιών κτιρίων. Η καταστροφή δέν τελείωσε όμως παρά ύστερα από την έξεγερση. Τότε ολόκληρα τετράγωνα λεηλατήθηκαν και κάηκαν. Ο

Πύργος, ή Μητροπόλη, παλάτια ρυθμού παρόκ, τὸ Σαξωνικὸ παλάτι, μετὰ τὴν ὁμορφὴν κιονοστοιχία του, παληὲς ἐκκλησίαις, μεγάλα μαγαζιά, βιβλιοθήκες. Θὰ εἶταν εἰρωνία ἂν τὸ ἀπαίσιο μυαλὸ τῶν Γερμανῶν ποὺ σχεδίασε τὴν ἀνατίναξιν τῶν κτιρίων τοῦ 17ου καὶ 18ου αἰῶνα, ἄφινε ἀπείραχτα σύγχρονα σπίτια χωρὶς καμιά ἰδιαίτερη ἀξία. Δὲ μπορεῖ ἀκόμα νὰ πεῖ κανεὶς πὼς οἱ Γερμανοὶ καταστρέψανε τὴ Βαρσοβία μετὰ τοὺς ἀναντικατάστατους θησαυροὺς της, ἔνα ἀπὸ τὰ πρῶτα πολιτισμένα μέρη τοῦ κόσμου, γιὰ νὰ ἐκδικηθοῦν τὴν ἐξέγερσιν. Ἡ καταστροφὴ προετοιμάστηκε, σύμφωνα μετὰ τὸ ὁλοκληρωτικὸ σύστημα τῶν Γερμανῶν, τὸν καιρὸ τῆς κατοχῆς καὶ ἐκτελέστηκε ἀπὸ εἰδικὰ ἐκπαιδευμένα γι' αὐτὴν τὴν δουλειὰ τμήματα. Σώθηκαν ἐλάχιστα μόνο κτίρια, ἐκεῖνα ποὺ χρησιμοποιοῦσαν οἱ Γερμανοὶ ὡς τὴν τελευταία στιγμὴ γιὰ στρατηγεῖα ἢ φυλακές. Καὶ ὅταν φύγανε, ἡ Βαρσοβία δὲν εἶταν παρὰ τερατόμορφοι σωροὶ ἀπὸ σπασμένα κεραμίδια καὶ πέτρες ποὺ σκέπαζαν τὰ σώματα τῶν σκοτωμένων.

Ἐκεῖνο ποὺ πρέπει νὰ θυμόμαστε—κάτι ποὺ δὲν τὸ ἔχουν καταλάβει στὴ χώρα μας—εἶναι πὼς οἱ Γερμανοὶ δὲν εἶχαν γιὰ τοὺς Πολωνοὺς τὰ ἴδια αἰσθήματα ποὺ εἶχαν γιὰ ἄλλους λαοὺς σὲ ἄλλες χώρες ποὺ κατάκτησαν. Αὐτὸ δὲν εἶταν κατοχὴ· εἶταν ὁ πρῶτος σταθμὸς γιὰ ἕναν ἀποικισμό. Θέλανε τὴν Πολωνία γιὰ νὰ ζήσουν ἐκεῖ. Ἡ «γελαστὴ γῆ τοῦ Βιστούλα», ἔλεγε ὁ Γενικὸς Διοικητὴς «προορίζεται νὰ γίνῃ πατρίδα μας». Εἶχαν σχέδια γιὰ νὰ ἐκγερμανίσουν ἀκόμα καὶ τὸ τοπεῖο. Κτηνώδεις μετανάστες μποροῦν νὰ ἐξολοθρεύουν γρήγορα μιὰ ἄγρια φυλὴ. Χρειάζεται ὥστόσο περισσότερος χρόνος γιὰ νὰ καταστραφῇ ἕνα ἔθνος· μὰ οἱ Γερμανοὶ φερθήκανε στοὺς νικημένους Πολωνοὺς μετὰ τὴν ἀνελέγητη ἀδιαφορία τῶν ἀποίκων ποὺ δὲν ἔχουν νὰ φοβηθοῦν τὴν κοινὴ γνώμη γιὰ τὴν μεταχείρισιν τῶν ἰθαγενῶν. Ἄν ποῦμε πὼς οἱ θάνατοι ἔφτασαν σ' αὐτὰ τὰ χρόνια τὰ ἔξη ἑκατομμύρια, δὲ θὰ ποῦμε ὅλη τὴν ἀλήθεια. Ἰσως τὰ 7 000.000, θὰ βρισκονται πιὸ κοντὰ στὴν πραγματικότητα. Σκοτώνανε χωρὶς διάκρισιν, σχεδὸν χωρὶς νὰ τοὺς νοιάζει ποιόν. Εἶχα πάψει πιά νὰ μένω κατάπληκτος ἀπὸ τὶς προσωπικὲς διηγήσεις διαφόρων ἀνθρώπων. Μιὰ μικροκαμωμένη μαζεμένη γυναίκα ποὺ εἶταν διερμηνέας, ὅταν τὴν ρώτησα ἂν εἶταν παντρεμένη, μοῦ ἀπάντησε ἥσυχα: «Εἵμουνα, ὁ ἄντρας μου ὅμως καὶ ἡ οἰκογένειά μου σκοτώθηκαν» ἔμεινε μόνο ἕνας ἑξάδερφός μου. Ἡ μητέρα μου—δὲν εἶναι περίεργο;—εἶταν ἄρρωστη στὸ νοσοκομεῖο. Οἱ Γερμανοὶ τὸ χρειάστηκαν, καὶ γιὰ νὰ τὸ ἐλευθερώσουν, σκότωσαν ὅλους τοὺς ἄρρώστους».

Οἱ ἐκτελέσεις τῶν πολιτῶν γίνονταν στοὺς δρόμους. Κάποτε τοὺς σταματοῦσαν, τοὺς κλείνανε τὸ στόμα μετὰ λάσπη, καὶ πρὶν τοὺς χτυ-

πήσουν τοὺς γδύνανε γιὰ νὰ μὴν χαλάσουν τὰ ρούχα τους. Σήμερα οἱ τόποι τῶν ἐκτελέσεων ἔχουν σημειωθῇ μετὰ μιὰ μαύρη πλάκα καὶ ἕνα σταυρό. Ὑπάρχουν τέτοιοι τόποι πολλοί. Ἕνας ἀπέχει λίγα βήματα ἀπὸ τὸ ξενοδοχεῖο «Πολωνία», μετὰ σημάδια ἀπὸ τὰ βλήματα πάνω στοὺς γκρεμισμένους τοίχους. Ἕνα παρατημένο τραμ, ἔδειχνε πὼς ἐκεῖ ἔπιασαν καὶ ἐκτέλεσαν ἀθώους πολίτες· τὰ σώματά τους πετάχτηκαν ὕστερα μέσα σὲ καμιόνια. Ὁ εὐχάριστος καὶ φαινομενικὰ ξεκούρατος ἐκφωνητὴς τοῦ ραδιοφωνικοῦ σταθμοῦ ποὺ μιλοῦσε μ' ἕνα περιφρονητικὸ δῆθεν χαμόγελο γιὰ τὸ λαὸ τοῦ Κράκοβ ἔλεγε: «Ἐμεῖς ποὺ ζοῦμε στὴ Βαρσοβία εἴμαστε ποὺ οἰκοδομοῦμε τὸ μέλλον», κι ἀκόμα: «Τὸ χειρότερο δὲν εἶταν οἱ συλλήψεις, οὔτε καὶ οἱ ἐκτελέσεις. Εἶταν ὁ φόβος» καθόσουν σὲ μιὰ κάμαρα καὶ ἀκουγες πὼς ὁ ἀπὸ πάνω δρόμος εἶχε κυκλωθῇ καὶ περίμενες νὰ ἔρθει καὶ ἡ δική σου σειρά καὶ ἔβλεπες τοὺς καταλόγους ποὺ δημοσιεύονταν δυὸ φορὲς τὴ βδομάδα μετὰ τοὺς σκοτωμένους καὶ ἔτρεχες νὰ δεῖς τὰ ὀνόματα. Ναί, εἶταν ὁ φόβος».

Ὅταν κοιτάξεις τὴ Βαρσοβία καὶ μιλάς σ' ἐκείνους ποὺ ζήσανε ὕστερα ἀπὸ ἕνα πείραμα ποὺ σκόπευε νὰ ἐξαφανίσει ἕναν ὁλόκληρο λαό, μπορεῖς εὐκόλα νὰ καταλάβεις πὼς ἡ ἀπέχθεια τῶν Πολωνῶν γιὰ τοὺς Γερμανοὺς εἶναι κάτι ποὺ ὑπάρχει πραγματικά, ὅπως πραγματικά ὑπάρχει καὶ ἡ Πολωνία μέσα στὴν Εὐρώπη.

Ἐρχόμουν ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ τῆς Εὐρώπης· ἐρχόμουν ἀπὸ μιὰ χώρα ποὺ ὁ λαὸς της δὲν εἶχε ποτὲ δῇ πὼς τρομάζει τὸ πρόσωπο ἑνὸς παιδιοῦ τῇ στιγμῇ ποὺ περιμένει νὰ ἐκτελεστῇ μπροστὰ σ' ἕνα τοῖχο· ἀπὸ μιὰ χώρα ποὺ δὲν ἔχει ποτέ της ἀκούσει τὴν κραυγὴ μιᾶς γυναίκας ποὺ βασανίζεται μέσα στὸ δωμάτιο τοῦ ἴδιου τοῦ σπιτιοῦ της. Ἐνοιωθα αὐτὸ τὸ μῖσος σὰν κάτι ἔξω ἀπὸ μένα, μὰ ποὺ ἔπρεπε νὰ λογαριάζεται σὲ κάθε συζήτηση σχετικὴ μετὰ τὸ μέλλον τῆς Εὐρώπης—ἂν ἡ Εὐρώπη φυσικὰ πρόκειται νὰ ἔχει κάποιο μέλλον. Στὴ Βαρσοβία καὶ στὴν Κρακοβία μίλησα μετὰ ἄντρες καὶ γυναῖκες ποὺ θὰ μπορούσαν νὰ συμφωνήσουν πὼς οἱ Γερμανοὶ πρέπει κατὰ κάποιο τρόπο νὰ προσαρμοστοῦν μέσα σὲ ἕνα εἰρηνευμένο κόσμο. Αὐτὸ ὅμως τὸ πιστεύουν μόνο μέσα στὸ μυαλὸ τους. Ἐκεῖνο ποὺ πιστεύουν—καὶ δὲν μποροῦν νὰ κάνουν ἄλλοιῶς—εἶναι πὼς κάνοντας καλὸ σ' ἕνα Γερμανό, κάνεις κακὸ στοὺς Πολωνοὺς.

Οἱ Πολωνοὶ μισοῦνε τοὺς Γερμανοὺς μετὰ ὅλη τὴ δύναμιν τους, ἴσαμε τὰ κατάβatha τῆς ψυχῆς τους. Αὐτὸ ὅμως δὲ δικαιολογεῖ ὅσα τραβᾶνε οἱ Γερμανοὶ ποὺ διώκονται ἀπὸ τὶς δυτικὲς ἐπαρχίες. Πὼς, μετὰ τί τρόπο μπορεῖ νὰ δικαιολογήσει κανεὶς τέτοια βάσανα; Τὸ μῖσος ἐξηγεῖ τὴν ἀδιαφορίαν ποὺ ἔχει γι' αὐτὰ μιὰ Πολωνίδα, ἔξυπνη αἰσθηματικὴ κοπέλλα ποὺ ἔλεγε: «Αὐτὰ δὲν ἔχουν καμιά σημασία». Καὶ καθὼς τὴν ἀκουγα, ἔφερα στὸ νοῦ μου μιὰ Ἀγγλίδα, πολυά-

σχολή με την κοινωνική πρόνοια που στά 1933 μου έλεγε για τα στρατόπεδα συγκέντρωσης: «Δε βαρύνεσαι, δεν έχουν σημασία».

Εμείς οι τυχεροί Έγγλέζοι, και οι ακόμα πιο τυχεροί Άμερικανοί, δεν έχουμε θέση μέσα σ' αυτήν την αναταραχή· δεν έχουμε το δικαίωμα να ξεχάσουμε τις υλικές και ψυχολογικές αιτίες και τα αποτελέσματα του ελπατισμού των Γερμανικών πληθυσμών. Έκείνο το πρόσωπο και τα χέρια που σε μᾶ; φαίνονται να ανήκουν σ' ένα άθωο χωριάτη, για τους Πολωνούς, και πολύ δίκαια, είναι το πρόσωπο και τα χέρια ενός εγκληματία. Τό να μιλάει κανείς για την «Πολωνική βαρβαρότητα» δεν είναι παρὰ μιὰ άνοησία. Τό λάθος βρίσκεται πολύ πίσω. Όλη τούτη ή δυσάρεστη υπόθεση είναι άναπόσπαστο μέρος του σώματος της Εύρώπης· του 1939, που τό δολοφόνησε ο Χίτλερ· και ήταν μιὰ δολοφονία που προετοιμάστηκε κάτω από τὰ μάτια τών Γάλλων και τών Άγγλων πολιτικών. Με τό να λυπούμαστε τους Γερμανούς, ἄς μὴν αντικρύζουμε με αγανάκτηση τὰ άπομεινάρια της Γερμανικής κτηνωδίας.

Η Πολωνία αντιμετωπίζει σὲ ένα τρομερό βαθμό τις δυσκολίες ενός ξεορίστου που γυρίζει σιόν τόπο του και βρίσκει τό σπίτι του γυμνό και γκρεμισμένο, που δεν έχει τίποτα στὰ χέρια του για τὰ τό διορθώσει, που δεν έχει κανένα τὸν βοηθήσει και για τις πιό στοιχειώδεις ανάγκες του. Κάθε πρόβλημα που παρουσιάζεται, βγάζει στή μέση ένα σωρό ἄλλα, τό ίδιο ἀπελπιστικά και πολύπλοκα. Τὰ ἐρείπια της Βαρσοβίας πρέπει τὰ ξεκαθαριστὸνε χωρίς γερανούς, χωρίς ὁδοστρωτήρες, χωρίς αὐτοκίνητα, με τὴν τσάπα και τὰ χέρια. Πολλοί λίγοι έχουν περισσότερα ροῖχα από κείνα που φορᾶνε. Ὑπάρχει τρομερή ἔλλειψη από τρόφιμα, ροῦχα, φάρμακα, παπούτσια, — μιὰ γυναίκα π.χ. που φοράει παπούτσια κάπως γερά, είναι ένα αξιοπαρατήρητο θέαμα. Οἱ τιμές ὄλων τών τροφίμων, ἐκτός από τό ψωμί και τις πατάτες, είναι πολύ ψηλές. Τὰ μεροκάματα και οἱ μισθοὶ είναι πολύ χαμηλοὶ και πολλές φορές πληρώνονται με εἶδος. Οἱ ἐργάτες τῶνε στὸ ἐργοστάσιο, τὰ παιδιά—ἂν βέβαια μπορούν τὰ πηγαίνουν—στὸ σχολειό, οἱ δημόσιοι υπάλληλοι στὰ γραφεῖα τους. Καμιά οικογένεια δεν μπορεί τὰ ζήσει με τὰ ἔσοδα ενός συνηθισμένου υπαλλήλου ακόμα κι ἂν είναι δημόσιος υπάλληλος. Μιὰ οικογένεια ὅπου δουλεύουν δύο ἢ τρία πρόσωπα, ἢ που έχει κάτι τὰ πωλήσει, είναι τυχερή. Ο χεϊμῶνας αὐτός, με τό λίγο ἢ καθόλου κάρβουνο, θὰ είναι φτωχός. Ἐκατομμύρια ἄνθρωποι αντιμετωπίζουν τὸν κίνδυνο τὰ πεθάνουν από πείνα. Είναι ζήτημα ἂν θὰ μπορούσαν τὰ ἀντέξουν. Ἡ ὑπαιθρος, μαζί και οἱ νέες ἐπαρχίες, έχουν απογυμνωθῇ και από τὴν τελευταία μηχανή. Ὑπάρχει ἄμεση και ἐπιτακτική ἀνάγκη για ζῶα, τρακτέρ, σπόρους, αὐτοκίνητα. Οἱ πρώτες ἀνάγκες πρέπει τὰ αντιμετωπιστὸνε, τὴν

ἴδια στιγμή με τὰ πολυσύνθετα προβλήματα που συγκεντρώνει ἡ ἀναμόρφωση μιᾶς χώρας, ὅπως π.χ. ἡ ἐγκατάσταση γεωργικῶν πληθυσμῶν σὲ κτήματα που παίρνονται από μεγάλες ἀπαλλοτριωμένες ἰδιοκτησίες, και που μπορεί τὰ βρῶσκονται και στις νέες ἐπαρχίες, ἢ ακόμα ἡ τάση τὰ πλησιάζουν περισσότερο ἐπιστημονικές και οικονομικές μεθόδους καλλιέργειας. Ο Πολωνός γεωργός βλέπει με δυσπιστία τὴν ὁμαδική καλλιέργεια, τὰ εκπαιδευτικά κέντρα ἢ τις ὁμάδες ἀλληλοβοήθειας.

Πρέπει ακόμα τὰ ἀποκατασταθῇ ἡ ἐκπαίδευση σὲ μιὰ χώρα ὅπου δεν ὑπάρχουν βιβλία, σχεδόν οὔτε και δάσκαλοι. Δυὸ γενιές δασκάλων και καθηγητῶν ἐξολοθρεύτηκαν από τὰ ἐκτελεστικά ἀποσπάσματα, τις φυλακές ἢ τὰ στρατόπεδα. Ἡ ἔλλειψη κάθε μέσου συγκοινωνίας στήν ὑπαιθρο, πολλαπλασιάζει τις δυσκολίες που παρουσιάζει τό κάθε πρόβλημα. Μιὰ προχειροφτιαγμένη γέφυρα πάνω στὸ Βιστούλα ἑνώνει τὴ Βαρσοβία με τὰ προάστια της Πράγας—δηλαδή με τὴν Κυβέρνησή της και τὰ σπῖτια ὅπου ὄλες οἱ 400.000 του πληθυσμοῦ της πηγαίνουν για τὰ κοιμηθῶν. Μιὰ γραμμὴ τῶν τρῶμ ἄρχισε τὰ λειτουργεῖ μιὰ μέρα πριν φύγω από τὴ Βαρσοβία. Τὰ βαγόνια εἶταν στολισμένα με σημαιοῦλες· στις στάσεις ὁ κόσμος τὰ χαιρετοῦσε ξεφωνίζοντας από χαρά. Οἱ δυσκολίες που παρουσιάζονται για τὰ κινηθῇ ὁτιδήποτε μέσα στὴ χώρα—κάποιος ἔξenos ἐπισκέπτης ἢ ένα μικρὸ φορτίο με τρόφιμα—θὰ εἶταν κάτι ἀστεῖο ἂν δεν εἶταν τόσο τραγικό. Ἡ βοήθεια που τόσον καιρὸ και με τόση ἐμπιστοσύνη περίμεναν από τὴ Δύση, δεν έχει φτάσει ακόμα. Για ὄλες τις βάσιμες δικαιολογίες και τις τεράστιες δυσκολίες, ὁ Πολωνός δεν ξέρει τίποτα. Χωρίς ἀμφιβολία περίμενε πάρα πολλά.

Ὅταν εἶσαι ὁ νικημένος παρακαλᾷς τὰ φύγει ὁ βασανιστής σου, κι ὅταν ἔρθει ὁ ἐλευθερωτής, κοιτάξεις τὰ δεῖς και τί ἄλλο ἐκτός από τὴν ἐλευθερία κρατᾷς στὰ χέρια του.

«Ἄν τὴ γλυτώσουμε και αὐτὸ τὸ χειμῶνα...» Αὐτὴ τὴν κουβέντα θὰ τὴν ἀκούσεις σὲ κάθε στιγμή, εἴτε μιλώντας με ἕναν Ὑπουργὸ που ξεθεῶνεται στὴ δουλειά, εἴτε με τό δήμαρχο ενός χωριοῦ, μ' ἕναν συγγραφέα, ἕνα γιατρὸ, ἕναν ἔμπορο, ἕναν ἐργάτη. Ἀρχίζει τὰ εἶναι κάτι που σου τριβέλλει τό μυαλό. Σημαίνει ἄλλο πράγμα για τό ἰδιοκτῆτη που ἡ γῆ του ἀπαλλοτριώνεται, και που ἡ ἐξαφάνισή του από τὴ σκηνή είναι κάτι ἀναγκαῖο και ἀναπόφευκτο, κι ἄλλο για τὴ γυναίκα και τὰ παιδιά ενός δημόσιου υπαλλήλου ἢ ενός ἐργάτη. Κι ἄκόμα κάτι ἄλλο για τὴ γυναίκα τὴ βασανισμένη ἀπ' τὴ σκέψη πῶς ὁ ἄντρας της, που τελευταία ἀκουσε ὅτι βρισκόταν στὸ Oswiecim, στήν Ἀγγλία, στήν Ἰταλία, ἢ στὴ Ρωσία, μπορεί τὰ εἶναι ακόμα ζωντανός μὰ είναι τόσο πολὺ μα-

κρούα της σάν να είναι νεκρός· γι' αυτήν η Ανατολική Ευρώπη, είναι ένα κουβάρι μπερδεμένα αποκλωστίδια.

Η ιστορία δεν τελειώνει εδώ. Υπάρχει και η πολιτική άβερζαιότητα. Ένας λαός που κατά ένα μεγάλο μέρος δεν είναι κομμουνιστής, πρέπει να ζήσει σε στενή επαφή με τη Ρωσία. Η ανάγκη είναι διπλή και τριπλή. Η Ρωσία χρειάζεται να έχει φίλους τους γείτονές της. Η Πολωνία πρέπει να έχει καλές σχέσεις με το δυνατό της σύμμαχο· η Ευρώπη έχει ανάγκη από ειρήνη στην Ανατολή· καμιά Πολωνική Κυβέρνηση που δε θύ δεχόταν αυτές τις απαιτήσεις δε θα είναι χρήσιμη ούτε για την Πολωνία ούτε για την Ευρώπη. Δεν έχουμε κανένα λόγο να υποθέσουμε πως έστω και ένας Υπουργός στην Πολωνική Κυβέρνηση, που περιλαμβάνει τον κ. Μ. Μικολαϊczyk, Υπουργό της Γεωργίας και Αρχηγό του Πολωνικού Αγροτικού Κόμματος, δεν έχει αποφασίσει να ζήσει ειρηνικά με τη Ρωσία.

Σ' ένα ξένο παρατηρητή φαίνεται πιθανό πως αν γινόταν ελεύθερες εκλογές, το Αγροτικό Κόμμα θα έπαιρνε την πλειοψηφία. Θα ήταν λάθος να βγάλει κανείς το συμπέρασμα πως όλοι οι ψηφοφόροι, οι αντίθετοι στο Εργατικό Πολωνικό Κόμμα, είναι και εναντίον της Ρωσίας. Πολλοί απ' αυτούς υποστηρίζουν τη μικρή ιδιοκτησία. Άλλοι είναι εναντίον της προπαγάνδας, της λογοκρισίας ή της πολιτικής αστυνομίας. Εκείνο που είναι αλήθεια είναι, πως η μόνη Κυβέρνηση που θα μπορούσε να σταθεί, θα είναι εκείνη που με την πολιτική της θα βελτιώσει τη Ρωσία για τη φιλία της και την καλή της πίστη. Δεν είναι μόνο πως όσο ο Ρωσικός στρατός μένει στη Γερμανία, θα υπάρχει και άλλος Ρωσικός στρατός σε όλη τη γραμμή επικοινωνίας με τη Γερμανία. Το πρόβλημα της παραμονής της Ρωσίας στην Πολωνία, είναι ένα κομμάτι από το μεγαλύτερο πρόβλημα το σχετικό με τη θέση της Ρωσίας στην Ευρώπη. Η ύπαρξη μιας σταθερής και ελεύθερης Πολωνίας εξαρτάται από τη γενική Ευρωπαϊκή σταθερότητα, που κι αυτή εξαρτάται από την εμπιστοσύνη ανάμεσα στη Ρωσία και τη Δύση. Αυτό είναι όλο.

Αν οι διαφορές με την Τσεχοσλοβακία λυθούν—όπως και πρέπει να λυθούν—αυτό θα είναι ένα μεγάλο βήμα για την σταθεροποίηση. Δεν υπάρχει στην Ευρώπη θέση για καυγάδες ανάμεσα σ' αυτές τις δύο χώρες, και δεν θα ήταν φίλος της Πολωνίας εκείνος που θα έβλεπε χωρίς ανησυχία να παρατείνονται οι διαφορές τους. Η Κυβέρνηση έχει κι άλλα προβλήματα. Εξη χρόνια σκλαβιάς δεν είναι και τόσο καλό πράγμα για ένα λαό. Το πρόβλημα της ηθικά κλονισμένης νεότητας, του αντάρτη, που δεν μπορεί να αλλάξει τις συνήθειές του, και είναι ενόχληση σε μια χώρα που αγωνίζεται να

ξαναγυρίσει στην κανονική κοινωνική ζωή, είναι κοινό σ' όλη την Ευρώπη. Το μεγαλύτερο μέρος των ανθρώπων αυτών, προσαρμόζεται και γίνεται πραγματικά η εργαζόμενη «μαγιά» του Έθνους. Έχουν κι αυτοί το δικό τους πρόβλημα. Το είδα χαραγμένο στη μορφή ενός νέου υπαλλήλου που πραγματικά ξεθεωνόταν στη δουλειά. Κάποτε μου έλεγε: «Όλοι μας βρισκόμαστε φυλακισμένοι στο κελί της θύμησης μας. Όταν έχεις τινάξει τα μυαλά ενός ανθρώπου στον αέρα—άκομα κι αν αυτός είναι άνθρωπος των Ες-Ες—όταν έχεις μάθει να λες ψέμματα, να ληστεύεις, να σκοτώνεις—πώς μπορείς να σταματήσεις; Πολλοί από μās έχουν ακόμα την ψυχολογία του ανθρώπου που ζει παράνομα, μ' όλο που τώρα πια ζούμε κανονικά».

Μερικοί δεν μπορούν να σταματήσουν. Κρατάνε τα όπλα τους και ζούνε σ' αληστές. Πηγαίνοντας προς τη Κρακοβία, συναντήσαμε στο Radom την κηδεία εκείνων που είχαν σκοτωθῆ όταν 700 αντάρτες χτυπήσανε τη πόλη και άνοιξαν τις φυλακές για να ελευθερώσουν τους συντρόφους τους. Να πούμε πως τρομοκρατίσαν την περιοχή, είναι πολύ· αν πάλι πούμε πως δεν ήταν τίποτα, θα πούμε λιγώτερο από την αλήθεια. Όπως τα περισσότερα από τα ανεπιθύμητα μέλη του στρατού που ληστιύουν και κακομεταχειρίζονται μέσα στα τραίνα τους Γερμανούς πρόσφυγες, έτσι και οι αντάρτες είναι γεννήματα του ηθικού ξεπεσμού της Ευρώπης, όχι μόνο γιατί τους έκανε έτσι ο πόλεμος, μα και γιατί για χρόνια ζήσανε μια κυνηγημένη και λαθραία ζωή. Θα μπορούσαμε μια φορά να πούμε, πως όσο περισσότερο προχωρεί κανείς προς την Ανατολική Ευρώπη, τόσο περισσότερο κατεβαίνει η στάθμη του πολιτισμού. Όμως αυτό γινόταν, προτού αρχίσει ο πολιτισμός να εξαφανίζεται, άκριβώς πέρα από το Ρήνο.

Είναι αλήθεια πως μερικοί Ναζί τριγυρίζουν στα δάση μαζί μ' αυτές τις όπλισμένες συμμορίες. Μα αυτό δεν είναι ζήτημα της πολιτικής· είναι μια βαθειά ανθρώπινη τραγωδία για τα παιδιά εκείνα που πραγματικά ζήσανε σ' αποντίκια και τώρα δεν μπορούν να γίνουν άνθρωποι ούτε κερδοσκόποι, αυτό το άλλο προίον της κοινωνικής και οικονομικής κρίσης του καιρού μας.

Είναι εύκολο, όταν βρίσκεστε στη Πολωνία να νοιώσετε πως αυτές οι σκιές είναι μόνο σκιές. Η Πολωνία δεν είναι ένα πρόβλημα της διεθνούς πολιτικής ή της κοινωνιολογίας. Είναι αυτός ο Πολωνικός λαός με την άφταστη ζωτικότητα και ενεργητικότητα, με την ευθυμία του που στην Πολωνική γλώσσα είναι ένα άλλο όνομα για το θάρρος. Τότε μόνο θα μπορούσαν να σβύσουν από την Ευρώπη, αν όλόκληρος ο κόσμος χανόταν. Δε σκέπτονται τα περασμένα. Κι αυτό έχει τεράστια σημασία. Ένας λαός που έχει τη δύναμη να ξε-

χνάει την αγωνία που πέρασε, να παραδέχεται πώς έχασε κάθε τι που αξίζει, και να κοιτάζει με αλσιοδοξία το μέλλον, είναι λαός που ξευτελίζει την απελπισία. Οί Πολωνοί έχουν πάρει την απελπισία από την άλλη της μεριά. Είναι φτωχοί και όμως χαμογελάνε. Όταν μιλούσα μ' ένα νεαρό καθηγητή και τη γυναίκα του στη Βαρσοβία, — είταν οί πρώτοι άνθρωποι που μίλησα μαζί τους — μου είπαν πώς και οί δυό τους είχαν περάσει αρκετό καιρό σ' στρατόπεδο συγκέντρωσης. Είτανε φτωχοντυμένοι και αδύνατοι. 'Η γυναίκα του έκανε μιὰ παρατήρηση που μπορεί νά ισχύει για όλους τούς όμοιους ανθρώπους που την έκαναν και είταν άνθρωποι απ' όλες τις τάξεις. «Δέν είναι άσχημα νά τά χάσεις όλα· νοιώθεις τόσο ελεύθερος!»

Ένα Έθνος που τίναξε από πάνω του τó βάρος τού παρελθόντος του, σίγουρα θά μπορούσει νά ελευθερώσει και τó μέλλον του

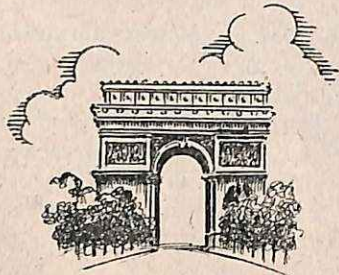
II. ΓΑΛΛΙΑ

Του QUENTIN REYNOLDS

(Από τó Collier's, Νέα Υόρκη)

Ο PIERRE FELGINES φαίνεται λίγο μεγαλύτερος από τά 32 των χρόνια. Τά μάτια του είναι σκούρα και μέσα σ' αυτά υπάρχει διαρκώς μιὰ έκφραση ανησυχίας. 'Η αλήθεια είναι πώς ό Pierre Felgines ανησυχεί. 'Ανησυχεί για τήν υγεία τής οικογένειάς του. Ξέρει πώς ούτε ή γυναίκα του ή Thérèse, ούτε ό γυιός του ό Roland που είναι 9 χρονώ, ούτε ή κορούλα του ή Jacqueline που είναι 4, τρέφονται όπως πρέπει. Ξέρει πώς ό χειμώνας πλησιάζει και πώς τó διαμέρισμά του στón άρ. 76 στη Rue de Cherche Midi θά είναι πολύ κρύο, και αναθυμᾶται με τρόμο τόν περασμένο χειμώνα. Και πέρσυ δέν είχαν θέρμανση, όμως κι αυτός και ή οικογένειά του είταν τυχεροί. Κανένας τους δέν αρρώστησε και εκτός απ' αυτό νόμιζαν πώς είταν ό τελευταίος κακός χειμώνας που περνούσαν...

Ό μισθός τού κ. Felgines είναι κοντά 8.500 φράγκα τó μήνα· αυτός ό μισθός είναι πολύ καλός για τή Γαλλία. Τά νοίκια είναι τó μόνο σχεδόν πράγμα στη Γαλλία που δέν ανέβηκε σί στρατοσφαιρικά ύψη. Ό κ. Felgines πληρώνει 400 φρ. τó μήνα για νοίκι. Κάθε μήνα κρατά με μεγάλη προσοχή σημείωση για τά έξοδα που κάνει. Τόν περασμένο μήνα ξόδεψε: 200 φρ. σέ φό-

ρους, 400 φρ. για νοίκι, 450 φρ. για γκαζί και ηλεκτρικό, 600 φρ. για ψωμί, 96 φρ. για κρασί, 120 φρ. για ζάχαρη και καφφέ, 300 φρ. για κρέας, 60 φρ. για τυρί, 3.700 φρ. για λαχανικά, 300 φρ. για σαπούνι και όδοντόπαστα (που είναι σχεδόν αδύνατο νά βρείς), 200 φρ. για ναύλα τού ύπόγειου σιδηρόδρομου. Σύνολο: 6.426 φρ. Δηλ. περισεύει από τó μισθό του ένα ποσό από 2.074 φρ. Μ' αυτό πρέπει ν' αγοράσει ρούχα και για τά τέσσερα μέλη τής οίγογένειάς του, νά πληρώσει δορισμένα φάρμακα που πιθανόν θά χρειαστεί, ν' αγοράσει σχολικά βιβλία για τά παιδιά του, ν' αγοράσει τσιγάρα και νά πληρώσει κανένα εισιτήριο κινηματογράφου — τή μόνη διοσκέδαση που μπορούν ν' απολαύσουν εκείνος και ή γυναίκα του. Ό Pierre Felgines, μανιακός καπνιστής όλη του τή ζωή, έπαψε νά καπνίζει πριν από τρείς μήνες, γιατί δέν μπορούσε ν' αγοράζει τσιγάρα. Άλλωστε τά τσιγάρα είναι κάτι που έχει μεγάλη αξία στην ανταλλαγή. 'Η κ. Felgines, μιὰ νοικοκυρεμένη γυναίκα 32 χρονώ με σκούρα μαλλιά, μου είπε πώς οίκονόμησε 12 πακέτα τσιγάρα — τά τσιγάρα που τούς έδωσαν σέ τρείς μήνες με τó δελτίο — και τά ανταλλάξε με μιάνμισυ όκά λάδι.

«Τό βούτυρο τού δελτίου μας είναι τόσο λίγο» μου εξήγησε, «που τó φυλάμε μόνο για τά παιδιά μας που μεγαλώνουνε. Τά παιδιά που μεγαλώνουν έχουν ανάγκη από λίπος. Δέν είναι δυνατό νά τρέφονται αποκλειστικά με νερόβραστα λαχανικά που είναι τó κύριο φαγητό μας. Τό κρέας που παίρνουμε είναι πολύ λίγο. Μερικές φορές τυχαίνει ν' αγοράσω λίγα λουκάνικα για τά παιδιά, μα τά πειράζουνε και αρρωσταίνουν. Ό άντρας μου κ' εγώ τά τρώμε όποτε μᾶς τύχουν. Κάπου-κάπου μᾶς δίνουν και λίγο κρέας. Πριν από τρείς βδομάδες, μᾶς δώσανε και κοτόπουλο· αυτό είτανε μεγάλη απόλαυση για μᾶς».

Ό κ. Felgines μόλις είχε έτοιμάσει τó μεσημεριανό φαγητό: δυό λίτρες πασόλια ανακατεμένα με βρασμένες πατάτες και μερικά δαμάσκηνα... Θά είταν ίσως υπερβολικό αν λέγαμε πώς ή οικογένεια Felgines καί χιλιάδες άλλες σάν κι αυτήν θά πέθαιναν από τή στέρηση αυτό τó χειμώνα. Όσοίσο είναι πράγμα φανερό πώς όλοι τους θά υποφέρουν πολύ από τήν κακή διατροφή. Όλοι οί παρατηρητές που βρίσκονται στó Παρίσι, συμφωνούν πώς μιὰ οίκογένεια που αποτελείται από τέσσερα άτομα, κατά τούς μετριώτερους υπολογισμούς δέν μπορεί νά διατηρηθεί γερή με τά τρόφιμα που παίρνει σύμφωνα με τούς σημερινούς κανονισμούς τών δελτίων τροφίμων.

Σήμερα, τά δυό παιδιά τής οικογένειας Felgines, ό Roland και ή Jacqueline, ζυγίζουν πολύ λιγώτερο απ' τó κανονικό. Σάν όλα τά παιδιά που δέν τρέφονται αρκετά έχουν μάτια μεγάλα και σοβαρά.

Τὸν περασμένο χειμῶνα δυὸ-τρεῖς ἑρασιτέχνες Ἀμερικανοὶ παρατηρητὲς πῆγαν στὸ Παρίσι καὶ ἔστειλαν ἀνταποκρίσεις πὺν ἔλεγαν πὺν ὁ Γαλλικὸς λαὸς τρέφεται θαυμάσια· ὅλους τοὺς βρῆκαν καλοθρεμμένες καὶ καλοντυμένους. Αὐτὲς οἱ πληροφορίες πῆραν μεγάλη δημοσιότητα στὴν Ἀμερικὴ καὶ φτάσανε ὡς τὸ Παρίσι. Οἱ Βρεταννοὶ ἀνταποκρίται πὺν βρίσκονταν στὸ Παρίσι δοκίμασαν μεγάλη ἐκπληξὴ μὲ τὶς παράλογες αὐτὲς πληροφορίες, καὶ ὁ Γαλλικὸς λαὸς συγχίστηκε καὶ ἀπόρησε.

Δυστυχῶς φαίνεται πὺν αὐτοὶ οἱ ἑρασιτέχνες παρατηρητὲς πῆραν τὶς πληροφορίες τοὺς ἀπὸ μερικὰ μαυραγορίτικα ἐστιατόρια, ὅπου τὰ φαγητὰ εἶναι καλὰ, μ' ὅλο πὺν οἱ τιμὲς εἶναι ἀπρόσιτες. Ὁ Pierre Felgines καὶ ἡ γυναῖκα του δὲν πάτησαν ποτὲ σὲ τέτοιον εἶδους ἐστιατόρια, γιατί τὸ κοινὸ γεῦμα στοιχίζει 1000 φρ. γιὰ κάθε ἄτομο. Ἐνα γεῦμα πολυτελείας μὲ καλὸ κρασί στοιχίζει κατὰ μέσο ὄρο κοντὰ 2.500 φράγκα.

Τὴ μαύρη ἀγορὰ στὴ Γαλλία τὴν ἔχουν ὅλοι παραδεχτῇ, ὄχι βέβαια ἐντελῶς, σὰν κάτι χαρακτηριστικὸ τῆς καθημερινῆς Γαλλικῆς ζωῆς. Θεωρεῖται σχεδὸν νόμιμη ἀπ' τοὺς περισσότερους πολίτες πὺν ὁμολογοῦν μὲ εἰλικρίνεια πὺν θὰ πέθαιναν χωρὶς αὐτὴν· ἄρχισαν τὸν καιρὸ τῆς Κατοχῆς, ὅταν κάθε Γάλλος γεωργὸς ἢ καταστηματάρχης ἔκρυβε τὰ περισεμένα προϊόντα καὶ τὰ τρόφιμα γιὰ νὰ τὰ σώσει ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς, πὺν τὰ ἔπαιρναν καὶ τὰ ἔστελναν στὴν Γερμανία. Ὑπῆρχαν αὐστηροὶ Γερμανικοὶ κανονισμοὶ πὺν τιμωροῦσαν τὴ συγκέντρωση τροφίμων καὶ ἐφοδίων.

Οἱ γεωργοὶ καὶ οἱ καταστηματάρχες προτιμοῦσαν νὰ δίνουν τὰ ἐμπορεύματα στοὺς συμπατριῶτες τοὺς παρὰ νὰ βλέπουν τὰ τρόφιμα τοὺς νὰ καταστρέφονται ἢ νὰ πέφτουν στὰ χέρια τῶν Γερμανῶν. Ὅμως τὰ τιμολογοῦσαν πολὺ ἀκριβά. Βέβαια ἡ σκέψη τοῦ κέρδους δὲν ἔλειπε ἀπ' τὸ μυαλὸ τοὺς, ἀλλὰ προσθέτανε καὶ κάτι παραπάνω σὰν ἀσφάλεια γιὰ τὴν περίπτωσή πὺν θὰ τοὺς ἔπιαναν καὶ θὰ τοὺς ἐπιβάλλανε πρόστιμο. Ἀκόμα καὶ τώρα πληρώνουν πρόστιμο ἐκεῖνοι πὺν πουλᾶνε πράγματα χωρὶς τὴν ἐξουσιοδότηση τοῦ κράτους. Παρ' ὅλα αὐτὰ ὑπάρχει ἀκόμα ἡ συνήθεια τῆς μαύρης ἀγορᾶς. Οἱ τιμὲς ὅμως τῆς μαύρης ἀγορᾶς σταθεροποιήθηκαν. Πῆγα μὲ τ' αὐτοκίνητό μου ἔξω ἀπὸ τὸ Παρίσι γιὰ νὰ ἐπισκεφθῶ τρεῖς μαυραγορίτες σὲ γειτονικὲς πόλινες. Οἱ τιμὲς τοὺς εἶταν οἱ ἴδιες: βούτυρο 300 φρ. ἡ λίτρα, ζάχαρη 200 φρ. ἡ λίτρα, κρέας 200 φρ. ἡ λίτρα, χοιρινὸ 300 φρ. ἡ λίτρα. Οἱ τιμὲς τῶν εἰδῶν ρουχισμοῦ διαφράνε: καλὸ ὕφασμα γιὰ γυναικεῖα φορέματα ἀπὸ 1000-2000 φρ. ἡ γιάρδα, παπούτσια ἀπὸ 3000-7000 φρ., κάλτσες nylon 500 φρ. Τὰ ξύλα, ἐφόδιο πολῦτιμο, πουλιοῦνται μὲ τὸ κιλό, πὺν μόλις ξεπερνᾶ τὶς 2 λίτρες. Ἡ σταθερὴ τους τιμὴ εἶναι 6 φρ. τὸ κιλό.

Ὁ λαὸς καταφρονεῖ ἐκεῖνους πὺν ὑποστηρίζουν τὰ ἐστιατόρια τῆς μαύρης ἀγορᾶς, ὥστόσο καθένas πὺν ἔχει μερικὰ φράγκα διαθέσιμα πηγαίνει στοὺς γεωργοὺς γιὰ ν' ἀγοράσει σὲ τιμὲς μαύρης ἀγορᾶς τρόφιμα γιὰ τὴν οἰκογένειά του. Ὁ Pierre Felgines καὶ ἡ Thérèse δὲν ἔχουν μεγάλο πάρε-δῶσε μὲ τὴ μαύρη ἀγορὰ, γιατί δὲν ἔχουν χρήματα γιὰ ν' ἀγοράσουν. Εἶναι ἀλήθεια πὺν τὶς Κυριακὲς ὁ Pierre παίρνει τὸ ποδήλατό του καὶ πηγαίνει στὴν ἐξοχή, ἐλπίζοντας πὺν θὰ μπορέσει νὰ βρεῖ λίγες λίτρες φασόλια ἢ ἕνα κομμάτι κρέας δίνοντας τσιγάρα ἢ κρασί. Ὅστόσο οἱ τιμὲς εἶναι τόσο ψηλὲς πὺν ὅ,τι ἀγοράζει δὲν καλυτερεύει καὶ πολὺ τὴν διατροφή τους...

Ὅταν ὁ Pierre Felgines μιλά γιὰ τὸν ἐρχομὸ τοῦ χειμῶνα, ἡ ἀνησυχία ζωγραφίζεται στὸ πρόσωπό του. «Ὅλο τὸν περασμένο χειμῶνα δὲν εἶχαμε καθόλου θέρμανση· μερικὲς φορὲς τὴν Κυριακὴ πῆγαινα μὲ τὸ ποδήλατο στὴν ἐξοχή καὶ ἔφερνα λίγα ξύλα· Ὅμως τὰ ξύλα καίγονται πολὺ γρήγορα. Φοβούμεστε τὴν φυματίωση γιατί εἶταν πολὺ ξαπλωμένη· ἄς εἶναι, εἵμασταν τυχεροί...»

Ὅταν οἱ ἄνθρωποι κρυώνουν καὶ πεινοῦν συνηθίζουν νὰ κατηγοροῦν τὴν Κυβέρνηση· αὐτὸ ἀληθεύει γιὰ ὅλες τὶς ἐποχές. Ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνηση δ' ἀντιμετωπίζει γιὰ πρώτη φορὰ αὐτὸ τὸ πρόβλημα τὸν φετεινὸ χειμῶνα. «Δὲν εἶναι ζήτημα πολιτικῆς», λέγει ὁ Pierre Felgines ὅταν συζητᾶ πολιτικὰ «εἶναι πῶς θὰ μπορέσει νὰ μᾶς κάνει τὸ περισσότερο καλὸ. Χρειαζόμαστε μιὰ κυβέρνηση πὺν θὰ φέρει κάρβουνα καὶ τρόφιμα στὸ Παρίσι. Δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει ὁ τρόπος».

Ὁ Pierre Felgines εἶνε τόσο ριζοσπάστης ὅσο καὶ ὁ Ἀμερικανὸς John Smith*. Πρὶν τὸν πόλεμο οἰκονομοῦσε λίγα χρήματα κάθε μῆνα καὶ τὰ κατάθετε στὸ ταμειετήριο. Ἦθελε μονάχα μιὰ σταθερὴ Κυβέρνηση πὺν θὰ τὸν ἐξασφάλιζε. Τώρα δὲν εἶναι βέβαιος τί θέλει. Τὸ Παρίσι ἀπελευθερώθηκε, μὰ δὲν εἶναι τὸ ἴδιο Παρίσι. Ἡ Γαλλία εἶναι ἐλεύθερη, μὰ εἶναι κουρασμένη, παγωμένη καὶ πεινασμένη. Τί περισσότερο μπορεῖ κανεὶς νὰ κάνει γιὰ τὴ Γαλλία; Ὁ Pierre κουνάει τὸ κεφάλι του. Δὲν ξέρει. Κάθε νύχτα πέφτει νηστικός στὸ κρεβάτι καὶ αὐτὴ ἡ σκέψη τὸν τρώει ὅλη τὴ μέρα πὺν ἐπιτηρεῖ τὶς δακτυλογράφους καὶ τοὺς ὑπαλλήλους στὸ γραφεῖο του. Ξέρει πὺν ὅλο τὸ ἀπόγεμα ἡ Thérèse πλένει πιάτα καὶ σφουγγαρίζει. Ὅταν ὁ Pierre τὸ σκέπτεται τρέμει ὁλόκληρος.

Μονάχα μιὰ λύση ὑπάρχει γιὰ ὅλα αὐτὰ πὺν στενοχωροῦν τὸν Pierre Felgines καὶ τὴν οἰκογένειά του. Μονάχα μιὰ λύση ὑπάρχει

* Σ. τ. Ε. John Smith = πολὺ κοινὸ ὄνομα στὴν Ἀμερικὴ, γι' αὐτὸ ἀντιπροσωπεύει τὸν κοινὸ Ἀμερικανὸ πολίτη.

για τὸ πρόβλημα πὺν ἀντιμετωπίζει σήμερα ἡ Γαλλία. Καὶ αὐτὴ εἶναι τὸ κάρβουνο. Ὅταν ὑπάρχει ἄφθονο κάρβουνο, θὰ ὑπάρχει καὶ θέρμανση γιὰ ὅλους. Ὅταν ὑπάρχει κάρβουνο θὰ γίνουν εὐκολες οἱ μεταφορές, καὶ οἱ σιδηρόδρομοι θὰ κουβαλοῦνε τρόφιμα στὸ Παρίσι καὶ σὲ ἄλλες βιομηχανικὲς πόλεις. Μὲ ἄφθονο κάρβουνο, χιλιάδες ἐργοστάσια πὺν τώρα εἶναι σταματημένα θὰ φτιάξουν ροῦχα καὶ θὰ εἶναι τόσο ἄφθονα πὺν ἡ μαύρη ἀγορὰ δὲ θάχει δουλειά. Μὲ τὸ κάρβουνο ἡ Γαλλία θὰ ξαναγίνει ἡ πρωτινὴ Γαλλία.

Τὸ 1938 ἡ Γαλλία χρειαζόταν τὸ μῆνα 5.000.000 τόννους κάρβουνο. Αὐτὸ τὸ κάρβουνο προερχόταν ἀπὸ τὰ δικά της ἀνθρακωρυχεῖα, ἀπὸ τὸ Ρούρ καὶ τὴ Μεγάλῃ Βρεταννίᾳ. Εἶναι φυσικὰ ἀδύνατο νὰ ἐξοικονομήσει τώρα αὐτὸν τὸν ἀριθμὸ, ἀλλὰ οἱ εἰδικοὶ λένε πὺς ἡ Γαλλία θὰ τὰ βγάλει πέρα ἂν μπορεῖ νὰ ἔχει 3.500.000 τόννους τὸ μῆνα. Μὲ τίς τωρινὲς συνθῆκες, καὶ αὐτὸς ὁ ἀριθμὸς φαίνεται ἀστρονομικός. Ἀλλὰ καὶ ἂν μπορέσει νὰ βρεῖ 3.500.000 τόννους κάρβουνο τὸ μῆνα, αὐτὸς ὁ ἀριθμὸς δὲ θὰ μπορέσει νὰ ξεστάνει φέτος τὸ χειμῶνα τὸν Pierre Felgines καὶ τὴν οἰκογένειά του, ὅπως ὅποτε ὅμως θὰ πάρει κάθε οἰκογένεια κοντὰ $\frac{1}{2}$ τόννο κάρβουνο τὸ χρόνον. Βέβαια πολὺ καλύτερα ἀπὸ τὸν περασμένο χρόνον πὺν δὲν πῆρε καθόλου.

Ἄν βροῖσκεσαι 4.000 μίλλια μακριὰ ἀπ' τὸ Παρίσι, εἶναι εὐκολο νὰ λές: «Μὰ πὺς, ὑπάρχει ἄφθονο κάρβουνο στὴ Γαλλία, ἔχουν ἀνθρακωρυχεῖα στὴν περιοχὴ τῆς Λίλλης πὺν βγάζανε πάντα ἄφθονο κάρβουνο. Ἐχουν ἀνθρακωρυχεῖα στὴ κεντρικὴ Γαλλία καὶ στὴν περιοχὴ τοῦ Μοζέλλα. Καὶ γιὰτὶ δὲν ὑπολογίζετε τὸ Σάαρ καὶ τὸ Ρούρ; Ἄς πάρουν τὸ κάρβουνο ἀπὸ τὰ Γερμανικὰ ἀνθρακωρυχεῖα. Ἡ Βρεταννία δὲν ἔκανε ἄλλοτε ἐξαγωγή ἀπὸ κάρβουνα στὴ Γαλλία; Γιὰτὶ δὲν κάνει τὸ ἴδιο καὶ τώρα;»

Οἱ ἀριθμοὶ πὺν ἔχουν ἐξελεγχθῇ ἀπ' τοὺς Ἀμερικανοὺς εἰδικοὺς πὺν εἶναι ἀποσπασμένοι στὴν πρεσβεία μας στὸ Παρίσι δὲν μᾶς γεννοῦν καὶ μεγάλη αἰσιοδοξία. Τὰ Γαλλικὰ ἀνθρακωρυχεῖα παράγουν κοντὰ 605.000 τόννους κάρβουνο τὴ βδομάδα ἢ 2.500.000 ἑκ. τόννους τὸν μῆνα. Κατὰ μέσο ὅρο στὰ ἀνθρακωρυχεῖα ἀπουσιάζει τὸ 20% τοῦ προσωπικοῦ. Αὐτὸ ὀφείλεται στὴν κακὴ τροφὴ, τὴν κακὴ στέγασση καὶ τὴν κακὴ ὑγεία τῶν ἐργατῶν. Μόνο ὅταν ὁ ἀποστρατευθῶν οἱ ἀνθρακωρύχοι καὶ ὅταν προσληφθῶν καινούριοι ἐργάτες θὰ μπορέσει νὰ βελτιωθεῖ ἡ ἐξαγωγή. Τὸ ὕλικὸ πὺν χρειάζεται γιὰ νὰ κινηθοῦν τὰ ἀνθρακωρυχεῖα εἶναι $\frac{1}{2}$ ἑκ. τόνοι τὸ μῆνα· λοιπὸν στὴν πραγματικότητα ἡ χώρα μπορεῖ νὰ ὑπολογίσει μονάχα στὴν παραγωγή 2 ἑκ. τόννων τὸν μῆνα. Οἱ ὑπόλοιποι 3 $\frac{1}{2}$ ἑκατ. τόννοι πὺν χρειάζονται γιὰ νὰ συμπληρωθεῖ ὁ ἀριθμὸς πρέπει νὰ εἰσαχθοῦν ἀπὸ ἄλλα μέρη.

Τὸν περασμένο Ἰούλιο, ἡ Γαλλία πῆρε 150.000 τόννους κάρβουνο ἀπὸ τὰ Γερμανικὰ ἀνθρακωρυχεῖα. Εἶναι δύσκολο νὰ μεταφέρεις κάρβουνο ἀπὸ τὴ Γερμανία σὲ Γαλλικὰ βιομηχανικὰ κέντρα. Σύντομα θὰ γίνεῖ εὐκολώτερη ἡ μεταφορὰ διὰν καθαριστεῖ ὁ Ρῆνος, καὶ μποροῦν νὰ τὸ στέλνουν μὲ μαοῦνες στὸ Ρότερνταμ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ στὴ Γαλλία· ἡ μέσα ἀπ' τὸ Ρῆνο στὸ Στρασβούργο· γιὰτὶ τώρα ἡ μεταφορὰ γίνεται μὲ τραῖνα. Κάρβουνο πρόκειται νὰ πᾶρουν ἐπίσης ἀπὸ τὴ Γερμανία ὅλα τὰ κράτη πὺν ἀπελευθερώθηκαν καὶ ἔχουν ἀνάγκη. Σ' ὅλη τὴν κατοχὴ καταστράφηκαν περισσότερα ἀπὸ τὰ μισὰ φορτηγὰ τραῖνα τῆς Γαλλίας ἡ ἐξαφανίστηκαν στὴ Γερμανία. Τὸ 1938 ἡ Γαλλία εἶχε 15.200 αἰμάμαξες. Σήμερα ἔχει λιγώτερες ἀπὸ 10.000 καὶ ἀπ' αὐτὲς οἱ 7.500 εἶναι πολὺ κατεστραμμένες καὶ δυστυχῶς μέσα σὲ μιὰ νύχτα δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ φτιάξει μηχανές.

Ἡ ποσότητα τοῦ κάρβουνο πὺν μπορεῖ νὰ μεταφερθεῖ ἀπ' τὴ Γερμανία εἶναι περιορισμένη, ὅχι μονάχα γιὰτὶ εἶναι λίγο ἐκεῖνο πὺν βγαίνει ἀπ' τὴ γῆ, ἀλλὰ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ μεταφερθεῖ μὲ τὰ διαθέσιμα αὐτοκίνητα καὶ τίς αἰμάμαξες. Ἡ Γαλλία χρειάζεται τουλάχιστο 700.000 τόννους τὸ μῆνα ἀπ' τὴ Γερμανία. Σήμερα παίρνει λιγώτερο ἀπὸ τὸ $\frac{1}{4}$ αὐτῆς τῆς ποσότητας. Ὑπάρχουν πληροφορίες πὺς θὰ περάσουν πολλοὶ μῆνες ἀκόμα γιὰ νὰ πάρει περισσότερα. Ἡ Μεγάλῃ Βρεταννία, πὺν καὶ ἡ ἴδια ἔχει ἔλλειψη ἀπὸ κάρβουνο, θὰ στείλει 13.000 τόννους τὸ μῆνα καὶ οἱ Ἠνωμένες Πολιτεῖες θὰ στείλουν 400.000. Ἄν προσθέσει κανεὶς ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἀριθμοὺς βρίσκει πὺς αὐτὸ τὸ κάρβουνο θὰ δώσει στὴ Γαλλία τὸ ἐλάχιστο κατώτερο ὅριο πὺν θέλει. Ἐπίσης δὲν ὑπάρχει καμιὰ ἐγγύηση πὺς ἡ κρατικὴ ὑπηρεσία τῶν μεταφορῶν θὰ μπορέσει νὰ παραδώσει τὴν ποσότητα τῶν 3.500.000 τόννων τὸ μῆνα στὴν ὁποία στηρίζονται τόσες ἐλπίδες, ἔστω καὶ ἂν ὑπάρχει κάρβουνο διαθέσιμο. Τὸ κάρβουνο πὺν ἔρχεται ἀπὸ τὸ ἑξωτερικὸ πρέπει νὰ περάσει ἀπὸ τὰ Γαλλικὰ λιμάνια καὶ πολλὰ ἀπ' αὐτὰ σὰν τὴ Χάρβη, τὸ Χερβούργο, τὴ Μασσαλία καὶ τὸ Καλαὶ δὲν λειτουργοῦν σήμερα καθόλου κανονικά. Μάλιστα πολλὰ ἀπ' αὐτὰ δὲν ἔχουν ἀκόμα καθαριστῇ.

Τώρα τελευταῖα πέταξα μὲ τ' αεροπλάνο πάνω ἀπὸ τὴν Τουλὼν καὶ μέτρησα ἀπὸ κεῖ ψηλὰ 48 βυθισμένα βαπόρια. Στὴν ἴδια κακὴ κατάσταση βρίσκεται καὶ ἡ Χάρβη. Ἡ Βρέστη εἶναι ἓνας σωρὸς ἀπὸ ἐρείπια. Οἱ ἀποβάθρες δὲν ἔχουν ἀκόμα φτιαχτῇ ὥστε νὰ μπορεῖ ἐκεῖ νὰ ξεφορτωθεῖ ὅλη ἡ μεγάλη ποσότητα τοῦ ὕλικου πὺν ἔχει ἀνάγκη ἡ Γαλλία. Ἐπίσης ὅλες οἱ εὐκολίες πὺν ὑπάρχουν στὰ λιμάνια χρησιμοποιοῦνται γιὰ τὸν ἐπαναπατρισμὸ τῶν στρατιωτῶν.

Αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἔχει τὴ μεγαλύτερη προτεραιότητα τώρα.

Οί Γάλλοι καὶ οἱ Ἀμερικανοὶ εἰδικοὶ γιὰ τὸ κάρβουνο καὶ τὶς μεταφορὲς φαίνονται αὐτὸν τὸν καιρὸ πολὺ ἀνήσυχον· γιὰτὶ ξέροντες πὼς ἡ λύση τοῦ οἰκονομικοῦ προβλήματος τῆς Γαλλίας καὶ ἴσως ἀκόμα καὶ τοῦ πολιτικοῦ, βρίσκεται μέσα σ' αὐτὰ τὰ δυὸ προβλήματα. Ξέρουν, πὼς πρὶν ἂπ' τὸν πόλεμο, 1.000.000 ἐργάτες δύναντο ἔχειν παλὰ βιομηχανία ὑφαντῶν τῆς Γαλλίας. Σήμερα ὅμως ἡ βιομηχανία αὐτὴ ἔχει παραλύσει ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχουν ἀκατέργαστες ὕλες, κάρβουνο καὶ μεταφορές. Θὰ περάσει πολὺς καιρὸς γιὰ νὰ ξαναρχίσουν οἱ Ἀμερικανίδες νὰ γυρεύουν ἂπ' τὸ Παρίσι καινούρια ὑφάσματα καὶ ὑλικά μόδας. Αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς ὑφαντουργίας πάντα ἔδινε τὸν τόνο στὰ διάφορα εἶδη πολυτελείας καὶ νεωτερισμῶν, στὰ ὁποῖα κυριαρχοῦσαν δυὸ κανόνες: τὸ λίγο ὕφασμα καὶ τὸ μεγάλο κέρδος.

Σήμερα τὸ κράτος δὲν θὰ ἐπιτρέψει νὰ σπαταληθεῖ πολὺ ὑλικὸ γιὰ τὰ εἶδη πολυτελείας, γιὰτὶ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα θὰ βοηθήσει νὰ πλουτίσουν μόνο λίγοι ραπτικοὶ οἴκοι. Οἱ Γάλλοι τώρα χρειάζονται δυὸ πουνάμισα καὶ ἓνα παντελόνι καὶ δὲν ὑπάρχει κανένας λόγος νὰ σπαταλιῶνται πολὺτιμα ὑλικά γιὰ τὶς ξένες κυρίες ποὺ τρελλαίνονται νὰ ἔχουν τὰ ρούχα τους Γαλλικὲς μάρκες. Εἶναι φανερό πὼς πρέπει νὰ κάνουμε ὅ,τι μᾶς εἶναι δυνατό γιὰ νὰ βοηθήσουμε τὴ Γαλλία σ' αὐτὴ τὴ δύσκολη περίοδο. Δὲν εἶναι μονάχα ζήτημα ἐνδιαφέροντος ἀπὸ ἀνθρωπισμό. Εἶναι ζήτημα κοινῆς λογικῆς.

Ἕνας τυχαῖος παρατηρητὴς μπορεῖ νὰ γυρίσει ὅλο τὸ Παρίσι καὶ νὰ βρεῖ πὼς τὰ πράγματα ἐξωτερικὰ ἔχουν πολὺ λίγο μεταβληθῇ. Στὴ Rue de la Paix ὑπάρχουν ἀκόμα ὅλα ἐκεῖνα τὰ ὡραῖα καταστήματα πολυτελείας. Ὅσοσο εἶναι ἀλήθεια πὼς δὲν ἔχουν καὶ πολλὰ πράγματα πίσω ἀπὸ τὶς βιτρίνες τους. Ἡ Place de la Concorde πλακωμένη ἀπὸ ἀγάλματα ποὺ παριστάνανε τὶς ὀκτὼ μεγάλες πόλεις τῆς Γαλλίας, σήμερα, ὕστερα ἀπὸ τέσσερα χρόνια κατοχῆς, εἶναι τελείως παραμορφωμένη. Τὰ καφενεῖα τῶν Champs Elysées ποὺ εἶχαν ἔξω τὰ τραπεζάκια τους καὶ τὰ μεγάλα μπουλεβάρ εἶναι γεμάτα κόσμος ὅπως καὶ πρὶν, μὲ τὴ διαφορά πὼς θὰ δῆτε τοὺς περισσότερους ἀνθρώπους νὰ πίνουν μύρα ἢ χυμὸ ἀπὸ σταφύλια καὶ ὄχι σὰν πρῶτα σαμπάνια ἢ κονιάκ. Ἡ σαμπάνια καὶ τὸ κονιάκ εἶναι πολὺ ἀκριβὰ γιὰ τοὺς Pierre Felgines τῆς Γαλλίας...

Ἄν παρατηρήσετε προσεκτικὰ τὰ κορίτσια ποὺ γυρίζουν μὲ τὰ ποδήλατά τους μέσα στοὺς δρόμους τοῦ Παρισιῦ, θὰ δῆτε πὼς μ' ὅλο πὺρ φαίνονται κομπᾶ ὅπως καὶ πρῶτα, τὰ ρούχα τους εἶναι φτωχικά καὶ τὰ παπούτσια τους ποὺ ἔχουν ξύλινες σόλες εἶναι πολὺ φθαρμένα. Πίσω ἂπ' τὴ λαμπρὴ ἐπιφάνεια τοῦ Παρισιῦ θὰ βρῆτε ἀνθρώπους κουρασμένους καὶ ἀπογοητευμένους. Ἀτενίζουν γεμάτοι ταπείνωση τὰ πέντε χρόνια τῆς κατοχῆς, ποὺ κούρασαν τὶς ψυχές

τους τόσο βαθειὰ καὶ ἄφησαν ἀνεξίτηλα σημάδια στὸ περήφανο πνεῦμά τους. Βλέπουν μὲ ὑποψία καὶ μὲ ἀνησυχία τὸν χρόνον ποὺ ἀρχίζει. Γι' αὐτοὺς σταμάτησε τὸ τουφεκίδι ὄχι ὅμως καὶ ὁ πόλεμος.

Μερικὰ ἀπὸ τὰ παλὰ κτίρια τοῦ Παρισιῦ ποὺ πάντα δείχνανε ἀγέραςτα, παρουσιάζουν φανερά ἴχνη κατάρτησης. Πόσο βαθειὰ ἔχει προχωρήσει αὐτὴ ἡ κατάρτησις θὰ ἀποφασιστεῖ αὐτὸ τὸ χειμῶνα. Μὴ τυχὸν χωριστὰ ἀπὸ τὰ κτίρια προχώρησε καὶ ὡς τὴν καρδιά τοῦ Γαλλικοῦ λαοῦ; Ὁ παριζιάνος κ. John Smith σφίγγει τὴ ζώνη του, σαλιώνει τὰ λεπτὰ του χεῖλια καὶ μέσα στὸν ἐκνευρισμὸ του ἔχει τουλάχιστον τὴν ἀνακούφιση πὼς οἱ δυσκολίες ποὺ ἔχει μπροστά του εἶναι ἴδιες γιὰ ὅλους...

III. BIENN H

Τοῦ PETER RODD

(Ἀπὸ τὸ «Picture Post»)

ΕΔΩ ΚΑΙ πολλὰ χρόνια εἶπαν γιὰ τὴ Βιέννη πὼς «ἡ κατάσταση εἶναι βέβαια σοβαρὴ, ἀκόμα ὅμως ὄχι ἀπελπιστικὴ». Αὐτὸ συμβαίνει καὶ σήμερα στὴν κρύα καὶ πεινασμένη πόλη. Μέσα σ' αὐτὴν τὴν σημερινὴν κατάσταση ὑπάρχει μιὰ τρομερὴ ἔλλειψη εὐθύνης· καὶ εἶναι καιρὸς ποὺ οἱ Βιεννέζοι κατάλαβαν πὼς αὐτὴ ἡ ἔλλειψη τῆς εὐθύνης εἶταν μιὰ ἀπ' τὶς ἀφορμὲς τῆς συμφορᾶς ποὺ τοὺς βρῆκε. Ὡστόσο ὑπάρχει καὶ γενναιοῦτα μέσα σ' αὐτὴν· γιὰτὶ οἱ Βιεννέζοι μπορεῖ νὰ χρειαστοῦν πολὺ θάρρος γιὰ νὰ βαστάξουν στὶς δυσκολίες αὐτοῦ τοῦ χειμῶνα. Ἐκεῖνοι ποὺ θὰ ἐπιζήσουν θὰ ἔχουν ἀρκετὸ καιρὸ γιὰ νὰ διδοχτοῦν τὰ πολιτικὰ μαθήματα ποὺ τοὺς χρειάζονται τόσο πολὺ, διὰ νὰ ξαναῤῥθῃ ἡ ἀνοιξη καὶ τὰ κελλάρια τους θὰ εἶναι καλύτερα ἐφοδιασμένα.

Ἀκόμα εἶναι πολὺ νωρὶς γιὰ νὰ ποῦμε πόσο θὰ πετύχει ἡ προσπάθεια τῶν συμμάχων γιὰ ν' ἀπομακρύνουν ἂπ' τὴν πόλιν τὴν πείνα ποὺ τὴν ἀπειλεῖ. Τὰ ἐφόδια εἶναι πολὺ λίγα καὶ τὸ χιόνι εἶναι ἓνας συντελεστὴς ἀνυπολόγιστος στὴ σπατάλη τῶν τροφίμων καὶ τῆς καύσιμης ὕλης. Δὲν ὑπάρχει ἔλλειψη ἀποφασιστικότητος, ἀλλὰ τὰ προβλήματα ποὺ ἔχουν ν' ἀντιμετωπίσουν οἱ στρατιωτικὲς κυβερνήσεις τῶν τεσσάρων ἐθνῶν βασίζον-

ται κυρίως πάνω σε υποθέσεις· όπως π.χ. λέμε «αν είχαμε αὐγὰ θὰ μπορούσαμε νὰ τὰ φτιάξουμε τηγανητὰ μὲ λουκάνικο»· ἂν είχαμε ὅμως λουκάνικο». Ἀν λοιπὸν τὰ ρούχα καὶ τὰ παπούτσια εἶταν ἀφθονώτερα θὰ μπορούσαν νὰ πηγαίνουν περισσότεροι ἄντρες στὰ δάση, νὰ κόβουν περισσότερα ξύλα, νὰ θερμαίνονται περισσότερα ἐργαστήρια, ν' αὐξηθεῖ ἡ παραγωγή ρούχων καὶ παπουτσιῶν κ.τ.λ. Ἄλλὰ ἡ ὑπόθεση εἶναι πὼς δὲν ὑπάρχει ἀφθονία σὲ κανένα εἶδος καὶ ἀκόμα δὲν ὑπάρχει δυνατότητα γιὰ ν' ἀρχίσει ν' αὐξάνεται ἡ παραγωγή. Ἀν αὐτὰ πού σχεδιάζουμε σήμερα μποροῦν νὰ ἐκτελεστοῦν καὶ γίνεῃ δυνατό νὰ διατηρηθοῦν σταθεροῖ οἱ μερίδες ἀπὸ τὰ παρεχόμενα τρόφιμα, μ' ὅλο πού θ' ἀποφευχθεῖ μιὰ μεγάλη καταστροφή. οἱ δυσχέρειες θὰ ἐξακολουθοῦν καὶ θὰ τίς ἴσκει ἀκόμα πιὸ ἀβάσταχτες ἡ θλιβερὴ ἐξωτερικὴ ἐμφάνιση τῆς πόλης. Ἐκεῖνοι πού γνώριζαν τὴ Βιέννη στὶς καλὲς τῆς μέρες θὰ θυμοῦνται τὴν περηφάνεια πού εἶχαν ἀκόμα καὶ οἱ φτωχότεροι πολῖτες γιὰ τὰ ὠραῖα τοὺς παλάτια πού τώρα κείτονται συντρίμια· τὸ ἰσχυρὸ τοὺς ἀστικὸ αἰσθημα ἔχει πληγωθεῖ βαθειὰ ἀπ' τὰ χαλάσματα πού βλέπουν σωρούς μέσα στοὺς δρόμους τῆς Βιέννης καὶ τίς μικρὲς ὁμάδες ἀπὸ τάφους, πού συναντοῦν ἐδῶ καὶ κεῖ ἀνάμεσα σ' αὐτὰ τοὺς τάφους τῶν ἀνθρώπων πού σκοτώθηκαν πολέμωντας καὶ τάφηκαν στὸ μέρος πού πεθάνανε.

Ἡ πραγματικὴ ὅμως κατῆφεια τῶν Βιεννέζων δὲν προέρχεται τόσο πολὺ ἀπὸ τὴ θέα πού τοὺς δίνουν τὰ κατεστραμμένα κτίρια καὶ τὰ βρωμερὰ πεζοδρόμια, ὅσο ἀπὸ τὰ κτίρια πού ἔχουν παράθυρα χωρὶς παραθυρόφυλλα καὶ τζάμια καὶ πού ἀκόμα στέκονται καὶ ὑπάρχουν· ἀπὸ τὰ γραφεῖα καὶ τὰ σπῖτια πού εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ ζοῦνε μέσα καὶ νὰ ἐργάζονται.

Οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς στρατιωτικῆς διοίκησης παραπονιοῦνται πὼς οἱ Αὐστριακὲς ἀρχὲς δείχνουν ἀναποφασιστικότητα καὶ ἔλλειψη δραστηριότητος. Εἶναι εὐκόλο νὰ ἐξηγήσει κανεὶς αὐτὴ τὴν ἀδράνεια, ὅπως καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς συμμάχους παραδέχονται εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ὀλοκληρωτικῆς τυραννίας· ἀσφαλῶς αὐτὸ εἶναι ἕνας σοβαρὸς λόγος, ὅμως θὰ εἶταν ἐνδιαφέρον νὰ δεῖ κανεὶς τὴ δουλειὰ θὰ μπορούσαν νὰ κάνουν καὶ οἱ ἴδιοι ἂν ἀφίνανε τὰ θερμοασμένα τοὺς γραφεῖα καὶ ἔπρεπε νὰ κάτσουν κουλουμένους ὡς τ' αὐτὰ καὶ τυλιγμένοι μὲ πανωφόρια γιὰ νὰ ἐκτελέσουν τίς διαταγὰς καὶ τίς ἐντολὰς πού παίρνουν· καὶ νὰ πιάσουν τίς πέννες τοὺς μὲ γάντια καὶ μὲ δάχτυλα παγωμένα. Σήμερα οἱ περισσότεροι Αὐστριακοὶ ὑπάλληλοι προσπαθοῦν νὰ ἐργάζονται τὸ πρωτὶ ἀπὸ τίς 8-1. Δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ περιμένει οὔτε ἀπ' τὸν πιὸ εὐσυνείδητο Βιεννέζο νὰ πάει στὸ παγωμένο γραφεῖο του ἔπειτα ἀπὸ τὸ λιτὸ μεσημεριανό του γεῦμα.

Οἱ μερίδες τῶν τροφίμων στὴν πραγματικότητα εἶναι πολὺ πενιχρὲς καὶ ὁ Βιεννέζος δὲν μπορεῖ νὰ τίς συμπληρώσει μὲ τίποτ' ἄλλο ὅπως κάνουν στὶς ἐπαρχίες οἱ εὐτυχέστεροι πατριῶτες του, πού συμπληρώνουν τὴ τροφή τους μὲ τὰ προϊόντα τοῦ κήπου τους. Σήμερα ἕνας Βιεννέζος πολίτης τρώει στὴν πραγματικότητα τὸ $\frac{1}{4}$ τῶν τροφίμων πού καταναλάνει ὁ Λοντρέζος. Ὡστόσο ἡ κρατικὴ μηχανὴ ἀρχισε νὰ δουλεύει καὶ νὰ προχωρεῖ ὄχι μονάχα ἀντιμετωπίζοντας αὐτὲς τίς φυσικὲς δυσκολίες, μὰ καὶ τὴν τρομακτικὴν δυσκολία πού ἀπαιτεῖ ἡ προσπάθεια νὰ ὑπηρετεῖς τέσσερις κυρίους, πού μιλᾶνε διαφορετικὲς γλώσσες, ἔχουν διαφορετικὰ προγράμματα καὶ πού συχνὰ οἱ ἀπλὲς δυσκολίες τῆς γλώσσας δὲν εἶναι τὸ μόνον πρᾶγμα πού τοὺς κάνει νὰ μὴν κατανοοῦν ὁ ἕνας τὸν ἄλλο.

Στὴ Βιέννη οἱ συμμαχικὲς ζῶνες δὲν εἶναι τέσσερις· εἶναι δέκα. Ὑπάρχουν τέσσερις στὸ κέντρο τῆς πόλης, τοῦ City ὅς ποῦμε, καὶ χωριστὰ ἀπ' αὐτὲς δυὸ ἀκόμα Ρωσικὲς, δυὸ Ἀγγλικὲς, μία Γαλλικὴ καὶ μία Ἀμερικάνικη, πού χωρίζονται, γιὰ νὰ σᾶς δώσω νὰ καταλάβετε ὅπως οἱ περιοχὲς τοῦ Λονδίνου: Westminster, Kensington, Holborn, Paddington, Fulham κ.τ.λ. Εἶναι τιμὴ γιὰ τοὺς στρατιῶτες πού κατόρθωσαν νὰ συνεργαστοῦν μὲ τόση προθυμία σ' αὐτὸ τὸν κωμικὸ λαβύρινθο. Ἐνὰ ἀπ' τὰ πιὸ ἐκπληκτικὰ θεάματα εἶναι νὰ βλέπεις μιὰ ἀστυνομικὴ περίπολο σὲ ζωνερὴ συζήτηση, στὴν ὁποία ἀντιπροσωπεύονται καὶ τὰ τέσσερα ἔθνη· τί γλώσσα χρησιμοποιοῦν εἶναι ἀκόμα μυστήριον.

Οἱ ἄντρες τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων ὅταν βρίσκονται ἐκτὸς ὑπηρεσίας κρατιοῦνται συγκεντρωμένοι στὸν ἑαυτὸ τους. Συζητοῦνε λίγο καὶ εἶναι ὅλοι προσεκτικὰ ντυμένοι. Αὐτὸ τοὺς τὸ φέροισιμο ὀφείλεται κυρίως στὸν ἀνταγωνισμό καὶ ἡ συμπεριφορὰ τους εἶναι πολὺ καλύτερη ἀπὸ ὅ,τι θέλουν νὰ τὴν παρουσιάσουν τὰ γεμάτα κακία κουτσομπολιὰ πού κάνει ὁ ἕνας γιὰ τὸν ἄλλο. Μερικὲς φορὲς βλέπει κανεὶς Γάλλους στρατιῶτες σὲ Βρεταννικὲς λέσχες, ὅπως καὶ Βρεταννοὺς σὲ Γαλλικὲς λέσχες. Ὅμως οἱ Ρῶσοι καὶ οἱ Ἀμερικανοὶ δὲν συχνάζουν σὲ τέτοια μέρη γιατί κατὰ σύμπτωση πληρώνονται πολὺ καλύτερα καὶ ἀπ' τοὺς δυὸ. Οἱ πολῖτες τῆς Βιέννης, πού ἔχουν ἀπὸ παράδοση τοὺς πιὸ καλοὺς τρόπους ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους λαοὺς τοῦ κόσμου, ἔχουνε συμμορφωθεῖ μὲ τὴν παρουσία τους καὶ τοὺς φέρονται μὲ σεβασμὸ ἀλλὰ ὄχι μὲ τὴ δουλοπρέπεια πού δείχνουν οἱ Γερμανοὶ γι' αὐτὸ τὰ ξένα στρατεύματα τοὺς σέβονται. Τὰ παιδιὰ ὅμως δὲν σέβονται κανένα καὶ προτιμοῦν τοὺς Βρεταννοὺς καὶ τοὺς Ρώσους στρατιῶτες.

Στὴ Βιέννη βέβαια ὑπάρχει μικρὴ μαύρη ἀγορὰ ἢ ἀνταλλακτικὸ ἐμπόριο πού τὰ ἀντιμετωπίζουν ἐξίσου οἱ πολῖτες καὶ οἱ στρατιῶτες. Εἶναι ὅμως πολὺ μικρότερη ἀπὸ τὴν μαύρη ἀγορὰ πού ὑπάρχει

σ' άλλες χώρες της Ευρώπης, γιατί δεν μπορεί κανείς ν' αγοράσει απολύτως τίποτα με χρήματα και οι μερίδες των τροφίμων του στρατού και των πολιτών ελέγχονται πολύ αυστηρά, ώστε να μη διοχετευούνται τρόφιμα στη μαύρη αγορά. Η βάση του ανταλλακτικού εμπορίου είναι οι κουβέρτες και τα ρούχα και οι κυριώτεροι μεσίτες σ' αυτή τη δουλειά είναι οι διάφοροι πρόσφυγες. Μ' ένα πανωφόρι αγοράζεις ένα πιάνο· αν δώσεις ένα αδιάβροχο και λίγες πλάκες σοκολάτα παίρνεις στο σπίτι σου μια όλοκληρη όρχηστρα, αν βέβαια μπορείς να την βάλεις στο τραμ γιατί δεν υπάρχει άλλο μεταφορικό μέσο για τους πολίτες.

Μ' όλο που ανάμεσα στους ανώτερους στρατιωτικούς παρατηρείται λιγώτερη κοινότητα αντιλήψεων παρά στους κατώτερους, οι κοινωνικές συναναστροφές είναι πολύ τακτικές. Οι «τετραμερείς» διασκέδασεις είναι χαρακτηριστικό της στρατιωτικής ζωής. Οι Γάλλοι βέβαια έχουν τα καλύτερα φαγητά, οι Ρώσοι τα περισσότερα ποτά, οι Άμερικανοί τα πιο ζεστά δωμάτια και οι Βρεταννοί την απαραμίλλη εγκατάσταση στ' ανάκτορα του Schönbrunn. Η δεξίωση που δόθηκε από τον στρατηγό Sir Richard McCreery για την πρεμιέρα του έργου «Ερρίκος Ε'» ήταν η πρώτη δεξίωση στην οποία προσκαλέστηκαν και Αυστριακοί. Οι Γάλλοι κράτησαν με διακρίση μυστικές τις εντυπώσεις τους για το έργο. Οι Ρώσοι σκέφθηκαν βαθειά μέσα τους πώς όλη η υπόθεση ήταν μια θορυβώδης και άστεια κωμωδία.

Μετά την παράσταση του έργου οι καλεσμένοι χόρεψαν και δειπνήσαν στις αίθουσες του παλατιού. Μια μπόμπα έχει προξενήσει σοβαρές ζημιές στην αίθουσα χορού των ανακτόρων· ωστόσο το πλήθος έκλεινε οι στρατιωτικές στολές και οι τρόποι του 20ού αιώνα. Ήταν η μεγαλύτερη προσβολή γι' αυτές τις γοητευτικές αίθουσες με την αστραφτερή διακόσμηση.

Ασφαλώς δεν είναι κέρδος για τις δυνάμεις κατοχής που οι Βιεννέζοι διατηρούν τη μουσική και θεατρική κίνηση της πόλης σ' τόσο ψηλό σημείο με τόσο λίγα μέσα. Όλα τα καμπαρέ και τα θέατρα που σώθηκαν απ' τον πόλεμο κάθε βράδυ είναι γεμάτα κόσμο, αλλά οι περισσότεροι στρατιώτες τα βρίσκουν πολύ κρύα. Κάθε παράσταση, όπερα ή κωμωδία, συμφωνική συναυλία ή φάρσα, όπως και το κοινό, γεμίζουν στενοχώρια κάθε ξένο θεατή που ξέρει πώς δεν υπάρχει θέρμανση στα καμαρίνια, πώς δεν υπάρχει δειπνο μετά την παράσταση, παρά μονάχα, μετά την παγωμένη σκηνή, μια μακρινή διαδρομή, ως το σπίτι πάνω σε παγωμένα και γλυστερά πεζοδρόμια την ώρα που κόβεται το φως.

Είναι ωραίο πράγμα να κάνει κανείς μια έκθεση φορεμάτων σ' ανθρώπους που δεν μπορούν ν' αγοράσουν; Αξίζει τον κόπο να

συνεχίζει κανείς όλες τις επιδιώξεις του πολιτισμένου ανθρώπου, όπως και όλες τις απολαύσεις της ζωής, όταν ο λύκος βρίσκεται έξω απ' την πόρτα του; Αυτή τη στιγμή η απάντηση είναι: μάλιστα αξίζει τον κόπο. Οι Βιεννέζοι οι ίδιοι μπορούν να κάνουν πολύ λίγα πράγματα για να προφυλαχτούν απ' το λύκο. Έκείνοι που μπορούν μονάχα να βοηθήσουν είναι οι κατακτητές και μπορούν να βοηθήσουν μονάχα όσο καιρό οι πολίτες διατηρούν το ήθικό τους. Όλα αυτά τα πράγματα συμβάλουν στη διατήρησή του.

Για την άλλη όψη του ζητήματος μπορεί να γίνει λόγος μονάχα αφού περάσει ο χειμώνας. Η άλλη όψη είναι πώς οι Βιεννέζοι δεν μπορούν να καταλάβουν ότι με τον καιροπαίρετο και μαλακό τους τρόπο βοηθήσανε το μεγάλο έγκλημα της Γερμανίας. Έχουν πειστή με μεγάλη προθυμία πώς δεν έχουν καμιά σχέση μ' αυτό το ζήτημα. Όπως επίσης πολύ καιρό θεωρούσαν πώς η ιστορία ήταν γι' αυτούς ένα τυχαίο συμβάν, και όχι κάτι που κι αυτοί μπορούσαν να πάρουν μέρος στη δημιουργία του. Είναι αλήθεια πώς η Βιέννη πολύ συχνά έγινε το παιγνίδι για πολιτικούς και δυναστικούς αγώνες, χωρίς να μπορεί να κάνει αλλιώς. Ποτέ ωστόσο δεν προσπάθησε ν' αντισταθεί. Η Βιέννη δέχτηκε την κάθε κατάσταση. Η Βιέννη ήταν ευγενική. Το Παρίσι είναι λιγότερο ευγενικό, αλλά πολύ περισσότερο πολιτισμένο από τη Βιέννη και όμως το Παρίσι αντιστεκόταν, δεν υπόκυπτε. Το Παρίσι υψώνει οδοφράγματα. Η Βιέννη, που διδάχτηκε πολλά απ' το Παρίσι, έχει ακόμα να διδαχτεί κι' άλλα πολλά απ' αυτό.

ΜΙΑ ΔΑΣΚΑΛΑ από το Ντητρόιτ ενώ οδηγούσε τ' αυτοκίνητό της, χωρίς να προσέξει έριξε κάτω ένα ηλεκτρικό φανάρι απ' αυτά που βάζει η αστυνομία για να ρυθμίζει την κίνηση των τροχοφόρων. Η αστυνομία πήρε τον αριθμό του αυτοκινήτου της και την έδωσε ποινικώς. Όταν παρουσιάστηκε η δασκάλα στο δικαστήριο, ζήτησε απ' το δικαστή να δικάσει πρώτα τη δική της υπόθεση γιατί ήταν Δευτέρα πρωί και είχε μάθημα. Τότε ο δικαστής της είπε: «Κυρία μου, έφτασε η ώρα για να εκπληρώσω μια παλιά μου φιλοδοξία. Καθίστε και γράψτε 500 φορές τη φράση: «Δεν θά ξαναρίξω κάτω το ηλεκτρικό φανάρι της αστυνομίας».

KABLEGRAM

Αρώματα και καλλυντικά

(Από το «London Calling»)

ΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΩΔΗ και ώραϊα δουλεμένα αλαβάστρινα δοχεία που βρέθηκαν μέσα στον τάφο του βασιληᾶ τῆς Αἰγύπτου Τουταγχαμὼν — ἔζησε κοντὰ στὰ 1350 π.Χ. — διαπιστώθηκε πὼς περιείχανε καλλυντικά. Καθὼς τὰ ἀνοίγαν, κατάλαβαν πὼς τὸ ἄρωμα εἶχε διατηρηθῇ ὅλα αὐτὰ τὰ χρόνια· ὅλα αὐτὰ τὰ 3000 χρόνια πὺν πέ-
ρασαν ἀπὸ τὴν ἐποχὴ πὺν τὰ δοχεῖα σφραγίστηκαν ἀπὸ τὰ προ-
σεκτικὰ χέρια ἐνὸς Αἰγύπτου ἀρωματοποιοῦ. Εἶναι βέβαιον πὼς
πρῶτοι οἱ Αἰγύπτιοι ἀναπτύξανε τὴν τέχνη τῶν ἀρωμάτων καὶ τῶν
καλλυντικῶν σὲ μιὰ πραγματικὴ ἐπιστῆμη.

Στὴν Αἴγυπτον χρησιμοποιοῦσαν τὰ ἀρώματα καὶ τὰ καλλυντικὰ
σὲ ὅλες τὶς περιστάσεις, καὶ σὲ δημόσιες συγκεντρώσεις καὶ στὸ
σπίτι. Π.χ. σὲ μεγάλες γιορτὲς (ὅπως βλέπουμε ἀπὸ εἰκόνες σὲ πα-
πύρους περὶ τὰ 1500 π.Χ.), οἱ καλεσμένοι βάζανε στὸ κεφάλι τους
μικρὰ τετραγώνια κομμάτια ἀπὸ ἀρωματισμένο λαρδί. Αὐτὸ τὸ πα-
ράξενο στολίδι εἶχε τὸ λόγο του· ὅσο ἡ τελετὴ προχωροῦσε οἱ αἰ-
θούσες θερμαίνονταν καὶ τὸ ἀρωματισμένο λαρδί ἀρχίζε νὰ λυώνει
καὶ νὰ τρέχει πάνω στὸ κεφάλι, στοὺς ὤμους καὶ στὰ ροῦχα τους,
δίνοντας σὲ κείνον πὺν τὸ φοροῦσε ἓνα γλυκὸ ἄρωμα.

Ὡστόσο δὲν εἶταν μόνο οἱ Αἰγύπτιοι ἀνάμεσα στοὺς ἀρ-
χαίους πολιτισμένους λαοὺς πὺν ἀγαποῦσαν τόσο πολὺ τὰ ἀρώ-
ματα. Καὶ ἄλλοι τὰ χρησιμοποιοῦσαν ὅχι ὅμως μὲ τέτοια σπα-
τάλη. Οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ Ἕλληνες, οἱ Ἀραβες μεταχειρίζονταν κι' αὐ-
τοὶ σὲ διάφορες περιστάσεις ἀρώματα καὶ καλλυντικά, ὥστόσο ἐκεί-
νοι πὺν τὰ χρησιμοποιοῦσαν περισσότερον εἶταν οἱ Ἰταλοὶ τὸν 16ο
αἰῶνα.

Καὶ δῶ στὴν Ἀγγλίᾳ παρουσιάστηκε τὸ ἴδιον ἐνδιαφέρον γιὰ
ὅλα αὐτὰ, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ πὺν οἱ Σταυροφόροι γυρίζοντας φέρανε
γιὰ τὶς γυναῖκες τους τὰ κρυφὰ καλλυντικὰ τῶν χαρεμιῶν· ἀπὸ τότε
ἀρχισαν νὰ χρησιμοποιοῦν τρομακτικὰ τὶς διάφορες ἀλοιφές, τὶς πο-
μάδες καὶ τὶς βαφές, μ' ὅλον πὺν πρέπει νὰ ἔχουμε ὑπ' ὄψιν μας πὼς
ἐκείνη τὴν ἐποχὴ χρησιμοποιοῦσαν τὰ ἀρώματα μᾶλλον γιὰ νὰ ἐξου-
δετερώσουν τὴν δυσάρεστη ὁσμὴ πὺν τὴν προκαλοῦσε ἡ ἀπέχθεια
τοῦ λαοῦ γιὰ τὴν καθαριότητα. Γενικὰ τὰ μεταχειρίζονταν πὺν πολὺ

γιατὶ ἔλειπαν οἱ ὑγιεινὲς συνθῆκες, παρὰ γιὰ τὸν τοῦς χαρακτηρίζε
ἐπιτόλαιη ματαιοδοξία.

Ὅπως δὴποτε τ' ἀρώματα καὶ τὰ καλλυντικὰ ἔγιναν τόσο δημό-
φιλῇ τὸν 18ο αἰῶνα—χρησιμοποιοῦσαν ἀρωματισμένα γάντια. ἀρω-
ματισμένα ροῦχα, κ.λ.π.—πὺν οἱ ἄντρες νόμισαν πὼς ἔπρεπε νὰ
κάνουνε κάτι γιὰ νὰ ὑπερασπίσουν τὸν ἑαυτὸ τους.

Τὸ εἶπαν λοιπὸν καὶ τὸ ἔκαναν. Προτείνανε στὸ Κοινοβούλιον
τὸ 1770 ἓνα νομοσχέδιον πὺν ἔπειτα ἔγινε νόμος καὶ ὁ νόμος αὐτὸς
ἔλεγε πὼς: «ἀπαγορεύεται σ' ὅλες τὶς γυναῖκες—σ' ὅποιανδήποτε
ἡλικία, τάξιν, ἐπάγγελμα καὶ ἂν ἀνήκουν ἢ ἂν εἶναι κορίτσια, παν-
τρεμμένες ἢ χῆρες—νὰ προσελκύουν ἢ νὰ ἐξαπατοῦν—ἀποβλέπον-
τας στὸ γάμον—τοὺς ὑπηκόους τῆς Α.Μ., χρησιμοποιώντας ἀρώ-
ματα, βαφές, καλλυντικὰ, ψεύτικα δόντια, ψεύτικα μαλλιά, σιδερέ-
νιους κορσέδες, παπούτσια μὲ ψηλὰ τακούνια, κρινολίνα, μαξιλάρια
στοὺς γοφούς, κ.λ.π. γιὰ τὴν τιμωροῦνται σύμφωνα μὲ τὸ νόμον
πὺν ἰσχύει γιὰ τὴν μαγεία καὶ τὴν ἀπάτη καὶ ὁ γάμος θὰ θεωρεῖ-
ται ἄκυρος».

Βέβαιον, αὐτὸς εἶταν νόμος χωρὶς ὑπεκφυγές· ὅμως ἀντὶ νὰ στα-
ματήσῃ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν καλλυντικῶν καὶ τῶν ἀρωμάτων
φαίνεται πὼς εἶχε τὸ ἀντίθετον ἀποτέλεσμα, μ' ὅλον πὺν, ὅσον ἔξω,
ὁ νόμος αὐτὸς δὲν ἀκυρώθηκε ποτέ.

Ἐκείνη τὴν ἐποχὴ τὰ ὑλικά πὺν χρησιμοποιοῦσαν γιὰ νὰ κατα-
σκευάζουν τὰ καλλυντικὰ εἶταν τὰ περισσότερα βλαβερά· στὴ δική
μας ὅμως ἐποχὴ ἡ χρησιμοποίησή τους (ὅπως π.χ. τοῦ ὑδράργου)
ἀπαγορεύεται ἀπὸ τὸ νόμον. Ὁ καιρὸς πὺν βλέπαμε στὶς συνταγὲς
τῶν καλλυντικῶν νὰ φηγοῦράρουνε σκουλήκια—μάλιστα, γιὰ τὸν σᾶς
φαίνεται παράξενο; σκουλήκια!—ὅπως γινόταν τὴν ἐποχὴ τῶν Ρω-
μαίων καὶ ὑστερότερα, πέρασε, καὶ τώρα ἔχουμε μιὰ μεγάλη ἐπιστη-
μονικὴ βιομηχανικὴ πρόοδον, ὅπου ἡ γνησιότητα ὅλων τῶν ὑλικῶν
ἐλέγχεται μὲ μεγάλη αὐστηρότητα.

Σήμερα τὰ περισσότερα καλλυντικὰ ὅχι μόνο δὲν εἶναι βλαβερά,
ἀλλὰ ἂν τὰ χρησιμοποιεῖ κανεὶς μὲ μέτρο εἶναι πραγματικὰ εὐεργε-
τικά. Ἡ κορμὴ τοῦ προσώπου καθαρίζει τὸ δέρμα, τὸ μαλακώνει
καὶ τὸ κάνει ἀπαλὸ καὶ λεῖον. Ἐπίσης τὰ καλλυντικὰ ἔχουν μιὰ με-
γάλη ψυχολογικὴ ἀξία γιὰ τὸν σὺν δίνουν ἓνα εὐχάριστον συναίσθημα
τὸ συναίσθημα πὼς εἶσαι ὁμορφος καὶ καλοβαλμένος.

Εἶναι λίγο δύσκολον νὰ πῇ κανεὶς ἀπὸ τί ἀκριβῶς ἀποτελοῦνται
τὰ καλλυντικὰ γιὰ τὴν ὑπάρχει μεγάλη ποικιλία στὴ φύσιν καὶ τὶς ἀνα-
λογίες τῶν ὑλικῶν τους. Ὅπως ἔχετε, ὑπάρχουν δωδεκάδες ἀπὸ τέ-
τοια καλλυντικὰ καὶ καθένα χωριστὰ εἶναι τὸ ἴδιον καλὸ ὅσον καὶ τ'
ἄλλα—μὲ τὴν προϋπόθεσιν βέβαιον πὼς ἔχουν φτιαχτῇ ἀπὸ γνωστὴ
φίρμα.

Πάρτε για παράδειγμα τις κρέμες του προσώπου. Αυτές γενικά είναι ένα γαλάκτωμα από λάδι ή λίπος διαλυμένο σε νερό, στο οποίο προσθέτουμε λίγο άρωμα. Ένα τυπικό τέτοιο μίγμα γίνεται από αμυγδαλόλαδο, άσπρο κερί, βορικό, νερό και άρωμα. Αυτή η δροσιά που μας δίνουν οι cold-creams δηλ. οι κρέμες του προσώπου (γι' αυτό λέγονται cold = κρύος) οφείλεται στην άρρηξη εξάτμιση του νερού που περιέχουν και η εξάτμιση ενός υγρού συνοδεύεται πάντα από μια δροσιά. Οι κρέμες της ημέρας φτιάχνονται ακόμα ευκολότερα. Κανονικά μπορούμε να κάνουμε μια κρέμα ημέρας αν ζεστάνουμε στεατικό δξύ—μια ουσία που μοιάζει με κερί και είναι σε κανονική θερμοκρασία στερεά—και αν προσθέσουμε μέσα σ' αυτό το μίγμα ένα αλκαλικό δξύ διαλυμένο σε ζεστό νερό (λίγη γλυκερίνη μερικές φορές) και τ' αφήσουμε να παγώσει. Ύστερα ρίχνουμε και λίγο άρωμα.

Οι κρέμες λοιπόν της ημέρας έχουν για βάση τους στεατικό δξύ, αλκαλικό δξύ, νερό και άρωμα. Υπάρχουν και άλλα είδη κρέμας της ημέρας που μόλις τις βάλλεις πάνω σ' ένα χλωμό μάγουλο του δίνουν ένα ρόδινο χρώμα: αυτό συμβαίνει γιατί περιέχουν μια χημική ουσία που λέγεται «alloxan».

Το κραγιόν που βάζουν οι γυναίκες στα χείλια τους είναι κερί και χρώμα ή μίγμα από κερί και χρώμα, που έχουν διαλεχτή με προσοχή ώστε να μη λυώνουν μόλις έρθουν σε επαφή με το ανθρώπινο σώμα. Το κερί και το χρώμα πρώτα ζεσταίνονται μαζί και τ' αφήνουμε λίγο να κρυώσουν. Ύστερα ρίχνουμε μέσα σ' αυτό το μίγμα και το άρωμα, το χύνουμε έπειτα σε καλούπια και είναι έτοιμα για συσκευασία.

Το κόκκινο που βάζουν οι γυναίκες στα μάγουλά τους είναι μίγμα από πούδρα προσώπου δηλ. άμυλλο του ριζιού, δξειδίο ψευδαργύρου, γαλλική κιμωλία, στεατικό μαγνήσιο, άρωμα—αναφέρω μονάχα μια από τις πολλές συνταγές που υπάρχουν—και καρμίνι ή μερικά απ' τ' άλλα δξειδία του σιδήρου. Η παρασκευή τους βέβαια δεν είναι τόσο απλή όπως φαίνεται, γιατί η τεχνική τους απαιτεί μεγάλη προσοχή και πρέπει να προσέξεις όλες τις μικρολεπτομέρειες για να φτιάξεις ένα προϊόν που να είναι συγχρόνως έλκυστικό και αποτελεσματικό.

Όσοι θα έχετε προσέξει πώς σ' όλα αυτά τα καλλυντικά, είτε είναι κρέμες της νύχτας, είτε είναι της ημέρας, κραγιόνια των χειλιών ή πούδρες, όλα έχουν ανάγκη από λίγο άρωμα, και όταν τους λείπει δεν είναι έλκυστικά. Το άρωμα τους δίνει τη σφραγίδα της επιτυχίας.

Τώρα πρέπει να δούμε, τί ακριβώς είναι τα άρώματα και πώς κατασκευάζονται. Τα άρώματα είναι σύνθετα μίγματα και αποτε-

λούνται από διάφορα αποστάγματα αρωμάτων που έχουν διαλυθή μέσα σε οινόπνευμα. Τα άγνα αποστάγματα προέρχονται από φυσικά προϊόντα, όπως τα λουλούδια ή είναι σύνθετα δηλ. φτιαγμένα από άλλες απλούστερες ουσίες.

Ας πάρουμε όμως πρώτα τα λουλούδια. Υπάρχουν πολλοί τρόποι για να πάρουμε άγνο απόσταγμα απ' τα λουλούδια. Ο πιο απλός τρόπος—που τον χρησιμοποιούμε ακόμα σήμερα για το γιασεμί—είναι να σκορπίσουμε τα πέταλά τους πάνω σ' ένα γυάλινο δίσκο που από πριν τον έχουμε σκεπάσει με μια στρώση από ραφινισμένο λίπος λαρδιού ή βωδινό λίπος. Όταν το λίπος ρουφήξει όλο το άρωμα, πετάμε τα πέταλα και παίρνουμε το άρωμα με απόσταξη.

Μια άλλη μέθοδος είναι να ανακατώσουμε το μίγμα σε 65 βαθμούς. Ύστερα πάλι παίρνουμε το άρωμα με απόσταξη. Σήμερα η πιο συνηθισμένη μέθοδος είναι να παίρνουμε το άγνο άρωμα με απόσταξη, αφού το βγάλουμε από τα λουλούδια με μια διάλυση που μοιάζει με πετρέλαιο και αιθέρα. Η μέθοδος όμως που διαλέγεις τελικά εξαρτάται απόλυτα από το τί είδους άρωμα πρόκειται ν' αποστάξεις. Γιατί βλέπετε το άρωμα δεν βγαίνει πάντα απ' τα πέταλα των λουλουδιών.

Τα άρώματα μιμόζα, βιολέττα, τριαντάφυλλο, γιασεμί, ο άνθος πορτοκαλλιάς βγαίνουν από τα πέταλα αυτών των λουλουδιών. Δεν συμβαίνει όμως το ίδιο με την άγγελική και τη δάφνη που τα παίρνουμε από τις ρίζες αυτών των φυτών. Και έχουμε και άλλα. Το άρωμα του αμύγδαλου βγαίνει από τ' αμύγδαλα, το άρωμα του λιβανιού και του λάβδανου βγαίνει από μια γόμα. Η κανέλλα από τη φλούδα του δένδρου και το άρωμα που πορτοκαλιού και του περγαμόντου από τη φλούδα αυτών των φρούτων.

Τ' άρώματα που αγοράζετε από τα μυστωπωλεία ποτέ δεν είναι άγνα: είναι μίγματα από διάφορες χημικές αρωματικές ουσίες, μερικές απ' τις οποίες μπορούν να προέρχονται από άγνα φυσικά προϊόντα: αυτά τα άγνα άρώματα τα παράγει η φύση σε πολύ μικρές ποσότητες σύμφωνα με μια χημική πρόοδο που ακόμα και σήμερα δεν έχουμε εντελώς καταλάβει πώς γίνεται.

Η χαρακτηριστική μυρωδιά ενός αρώματος, σ' ένα φυσικό προϊόν οφείλεται σε μια ανάμιξη από πολλά συστατικά, αλλά συνήθως ένα απ' αυτά τα συστατικά δίνει το κυρίαρχο άρωμα. Γι' αυτό όταν θέλεις να κατασκευάσεις ένα άρωμα που να μοιάζει με μια φυσική μυρωδιά πρέπει πρώτα να προσπαθήσεις να βρεις ποιά είναι τα συστατικά αυτού του προϊόντος: κι' αυτό είναι δουλειά που μπορούν να την κάνουν μονάχα χημικοί με πείρα. Ύστερα παίρνεις αυτά τα συστατικά από άλλα φυσικά προϊόντα, ή τα φτιά-

χνεις από συνθετικές ουσίες και τ' ανακατώνεις όλα μαζί με τη σωστή αναλογία.

Αυτή η δουλειά τις περισσότερες φορές είναι πολύ δύσκολη, κι' ακόμα περισσότερο όταν θέλεις να φτιάξεις ένα έντελως καινούριο άρωμα. Γιατί τότε δεν μπορείς να ακολουθήσεις ένα όρισμένο κανόνα και τα υλικά που θα πρέπει ν' ανακατώσεις μπορεί να είναι περισσότερα από πενήντα.

Την ώρα που ανακατώνεις το άρωμα είναι πολύ σημαντικό να το «σταθεροποιήσεις» από την αρχή· δηλαδή να διαλέξεις τα υλικά με τέτοιο τρόπο ώστε το άρωμα που θα φτιάξεις να μην έχει μονάχα τη μυρωδιά που θα θέλεις, αλλά να διατηρείται και πολύ καιρό. Βλέπετε τα άγνα αρώματα εξατμίζονται πολύ εύκολα γι' αυτό το λόγο πρέπει να προσθέσεις κάτι που θα το διατηρεί και αυτό πρέπει να προέρχεται από ζωϊκή, συνθετική ή φυτική ουσία, ή ένα μίγμα απ' όλα αυτά. Η ενέργεια που κάνει αυτή η ουσία, είναι να ελαττώνει το ρυθμό της εξάτμισης των συστατικών που αναμίξαμε· μ' άλλα λόγια, να το κάνει να βαστά περισσότερο καιρό.

Υστερα αφού επιτύχετε αυτό έχετε να κάνετε και κάτι άλλο ακόμα. Το χρώμα που φτιάξατε, είναι για την ώρα πολύ άνοστο, μια ανούσια μυρωδιά, κάτι που μοιάζει με τη σαμπάνια, που έχασε την πρώτη της λάμψη. Για να το δώσετε λοιπόν «ζωή» πρέπει να προσθέσετε μια μικρή ποσότητα από μια ακατέργαστη ζωϊκή μυρωδιά. Αυτή δυναμώνει το άρωμα, του δίνει ζωή και συγχρόνως το κάνει απαλό. Είναι, για να μιλήσουμε πεζά, σαν να ρίχνουμε μια στάλα αλάτι στον καφέ, για να τον κάνει να ξεχύσει το άρωμά του. Αυτές οι άδρες μυρωδιές συνήθως είναι μόσχος ή civet· το πρώτο βγαίνει από το έλαφι και το δεύτερο από ένα είδος αγριόγατας της Αφρικής.

Ως το τέλος του 19ου αιώνα τα περισσότερα αρώματα ήταν πραγματικά πολύ ακριβά. Και αυτό δεν ήταν παράξενο, αν σκεφθεί κανείς πως όλα τα αρώματα κατασκευάζονται από φυσικά προϊόντα. Π.χ. χρειάζονται 20 τόννοι από πέταλα μενεξέδων για να γίνει μια ουγγιά άγνο απόσταγμα και κοντά δυο τόννοι από πέταλα τριαντάφυλλου για να βγάλουμε μια λίτρα άγνο μυρωδάτο τριανταφυλλόλαδο. Ωστόσο στις αρχές του αιώνα μας άρχισε τη δουλειά της η συνθετική οργανική χημεία. Τα συστατικά πολλών αρωμάτων απομονώθηκαν και έγινε δυνατό να τα διακρίνουμε· έτσι πολλά απ' αυτά άρχισαν να γίνονται συνθετικά, πρώτα στα διάφορα εργαστήρια και ύστερα στα εργοστάσια.

Μη νομίζετε όμως πως τα συνθετικά αποστάγματα των αρωμάτων μπόρεσαν ν' αντικαταστήσουν τα φυσικά. Μ' όλο που είναι πολύ καλά, δεν είναι ακριβώς σαν τα φυσικά προϊόντα, γι' αυτό

για να ελαττώσουμε τη δαπάνη όταν θέλουμε να φτιάξουμε τη μυρωδιά ενός φυσικού λουλουδιού ως πούμε π.χ. του μενεξέ χρησιμοποιούμε ένα μίγμα από συνθετικά και φυσικά αποστάγματα αρωμάτων.

Έτσι το πιο κοινό από τα σημερινά αρώματα είναι μια διάλυση από αποστάγματα αρωμάτων και ακατέργαστες ουσίες (για τη σταθεροποίηση του αρώματος), φυσικές και συνθετικές ή μόνο συνθετικές και φυσικά ή συνθετικά φυτικά αρώματα, μέσα σε καθαρό οινόπνευμα.

Αλλά ενώ τα καλλυντικά κατασκευάζονται ανάλογα με καθιερωμένες αρχές και μεθόδους, η επιτυχία ενός αρώματος του οποίου η λεπτή μυρωδιά προξενεί ευχαρίστηση στις αισθήσεις—και λαφραίνει το πορτοφόλι—ακόμα και σήμερα εξαρτάται, όπως και την εποχή που ζούσε ο Τουταγχαμών, από την τέχνη και την εμπνευση εκείνου που θα το φτιάξει.

ΕΝΑΣ καννίβαλος αρχηγός κάλεσε τον αρχηγό μιας άλλης φυλής σε τραπέζι. Όταν τελείωσε το φαί ο οικοδεσπότης ρώτησε τον φιλοξενούμενό του: «Πώς σου φάνηκε ο καινούριος μου μάγειρος;» «Δεν είναι κακός, είπε ο άλλος, μόνο που ήθελε λίγο περισσότερο πιπέρι!»

WORLD DIGEST

Ἔργα Ἑλληνικῆς Τέχνης στὴν ἐκθέση τοῦ Burlington House

Τοῦ BERNARD ASHMOLE

(Ἀπὸ τὸ «The Listener»)

Στις 15 Φεβρουαρίου ἄνοιξε στὸ Λονδῖνο μιὰ ἐκθέση Ἑλληνικῆς Τέχνης. Ὁ Bernard Ashmole, ποὺ ἔχει γράψει αὐτὸ τὸ ἄρθρο, εἶναι ὑπεύθυνος γιὰ τὰ ἔργα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Τέχνης στὸ Βρεταννικὸ Μουσεῖο καὶ γι' αὐτὸ πολὺ κατάλληλος νὰ μᾶς δώσει μιὰ περιγραφή καὶ κριτικὴ τῶν ἐκθεμάτων.

ΠΟΛΛΑ ἔχουν πεῖ προσπαθώντας ν' ἀναλύσουν τὴν Ἑλληνικὴ Τέχνη συχνὰ ὅμως χωρὶς ἐπιτυχία, γιατί ἐνῶ οἱ πρὶν ἀνεπαίσθητες λεπτομέρειες πολλὲς φορές μποροῦν νὰ ἀνακαλυφθοῦν μὲ τὸ μάτι καὶ τὸ μυαλὸ, συνήθως δὲν μποροῦν νὰ ἐκφραστοῦν μὲ λόγια. Εὐτυχῶς ὁ Ἕλληνας καλλιτέχνης εἶτε εἶναι ἀφελής, εἶτε εἶναι τολμηρὸς, εἶτε εἶναι κάπως χυδαῖος—μ' ὅλο ποὺ συχνὰ δὲν εἶναι τίποτα ἀπ' αὐτὰ—ἐκφράζει ἄμεσα ἐκεῖνο ποὺ θέλει νὰ πεῖ δὲν εἶναι ἀνελικρινής, σκοτεινὸς ἢ μυδτικής: καὶ γι' αὐτὸ τὸ ἔργο του μποροῦν νὰ τ' ἀπολαύσουν ὅλοι ὅσοι θὰ πάρουν τὸν κόπο νὰ τὸ κοιτάξουν, ἂν βέβαια ἡ ἀντίληψή τους δὲν ἔχει ἀμβλυνθῇ ἀπὸ τὶς ρεκλάμες καὶ τὸν κινηματογράφο.

Ἡ ἐκθέση ἄνοιξε μόλις τώρα στὸ Burlington House, μὲ τὴν προστασία τοῦ «Συνδέσμου τῶν Ἑλλήνων τῆς Μεγάλης Βρεταννίας» καὶ περιλαμβάνει ἔργα μιᾶς μεγάλης περιόδου ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὸ 3.000 π. Χ. καὶ φτάνει στὸ 1944, καὶ ποὺ φυσικὰ ἔχει καὶ λίγα κενά. Τὰ ἐκθέματα διευθέτησε—σὲ ἀρχαῖα δηλ. προκλασσικὰ ἢ μιὰ τόσο καλλιτεχνικὴ διευθέτηση—σὲ ἀρχαῖα δηλ. προκλασσικὰ ἢ κλασσικὰ, σὲ Βυζαντινὰ καὶ «βυζαντινίζοντα», καὶ σὲ σύγχρονα ποὺ μὲ τὰ κεντήματα ποὺ ἀποτελοῦν ἓνα ξεχωριστὸ καὶ πολὺ ἐνδιαφέρον τμήμα τῆς ἐκθέσεως.

Ὁ κατάλογος τῶν δανειστῶν φανερώνει ὅχι μονάχα τὸν πλοῦτο τῶν ιδιωτικῶν συλλογῶν τῆς Ἀγγλίας—μ' ὅλο ποὺ ἔχουν λιγοστέψει σημαντικὰ ἀπὸ τὴν καταβολὴ τοῦ φόρου κληρονομίας στὸ Κράτος—ἀλλὰ ἀκόμα καὶ τὴν προθυμία ποὺ ἔχουν οἱ κάτοχοί τους νὰ μοιράζονται μὲ τοὺς ἄλλους τὴν ἀπόλαυση τέτοιων θησαυρῶν. Μποροῦμε νὰ ποῦμε πάρα πολλὰ γιὰ τ' ἀσυναγώνιστα ἐθνικὰ μᾶς Μουσεῖα, ὅπως καὶ γιὰ τὶς πολυάριθμες μικρὲς συλλογὲς ποὺ στεγαζόνται, ὅπως δειχνοῦν τὰ ὀνόματά τους σὲ παλάτια, ιδιωτικὰ κτίρια, σχολεῖα καὶ πανεπιστήμια καὶ ποὺ μαγεύουν ἓνα μικρὸ κύκλο ἀνθρώπων ὅλο τὸ

χρόνο καὶ συγκεντρώνονται διαδοχικὰ σ' ἓνα ὁρισμένο μέρος γιὰ νὰ κινήσουν τὸ γενικὸ θαυμασμὸ καὶ τὴ γοητεία μὲ τὴν ἀσύγκριτη ιδιορρυθμία τους. Ἄν ἀναφέρω μονάχα μερικὰ ἀπὸ τὰ ἐκθέματα αὐτὰ δὲ θὰ πεῖ πῶς δὲν ὑπάρχουν πολλὰ ἄλλα ὥραια καὶ πολὺ ἐνδιαφέροντα. Καὶ μ' ὅλο ποὺ τὸ σύνολο τῆς ἐκθέσεως χάνει ἀπὸ ἓνα δυὸ ἐκθέματα ποὺ ἡ γνησιότητά τους εἶναι πολὺ ἀμφίβολη πρέπει νὰ ἀναγνωρίσουμε πῶς ἡ σχέση τῆς ἐπιτροπῆς καὶ τοῦ γεμάτου ἀπὸ ἐνθουσιασμὸ ἰδιοκτητῆ σ' αὐτὲς τὶς περιστάσεις ἀπαιτεῖ ἀναγκαστικὰ μεγάλη λεπτότητα καὶ ἡ εἰλικρίνεια εἶναι πρᾶγμα δύσκολο. Κάτι τέτοια κομμάτια θὰ ἔπρεπε νὰ βγοῦν ἀπὸ τὴν ἐκθέση, μὰ θὰ εἶταν ἁμαρτία αὐτὴ ἡ μάταιη συζήτηση νὰ ἀποτραβήξει τώρα τὴν προσοχὴ ἀπὸ τὰ γνήσια ἐκθέματα ποὺ ἡ πλειοψηφία τους εἶναι μεγάλη.

Τὸ τμήμα ποὺ ἔχει τὰ ἀρχαῖα ἐκθέματα ἀνοίγει μὲ μιὰ μικρὴ ὁμάδα ἀπὸ μικρὰ μαρμάρινα εἰδώλια: αὐτὰ εἶναι περισσότερο γυναικεῖες μορφές, ποὺ συνειθίζονταν πολὺ τὴν τριτὴ χιλιετηρίδα π. Χ. καὶ ποὺ λίγο ὕστερα δὲν τὶς βρίσκουμε πιά. Ἡ ἀξία τους ὀφείλεται στὴν τεχνικὴ τους—εἶναι λαξευμένα μὲ σμύρη πάνω σὲ μάρμαρο. Βρέθηκαν μέσα σὲ τάφους καὶ παριστάνουν γυναῖκες ποὺ συνόδευαν τὸ νεκρὸ στὸν ἄλλο κόσμον· ἴσως ὅμως νὰ βρίσκονταν τέτοια εἰδώλια καὶ στοὺς βωμοὺς στὰ σπίτια τῶν ζωντανῶν.

Ὁ χάλκινος ταῦρος καὶ ὁ ἀναβάτης του ἀπὸ τὴ συλλογὴ τοῦ λοχαγοῦ Spencer-Churchill ἀντιπροσωπεύει ἐπ' ἀξία τὴ Μινωικὴ περίοδο. Ἡ τέχνη ἐκείνης τῆς ἐποχῆς ἀπεικονίζει τόσο συχνὰ αὐτὸ τὸ κατόρθωμα, δηλαδὴ τὸν ἀναβάτη ποὺ κάνει γυμνάσματα πάνω στὸν ταῦρο ἀπὸ τὸ κεφάλι ὡς τὴν οὐρὰ του, ὥστε παρ' ὅλες τὶς δυσπιστίες ποὺ ἐκφράζοντε οἱ σύγχρονοι εἰδικοί ἀναγκασόμεστε νὰ πιστέψουμε ὅτι ἔτσι γινόταν καὶ στὴν πραγματικότητα.

Πιο κάτω βλέπουμε λίγα θαυμάσια αἰγινὰ ἀγγεῖα· ξεχωρίζουν ὁ ἀμφορέας μὲ τοὺς σατύρους τοῦ ζωγράφου Κλεοφράδη ἀπὸ τὴ συλλογὴ Harrow καὶ τὸ κύπελλο τοῦ Μάικρωνα ποὺ εἰκονίζει ἓνα κορίτσι στὸ λουτρὸ ἀπὸ τὴ συλλογὴ Charterhouse. Στὸ τέλος τῆς αἰθουσας εἶναι τὸ εὐγενικὸ κεφάλι τῆς συλλογῆς Chatsworth, χάλκινο ἔργο ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ Ε' αἰῶνα δηλ. ἔργο τῆς μεταβατικῆς ἐποχῆς, ποὺ ἐνῶ τὸ ἴδιο εἶναι τέλειο, μᾶς δείχνει φανερὰ καὶ τὴν τελειότητα ποὺ πρόκειται νὰ ἀκολουθήσει. Ἐνδιαφέρουσες πληροφορίες σχετικὰ μὲ τὸ ἄγαλμα στὸ ὁποῖο ἀνῆκε τὸ κεφάλι ἔφερε στὸ φῶς τώρα τελευταῖα ὁ Σουηδὸς ἀρχαιολόγος Gjerstad. Ἀπ' αὐτὲς φαίνεται καθαρὰ πῶς τὸ ἄγαλμα εἶταν γυμνὸ κατὰ τὰ ἄλλα ἐκτὸς ἀπὸ ἓνα πτυχωτὸ ζωστήρα ποὺ εἶχε στὴ μέση του καὶ ἀνακαλύφθηκε τὸ καλοκαίρι τοῦ 1836 κοντὰ στὸ βωμὸ τοῦ Ἀπόλλωνα στὴν Ταμασσὸ τῆς Κύπρου, ἀπὸ χωρικοὺς ποὺ ἔσκαβαν γιὰ νὰ

βροῦν νερό στην κοίτη τοῦ ποταμοῦ Πηδιά. Οἱ χωρικοὶ ζέσανε δυὸ βόδια γιὰ νὰ τὸ τραβήξουν· ἀλλὰ αὐτὸ ἔγινε ἀφορμὴ ν' ἀποχωριστεῖ τὸ κεφάλι, τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια ἀπ' τὸ ὑπόλοιπο σῶμα, γιὰτὶ ὁ καλλιτέχνης, ὅπως φάνηκε, τὰ εἶχε χύσει σὲ χωριστά. Συνέβη ὅμως καὶ κάτι χειρότερο. Ἐπειδὴ οἱ χωρικοὶ φοβήθηκαν τὶς Τουρκικὲς ἀρχὲς κοιμάτιασαν τὸ ἄγαλμα καὶ τὸ πούλησαν σὲ κομμάτια γιὰ 5 πιάστρα τὴν ὁκά. Μάθαμε ἀκόμα καὶ τὴ λυπηρὴ λεπτομέρεια πὼς συνολικὰ ζύγιζε 80 ὁκάδες. Τὸ κεφάλι ποὺ πούληθηκε σ' ἓνα ἀρχαιοκάπηλο, κατάληξε στὴ Σμύρνη ἀπ' ὅπου τὸ ἀγόρασε τὸ 1838 ὁ βασιλεὺς τοῦ Devonshire. Καὶ αὐτὸ ἔχει ὀρισμένες βλάβες, ποὺ τὶς περιέγραψε μὲ ἀμίμητο τρόπο ἓνας ξένος φιλόλογος: «Βλέπεις καθαρά πὼς ὁ βάρβαρος τὸ ἔχει κτυπήσει στὸ πίσω του μέρος μ' ἓνα δικέλλι».

Ἀντίστοιχο μὲ τὸ χάλκινο κεφάλι τοῦ Chatsworth εἶναι τὸ κεφάλι τῆς Ἀφροδίτης τῆς συλλογῆς Petworth, ποὺ τοποθετεῖται ἓνα αἰῶνα ἀργότερα. Καὶ αὐτὸ ἔχει πάθει πολλὰ: ἡ μύτη καὶ τὸ πάνω χεῖλος ἔχουν διορθωθῇ καὶ ὅλη του ἡ ἐπιφάνεια ἔχει κάποτε καθαριστῇ ἀπρόσεκτα μὲ κάποιο ὀξύ. Ξεχωριστὰ ἀπ' αὐτὸ ἡ ἐποχὴ ὅπου ἔχει γίνεῖ εἶναι πολὺ μεταγενέστερη κατὰ τὴ κρίση τῶν πολλῶν καὶ τὸ πρότυπο, ὅταν γινόταν τὸ ἔργο, δὲν εἶταν στὴν πρώτῃ του νεότητά. Παρ' ὅλα αὐτὰ ὅμως τὸ κεφάλι σοῦ δίνει μιὰ καταπληκτικὴ ἐντύπωση δύνამης καὶ τέχνης. Εἶναι ἔργο μεγάλου καλλιτέχνη καὶ καινοτόμου ποὺ οἱ κανόνες ποὺ κληρονόμησε ἀπὸ τὴν περασμένη γενιὰ δὲν τὸν ικανοποιοῦσαν ἀλλὰ ἐργάστηκε διαφορετικὰ τὸ μάρμαρο· αὐτό, μαζὶ μὲ τὴ βαθειὰ κατανόηση γιὰ τὶς οὐσιώδεις ἀρχὲς τῆς τέχνης, βοήθησε ὅχι μονάχα νὰ φανερωθεῖ ἡ ὁμορφιὰ τοῦ μάρμαρου ἀλλὰ ἔδειξε ὅπως νόμιζαν οἱ ἀρχαῖοι, μὲ καταπληκτικὸν τρόπο τὴ ζωντανὴ σάρκα καὶ τὰ σγουρὰ μαλλιά.

Εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ κρίνει κανεὶς τὶς Ἑλληνικὲς τετρακότες γιὰτὶ ἔχει εἰπωθῇ πὼς ὅσο πὶο ὁμορφες εἶναι τόσο λιγώτερη πιθανότητα ὑπάρχει νὰ εἶναι γνήσιες: ἂν αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια, ἡ μικρὴ παράσταση τῆς Νίκης ποὺ βρίσκεται κρεμασμένη μὲ πολὺ γούστο μέσα σὲ μιὰ θήκη στὸν τοῖχο αὐτῆς τῆς αἰθουσας καὶ ποὺ ἔχει τυπωθῇ στὶς οὐκλᾶμες τῆς Ἐκθεσης, φέρνει τὸν κριτικὸ σὲ φοβερὴ ἀμηχανία.

Τὸ τμήμα μὲ τὰ ἀρχαῖα ἐκθέματα συμπληρώνεται μὲ μιὰ ὡραία ομάδα ἀπὸ νομίσματα ἀπὸ τὴ συλλογὴ Lockett καὶ ἄλλες συλλογές. Οἱ ἰδιωτικὲς νομισματικὲς συλλογές τῆς Ἀγγλίας δὲν ἔχουν τὶς ὁμοιότητες σὲ πλοῦτο καὶ ποιότητα καὶ οἱ συλλέκτες τὶς παραχωροῦνε στὶς ἐκθέσεις μὲ πολὺ γενναιοδωρία. Γι' αὐτὸ εἶναι μεγάλο εὐεργέτημα ποὺ καὶ οἱ ἐπιστημονικὲς δημοσιεύσεις στὸ Sylloge Nummorum Graecorum, ποὺ τὸ χρηματοδοτεῖ ἡ Ἀγγλικὴ Ἀκαδημία εἶναι ἀντάξιός τους.

Ἡ αἶθουσα μὲ τὰ Βυζαντινὰ ἐκθέματα — μ' ὅλο ποὺ μέσα σ' αὐτὴν βρίσκονται καὶ θαυμάσιες Ἑλληνιστικὲς προσωπογραφίες ἀπὸ σαρκοφάγους μὲ μούμιες — ἔχει πλουτιστῇ μὲ τὰ θαυμάσια ἀπὸ ἐλεφαντίνου καλλιτεχνήματα τοῦ Victoria and Albert Museum, ποὺ μᾶς δείχνουν πὼς ἡ μεγαλοπρέπεια δὲν ἐξαργατᾶται ἀπὸ τὸ μέγεθος. Ὑπάρχουν ἀκόμα καὶ πολλὲς ὁμορφες εἰκόνες. Ἡ «Γέννηση» τοῦ Vittore di Bartolomeo ἴσως νὰ μὴν εἶναι σπουδαῖο ἔργο τέχνης, εἶναι ὅμως μιὰ ικανοποιητικὴ παράσταση. Ἡ Κρητικὴ σχολὴ ἀντιπροσωπεύεται πολὺ καλὰ καὶ εἶναι ἀξιόλογο — μ' ὅλο ποὺ αὐτὸ εἶναι πολὺ φυσικὸ ἀφοῦ ἀπὸ κείνη τὴ σχολὴ προερχόταν καὶ ὁ ἴδιος — πόσο ταιρίαστοὶ φαίνονται οἱ πέντε πίνακες τοῦ Γκρέκο καὶ πόσο κερδίζουν, ὅπως βέβαια καὶ προσθέτουν, μέσα σ' ἓνα τέτοιο διάκοσμο.

Δυὸ ἀτυχήματα μᾶς ἐμποδίζουν νὰ σχηματίσουμε μιὰ τέλεια εἰκόνα τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ κόσμου: ἡ ἐξαφάνιση τῶν χρωμάτων ἀπὸ τὰ γλυπτικὰ καὶ ἀρχιτεκτονικὰ ἔργα καὶ ἡ τέλεια καταστροφὴ τῶν ὑφαντῶν. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς μᾶς φαίνεται χλωμὴ καὶ παγωμένη μιὰ μορφὴ ποὺ θάπρεπε νὰ λάμπει ἀπὸ ζωντάνια καὶ χρώματα· καὶ γι' αὐτὸ μπαίνοντας κανεὶς μέσα στὴν αἶθουσα τῶν κεντημάτων τοῦ Burlington House δοκιμάζει μιὰ μικρὴ ἐκπληξη. Αὐτὸ δὲν συμβαίνει ἐπειδὴ τὰ περισσότερα κεντήματα ἔχουν γίνεῖ τοὺς δυὸ τελευταίους αἰῶνες καὶ μερικὰ ἀπ' αὐτὰ συμφωνοῦν πὶο πολὺ μὲ τὴν Τουρκικὴ παρὰ μὲ τὴν Ἑλληνικὴ παράδοση· ἀλλὰ γιὰτὶ πάντα ἔχουμε τὴ διάθεση νὰ ξεχνᾶμε πὼς τέτοιου εἴδους πράγματα δὲν ὑπῆρχαν στὴν ἀρχαιότητα· πὼς ὅλα τὰ ἀρχαῖα ὑφάσματα, εἴτε ἐκεῖνα ποὺ χρησιμοποιεῖαν γιὰ ροῦχα ἢ γιὰ ἄλλους σκοποὺς εἶχαν ζωερὰ σχέδια καὶ οἱ ἀκρες τοὺς εἶχαν σχέδια ὑφασμένα ἢ κεντημένα μὲ τὸ χέρι καὶ πὼς τὰ σχέδια ποὺ μᾶς εἶναι γνωστὰ σι' ἀγγεῖα καὶ στὸ μέταλλο διαφέρουν πολὺ ἀπ' αὐτὰ γιὰτὶ ὑπάρχει ἡ διαφορὰ τοῦ χρώματος καὶ τοῦ ὕλικου καὶ ἀκόμα τῆς τεχνικῆς. Αὐτὰ τὰ μοντέρνα κεντήματα δὲν μποροῦν νὰ μᾶς δώσουν μιὰ ἰδέα τῶν παλαιῶν κεντημάτων, ἀλλὰ μποροῦν νὰ μᾶς θυμίσουν τί ἔχουμε χάσει· καὶ αὐτὰ τὰ ἴδια εἶναι ἐξαισία σὲ τέχνη καὶ χρώματα. Καὶ δῶ πάλι εἶναι δύσκολη ἡ ἐκλογὴ γιὰτὶ ἡ ποικιλία τῶν ρυθμῶν καὶ ἡ ὁμορφιὰ τῆς ἐργασίας εἶναι μεγάλη· δὲν εἶναι δυνατό ὅμως νὰ μὴ θαυμάσει κανεὶς ἐκεῖνα ποὺ δάνεισε ἀπ' τὴ συλλογὴ τῆς ἡ. κ. Chittenden.

Ἡ τελευταία αἶθουσα περιέχει μιὰ σειρά ἀπὸ 17 εἰκόνες τοῦ Σπαρτιάτη Παναγιώτη Ζωγράφου γιὰ τὸ στρατηγὸν Μακρυγιάννη, ἓνα ἥρωα τοῦ ἀγῶνα τῆς Ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας ποὺ ἤθελε νὰ ἔχει μιὰ εἰκονογραφημένη περιγραφή τοῦ πολέμου. Ὁ ζωγράφος ἔκανε πέντε σειρές ποὺ σχηματίζουν ἓνα ζωντανὸ χρονικὸ, τολμηρὸ σὲ σύλληψη, μὲ γοητευτικὰ χρώματα καὶ ποὺ ἔχει ἐκτελεστῇ, θὰ ἔλεγε κανεὶς μὲ παιδιάτικο ζῆλο. Ἡ μάχη τοῦ Ναυα-

ρίνου είναι ένα καλό δείγμα, αλλά η άλληγορική παράσταση του Παντοδύναμου που εulογεί τους μονάρχες της Ευρώπης ελκύει πολύ με την πίστη και την ειλικρίνειά της· αντίθετα η ομάδα των ιππέων στη μάχη του Λαγκαδιού δεν έχει κανένα μεγαλείο.

Την έκθεση συμπληρώνει μία συλλογή από μερικούς πολύ ενδιαφέροντες σύγχρονους πίνακες. Η έκθεση αυτή μας μεταδίνει την αγέραστη ζωτικότητα του Έλληνικού πνεύματος και είναι ένα αντί-ξιο μνημείο για τους άντρες της Ελλάδας, της Βρεταννικής Συμπολιτείας που πολέμησαν και πέθαναν για να ελευθερώσουν την Ελλάδα και τις Ελληνικές θάλασσες.

Ο ΑΙΩΝΑΣ ΤΟΥ ΓΥΑΛΙΟΥ

ΓΥΑΛΙ έλαφρό σαν τὸ φελλό, μαλακό σαν τὸ μετάξι, γερό σαν τὸ ασάβι. Αὐτὲς εἶναι οἱ πρόοδοι τῆς Βρεταννικῆς βιομηχανίας γυαλιοῦ.

Κάνουμε γυαλί σαν ἀφρό, σαν συλλελοῖντ που εἶναι τόσο ἐλαφρό ὥστε τὸ χρησιμοποιοῦμε γιὰ σχεδίες, σωσσίβια καὶ ἄλλα ναυαγσωστικά μέσα. Τὰ σύγχρονα γυάλινα νήματα φαίνονται, μπορεί καὶ νὰ τὰ πιάσει κανεὶς καὶ ὑφαίνονται. Τὸ λυωμένο γυαλί γίνεται κλωστή που ἔχει τὸ 1/5 τοῦ πάχους τῆς ἀνθρώπινης τρίχας. Ἀπὸ μιὰ λίτρα γυαλί βγάζουμε 175 μίλια λεπτὸ νήμα. Τὸ γυαλί διοτηρεῖ τὴν ἀρχικὴ του στερεότητα καὶ τὴν εὐκαμψία του· τὸ εὐθραστό του ὁμως ἀντικαταστάθηκε μετὴν ἐλαστικότητα.

Ἡ βιομηχανία τοῦ ἡλεκτρισμοῦ εἶναι ἡ μόνη που χρησιμοποιεῖ σὲ μεγάλη κλίμακα τὰ γυάλινα μεταξωτὰ ὑφάσματα γιὰ ν' ἀπομονώνει ἡλεκτρικοὺς κινητήρες, γεννήτριες μηχανές καὶ μετασχηματιστές. Ἐνας κινητήρας 10 ἱππων που ἀπομονώθηκε με βαμβακερὸ ὑφασμα, ζύγισε 354 λίτρες καὶ ὅταν ὁ ἴδιος κινητήρας ἀπομονώθηκε με γυάλινα νήματα ζύγισε μόνο 190 λίτρες καὶ μπορούσε ν' ἀναπτύξει μεγαλύτερη ταχύτητα. Ἀν χρησιμοποιήσουμε ἀπομόνωση με γυάλινα νήματα σ' ἓνα πολεμικὸ σκάφος, τὸ βάρος του ἐλαττώνεται κατὰ 500 τόννους.

Τὰ γυάλινα νήματα διατηροῦν ὁροσερὰ τὰ θωρακισμένα αὐτοκίνητα στοὺς τροπικοὺς. Διατηροῦν ζεστὲς τὶς σκηνές στὸ ἀρκτικό κρύο. Ἀν τὰ πακετάρουμε σὲ κουτιά που περιέχουν τροφίμα ἐξασφαλίζουμε ζεστὸ γεῦμα στὶς μονάδες που βρίσκονται ἀποωμένες. Μιὰ νέα πρόοδος στὴν χρησιμοποίησιν τοῦ γυαλιοῦ εἶναι ὅτι τὰ γυάλινα νήματα τὰ χρησιμοποιοῦμε σήμερον γιὰ νὰ ἐνισχύουμε καὶ νὰ συνδέουμε τὶς συνθετικὲς ὕλες. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι πὼς δημιουργεῖται μιὰ ὕλη που σχετικὰ μετὸ βάρος της ἔχει τὴν μεγαλύτερη ἀντοχὴ ἀπ' ὅλες τὶς γνωστὲς ὕλες.

THE EVENING STANDARD

Ἡ Νέα Δημοκρατία

Τοῦ Sir ARTHUR SALTER

(Ἀπὸ τὸ «London Calling»)

ΠΟΙΑ εἶναι ἡ φύση τῆς νέας Δημοκρατίας που δημιουργεῖται μέσα ἀπὸ τὰ σημερινὰ μας προβλήματα; Ἄς δοῦμε πρῶτα τὸ σκελετὸ τοῦ δικοῦ μας Κράτους. Ἡ Μεγάλη Βρεταννία ἀπόκτησε δημοκρατικὴ πολιτικὴ βάση, στὴν τελευταία περίοδο τῆς πολύχρονης πολιτικῆς ἐξέλιξης. Γιὰ αἰῶνες εἶχε συντακτικὴ ἢ ἀντιπροσωπευτικὴ κυβέρνηση. Ὡς τὴν ἐποχὴ που ἔγινε ὁ μεταρρυθμιστικὸς νόμος τοῦ 1832, εἶχε ἓνα ἀπολυταρχικὸ πολίτευμα που βασιζόταν στὴ γῆ. Ἀπὸ κείνη τὴν ἐποχὴ καὶ ὡς τὸ νόμο που ἔκανε ὁ Disraeli τὸ 1867, εἶχε ἓνα εἶδος ἀστικοῦ πολιτεύματος, που μέσα του εἶταν ἀνακατεμένα ἐπαγγελματικά, βιομηχανικά καὶ πλουτοκρατικά στοιχεῖα. Ὑστερα ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐποχὴ μετὴν ἐπέκταση τοῦ δικαιώματος τῆς ψήφου που ἔγινε γιὰ νὰ προστατεύει τοὺς μικροῖδιοκτῆτες, μπορεί νὰ εἶχε βξιώσεις νὰ λέγεται δημοκρατία, μὰ εἶταν μιὰ περιορισμένη δημοκρατία, με πολλοὺς ἀντρες καὶ γυναῖκες ἀκόμα χωρὶς πολιτικὰ δικαιώματα. Τὰ τελευταῖα βήματα ἔγιναν στὸν παγκόσμιο πόλεμον καὶ ὕστερ' ἀπ' αὐτόν, μετὸ δικαίωμα τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας που δόθηκε στοὺς ἐνήλικες καὶ τῶν δύο φύλων.

Ὡστόσο δὲν φτάνει μονάχα ἡ καθολικὴ ψηφοφορία γιὰ τὴ δημιουργία μιᾶς πραγματικῆς δημοκρατίας. Ψῆφοι που δὲν ἐκδηλώνουν καὶ δὲν ἐπεκτείνουν τὸ πολιτικὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν ἐπιρροὴ που ὑπάρχει καὶ χωρὶς αὐτοὺς, εἶναι ἓνα δῶρο γιὰ τοὺς ἐπιτήδειους πολιτικούς καὶ ἰδιαίτερα γιὰ τοὺς δικτάτορες. Ἡ περιορισμένη δημοκρατία τοῦ 1867 βρισκόταν πιὸ κοντὰ στὴν πραγματικὴ δημοκρατία ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, παρὰ μιὰ ἄλλη που θὰ βασιζόταν στὴν καθολικὴ ψηφοφορία. Ἡ καθολικὴ ψηφοφορία εἶναι πολὺ πιὸ ἀποτελεσματικὴ τώρα ἀπ' ὅ,τι θὰ εἶταν τότε, γιὰτὶ στὰ 75 χρόνια που μεσολάβησαν, ὁ λαὸς ἀναπτύχθηκε γενικὰ καὶ συνείδησε νὰ συμμετέχει στὶς ἐθελοντικὲς ὁργανώσεις στὶς ὁποῖες ἀναπτύσσεται τὸ πολιτικὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἡ γνώση του.

Οἱ νέες τάξεις που πῆραν τὰ πολιτικὰ δικαιώματα τὸ 1832, τὸ 1867 καὶ τὸ 1918, τὰ πῆραν ἀφοῦ κάθε μία εἶχε ἀποκτήσει πολιτικὴ συνείδηση καὶ ἡθικὴ δύναμη μέσα στὶς ἐθελοντικὲς ὁργανώσεις, καὶ ἔξω ἀπὸ τὸν πραγματικὸ μηχανισμό τοῦ Κράτους.

Τὸ Βρεταννικὸ πολίτευμα εἶναι τόσο πολὺ ἰσχυρό, γιὰτὶ τὴ δύναμή του τὴν ἀπόκτησε βαθμιαῖα, γιὰτὶ κάθε μεταβολὴ προσεχό-

τανε από εξωτερική προσπάθεια και συνήθως κάθε προσθήκη γινόταν μονάχα όταν εύρισκαν πώς τα θεμέλια του παλαιότερου οικοδομήματος είχαν αρκετά ισχυρά για να δεχτούν το καινούριο βάρος.

Δεν υπάρχει σχεδόν αμφιβολία πώς η Κοινοβουλευτική δημοκρατία, που δημιουργήθηκε μ' αυτό τον τρόπο έγινε περισσότερο δυνατή και αληθινή μ' αυτή την αργή εξέλιξη παρά έχασε, γιατί αργοπόρησε να εξελιχτεί. Είναι αλήθεια πώς η μεγάλη αγωνία εκείνων που επιθυμούν φλογερὰ μιὰ πραγματικά πολιτική δημοκρατία είχαν, μὴ τυχὸν τὰ τελευταῖα στάδια τῆς εξέλιξής της γίνονταν πολὺ γρήγορα· καὶ μὴ τυχὸν ἡ κακὴ χρῆση μιᾶς μάζας ἐκλογέων που δὲν ἔχει διαφωτιστῇ ἀρκετὰ καὶ δὲν ἔχει πείρα, μποροῦσε νὰ συντελέσει ὥστε νὰ καταστραφῇ ἡ πραγματικὴ λαϊκὴ θέληση. Ὁ κίνδυνος αὐτὸς ἔχει ὥστόσο ἐλαττωθῇ γιατί ἡ κρατικὴ μηχανὴ στηρίζεται σὲ μεγάλη ἔκταση, ἐκτὸς ἀπ' τὸν ἑαυτὸ της, καὶ στὴν δημόσια ἐνεργητικότητα: γιατί τὸ κράτος βοηθεῖται ἀπὸ τοὺς συνδέσμους που εἶναι ἰδιωτικοὶ ὀργανισμοὶ γιὰ κάθε εἶδους δημόσιο σκοπὸ.

Αὐτὴ ἡ ἐξάσκηση καὶ ἡ πείρα που κερδήθηκαν ἀπὸ τὶς ἐθελοντικὲς ὀργανώσεις καὶ ἡ ἐπίδραση που ἔχουν στοὺς ψηφοφόρους καὶ στὸ Κοινοβούλιο εἶναι τὰ πράγματα που ἀποτελοῦν τὴν οὐσία τῆς Βρεταννικῆς δημοκρατίας.

Αὐτὲς εἶναι που τὴν κάνουν νὰ διαφέρει ἀπὸ τὴν χάρτινη Γερμανικὴ δημοκρατία τῆς Βαϊμάρης τοῦ 1919, που ἀποδείχθηκε πὺς δὲν εἶταν τίποτε περισσότερον ἀπὸ μιὰ ἀπλὴ ἐπιφάνεια πίσω ἀπ' τὴν ὁποία ὀργανώνονταν οἱ πραγματικὲς δυνάμεις τῆς χώρας, ὥσπου ἀποκτήσανε δύναμη γιὰ νὰ τὴν καταστρέψουν.

Ἡ Βρεταννικὴ Κοινοβουλευτικὴ δημοκρατία μεταβάλλεται καὶ ἡ μεταβολὴ αὐτὴ εἶναι ἀναγκαστικὴ, μὲ τὶς μεταβολὲς που γίνονται στὴν οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ ζωὴ τῆς χώρας. Δυὸ μεγάλοι συντελεστὲς, πάνω ἀπ' ὅλα, τὴν κάνουν διαφορετικὴ αὐτὸν τὸν αἰῶνα, ἀπ' ὅ,τι εἶταν στὸν περασμένο: 1) ἡ κατάργηση τοῦ *laissez-faire* καὶ 2) ὁ κίνδυνος τοῦ πολέμου που ὅλο καὶ μεγάλωνε. Σ' ὅλο τὸ 19^ο αἰῶνα ἡ Κυβέρνηση καὶ τὸ Κοινοβούλιο ἀσχολήθηκαν πάνω ἀπ' ὅλα μὲ τὴν πολιτικὴ χειραφέτηση τῶν Ἑβραίων, τῶν καθολικῶν καὶ τῶν αἰρετικῶν δηλ. τὴν παροχὴ προνομίων σὲ ὀρισμένες τάξεις—τὴν ἐπέκταση τοῦ δικαιώματος τῆς ψήφου—τὴν αὐτοδιοίκησιν τῆς Ἰρλανδίας—τὸν περιορισμὸ τοῦ «*veto*» τῆς Βουλῆς τῶν Λόρδων—τὴν πρόοδο σχετικὰ μὲ τὴν αὐτοδιοίκησιν τῶν Ἀποικίων.

Ὁ πόλεμος καὶ ἡ ἀπειλὴ τοῦ πολέμου, δὲν εἶταν πιά τίποτα ἄλλο παρὰ μόνον τυχαῖες διακοπὲς καὶ ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ εἶταν γιὰ τὸ Κοινοβούλιο καὶ γιὰ τὸ κοινόν, μόνον ἓνα μακρυνὸ καὶ τυχαῖο ἐνδιαφέρον. Πάνω ἀπ' ὅλα, οἱ οἰκονομικὲς ὑποθέσεις κανονίζονταν μόνες τους μέσα σ' ἓνα πλαίσιο που τὸ ἀποτελοῦσαν ἡ κυκλοφορία

τοῦ χρυσοῦ, ἡ καλὴ λειτουργία τῶν ἐργοστασίων καὶ οἱ νόμοι που καταπολεμοῦσαν τὶς ἀπάτες. Τὸ κράτος δὲν ἔκανε μεγάλες προσπάθειες γιὰ νὰ ἐλέγχει τὶς οἰκονομικὲς ἐπιχειρήσεις ἢ γιὰ νὰ ἐξασφαλίσαι κοινωνικὴ ἀσφάλεια.

Ὅλα αὐτὰ μεταβλήθηκαν. Ὅ,τι ἀπασχολεῖ σήμερα τὸ Whitehall, τὸ Westminster καὶ τὴν Fleet Street συγχρόνως, εἶναι τὰ προβλήματα τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς καὶ πάνω ἀπ' ὅλα οἱ διαφορὲς μορφὲς τῆς ἐπέμβασης τοῦ Κράτους στὴ βιομηχανία καὶ οἱ κοινωνικὲς μεταρρυθμίσεις· αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἄλλαξε ριζικὰ τὶς σχέσεις που ὑπῆρχανε ἀνάμεσα στὸ Κοινοβούλιο καὶ τὴν Κυβέρνηση, τὴν ἐργασία τοῦ Κοινοβουλίου καὶ τὴν πορεία τῆς καὶ τὰ προσόντα που χρειάζονται τὰ μέλη της.

Τὸ Κοινοβούλιο δὲν ἔχει προσαρμοστῇ ἐντελῶς στὰ καινούρια καὶ πολὺ διαφορετικὰ του καθήκοντα. Χρειάζεται ἀκόμα μεταρρυθμίσαι τὴν πορεία του. Χρειάζεται ἰδιαίτερα νὰ βρεῖ μιὰ πορεία που θὰ τὸ βοηθήσει νὰ ἐλέγχει τὶς κύριες ἀρχὲς καὶ τὸ γενικὸ χαρακτηριστὴρ τῆς οἰκονομικῆς νομοθεσίας χωρὶς νὰ παραγεμίσει τὸ περιορισμένο του πρόγραμμα μὲ λεπτομέρειες.

Ἡ δημοκρατία εἶναι κάτι πὺς σπουδαῖο ἀπὸ τὸν ἀπλὸ μηχανισμό τοῦ κράτους· καὶ γιὰ νὰ καταλάβουμε τί εἶναι σ' αὐτὴ τὴ χώρα, χρειαζόμαστε μιὰ εἰκόνα ὁλόκληρης τῆς ὀργανωμένης κοινότητος. Ἡ βιομηχανία μὲ λίγες ἐξαιρέσεις, διευθύνεται ἀπὸ ἰδιωτικὲς ἐπιχειρήσεις, ἀλλὰ γρήγορα σὲ μεγάλη ἔκταση—μιλῶ βέβαια ὄχι γιὰ τὸν πολεμικὸ ἔλεγχο ἀλλὰ γιὰ τὸ σύστημα που θὰ γίνῃ στὴν περίοδο τῆς εἰρήνης—θὰ γίνῃ στὴ βιομηχανία ἓνα εἶδος κρατικοποίησης. Καὶ πάλι στὸ πεδίο τῆς κοινωνικῆς ἀσφάλειας, τὴν πρωτοπόρα ἐργασία τῶν ἐθελοντικῶν συνδέσμων—νοσοκομείων, φιλικῶν ὀργανώσεων, κ.τ.λ.—τὴν ἀναλαμβάνει τὸ κράτος μὲ ὁλοένα καὶ μεγαλύτερη ἐνεργητικότητα. Καὶ ἐδῶ ὅμως τὸ σύστημα εἶναι μικτό, τὴ μισὴ δουλειὰ τὴν ἀναλαμβάνουν οἱ ἐθελοντικὲς ὀργανώσεις καὶ τὴν ἄλλη τὸ Κράτος, σὲ στενὴ ὅμως συνεργασία.

Ἕνας καλὸς οἰωνὸς γιὰ τὸ μέλλον τῆς δημοκρατίας μας εἶναι που παρ' ὅλη τὴν αὔξηση τῆς ἐνεργητικότητος τοῦ Κράτους, ἡ σπουδαία ἐθελοντικὴ προσπάθεια ἐξακολουθεῖ νὰ δείχνει μιὰ συνεχὴ ζωτικότητα. Σὲ μερικὲς περιπτώσεις ἀνοίγουν καινούρια πεδία δράσης. Τὸ Ἐθνικὸ Συμβούλιο τῶν Ὑπηρεσιῶν Κοινωνικῆς Πρόνοιας, καὶ ἡ ἀξιοσημείωτη ἐξέλιξη τῶν γυναικείων σωματείων, εἶναι τώρα 6.000—που ἔκαναν τόσο πολλὰ γιὰ νὰ μεταβάλλουν τὴ ζωὴ στὶς ἀγροτικὲς περιοχὲς, εἶναι δυὸ σημαντικὰ παραδείγματα.

Πίσω ἀπ' αὐτὰ τὰ σωματεῖα βρίσκειται ἓνας λαὸς στὸν ὁποῖο οἱ κοινωνικὲς, οἰκονομικὲς καὶ διανοητικὲς διαφορὲς, μ' ὅλο που εἶναι ἀκόμα σημαντικὲς, ἐλαττώνονται μὲ ἀργὸ βῆμα. Ἡ βαρεία

ἐργασία στὰ κτήματα, οἱ μεγάλοι φόροι εισοδήματος καὶ οἱ πρόσθετες φορολογίες, οἱ αὐξημένοι μισθοί, ἓνα ἐκτεταμένο σχέδιο κοινωνικῆς ἀσφάλειας καὶ ἓνα ἐκπαιδευτικὸ σύστημα ποὺ προσφέρει ὄχι μονάχα στοιχειώδη ἀλλὰ καὶ ἀνώτερη μόρφωση σὲ ὅλους, εἶναι οἱ διαφορὲς ποὺ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πολιτικὴ δημοκρατία δίνουν, μιὰ κοινωνικὴ καὶ οἰκονομικὴ δημοκρατία.

Στὸ διάστημα μιᾶς γενιᾶς ἐπετύχαμε μιὰ μεγάλη ἐπανάσταση μ' ὅλο ποὺ γιὰ τοὺς ἀδιάφορους παρατηρητὲς δὲν εἶναι φανερὴ.

Ἡ ἔκταση αὐτῆς τῆς ἐπανάστασης κρύβεται στὸ μεγαλύτερό της μέρος ἀπὸ τὴ συνέχιση τῶν πολιτικῶν μας θεσμῶν, καὶ γιὰ ἓνα αἰῶνα, ἀπὸ τὴν σχεδὸν ἀμετάβλητη ἐπιφάνεια ποὺ παρουσίασε ἡ σύνθεση τοῦ κράτους στὰ μάτια τοῦ κοινού· ὅλοι οἱ κύριοι θεσμοὶ παραμένουν, μὲ τὴν ἴδια δύναμη καὶ τὰ ἴδια, ἢ σχεδὸν τὰ ἴδια, νομικὰ δικαιώματα. Ὁ συνταγματικὸς μονάρχης ἐνεργεῖ μόνο ἀνάλογα μὲ τὶς ὑποδείξεις τῶν ὑπουργῶν του· οἱ ὑπουργοὶ ἀποτελοῦν τὸ Ὑπουργικὸ Συμβούλιο καὶ ἔχουν κοινὴ εὐθύνη. Τὸ Ὑπουργικὸ Συμβούλιο εἶναι ὑπόλογο στὸ Κοινοβούλιο μὲ τὶς δυὸ του Βουλές, τὴν κληρονομικὴ Βουλὴ τῶν Λόρδων καὶ τὴν αἵρετὴ Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων. Οἱ δημόσιες ὑπηρεσίες, οἱ δημοτικὲς ἀρχὲς ἀναπτύσσονται τοπικὰ καὶ βασιζοῦνται πάνω σὲ γεωγραφικὲς περιοχὲς ποὺ ἔχουν καθοριστῇ ἀπὸ τὴν παλαιὰ ἐποχὴ τῆς ἀγγλικῆς ἱστορίας. Τὰ Δικαστήρια διαχειρίζονται καὶ ἐρμηνεύουν τοὺς νόμους χωρὶς νὰ ἐλέγχονται γιὰ τὴν ἐκτέλεση τῶν ἀποφάσεών τους ἢ νὰ τοὺς γίνονται ὑποδείξεις.

Μονάχα ἂν ἐξετάσουμε ἀπὸ κοντὰ τὰ πράγματα βλέπουμε πόσο ἄλλαξε στὴν πραγματικότητα ἡ σύνθεση τοῦ Κράτους, γιὰτὶ ἀσχολήθηκε ὅλο καὶ πὶο πολὺ μὲ τὰ οἰκονομικὰ ζητήματα. Χωριστὰ ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ σύνθεση ἀναπτύχθηκε καὶ ἓνα εὐρὺ σύστημα ἀπὸ ἡμιδημόσιες ἀρχές, ποὺ ἔχουν νομοθετικὴ καὶ διαχειριστικὴ ἐξουσία σὰν τὸ Marketing Boards, Coal Boards, Electricity Commissions, Public Corporations σὰν τὸ B.B.C., τὸ London Transport Board καὶ πολλὲς ἄλλες. Εἶναι λοιπὸν πολὺ ἀληθινὸ πὼς ὁ ὄγκος τῆς νομοθεσίας βρίσκεται ἔξω ἀπ' τὸ Westminster· ὁ ὄγκος τῆς διαχείρισης τῶν κοινῶν πραγμάτων ἔξω ἀπὸ τὸ Whitehall· ὁ ὄγκος τῶν δικαστικῶν ἀποφάσεων ἔξω ἀπὸ τὰ ἐπίσημα Δικαστήρια.

Συγχρόνως ἡ ἐξουσία ποὺ συγκεντρώνουν τὰ μεγάλα ἱστορικὰ ὄργανα τοῦ κράτους μεταβλήθηκε. Τὸ Ὑπουργικὸ Συμβούλιο μόνο του, ἔχει μεγαλύτερη ἐξουσία ἀπ' ὅση εἶχαν μαζί τὸ Κοινοβούλιο καὶ οἱ τοπικὲς ἀρχές· τὸ ἴδιο ἔγινε μὲ τὴ Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων καὶ τὴ Βουλὴ τῶν Λόρδων καὶ τὴ γραφειοκρατία σχετικὰ μὲ τὶς δυὸ Βουλές.

Τὸ εἰδικὸ χαρακτηριστικὸ στὴ Βρεταννικὴ πρόοδο εἶταν πὼς

εὗρισκε τρόπους νὰ συμβιβάζει τὶς διαφορὲς πιέσεις· νὰ διατηρεῖ τὴ μορφὴ ὅταν ἄλλαζε ἡ οὐσία καὶ νὰ προχωρεῖ στὸ μέλλον εἰς ὅσον πάντα μιὰ ματιὰ στὸ παρελθόν. Ἐλευθερία καὶ δικαιοσύνη, παρὰ ἰσότητα εἶταν ὡς τώρα οἱ κύριοι συντελεστὲς τῆς Βρεταννικῆς προόδου. Ἰσότητα μπροστὰ στὴ Δικαιοσύνη, εἶναι ἀλήθεια πὼς εἴχαμε ἀπὸ πολὺ καιρὸ καὶ ἐκλογικὴ ἰσότητα ἀποκτήσαμε τώρα τελευταῖα. Τώρα ὅμως προχωροῦμε καὶ γιὰ κάτι μεγαλύτερο ποὺ ἀκόμα δὲν ἔχει γίνῃ ἐντελῶς—τὴν οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ ἰσότητα.

Ἡ νέα δημοκρατία ποὺ διαμορφώνεται τώρα, πιθανὸν νὰ εἶναι πὶο σταθερὴ γιὰτὶ κάθε βῆμα, γιὰ νὰ φτάσουμε σ' αὐτὴν, ἔγινε βαθμιαῖα καὶ μὲ προσοχή. Μονάχα ἴσως σ' ἓνα νησί ποὺ ἀπόφυγε τὴν ἐχθρική ἐισβολὴ κοντὰ 900 χρόνια, πράγμα ποὺ δὲν ἔγινε σὲ καμμιὰ ἄλλη χώρα, θὰ εἶταν δυνατό νὰ γίνῃ μιὰ τέτοια πρόοδος. Κι' ἴσως νὰ μὴν εἶναι ἀπλή σύμπτωση, ποὺ μόνη ἡ Βρεταννία ἀνάμεσα στὶς μεγάλες πολιτισμένες Δυνάμεις, ἀπόφυγε τὸν ἐμφύλιό πόλεμο γιὰ τρεῖς αἰῶνες.

ΙΡΛΑΝΔΕΖΙΚΟ ΠΑΘΗΜΑ

ΕΝΑΣ νεαρὸς Ὀλλανδὸς ἔγινε ἀφορμὴ νὰ δημιουργηθεῖ μεγάλη φασαρία στὴ Δυτικὴ Ἰρλανδία. Ζήτησε ἀπὸ τὶς τοπικὲς ἀρχές μιᾶς μικρῆς ἐνορίας τὸ ὄνομα καὶ τὴν διεύθυνση τῆς «ὁμορφῆς» τοῦ χωριοῦ γιὰ ν' ἀλληλογραφῇ.

Τόσα πολλὰ κορίτσια βρέθηκαν πρόθυμα, ποὺ γιὰ νὰ κανονιστεῖ ἡ ὑπόθεση ἀποφάσισαν νὰ βάλλουν ὅλες οἱ ὑποψήφιες τοῦ χωριοῦ τὰ ὀνόματά τους μέσα σὲ ἓνα καπέλλο καὶ ἀπὸ κεῖ νὰ κληρωθεῖ ἓνα ὄνομα στὴν τύχη. Ἡ κλήρωση ἀναγγέλθηκε ἀπὸ ὅλες τὶς ἐφημερίδες: «αὐρίο στὸ χωριὸ Kilkee (κάτοικοι 1860) θὰ κληρωθεῖ τὸ ὄνομα τῆς ὑποψήφιας μνηστῆς τοῦ Ὀλλανδοῦ Dick Bergman».

Κανένας δὲν μπόρεσε νὰ καταλάβῃ γιὰτὶ ὁ Dick διάλεξε τὸ Kilkee. Ὅσοσο ἔκανε μιὰ καλὴ ἀρχή. Ἀπὸ κείνη τὴ μέρα ἀρχισαν νὰ καταφθάνουν σωροὶ ἀπὸ γράμματα στὸ συμβούλιο τῆς κοινότητας μὲ παρόμοιες αἰτήσεις. Οἱ ὑποψήφιοι γαμπροὶ εἶταν ἀπὸ τὴν Οὐάλλια, τὸ Hampshire, τὸ Surrey, τὸ Somerset καὶ ἄλλα μέρη. Οἱ πὶο πολλοὶ ὅμως εἶταν ἄντρες ποὺ ὑπηρετοῦσαν στὸ στρατὸ ἢ ἄντρες ποὺ εἶχαν ἀποστρατευθεῖ πρὶν ἀπὸ λίγο καιρὸ.

Ἀλλοίμονο ὅμως, ὁ Bergman διάψευσε τὶς ἐλπίδες ὅλων γιὰτὶ δὴλωσε πὼς ζητοῦσε μιὰ «ὁμορφὴ» ὄχι γιὰ ἀρραβωνιαστικιά ἀλλὰ γιὰ ἀλληλογραφία!!!

Γύρω από την Ελλάδα του 1821

I.

(Από το ημερολόγιο του JAMES EMERSON
«Μιά εικόνα της Ελλάδας στα 1825» (Έκδ. 1826)

ΑΝ Ο ΠΟΛΕΜΟΣ τελειώσει ευνοϊκά, — και το πιστεύουμε, παρ' όλες τις ατυχίες της σημερινής εκστρατείας, — υπάρχει προοπτική προόδου που θα συμβαδίσει με την απόκτηση της ελευθερίας και την πνευματική ανάπτυξη και που θα κάνει την Ελλάδα να ξαναβρεί τη θέση της ανάμεσα στα άλλα έθνη της Ευρώπης και να γίνει όμοτιμή τους στις διεθνείς σχέσεις της ελευθερίας και του πολιτισμού.

Ως σήμερα ξέρω πώς δεν υπάρχει επίσημη ανακοίνωση που ν' αναφέρει πόσος ακριβώς είναι ο Έλληνικός πληθυσμός. Έχει υπολογιστεί σε διάφορες εποχές από 2.000.000 ως 3.000.000. Για τον εθνικό χαρακτήρα των Ελλήνων έχουν γραφή τόσα πολλά, που λίγα πράγματα έχουν μείνει για τα όποια μπορεί κανείς να μιλήσει. Η γενική εντύπωση είναι χωρίς αμφιβολία όχι σπουδαία και φαίνεται πώς έχει δημιουργηθεί από τους πιο φλογερούς τους συκοφάντες, εκείνους που ζήσανε τον πιο πολύ καιρό σε στενή επαφή μαζί τους στην Ελλάδα, την Δημοκρατία των Ιονίων Νήσων και τη Σμύρνη.

Εγώ θα τους περιγράψω όπως ακριβώς τους είδα. Όλο το διάστημα που ξμεινα ανάμεσά τους δε βρέθηκε Έλληνας που να με προσβάλλει ή να με βλάψει. Ταξίδεψα χωρίς να με πειράξει κανείς μέσα από τα πιο άγρια μέρη της χώρας τους, χωρίς φύλακα και με ένα σωρό αποσκευές, που στη Νότια Ιταλία ή κι' ακόμα σε περισσότερο πολιτισμένα κράτη, πολύ δύσκολα θα γλύτωναν τη διαρπαγή. Ποτέ δεν έτυχε να ζητήσω μια εκδούλευση από ένα Έλληνα και να μη μου την κάνει με τη μεγαλύτερη προθυμία και υποχρεωτικότητα. Σε διάφορες περιστάσεις απάντησα εξαιρετική καλωσύνη και φιλοξενία. Είναι αλήθεια πώς άλλοι ταξιδιώτες μπορεί να είταν λιγότερο τυχεροί, αλλά όταν λένε πώς οι Έλληνες από φυσικού τους δε θυμούνται τις καλωσύνες που τους έχει κάνει, εγώ ρωτώ, τί διδάχτηκαν για να είναι ευγνώμονες; Αν ποθούνε το κέρδος, αυτό είναι πράγμα που συνοδεύει τη φτώχεια· αν είναι πονηροί, ή πονηριά τους είναι γέννημα της πολύχρονης σκλαβιάς, γιατί έπρεπε να μεταχειριστούν κάθε τέχνασμα για να προφυλάξουν την περιουσία τους από την αρπακτικότητα των δεσποτών τους. Αν είναι κάπως διεφθαρμένοι και άγριοι, αυτό είναι αποτέλεσμα της βάρβαρης τους ανατροφής. Αν είναι σκληροί και θηριώδεις στον πόλεμό τους το κάνουν μόνο για τους έχθρους και τους τυράννους τους· είναι φυσικό

ΔΕΡΙΓΝΥ

ΚΟΔΡΙΓΚΤΩΝ

ΛΟΡΔΟΣ ΒΥΡΩΝ

ΦΑΒΙΕΡΟΣ

ΧΕΥΔΕΝ

ξέσπασμα εκδίκησης για ένα σωρό εγκλήματα και καταπιέσεις. "Ας ρίξουμε ήρεμα μια ματιά σ' αυτή τη μακρόχρονη περίοδο της σκλαβιάς που περάσανε, απ' την οποία μονάχα τώρα αρχίζουν να ξανασαίνουν· κάτω απ' το πέλαμα του πιδ φοβερού δεσποτισμού, ή ζωή και ή περιουσία τους ήταν στη διάθεση των τυράννων τους. Μπροστά σ' ένα τους νεύμα κάθε άρετη λύγιζε και οι οικογένειες και τα παιδιά τους ήταν σαν να είχαν γεννηθί δοῦλοι για τις όρέξεις των βαρβάρων κυρίων. "Ας συγκρίνουμε μοναχά όλα όσα έχουν πει έναντίον των δυστυχισμένων Έλλήνων, με τις άφορμες που προξένησαν τον ξεπεσμό τους· το αποτέλεσμα της εξέτασής μας δεν μπορεί να είναι μίσος ή καταφρόνηση, παρὰ συμπόνοια και εκπλήξη μεγάλη, γιατί δεν έχουν γίνει χιλιάδες φορές χειρότεροι απ' ό,τι είναι σήμερα.

"Εγώ δε συμφωνώ καθόλου με τις κατηγορίες που αποδίδονται σ' ολόκληρο το Έλληνικό Έθνος, αλλά υποστηρίζω πως αν εξετάσουμε τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των κατοίκων θα βρούμε πολλές άρετές, άλλες φανερές και άλλες που μόλις διακρίνονται. "Αν αυτές καλλιεργηθούν όπως πρέπει με τη βοήθεια μιας αντίξιας Κυβέρνησης, ή Ελλάδα θα πάρει μια ξεχωριστή θέση κοντά σ' άλλα Έθνη.

II.

"Από το βιβλίο «Σελίδες ήμερολογίου από ένα ταξίδι στη Μεσόγειο» του Rev. CHARLES SWAN, Λονδίνο, 1836.

Σάββατο, 25 Δεκεμβρίου 1824.

"Αφού τέλειωσα τη θεία λειτουργία πάνω στο «Cabrian» θέλησα στὸν λίγο καιρό που μου έμενε να περιηγηθῶ τὴ «Napolí di Romania» (τὸ Ναύπλιο). Ἡ πόλη εἶναι χτισμένη στους πρόποδες ἑνὸς βράχου, πὸν πάνω στὴν κορφή του βρίσκεται τὸ φρούριο Παλαμήδι. Τὸ εἶδα γιὰ πρώτη φορά απ' τὸ πλοῖο τὴν ὥρα πὸν ἀνάτελλε ὁ ἥλιος. Μόλις πατήσαμε τὸ πόδι μας στὴν ἀποβάθρα βρεθήκαμε ἀνάμεσα σ' ἕνα πλῆθος ἀπὸ Έλληνες. Εἶναι δύσκολο νὰ περιγράψω τί αἰσθάνθηκα ἐκείνη τὴ στιγμή πὸν πατοῦσα γιὰ πρώτη φορά στὴ δοξασμένη αὐτὴ γῆ. Δὲν δίνω σημασία στὰ εἰρωνικά χαμόγελα πὸν θὰ ὑποδεχτοῦν αὐτὰ μου τὰ αἰσθήματα, οὔτε μ' ἐνδιαφέρει τὸ φλεγματικὸ πνεῦμα πὸν θὰ δείξουν πολλοὶ μπροστά στὴ θερμὴ καὶ ζωερὴ συγκίνησή μου ὅταν ἀντίκρισα ἕνα τόπο μὲ τέτοιο παρελθὸν καὶ πὸν μόλις τώρα ξαναβρίσκει τὴν ἐλευθερία του. Κάτι τέτοιοι δὲν θὰ ἐκτιμῇσουν τὰ αἰσθήματά μου γιὰτὶ δὲν μποροῦν νὰ καταλάβουν τί ἐνοιῶσα τὴν ὥρα πὸν στεκόμουν σὲ μιὰ προεξοχὴ πάνω στὸ φρούριο τοῦ Παλαμηδίου καὶ ἔβλεπα κάτω τὸ Ναύπλιο μὲ τ' ἄσπρα του σπίτια καὶ τὶς ἐκκλησιές, τὸν κόλπο μὲ τὸ μικρὸ κάστρο τῶν Ἀγ. Θεοδώρων στὴ μέση του, (πὸν τώρα χρησι-

μποιείται για φυλακή και εκεί μέσα βρίσκεται φυλακισμένος ο Γιάννης Νοταράς, γιός ενός από τους σπουδαιότερους επαναστάτες και συνεργάτες του Κολοκοτρώνη), το "Αργος με την "Ακρόπολή του που λάμπει μέσα στον ήλιο· το δμαλδ και γεμάτο έλη έδαφος που εκτείνεται αμφιθεατρικά από κεί ως το Ναύπλιο, τα βουνά της Λακεδαίμονας που ύψώνονται με το δίπλο τους όγκο μπροστά μου, και κείνα που φαίνονται στη βάθος πάνω απ' το "Αργος με τις κορυφές τους γεμάτες χιόνι· τη «Cabrian» μέσα στο μικρό κόλπο, περιτριγυρισμένο από αναρριθμητες ψαρόβαρκες που πλέουνε απαλά στην ήσυχη θάλασσα· και πιο κάτω, κοντά μου, τους "Ελληνες με τις γραφικές τους φορεσιές, που τρέχανε πάνω σε ζωηρά αλογάκια μέσα απ' τα ιραχειά μονοπάτια· τα πρόβατα με τις κατσίκες να βόσκουν στις πλαγιές των βράχων σε λίγη απόσταση, τις γυναίκες να πλένουν τα ρούχα τους στο δημόσιο πηγάδι, πιο κεί ένα κατεστραμμένο κι' έρημο Τούρκικο νεκροταφείο, ένα χωριατόσπιτο και κάτι που έμοιαζε με ένα μικρό φρούριο, λίγο μακρύτερα πάνω σε ένα ύψωμα. Όλα αυτά ήταν πράγματα που μου κινούσαν το ενδιαφέρον και με γεμίζανε συγκίνηση.

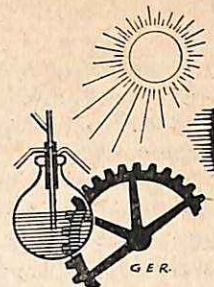
Οι δρόμοι του Ναυπλίου είναι αφ' ενταστα στενοί και κείνη την εποχή ήταν γεμάτοι από "Ελληνες. Είταν μέρα παζαρισού και πολλοί χωρικοί από το "Αργος και τα περίχωρα είχαν έρθει για να πουλήσουν τα προϊόντα τους. Τα μαγαζιά ήταν γεμάτα από έμπορεύματα και άνίμεσα στ' άλλα πράγματα έβλεπες να πουλιούνται πιστόλια, τουφέκια και σπαθιά. Οι περισσότεροι άντρες ήταν ώραιοι και γεροί και με προδιαθέσανε πολύ ευνοϊκά γι' αυτούς. Κρατάνε όμως παράξενα τα όπλα τους και δεν πρέπει να άπορούμε αν θυμηθούμε πως είναι φορτωμένοι με βαρεία πιστόλια, σπαθιά, γιαταγάνι και χωριστά απ' όλα αυτά με ένα μακρύ τουφέκι. Με λίγα λόγια καθένας τους όπως είπε στ' άστεϊα ο Churchill, «φαίνεται σαν μια κινούμενη πανοπλία».

Τα πιστόλια έχουνε πολλές φορές πλούσια σκαλίσματα, οι κάπες τους και τα σαρίκια τους, (γιατί πολλοί είναι ντυμένοι όπως οι Τούρκοι) οι πλατειές τους ζώνες και οι κάλτσες, τους δίνουν μια γραφική και ευχάριστη εμφάνιση. Ένοιωθα περισσότερο από κάθε άλλη φορά πως βρισκόμουν σε μιό ξένη χώρα· όλα μου φαίνονταν καινούρια και ενδιαφέροντα. Όπως περνούσαμε την πύλη της πόλης, έχοντας το φρούριο του Παλαμηδιού δεξιά μας, είδαμε μιό φρουρά κοντά από 20 στρατιώτες. Είναι καταπληκτική η έντύπωση που μάς προξένησε αυτή η παρωδία στρατιωτών μπροστά στους τέλεια οργανωμένους δικούς μας. Ωστόσο η στάση τους είχε ένα πολεμικό αέρα που δεν μπορεί να τον καταφρονήσει κανείς, μ' όλες τις προκαταλήψεις που γεννάει ο εξελιγμένος πολιτισμός μας.

"Η κατάκτηση τής ύλης από τον άνθρωπο

Του GARET GARRETT

(Από το βιβλίο «A Time is Born» έκδ. B. Blackwell)

ΣΕ ΠΑΛΗΟΤΕΡΑ βιβλία, βλέπουμε, πως έδω και 150 χρόνια, τη σκέψη των οικονομολόγων και των πολιτικών άπασχολούσε το ζήτημα τής τροφής. Κάποιος με το όνομα Malthus*, είχε γράψει μιό πραγματεία όπου έδειχνε κάτι αληθινό, δηλαδή, πως ο πληθυσμός αυξανόταν πολύ, σε σχέση με τα τρόφιμα που υπάρχουν στον κόσμο. "Η έκταση τής καλλιεργήσιμης γής ήταν πολύ περιορισμένη και χωρίς καμιά έλπιδα να αυξηθεί, ενώ αντίθετα η όρμη του ανθρώπου για αναπαραγωγή δε γνώριζε όρια. Λογική συνέπεια όλων αυτών ήταν, πως η ανθρωπότητα είχε καταδικαστή να έλαττωθεί από τη δυστυχία και την πείνα, εκτός αν μπορούσε θεληματικά να περιορίσει την αύξησή της με την έγκράτεια. Ωστόσο αυτό ήταν κάτι που δεν μπορούσε να το φανταστεί κανείς... Καμιά έλπιδα δεν υπήρχε για το φτωχό· ούτε για το μισθό του. "Αν αυξανόνταν οι μισθοί, τότε θα βελτιωνόταν το επίπεδο τής ζωής, όποτε και ο πληθυσμός θα αυξανόταν περισσότερο· και μέσα σε λίγα χρόνια η κατάσταση θα ήταν από κάθε άποψη πολύ χειρότερη.

Κανείς δεν μπορούσε να ανατρέψει αυτή τη μάυση θεωρία του Malthus, γιατί κανείς δεν φανταζόταν τότε την εξέλιξη που πήρανε τα πράγματα. Γιατί ό,τι ακολούθησε, ήταν κάτι που δεν είχε συμβή ως τότε. Είταν μιό σωστή επανάσταση.

Μη νομίζει κανείς πως καλλιεργήθηκαν μεγάλες εκτάσεις παρθένας γής όπως έγινε στη Ν. "Αμερική. Γρήγορα θα τελείωνε και αυτό και η κατάσταση θα ξανάπαιρνε την παλιά της μορφή, όπως διαγραφόταν στη θεωρία του Malthus. Το μόνο που θα κατορθωνόταν μ' αυτό τον τρόπο, θα ήταν η άναβολή του κακού. "Η επανάσταση ήταν άλλη. Μεγάλωσαν τα όρια τής γνώσης μας. "Η έφευμογή τής επιστημονικής σκέψης στη γεωργία, ή μηχανή, τα σύγχρονα μεταφορικά μέσα, αύξησαν τόσο πολύ τη δύναμη του ανθρώπου στο ζήτημα τής παραγωγής και τής ωφέλειας από τα αγαθά τής

* T. R. Malthus, F.R.S. (1766 - 1834). "Αγγλος κληρικός και οικονομολόγος που έγραψε ένα δοκίμιο για τα προβλήματα του πληθυσμού: The principle of population.

γής, ώστε μέσα σε 100 χρόνια ύστερα από τον Malthus, ο πληθυσμός αυξήθηκε όσο δεν είχε αυξηθεί ποτέ, άποταν άρχισε τη ζωή του το ανθρώπινο γένος. Καί όσο αυξανόταν ο πληθυσμός, τόσο και περισσότερα είταν τὰ τρόφιμα, και ήρθε εποχή που περισσευαν.

Από την αφάνταστη αυτή λύση του προβλήματος της τροφής, ελευθερώθηκε μεγάλο μέρος ανθρώπινης ενέργειας. Η δουλειά που χρειαζόταν στη γεωργία άρχισε να ελαττώνεται. Η ελάττωση αυτή είταν στις Ηνωμένες Πολιτείες τόσο μεγάλη ώστε, ενώ στην άρχή χρειαζόταν να εργαστούν εννιά άνθρωποι στη γη για να θρέψουν έναν στη πόλη και ο πληθυσμός είταν κατά τὰ 9/10 γεωργικός, γρήγορα έφτασε ο καιρός, όπου ένας άνθρωπος δουλεύοντας μόνος στη γη, μπορούσε να τρέφει δυο στην πόλη. Έτσι ο πληθυσμός έγινε γεωργικός στο 1/3 του και αστικός στα 2/3. Αυτό, έφερε τη δημιουργία του βιομηχανικού αιώνα· με κανένα άλλο τρόπο δε θα μπορούσε να δημιουργηθεί, αφού δε θα είταν δυνατή η οικονομία της γεωργικής δουλειάς.

Ωστόσο, μαζί με την ανάπτυξη της βιομηχανίας φάνηκε και τούτο το πρόβλημα: πώς θα χορταίναμε τη μηχανή. Όπως είχαν υποθέσει μιὰ φορά, πώς η προμήθεια δηλαδή της ανθρώπινης τροφής θα είταν περιορισμένη σύμφωνα με ό,τι μπορούσε να δώσει η πρωτόγονη καλλιέργεια, έτσι όταν οι άνθρωποι άρχισαν να συλλογίζονται πώς θα τροφοδοτούσαν τις μηχανές τους, υποθέσανε πάλι, ότι οι πηγές των πρώτων υλών θα είταν περιορισμένες. Έδώ το κάρβουνο, άλλου οι πετρελαιοπηγές, τὰ κανάβια ή τὰ γομόδεντρα που φυτρώνανε μόνο σε όρισμένες περιοχές. Όποιος κρατούσε αυτές τις πηγές, τὰ φυτά ή τὰ δέντρα, μπορούσε να τροφοδοτεί τις μηχανές του καταδικάζοντας τις μηχανές των άλλων σε άκνησία.

Έτσι θα αλήθευε για άλλη μιὰ φορά η Μalthουσιανή θεωρία και για τις πρώτες ύλες, πράγμα που θα είχε άμεση σχέση με την πολιτική δύναμη.

Όπως η πρώτη Μalthουσιανή θεωρία, έτσι και αυτή, είταν αληθινή μόνο για την εποχή της· μιὰ αλήθεια δηλαδή, ανάλογη με τη γνώση που είχαν τότε οι άνθρωποι. Σήμερα αληθεύει μόνο για τους ανθρώπους που εξακολουθούν να σκέπτονται με τόν παλιό τρόπο. Μέσα σε λίγο χρόνια, αν ζήσουμε, θα τις θυμόμαστε σά μιὰ παλιά πρόληψη. Από τώρα ξέρουμε τὰ πράγματα καλύτερα. Η δυσκολία βρίσκεται στη διάσταση που υπάρχει ανάμεσα σε κείνο που ξέρουμε και σε κείνο που κάνουμε. Η γνώση που μās δίνει ελευθερία, δε μās φανερώθηκε με αποκάλυψη. Σπόρος της είναι η ιδέα. Ίσως ο σπόρος που θεωρείται σιγά· σιγά ή που φαίνεται να χάνεται και, σε μιὰ στιγμή, τόν βλέπουμε να ξεπετάγεται σε μιάν άλλη θέση. Πολύ συχνά η προέλευσή του είναι τιποτένια.

Τί έγινε με το εμπόριο του ελεφαντόδοντου; Όλο και περισσότερο αυξανόταν η ζήτησή του, ιδίως για τις σφαίρες του μπιλιάρδου και η προμήθειά του είταν δύσκολη. Δεν ώφελοϋσε να καλλιεργήσει κανείς ελέφαντες, έστω και αν αυτή η δουλειά του άφινε μεγάλη κέρδη. Από πού έβγαине το ελεφαντόδοντο; Όχι από τόν ίδιο τόν ελέφαντα, μα από το χορτάρι που έτρωγε. Ο ελέφαντας είταν σαν ένα χημικό εργαστήριο που μετάλλαζε το χορτάρι σε ένα πράγμα που εμείς το λέμε ελεφαντόδοντο.

Μπορείτε να είστε βέβαιοι, πώς όταν η ζήτηση του ελεφαντόδοντου ή κάποιου άλλου υλικού που θα μπορούσε να πάρει τη θέση του, αυξανόταν ή γινόταν πολύ επιτακτική, ένας έφευρετικός χημικός θα άρχιζε να σκέπτεται και στο τέλος θα εύρισκε ποιό είταν εκείνο το συστατικό του χορταριού που ο ελέφας μετάλλαζε σε ελεφαντόδοντο. Πραγματικά ο επιστήμονας άκολούθησε αυτό το δρόμο και βρήκε αυτή την ουσία μέσα στο γάλα. Τότε πια είταν δυνατό να κάνει μέσα στο εργαστήριό του, συνειδητά, εκείνο που έκανε ο ελέφας άσυνειδητά. Έτσι κατασκευάστηκαν άφθονες και φτηνές μπίλλιες για τὰ μπιλιάρδα.

Το ίδιο δύσκολη και μακρόχρονη είταν η άρχή των διαφόρων συνθετικών ουσιών. Οι επιτακτικές άνάγκες του πολέμου έκαναν τόν κόσμο να καταλάβει τις δυνατότητες που είχαν οι συνθετικές ουσίες στην αντικατάσταση των πρώτων υλών, όπως π.χ. των σιδηρικών και της ξυλείας. Τότε άρχισε να γίνεται σκέψη για συνθετικά αυτοκίνητα, άεροπλάνα, σπίτια, πολιτείες ολόκληρες, έτσι που να μιλάνε για τόν αιώνα των συνθετικών. Καί οι πηγές αυτών των υλικών είναι τόσο ελεύθερες και τόσο άφθονες, όσο ο ήλιος και ο άέρας.

Για πολλά χρόνια, ένα από τὰ πιο σημαντικά δόντια του διεθνούς εμπορικού τροχού είταν η ύφαντουργία. Εκείνοι που είχαν ανακαλύψει τὰ ύφαντουργικά μηχανήματα και ειδικά πρώτοι οι Βρεταννοί, έκαναν εισαγωγές από άκατέργαστα νήματα μπαμπακερά ή μάλλινα. Έφτιαχναν ύφασματα και τὰ στέλνανε σε όλο τόν κόσμο. Ανάμεσα στους κυριώτερους άγοραστές είταν εκείνοι που είχαν την παραγωγή άκατέργαστων νημάτων, γιατί τους έρχόταν φτηνότερο να αγοράζουν έτοιμα ύφασματα της μηχανής παρά να τὰ ύφαινον μόνοι τους με το χέρι. Αυτή η ανταλλαγή φαινόταν πολύ εύεργετική κυρίως είταν κάτι που θα κρατούσε. Έδειχνε μιὰ κατανομή της δουλειάς ανάμεσα στους λαούς. Άλλοι είχαν την κατάλληλη έκταση και το κλίμα για να παράγουν τὰ νήματα και άλλοι είχαν τις κατάλληλες μηχανές για να φτιάχνουν τὰ ύφασματα. Ένα άποτέλεσμα αυτής της κατανομής είταν η φτηνεία των κοινών ύφασμάτων. Με ποιό άλλο τρόπο, εκτός απ' αυτόν, θα μπορούσε να έλπιζε ο κόσμος ότι θα ντυνόταν καλύτερα και φτηνότερα;

Υστερα οἱ χημικοί, ψάχνοντας, βρήκαν τρόπο νὰ κάνουν νήματα γιὰ τὰ ὑφαντουργεῖα χωρὶς νὰ χρησιμοποιοῦν τὴ φυσικὴ ὕλη, χωρὶς δηλ. μαλλί, λινάρι, μπαμπάκι ἢ μετάξι. Τὰ φτιάχνανε μέσα στὰ ἐργαστήρια τους ἀπὸ χημικὲς οὐσίες. Ὅσο προχωροῦσαν, βρῆκαν τρόπους γιὰ νὰ βγάζουν νήματα ἀπὸ κάρβουνα, ἀέρα καὶ νερό, ἀκόμα καὶ ἀπὸ ἄμμο. Μὰ τοὺς χρειάζονταν μηχανεὲς γιὰ νὰ στερεοποιήσουν τὴν γλοιώδη οὐσία πού εἶχαν, καὶ νὰ τὴν κάνουν νήμα κατάλληλο γιὰ τὸ ἐμπόριο. Αὐτὸ εἶταν τὸ διαβολικὸ ἔργο τῆς μηχανῆς. Ἀνακάλυψαν τὸ μηχανικὸ μεταξοσκώληκα.

Γιὰ πολλὰ χρόνια βλέπαμε μὲ κατάπληξη αὐτὴ τὴν τερατώδη ἀνάπτυξη τῆς βιομηχανίας τῶν συνθετικῶν νημάτων, μὲ ἓνα εἶδος ἀπορίας, ἀπρόθυμοι νὰ δεχτοῦμε τὶς οἰκονομικὲς συνέπειές της· τόσο ἀπρόθυμοι πὺ οἱ Κυβερνήσεις ἐπιχορηγοῦσαν μὲ χρήματα τοῦ δημοσίου, τὶ νομίζετε; — ὅχι τὴ νέα βιομηχανία, μὰ τὴν καλλιέργεια φυσικῶν νημάτων, ὅπως π.χ. τοῦ μπαμπακιοῦ, γιατί οἱ παραγωγοὶ εἶχαν ζημιές μὲ τὸ συναγωνισμό.

Εἰκοσιπέντε χρόνια πρὶν, ἡ κυριώτερη ἀγωνία κάθε ἔθνους ὅταν σκεπτόταν τὸν πόλεμο, εἶταν τὰ νιτρικὰ ἄλατα· δὲν ὑπῆρχαν πιά πρῶτες ὕλες γι' αὐτὴ τὴ δουλειά καὶ χωρὶς τὰ νιτρικὰ ἄλατα δὲν μπορούσαν νὰ γίνουν οἱ ἐκρηκτικὲς ὕλες. Ἡ φυσικὴ πηγὴ αὐτῶν τῶν ὑλικῶν, σὲ μεγάλες ποσότητες, εἶταν ἡ κατάξερη ἔρημος τῶν δυτικῶν Ἀνδεων, στὴ Χιλί. Ἐκεῖ γιὰ πολλὰ χρόνια μαζεῦτηκαν ἀπορρίματα πουλιῶν, ὥσπου σχηματίστηκε ἓνα στρώμα μὲ δυὸ μίλια πλάτος, διακόσια μίλια μᾶκρος καὶ πέντε πόδια βάθος.

Πρὶν ἀπὸ τὸν πρῶτο παγκόσμιον πόλεμον, καὶ ἡ Γερμανία καὶ ἡ Ἀγγλία ἀποθηκείψανε μεγάλες ποσότητες ἀπὸ αὐτὸ τὸ λίπασμα τῆς Χιλί. Ὅσοις αὐτὸ δὲν εἶταν ἀρκετό. Μόνο ὅταν ἀρχίσανε νὰ πολεμᾶνε καὶ ἡ μιὰ καὶ ἡ ἄλλη καταλάβανε πόσο κουτὰ εἶχανε ὑπολογίσει τὴν ποσότητα τῶν ἐκρηκτικῶν ὑλῶν πού θὰ ἀπαιτοῦσε αὐτὸς ὁ ἀγώνας. Ὁ Γερμανικὸς στόλος προσπάθησε νὰ ἀποκλείσει τὶς ἀκτὲς τῆς Χιλί γιὰ νὰ ἐμποδίσῃ ἔτσι τὴν Ἀγγλία νὰ κάνει ἄλλες προμήθειες. Τὸ Ἀγγλικὸ ναυτικὸ σκεπτόταν τὸ ἴδιον πρᾶγμα ἐκεῖνον τὸν καιρό· καὶ κέρδισε.

Ὅλος ἐκεῖνος ὁ χρόνος καὶ ἡ ἐνεργητικότητα πῆγαν χαμένα. Ὅταν ἡ Γερμανία ἀποκόπηκε ἀπὸ τὸ νίτρο τῆς Χιλί, θυμήθηκε πὺ οἱ ἐπιστήμονες της ξέρανε κάποιο τρόπο, γιὰ νὰ παίρνουν τὸ νιτρογόνο ἄζωτο ἀπὸ τὸν ἀέρα. Πῆρνε ἀπὸ τὸν ἀέρα ὅλο τὸ νιτρογόνο ἄζωτο πού τοὺς χρειάζονταν γιὰ τὸν πόλεμον. Ἀπὸ τότε ὅλα τὰ κράτη παίρνουν ἀπὸ τὸν ἀέρα τὸ νίτρο πού τοὺς χρειάζεται γιὰ τὴ λίπανση τῶν χωραφιῶν στὴν εἰρήνη καὶ γιὰ τὴν κατασκευὴ ἐκρηκτικῶν ὑλῶν στὸν πόλεμον. Τὰ νιτρικὰ στρώματα τῆς Χιλί

ξεχάστηκαν. Ὁ ἀέρας εἶναι ἐλεύθερος. Καθένας ἔχει στὴν διάθεσὶ τοῦ ἀφθονο ἀέρα.

Πρὶν ἀπὸ πέντε χρόνια θὰ νόμιζε κανεὶς πὺς ἂν εἶταν νὰ καταπιαστῇ μὲ ἓνα μηχανικὸ πόλεμον, θὰ μπορούσε νὰ στηρίξει τὴ στρατηγικὴ τοῦ στὰ ἐλαστικά.

Κανένα ἔθνος πού δὲ διέθετε ἐλαστικά δὲ θὰ μπορούσε νὰ τὰ βγάλει πέρα σὲ ἓνα μηχανοποιημένο πόλεμον. Οἱ μεταφορὲς τοῦ θὰ εἶταν πραγματικὰ ἀδύνατες. Ἡ στρατηγικὴ τῶν Ἰαπώνων στηρίχτηκε ἀκριβῶς σ' αὐτὴ τὴν ἀρχὴ καὶ ὅταν πῆραν στὰ χέρια τους τὸν ἔλεγχον τῶν ἐλαστικῶν τῆς Ἀσίας, ἀποκόβοντας τὴν Ἀφρική καὶ τὴν Μεγάλῃ Βρεταννίᾳ ἀπὸ τὶς κύριες προμηθευτικὲς τοὺς πηγές, αὐτὸ θὰ μπορούσε νὰ θεωρηθεῖ μοναδικὴ καταστροφὴ. Μὰ εἶχαμε τὴν τύχη νὰ ξέρουμε μερικὰ πράγματα σχετικά μὲ τὴν κατασκευὴ συνθετικῶν ἐλαστικῶν. Δὲν τὰ εἶχαμε ποτὲ φτιάξει, ὅμως εἶχαμε τὶς σχετικὲς χημικὲς γνώσεις, τὸν τύπο, καὶ τὰ ὑλικά. Ποιὰ εἶταν αὐτά; Ἐνα τὸ πετρέλαιο· ἄλλο τὸ ἄλκοολ. Τὸ πετρέλαιο τὸ παίρνουμε ἀπὸ τὶς πηγές καὶ ἡ προμήθειά τοῦ μπορεῖ νὰ σταματήσει κάποια στιγμή, μὰ τὸ ἄλκοολ τὸ παίρνουμε ἀπὸ τὸ φυτὸ καὶ τὸν καρπὸ τοῦ σταριοῦ, ἀπὸ τὶς πατάτες ἢ ἀπὸ τὸ ζαχαροκάλαμο. Μποροῦμε νὰ τὸ σπέρνουμε καὶ νὰ τὸ θερίζουμε, σὲ ὅποια ποσότητα θέλουμε, τόσο ἐμεῖς, ὅσο καὶ ὅποιοσδήποτε ἄλλος.

Μὲ τὸν ἴδιον τρόπο μπορεῖ καὶ στρατηγικὸ σχέδιο νὰ στηριχθεῖ στὸ πετρέλαιο. Ἡ κατοχὴ ἢ ὁ ἔλεγχος τῶν πηγῶν τοῦ, εἶταν ἓνας ἀπὸ τοὺς κύριους σκοποὺς τῆς πολιτικῆς τῶν κρατῶν. Πρῶτα τὴ θέση αὐτὴ τὴν κρατοῦσε τὸ κάρβουνο, τώρα τὸ πετρέλαιο.

Γιὰ τὰ αὐτὰ τὰ δύο πράγματα, τὸ κάρβουνο δηλ. καὶ τὸ πετρέλαιο ἔχουν σημασίαν. Γιὰ τὸ πετρέλαιο καὶ μπορούνε νὰ μᾶς δώσουν ἡλιακὴ ἐνέργεια, πού ἔμεινε καὶ στερεοποιήθηκε στὸ φλοιὸ τῆς γῆς, πρὶν ἀπὸ ἑκατομμύρια χρόνια. Τὸ ἓνα εἶναι στερεό, τὸ ἄλλο ρευστό. Χημικά, εἶναι τόσο πολὺ ὅμοια, ὥστε καὶ τὰ δύο μπορούνε νὰ κάνουν ἀκριβῶς τὴν ἴδια δουλειά. Ἀκόμα, οὔτε τὸ κάρβουνο, οὔτε τὸ πετρέλαιο εἶναι πηγὲς ἐνέργειας. Ἀποταμιεύουν ἐνέργεια. Ἡ πηγὴ εἶναι οἱ ἡλιακὲς ἀκτίνες.

Ἡ πρώτη σπουδαία ἀνακάλυψη, σχετικὴ μὲ τὸ πετρέλαιο, εἶταν οἱ μηχανεὲς ἐσωτερικῆς καύσης. Τὰ αὐτοκίνητα καὶ ἡ ἀεροπλοΐα βασίστηκαν σ' αὐτές. Ἀς φανταστοῦμε πὺς ὅλες οἱ πετρελαιοπηγὲς αὐτὲς στερέψανε, πρᾶγμα πού μιὰ μέρα μπορεῖ νὰ συμβεῖ, πὺς δὲν ὑπάρχει οὔτε σταγόνα πετρέλαιο πιά. Νομίζετε πὺς σὲ μιὰ τέτοια περιπτώσῃ θὰ ἐγκαταλείπαμε τὶς μηχανεὲς ἐσωτερικῆς καύσης; Νομίζετε πὺς θὰ χάναμε τὰ φτερά μας καὶ θὰ λέφταμε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ; Φυσικὰ ὅχι· δύο πράγματα μπορούσαν νὰ συμβοῦν. Οἱ μη-

χανικοί και οι χημικοί θα συνεργάζονταν. Θα βρίσκανε μια καινούρια μηχανή και μια νέα καύσιμη ύλη.

Ο καθένας ξέρει τί σημαίνει η φράση «οι μηχανικοί θα σχεδιάζανε μια καινούρια μηχανή». Αυτό το έργο ανήκει στην επιστήμη της μηχανής, όπου κάθε θαύμα μπορεί να γίνει αλήθεια. Μά ο χημικός που θα φτιάξει τη νέα καύσιμη ύλη ανήκει σε άλλη σφαίρα γνώσης. Το έργο του ανήκει στην αλχημεία αν θεωρήσουμε τη λέξη σαν χημικό όρο.

Κ' έδω γίνεται η μεταβολή.

Ός τώρα ο άνθρωπος είχε να κάνει με την ύλη εξωτερικά, όπως την βρήκε, χωρίς να αγγίζει το εσωτερικό της. Δέχτηκε δηλ. την ύλη στις φυσικές της μορφές όπως τις βρήκε μέσα στον κόσμο. Προσάρμοσε τους σκοπούς του στα μέσα που είχε. Όμως το πετρέλαιο όπως βρισκόταν, δεν ήταν ή ιδεώδης καύσιμη ύλη για την μηχανή εσωτερικής καύσης. Ήταν ή πιο άφθονη και ή πιο κατάλληλη και έτσι προσάρμοσε τη μηχανή του σ' αυτήν.

Τώρα πια ενεργεί στο εσωτερικό της ύλης με σκοπό να αλλάξει την μορφή της όπως θέλει αυτός. Αντί να προσαρμόζει τους σκοπούς του στα μέσα, προσαρμόζει τα μέσα στους σκοπούς που βάζει με τη φαντασία του. Πιστεύει πως ή ύλη, σε κάθε της φυσική μορφή, είναι ό,τι είναι, γιατί τα μόριά της έχουν μια όρισμένη ατομική ύφή. Αυτό σήμερα δεν είναι κάτι άξεπέραστο. Ο άνθρωπος μπορεί να το αλλάξει. Δεν έχει ποτέ του ιδωμένη την εσωτερική ύφή των μορίων. Παρ' όλα αυτά, μπορεί να την παραστήσει. Και τότε κάνει την καταπληκτική ανακάλυψη, ότι μπορεί και να την αλλάξει. Μπορεί να μεταβάλει το μόριο. Μπορεί να το διασπάσει και να το ανασυνθέσει σε μιαν άλλη μορφή. Καθώς ενεργεί μ' αυτόν τον τρόπο στο μόριο, ξεπετιέται μπροστά του ή μορφή της ύλης που ζητάει. Αυτός κατευθύνει την μορφή.

Ζητάει ελαστικό, είτε γιατί δεν υπάρχει πια άρκετο στη φυσική του μορφή, είτε γιατί δεν μπορεί να το πάρει από τη φυσική του πηγή. Ξέρει πως το ελαστικό είναι ελαστικό, γιατί τα μόριά του έχουν μια όρισμένη εσωτερική σύνθεση. Όλα γύρω του δεν είναι παρὰ ύλη γεμάτη από μόρια που μπορεί να τα ανασυνθέσει. Και όταν στα μόρια αυτής της ύλης αναγνωρίσει τον τύπο του ελαστικού, τότε έχει το ίδιο το ελαστικό, μ' όλο που καμιά φορά ή ύλη από την οποία ξεκίνησε, μπορεί στη φυσική της μορφή να διαφέρει τόσο πολύ από το ελαστικό, όσο το πετρέλαιο ή το αλκοόλ.

Ζητάει ενέργεια; Ενέργεια σε ρευστή μορφή για να τη χρησιμοποιήσει στα τάνκς, όπως το πετρέλαιο; Μπορεί να μην έχει διόλου πετρέλαιο, ή τουλάχιστο αυτό που έχει να μη του φτάνει. Ξέρει πως οι ήλιακες ακτίνες κέφτουν και σήμερα πάνω στη γή όπως τον

καιρό που ή ενέργειά τους συσσωρεύτηκε στο κάρβουνο και το πετρέλαιο. Από κεϊ ξεκινάει και βλέπει πως υπάρχει μια περιοδική πρόσληψη και αποταμίευση ήλιακων ακτίνων στα φυτά. Έτσι μπορεί χρόνο με χρόνο να την θερίζει, αντί να την ξεσκάφτει από τη γή, όπου έτυχε να τη βάλει ή φύση.

Και κάτι περισσότερο. Ός τώρα όταν, για να πραγματοποιήσει τους έξυπνους σκοπούς του ζητούσε μια ύλη πολύ σκληρή και με μεγάλη άντοχή, ήταν αναγκασμένος να πάρει την πιο σκληρή και την πιο ανθεκτική που μπορούσε να βρεθεί μέσα στη φύση. Σήμερα δεν έχει παρὰ να πει μόνο πως ζητάει μια ύλη με όρισμένη σκληρότητα και άντοχή, για να κρατάει σε όρισμένη ζέστη ή κρύο και ο χημικός αναλαμβάνει να του την βρεί. Όταν την βρεί, της δίνει ένα όνομα άσχετο ολότελα με τη φύση. Έχει δώσει νέα μορφή στα μόρια και μάλιστα με ένα τρόπο που ή φύση δεν τον σκέφθηκε ποτέ.

Ο άνθρωπος που ενεργεί πάνω στο φυσικό του περιβάλλον για να το μετατρέψει και ο άνθρωπος που ενεργεί πάνω στην ύλη για να αλλάξει τις μορφές της, κάνουν δύο διαφορετικές δουλειές. Έχοντας στη διάθεσή τους τους υδατάνθρακες, το φυτικό βασίλειο, το πετρέλαιο, το αλκοόλ, τον ήλιο και τον άερα, τη γή και το νερό, μπορεί να δώσει στην ύλη οποιαδήποτε μορφή θέλει.

ΕΝΑΣ ΓΕΩΡΓΟΣ από το Σπρίνγκφιλντ της πολιτείας Ίλλινόις ανακάλυψε πως τα κοτόπουλα του γείτονά του, σκάλιζαν και έρωγαν όλους τους σπόρους που έσπερνε στα χωράφια του. Απελπισμένος, έπιασε και έγραψε κάτι σε πολλά μικρά χαρτάκια, έδωσε στην άκρη τους μια κλωστή και στο τέλος της κλωστής έραψε σπόρους από σιτάρι. Υστερα τα σκόρπισε στο χωράφι και τα κοτόπουλα δεν έχασαν τον καιρό τους αλλά πήγαν στο χωράφι και τα έφαγαν. Σε λίγη ώρα όμως γύρισαν στο κοτέτσι τους και ο κύριός τους είδε να κρέμονται από τις μύτες τους κάτι χαρτιά. Πλησίασε διάβασε: «Είμαι κακό παυλί. Παρακαλώ κλείσε με στο κοτέτσι και προτού με σκοτώσουν».

ΑΡΟΥ

Τὸ μυστήριο τῆς «Ἀτλαντίδας»

Τοῦ LEWIS SPENCE

(Ἀπὸ τὸ «Radio Times»)

ΟΙ ΣΥΖΗΤΗΣΕΙΣ ποὺ ἐγίναν σχετικὰ μετὰ τὴν ὑπαρξὴ μιᾶς ἡπείρου ποὺ εἶναι γνωστὴ μετὰ τὸ ὄνομα «Ἀτλαντίδα», χρονολογοῦνται τουλάχιστο ἀπὸ δυὸ χιλιάδες χρόνια· ἐξακολουθοῦν ὅμως ἀκόμα καὶ σήμερα μετὰ τὴν ἴδια ζωηρότητα, ὅπως τὴν ἐποχὴ ποὺ οἱ Ἀλεξανδρινοὶ καθηγητὲς ἀνταλλάσανε τὶς γνώμες τοὺς τὸν 4^ο αἰῶνα π.Χ. Ἡ δική μου προσπάθεια εἶταν νὰ λάβω βέβαια ὑπ' ὄψη μου ὅλα ὅσα ἔχουνε εἰπωθῇ, ἀλλὰ κυρίως νὰ ζητήσω νὰ δώσω μιὰ κάπως πιὸ βάσιμη ἀπόδειξη γιὰ τὴν ὑπαρξὴ μιᾶς ἡπείρου στὴν περιοχὴ τοῦ Ἀτλαντικοῦ. Ἄν με ρωτήσετε ξεκάθαρα: «Υἤρξε ποτὲ ἡ Ἀτλαντίδα;» πρέπει νὰ σᾶς ἀπαντήσω μετὰ εὐλικρίνεια καὶ νὰ σᾶς πῶ ὅτι, μετὰ ὅσα ξέρουμε σήμερα, δὲν εἶναι δυνατό ν' ἀπαντήσω μετὰ ἓνα ναι ἢ ἓνα ὄχι σὲ μιὰ τέτοια ἐρώτηση. Ἄν ὅμως με ρωτήσετε «Υπάρχει τίποτα ἀληθινὸ μέσα σ' ὅλα αὐτά;» θὰ σᾶς πῶ πὼς ὑπάρχουν πολλὰ: ἀρκετὰ γιὰ νὰ βασίσει κανεὶς μιὰ ὑπόθεση, ὅχι ὅμως γιὰ νὰ μπορέσει νὰ πεῖ κατηγορηματικὰ σὰν τὸν Πλάτωνα, πὼς ἡ Ἀτλαντίδα βρισκότανε πρὶν 9.000 χρόνια ἀντίκρου στὴν εἰσοδὸ τῶν Στενῶν τοῦ Γιβραλτάρ.

Τόσα πολλὰ σύγχρονα φιλολογικὰ ἔργα ἔχουν γιὰ θέμα τοὺς τὴν Ἀτλαντίδα ποὺ εἶναι σχεδὸν ἀδύνατο νὰ τὰ παρακολουθήσει κανεὶς. Υπάρχουν 2.500 τόμοι καὶ δοκίμια ποὺ ἔχουν γραφτῇ σὲ ὅλες τὶς γλώσσες· καὶ ὅλα αὐτὰ δημιουργήθηκαν ἀπὸ τὴν ἱστορία ποὺ ἀναφέρει πρὶν ἀπὸ 2.250 χρόνια ὁ Πλάτωνας στὸν «Τίμαιο» καὶ τὸν «Κριτία» του. Λοιπὸν ὁ Πλάτωνας λέει πὼς ὑπῆρχε ἓνα μεγάλο νησί στὸν ὠκεανὸ ἀντίκρου στὶς στήλες τοῦ Ἡρακλῆ. Οἱ κάτοικοί του εἰσβάλλανε στὴν Ἑλλάδα καὶ νικῆθηκαν ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους· καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγο καιρὸ ἐπειδὴ ζύσανε μέσα στὴ διαφθορὰ προκαλέσανε τὴν ὀργὴ τῶν Θεῶν ποὺ τοὺς καταπόντισε μαζὶ μετὰ ὅλη τοὺς τὴ χώρα στὰ βάθη τοῦ ὠκεανοῦ.

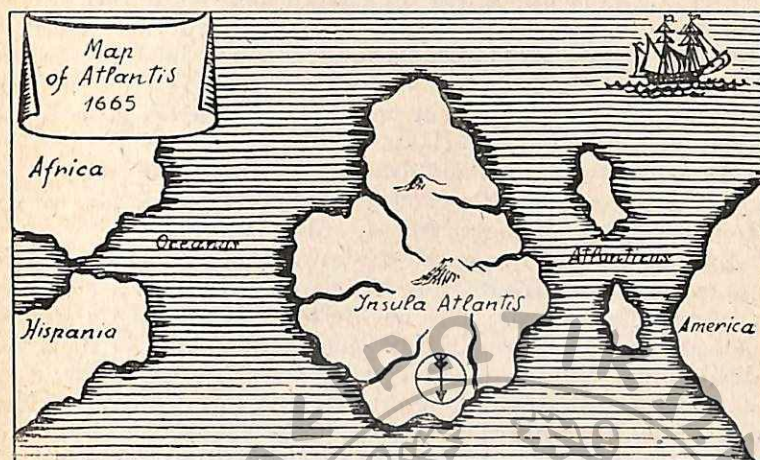
Πρέπει νὰ τονίσω πὼς αὐτὰ ποὺ ἀναφέρει ὁ Πλάτωνας εἶναι στὴν πραγματικότητα ἡ μόνη ἀξιόλογη μαρτυρία ποὺ ὑπάρχει στὴν ἀρχαία ἱστορία γιὰ τὴν Ἀτλαντίδα. Ὅλα ὅσα ἔχουν πεῖ σχετικὰ μετὰ αὐτὸ τὸ νησί ἄλλοι κλασσικοὶ συγγραφεῖς, τὰ ἔχουν πάρει ἀπὸ τὸν Πλάτωνα ἢ ἔχουν προσπαθήσει νὰ τὰ παραγεμίσουν.

Χωριστὰ ἀπ' αὐτὸ, προσπάθησα γι' ἀρκετὰ χρόνια νὰ δείξω φανερὰ πὼς ὅτι ἀναφέρει ὁ Πλάτωνας μοιάζει πάρα πολὺ μετὰ τὴν ἱστορία

τῆς Βίβλου γιὰ τὸν Κατακλυσμὸ, ὥστε θὰ εἶταν παράδοξο νὰ ἀμφισβητήσουμε τὴ σχέση τοὺς. Τὸ γένος τῶν Τιτάνων τὸ ὁποῖο ὁ Πλάτωνας συνδέει μετὰ τὴν Ἀτλαντίδα ἔχει στενὴ ὁμοιότητα μετὰ τοὺς Προκατακλυσμαίους ἀνθρώπους ποὺ ἀναφέρει τὸ «Βιβλίον γενέσεως» πὼς κατοικοῦσαν στὴ γῇ πρὶν ἀπὸ τὸν Κατακλυσμὸ.

Ὅπως οἱ Τιτάνες ἔτσι καὶ αὐτοὶ παντρευότανε μετὰ τοὺς, διαφθαρήκανε καὶ τιμωρήθηκαν γιὰ τὶς κακίες τοὺς μετὰ μιὰ τρομερὴ καταιγίδα, ποὺ στὴν περίπτωσή τοὺς τελείωσε μετὰ τὴν ἐξαφάνισι τῆς χώρας τοὺς στὰ βάθη τῆς θάλασσας.

Ἀλλὰ ἂν στραφοῦμε ἀπὸ τὸ μῦθο στὴ γεωλογία βρῖσκουμε πὼς

Ἡ Ἀτλαντίδα σὲ χάρτη τοῦ 1665

ἡ θεωρία τῆς ὑπαρξὸς τοῦ Ἀτλαντικοῦ μιᾶς ἡπείρου ὑποστηρίχθηκε πολὺ ἀπὸ ἓνα μεγάλο ἀριθμὸ γεωλόγων παρ' ὅλο ποὺ πρέπει νὰ δεχτοῦμε πὼς πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἐπίσημους ἐκπροσώπους αὐτῆς τῆς ἐπιστήμης καταπολεμήσανε αὐτὴ τὴ θεωρίαν. Ἀνάμεσα στοὺς πρωταγωνιστὲς αὐτῆς τῆς κίνησας εἶταν ὁ Pierre Termier τοῦ Γεωλογικοῦ Χάρτη τῆς Γαλλίας, ποὺ ὑποστήριζε πὼς ἡ Ἀτλαντίδα εἶταν ἓνα κομμάτι γῆ ποὺ ἀντιπροσώπευε τὰ τελευταῖα τμήματα μιᾶς ὁροσειρᾶς τῆς Εὐρώπης. Ἀπὸ γεωλογικὴ ἀποψη, ἔγραψε, εἶναι πολὺ πιθανὰ ὅσα ἀναφέρει ὁ Πλάτωνας γιὰ τὴν Ἀτλαντίδα, ὁ καθ. J.W. Gregory καὶ ὁ Sir J.W. Dawson συμφωνοῦσαν μ' αὐτὴ τὴν ὑπόθεσι. Ὁ κ. R.F. Scharff τοῦ Δουβλίνου, ἔχει τὴ γνώμη πὼς μιὰ τέτοια ἡπειρος ὑπῆρχε ὡς τὴν ἐποχὴ ποὺ ἐμφανίστηκε ὁ ἄνθρωπος στὴν Εὐρώπη. Πολλοὶ βιολόγοι ἐπίσης τονίζουν τὴν

ομοιότητα που υπάρχει ανάμεσα στη γλωρίδα και πανίδα της Ευρώπης και της Αμερικής, και υποστηρίζουν μ' αυτό τον τρόπο την γνώμη πως ένα κομμάτι γης, που τώρα έχει βουλιάξει, χρησίμευε αρχικά για να επικοινωνούν μεταξύ τους οι δυο ήπειροι.

Αν θυμηθούμε πως το μεγάλο κομμάτι της γης που ένωνε τη Μεγάλη Βρεταννία με την Ευρώπη βυθίστηκε στη Μάγνη μονάχα 5.000 χρόνια π.Χ. δηλ. την εποχή που η Αίγυπτος είχε αρχίσει να θεωρείται πολιτισμένο μέρος, ή γεωλογική άποψη της θεωρίας για την Ατλαντίδα συγκεντρώνει περισσότερες πιθανότητες. Έδω έχουμε μια Ατλαντίδα έξω απ' το κατώφλι μας! Και αν λάβουμε υπ' όψη μας τις πληροφορίες για την ύπαρξη μεγάλων μαζών από βυθισμένες γαίες στον Ατλαντικό, που μας τις δίνουν τα ανακοινωθέντα των διαφόρων αποστολών που έγιναν στο βυθό τα τελευταία χρόνια από τη Μ. Βρεταννία και τις Ηνωμένες Πολιτείες, είμαστε δικαιολογημένοι να πιστεύουμε πως η Ατλαντίδα δεν ήταν μονάχα πλάσμα της φαντασίας του Πλάτωνα.

Αυτές οι πληροφορίες που αναφέρουμε ανάγκασαν τους γεωλόγους να αναθεωρήσουν τις υποθέσεις που είχαν κάνει για να χρονολογήσουν τις βυθισμένες εκτάσεις στον Ατλαντικό.

Σήμερα δεν υπάρχει γεωλόγος που να μην παραδέχεται πως κομμάτια γης βυθίστηκαν στον Ατλαντικό: αλλά οι περισσότεροι απ' αυτούς δέχονται πως αυτό συνέβη όταν οι άνθρωποι δεν κατοικούσαν ακόμα στη γη. Επειδή όμως αυτό το ζήτημα είναι πολύ μπλεγμένο και δεν μπορεί κανείς να το εξετάσει τόσο σύντομα παραπέμπω τους αναγνώστες μου στις εκδόσεις του Βρετανικού Ναυαρχείου που έγιναν κατά τη διάρκεια των αποστολών των πλοίων Hydra, Porcupine, Challenger, όπως επίσης και στις Αμερικανικές εκδόσεις που έγιναν από τις αποστολές των πλοίων Dolphin, Gettysburg και του πλοίου «Atlantis» του Hole Institute Research.

Αποκάλυψε την ύπαρξη ενός πολιτισμού που τα ίχνη του βρέθηκαν στη Δυτική Ευρώπη και την Ανατολική Αμερική στο ίδιο πλάτος και ζήτησα να δείξω μ' αυτό τον τρόπο πως πρέπει να υπήρχε στον Ατλαντικό ένα κομμάτι γης σαν σύνδεσμος των δύο ηπείρων. Στην Ευρώπη την πολύ παλιά εποχή παρατηρούμε πως επικρατούν ξίθιμα π.χ. σαν τη ταρίχευση των νεκρών, την «Couvade», το ξίθιμο που υπάρχει σε μερικούς άγριους λαούς μετά την γέννηση του παιδιού ο πατέρας να μένει στο κρεβάτι όρισμένο χρονικό διάστημα και να υποβάλλεται σε νηστεία και τα κτίρια σε σχήμα πυραμίδας: τα ίδια στοιχεία βρίσκουμε και στην Κεντρική Αμερική. Λοιπόν έχω στηρίχτηκα σ' αυτές τις όλοφανερες ομοιότητες του πολιτισμού στην προσπάθεια που έκανα για να αποδείξω την ύπαρξη της Ατλαντίδας του Πλάτωνα.

Η μόδα και τα αίτιά της

Του JAMES LAVER

(Από το «The Listener»)

ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ τίποτα που να συνδέεται πιο στενά με τον εαυτό μας, όσο τα ρούχα που φορούμε και συχνά παραξενεύομαι γιατί δείχνουμε τόσο λίγο ενδιαφέρον γι' αυτά. Αν τολμήσεις να ρωτήσεις γιατί φορούμε ρούχα, οι περισσότεροι άνθρωποι θα νομίσουν πως είσαι τρελλός και δε θα απαντήσουν.

Αν πάλι απαντήσουν θα σου πουν κάτι σχετικό με το Αγγλικό κλίμα ή θα σε παραπέμψουν χαμογελώντας στον κήπο της Εδέμ. Κι' αν αρχίσεις να τους πεις πως η αρχή της συνήθειας του ντυσίματος δεν εξηγείται ούτε με τις κλιματολογικές συνθήκες ούτε με τη σεμνοτυφία, αλλά πως τα πρώτα ρούχα ήταν φυλακτά που προφυλάγανε εκείνον που τα φορούσε από το «Κακό Μάτι» ασφαλώς θα βγάλουν το συμπέρασμα πως έχασες το μυαλό σου.

Όπωςδήποτε, δε σκοπεύω να σπρώξω τα πράγματα ως εκεί. Θα παραδεχτώ, για να φτάσουμε σε ένα συμπέρασμα, το γεγονός πως φορούμε ρούχα και θα αρκεστώ μονάχα να ρωτήσω γιατί φορούμε αυτά τα ρούχα που φορούμε.

Γιατί ασφαλώς, μ' όλο που έχουμε αυτή την αδιάτρεπτη συνήθεια να δεχόμαστε τα πράγματα ανεξέταστα, συμβαίνει κάτι πολύ παράξενο με τα ρούχα μας. Όταν είμουν μικρός όλοι οι άντρες από μια κοινωνική τάξη κι' απάνω φορούσαν ψηλό καπέλλο, τουλάχιστο κάθε Κυριακή και όταν ο πατέρας μου ήταν μικρός όλοι οι άντρες ακόμα και κατώτερης κοινωνικής τάξης φορούσαν ψηλό καπέλλο όλες τις μέρες της βδομάδας.

Δεν υπήρχε νόμος που τους υποχρέωνε να φορούν τέτοιου είδους καπέλλο. Ήταν ελεύθεροι ή νόμιζαν πως ήταν ελεύθεροι να φορούν ό,τι τους άρεσε. Θαρρείς και μια άορατη δύναμη τους υποχρέωνε να συμμορφώνονται με ένα κανόνα.

Ἀκόμα καὶ σήμερα πὺν οἱ τύποι δὲν κρατιοῦνται, οἱ περισσό-
τεροι ἄντρες γυρίζουνε ντυμένοι ὁμοιόμορφα, ἔστω καὶ ἂν τὰ ρούχα
τους εἶναι κάποια στολὴ ἢ πολιτικὰ ρούχα.

Ἀκόμα πὺν παράξενο εἶναι αὐτὸ πὺν συμβαίνει μὲ τὶς γυναί-
κες. Εἶναι ἀλήθεια πὺς αὐτὲς ἔχουνε λίγο περισσότερη ποικιλία στὰ
φορέματά τους, ἀλλὰ ἡ γενικὴ γραμμὴ εἶναι μιὰ. Γιατὶ ἄραγε συμ-
βαίνει ν' ἀρέσουν σ' ὅλες τὶς γυναῖκες τὰ ἴδια ρούχα τὴν ἴδια ἐπο-
χὴ, καὶ ἔπειτ' ἀπὸ λίγο καιρὸ νὰ μὴν τοὺς ἀρέσουν καθόλου, καὶ ἂν
τὸ 1946 δείξεις σὲ ὁποιαδήποτε γυναῖκα ἓνα φιγουρίνι τοῦ 1926
θὰ ξεφωνίσει ἀπὸ φρίκη καὶ θὰ πεῖ πὺς εἶναι ἡ χειρότερη μόδα
πὺν ἀναφέρει ἡ ἱστορία, ἀκόμα καὶ ἂν βρισκεται σὲ ἡλικία πὺν δί-
χως ἄλλο τὰ φόρεσε καὶ ἡ ἴδια;

Ἐδῶ σίγουρα ὑπάρχει κάποιο μυστήριον, πὺν χρειάζεται νὰ τὸ
ἐξεχνιάσουμε. Ἐβαλα λοιπὸν καὶ γὼ τὰ δυνατὰ μου νὰ τὸ ἐρευ-
νήσω αὐτὰ τὰ τελευταῖα 25 χρόνια, καὶ κατάφερα — σωστὰ ἢ λα-
θεμένα — νὰ φτάσω σὲ μερικὰ τελικὰ συμπεράσματα, πὺν κι' ἂν δὲν
ἔχουν ἀδιάσειστο κῦρος, μᾶς ἐξηγοῦνε κάπως γιατί φοροῦμε τὰ ρού-
χα πὺν φοροῦμε.

Τὰ ρούχα τὰ κανονίζει γενικὰ ὡς ἓνα σημεῖον — στὴν πραγματι-
κότητα πὺν λίγο — ἡ χρησιμότητα. Δηλαδὴ τόσο, ὅσο νὰ μὴ μᾶς
ἐμποδίζουν στὸ περπάτημα καὶ νὰ μπορούμε νὰ κάνουμε τὴν καθη-
μερινή μας δουλειά. Ἄς τὸ ὀνομάσουμε λοιπὸν αὐτὸ «ἀρχὴ τῆς
χρησιμότητας». Εἶναι, νὰ ποῦμε, κάτι ὅμοιον μὲ τὴ σαβοῦρα τοῦ
καρβιοῦ πὺν δὲν τ' ἀφίνει νὰ γέρνει ἐπικίνδυνα ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος.

Ἡ ἀρχὴ αὕτῃ ἐμποδίζει τὶς γυναῖκες νὰ φοροῦν κρινολίνα πὺν
ἔχουν περιφέρεια 60 γιάρδες, καὶ ἀφίνει νὰ φορᾶνε κρινολίνα πὺν
ἔχουν περιφέρεια 6 γιάρδες. Ἐμποδίζει τοὺς ἄντρες νὰ φοροῦν
ρούχα πὺν δὲν τοὺς ἀφίνουν καθόλου ν' ἀναπνεύσουν καὶ δὲν τοὺς
ἐμποδίζει νὰ φοροῦν ρούχα πὺν μόλις τοὺς ἐπιτρέπουν ν' ἀνα-
πνεύσουν.

Ποιὲς εἶναι λοιπὸν οἱ ἄλλες ἀρχὲς πὺν πολεμᾶνε διαρκῶς τὴν
ἀρχὴ τῆς χρησιμότητας; Ὅλες σχεδὸν οἱ γυναῖκες θὰ σᾶς ποῦν πὺς
ντύνονται γιὰ νὰ εὐχαριστήσουν τὸν ἑαυτὸ τους. Οἱ κυνικοὶ ὅμως
λένε πὺς οἱ γυναῖκες ντύνονται γιὰ νὰ δυσανεστοῦν τὶς ἄλλες γυ-
ναῖκες. Ὡστόσο ἐκεῖνον πὺν βγαίνει ἀπ' αὐτὲς τὶς δυὸ γνώμες εἶναι
πὺς οἱ γυναῖκες βρίσκουν εὐχαρίστηση νὰ ντύνονται γιὰ ν' ἀντα-
γωνίζονται τὶς ἄλλες γυναῖκες καὶ γιὰ νὰ εὐχαριστοῦν τοὺς ἄντρες.

Οἱ ἄντρες πὺν συχνὰ δὲν εὐχαριστιοῦνται ἢ κάνουν πὺς δὲν
εὐχαριστιοῦνται μὲ τὸν τρόπο πὺν ντύνονται οἱ γυναῖκες. Μάλιστα
σὲ διάφορες εὐκαιρίες γράφουν στοὺς «Times» πὺς τὰ μοντέρνα
φορέματα εἶναι φοβερὰ ἐνῶ ἐκεῖνα πὺν φοροῦσαν οἱ γυναῖκες, ἃς
ποῦμε πρὶν ἀπὸ 10 ἢ 20 χρόνια, εἶταν πὺν ἐλκυστικά.

Αὐτὸ δείχνει χωρὶς ἄλλο πὺς οἱ ἄντρες πὺν γράφουν τέτοια
πράγματα ἀρχίζουν νὰ γερνᾶνε. Οἱ νέοι ὅμως ὅσο καὶ νὰ μὴ κα-
ταλαβαίνουν τὶς λεπτομέρειες τοῦ σύγχρονου γυναικεῖου ντυσίματος,
ἐπηρεάζονται ἀπ' τὴ γενικὴ ἐντύπωση πὺν προκαλεῖ, δηλ. τὴν
κομψότητα.

Τί εἶναι κομψότητα; Ἡ ἐλκυστικότητα ὅπως τὴ νοιώθει κάθε
ἐποχὴ — ὅ,τι εἶναι ἐλκυστικὸ γιὰ κείνους πὺν ζοῦνε σήμερα — καὶ αὕτῃ
ἡ ἐλκυστικότητα τῆς κάθε ἐποχῆς εἶναι ὁ κύριος σκοπὸς τῆς μόδας.

Τὸ σύστημα τῆς μόδας (μιλῶ πάντα μόνο γιὰ τὰ γυναικεῖα φο-
ρέματα) εἶναι νὰ τονίζει διαρκῶς ἓνα διαφορετικὸ μέρος τοῦ σώματος.
Οἱ ψυχολόγοι δίνουν σ' αὕτῃ τὴν πρόοδο πὺν μεγάλη ὀνόματα,
ἀλλὰ ἐγὼ νομίζω πὺς δὲν πρέπει νὰ καταπιαστῶ μὲ τόσο βαθειὰ
θέματα.

Φαίνεται πὺς τὸ ἀντρικὸ μάτι κουράζεται ὅταν βλέπει πὺν τὸ
ἴδιο μέρος τοῦ σώματος τονισμένο καὶ ὕστερα ἀπὸ ὀρισμένο καιρὸ
ἡ μόδα εἶναι ἀνάγκη νὰ τονίσει ἄλλο μέρος τοῦ γυναικεῖου σώματος.
Γιατὶ ἡ μόδα ξεπέφτει, ἐπειδὴ φορέθηκε πὺν ἀπὸ ἡλικιωμένες ἢ
φτωχὲς γυναῖκες.

Δὲν ὑπάρχει γυναῖκα πὺν νὰ θέλει νὰ φαίνεται γρηὰ ἢ φτωχὴ
καὶ γι' αὐτὸ κάθε γυναῖκα παρακολουθεῖ τὴ μόδα. Αὐτὸ τὸ ὀνομάζει
«ἐκφραση τῆς προσωπικότητάς της». Μιὰ γυναῖκα δὲν μπορεῖ νὰ
πεισθεῖ πὺς ἐκφράζει τὴν προσωπικότητά της παρὰ μόνο διὰν φο-
ρεῖ ἀκριβῶς τὰ ἴδια φορέματα μὲ ὅλες τὶς κομψὲς καὶ νέες γνωστὲς
της. Τὸ παράξενο εἶναι πὺς ὅταν ρίξουμε μιὰ ματιὰ στὰ γυναικεῖα
φορέματα ὁποιασδήποτε ἐποχῆς βλέπουμε πὺς συμφωνοῦν ἀκριβῶς
μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς. Τὸ 1840 εἶναι σοβαρὰ καὶ ὀγκώδη. Τὸ
1925 λαφρυὰ, ἀγορίστικα καὶ ἐλεύθερα. Σ' αὐτὰ ὑπάρχει πάντα μιὰ
βασικὴ γραμμὴ πὺν ὑπαγορεύεται ἀπὸ τὴν πίεση τῶν οικονομικῶν
καὶ πολιτικῶν γεγονότων καὶ ὁ μεγάλος σχεδιαστὴς γυναικεῖων φο-
ρεμάτων δὲν σχεδιάζει μιὰ μόδα σύμφωνα μὲ τὸ γούστο τοῦ ἢ τὴ
φαντασία τοῦ, ἀλλὰ εἶναι σὰ νὰ ποῦμε τὸ μέσο πὺν ἐκφράζει πὺν
σωστὰ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς.

Ἡ βασικὴ τάση ὅμως τῆς γυναικεῖας μόδας εἶναι νὰ ἐλκύει τὸ
ἰσχυρὸ φύλο. Οἱ ἄντρες διαλέγουν τὶς συντροφους τους, ἀνάλογα μὲ
τὴν ἐλκυστικότητά τους ἔστω καὶ ἂν τὸ πρᾶγμα πὺν ἐλκύει διαφέρει
ἀπὸ ἐποχὴ σὲ ἐποχὴ. Μποροῦμε νὰ ποῦμε λοιπὸν, πὺς τὰ γυναι-
κεῖα φορέματα τὰ κανονίζει ἡ ἀρχὴ τῆς ἐλκυστικότητας, καὶ πὺς
ἐπηρεάζονται πὺν λίγο ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς χρησιμότητας.

Τὰ γυναικεῖα φορέματα κινοῦν τὸ περισσότερο ἐνδιαφέρον ἀκόμα
καὶ ἀνάμεσα στοὺς ἄντρες, καὶ γι' αὐτὸ πρέπει νὰ σημειώσουμε ἓνα
πὺν περιεργὸ γεγονός. Ἐπικρατεῖ ἡ ἐντύπωση πὺς ὅταν οἱ γυναῖ-
κες ἔχουν ἀπόλυτη ἐλευθερία νὰ ντύνονται ὅπως τοὺς ἀρέσει (δηλ.

αυτό συμβαίνει όταν είναι χειραφετημένες και έχουν δική τους περιουσία) τρελλαίνονται αν τα φορέματα έχουν πληθός από σουρς και κορδελλάκια. Και θα παρατηρήσετε πώς τα φορέματα της χειραφετημένης γυναίκας είναι πολύ γυναικεία, ακριβώς για να επιδείξουν όλη την ελευθερία και το θρίαμβό της. Ωστόσο αυτό δεν είναι αλήθεια. Μια μεγάλη κρίση συνήθως την ακολουθεί ένα ξύπνημα γυναικείας χειραφέτησης. Και ποιο είναι το αποτέλεσμα; Ύστερα από την Γαλλική επανάσταση οι γυναίκες εγκαταλείψανε τις φούστες που είχαν γύρω στεφάνια, τα βαρειά κεντητά υφάσματα, τα παπούτσια με τα ψηλά τακούνια, και φορούσαν ένα απλό άσπρο φόρεμα που έμοιαζε με νυχτικό, κόψανε κοντά τα μαλλιά τους και φορούσαν παπούτσια σαν παντοφλάκια με χαμηλά τακούνια.

Ύστερα από τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο πέρασε η μόδα των πολυσύνθετων φορεμάτων και οι γυναίκες φορούσαν κοντά, ίσια φορέματα με εξαιρετικά λεπτές μέσες, κοντά μαλλιά και καπέλλα που εφαρμόζανε στο κεφάλι. Το χρώμα που επικρατούσε ήταν γενικά το μπέζ. Φαίνεται πώς τα ρούχα μιας μεταπολεμικής εποχής τα χαρακτηρίζει πάντα μια μεγάλη απλότητα, ίσιες γραμμές, ανοικτά χρώματα και ελεύθερες μέσες.

Απ' το άλλο μέρος όταν το ισχυρό φύλο κυριαρχεί πάνω στις γυναίκες, αυτές είναι πάντα μεγαλοπρεπείς. Τόσο που όταν οι σχεδιαστές των φορεμάτων και οι γυναίκες οι ίδιες μου λένε πώς ύστερα από τα άκομψα ρούχα που είχαν υποχρεωθεί να φορούνε στον πόλεμο, έχουνε τώρα σκοπό να ριχτούνε σ' ένα όργιο φαρμαλάδων και χρωμάτων, δεν μπορώ να τις πιστέψω.

Όταν οι άντρες απελευθερώθηκαν με τη Γαλλική επανάσταση από την κυριαρχία της αριστοκρατίας τότε τα ρούχα τους ήταν άκομψα. Και οι γυναίκες όταν ελευθερώθηκαν απ' την κυριαρχία των αντρών φαίνεται πώς άφησαν κατά μέρος τη λεπτότητα και ντύνονται όσο μπορούν πιο απλά. "Αν έλεγα κάτι τέτοιο σε καμιά δημόσια ομιλία οι γυναίκες θα με κομματιαζαν. "Επειδή όμως δεν μπορούν να μου απαντήσουν άμέσως αλλά μόνο με το ταχυδρομείο, και γώ θα τους πω ό,τι προκλητικότερο μπορώ.

Κορίτσια, αν όλες σας που υπηρετείτε σήμερα στις διάφορες στρατιωτικές υπηρεσίες θέλετε αλήθεια να φορέιτε κρινολίνα, σφιγμένες μέσες κ.λ.π. πρέπει να εγκαταλείψετε τα πολιτικά σας δικαιώματα και τη δουλειά σας και να ξανακλειδωθείτε όπως πριν στα σπίτια σας.

Επειδή όπως είμαι βέβαιος πώς δεν έχετε σκοπό να κάνετε τίποτε απ' αυτά, πρέπει να είστε ευχαριστημένες με τα ρούχα που θα σας στείλει το πνεύμα της εποχής. Μην ανησυχείτε: θα τα βρῆτε πολύ εύκολα.

Ἡ ὥρα τῶν ἐρωτήσεων

ΤΟΥ BEVERLEY BAXTER, M. P.

Ο ΣΠΗΚΕΡ

ΤΙ ΕΙΝΑΙ η ώρα των ερωτήσεων; Τούτο σημαίνει πώς για 60 λεπτά στην αρχή της συνεδρίασης οι ύπουργοι της Α.Μ. πρέπει να απαντήσουν σε ερωτήσεις σχετικές με τη δουλειά τους ή με το άτομό τους. Κανένας πολίτης δεν είναι τόσο ταπεινός ώστε να μην μπορεί να κάνει τα παράπονά του και κανένας ύπουργός δεν είναι τόσο δυνατός ώστε να κατηγορηθεί πώς δεν του έδωσε σημασία ή πώς του άρνήθηκε τα δικαιώματά του.

Η ώρα των ερωτήσεων είναι ο έχθρος της απόλυτης κυριαρχίας. Είναι το πρωτοπαλήκαρο της δημοκρατίας. Είναι εκείνο που κεντρίζει τις δημόσιες υπηρεσίες και δίνει το σήμα του κινδύνου στους νωθρούς ύπουργούς.

Τώρα πρέπει να δώσω μερικές εξηγήσεις σχετικά με τρόπο που γίνονται αυτές οι ερωτήσεις. Πρώτα - πρώτα υποβάλλονται στους αρμόδιους υπαλλήλους που βλέπουν αν συμφωνούν με την αποστολή του Κοινοβουλίου και αν απευθύνονται στον αρμόδιο ύπουργό. Ύστερα, αναγράφονται στην ημερησία διάταξη μιας συνεδρίασης και καταχωρίζονται έτσι, ώστε ο Ύπουργός του Έμπορίου π.χ. να απαντήσει συνέχεια σε 12 ή 15 ερωτήσεις, και όχι να χάνει την ώρα του περιμένοντας να ξανάρθει η σειρά του.

Την παραμονή που πρόκειται να γίνουν σ' ένα ύπουργό τέτοιες ερωτήσεις, καλεί σε συνεδρίαση τους ανωτέρους υπαλλήλους του κι αυτοί του δίνουν όλες τις απαραίτητες πληροφορίες και προτείνουν μερικές απαντήσεις. Αν η υπόθεση τελείωνε ως εδώ, θα ήταν όλα πολύ απλά. Μια γραπτή ερώτηση και μια προφορική απάντηση. Μα αυτό δεν αρκεί στην μητέρα Αγγλία.

Όταν ένας ύπουργός δώσει την απάντηση, έρχεται ύστερα ο αστάθμητος παράγοντας των συμπληρωματικών ερωτήσεων που γι' αυτές ο ύπουργός δεν έχει καμιά εισήγηση και που μπορούν να γίνουν από όποιονδήποτε μέλος του Κοινοβουλίου.

Ας υποθέσουμε π.χ. πώς η υπ' αριθ. 1 ερώτηση που γίνεται από τον φανταστικό κ. Σμιθ απευθύνεται στον Ύπουργό της Υγιεινής και εμφανίζεται στην ημερησία διάταξη έτσι:

Νο 1. Κύριος Σμιθ: Ερωτώ τον κ. Ύπουργό της Υγιεινής εάν έχει να κάμει καμιά ανακοίνωση σχετικά με την πρόοδο του Κυβερνητικού προγράμματος για τη στέγαση.

Ύπουργός: Μάλιστα, κύριε. Το Κυβερνητικό πρόγραμμα προχωρεί ικανοποιητικά.

(Και τώρα αρχίζει το άπροετοίμαστο και άπρόβλεπτο μέρος).

Κος Σμίδ: Παίρνοντας άφορμή από την άπάντηση του κ. Υπουργού, θα ήθελα να ρωτήσω αν ή πρόοδος του προγράμματος είναι ικανοποιητική για τη χώρα ή απλώς μόνον για την Κυβέρνηση;

Υπουργός: Μπορώ να πιστεύω ότι τόσο ή χώρα όσο και ή Κυβέρνηση πρέπει να είναι ευχαριστημένες.

Κος Τζώνς (ένα άλλο φινταστικό μέλος του Κοινοβουλίου): Σχετικά μ' αυτή την άπάντηση έχω να προσθέσω πώς ο κ. Υπουργός, προσπαθεί να ισχυριστει ότι δεν γνωρίζει πώς όλη ή χώρα βράζει από δυσανεξία για την φοβερή... (ή υπόλοιπη φράση του χάνεται μέσα στη βοή).

Ένας φανταστικός κ. Μπράουν: Πόσα σπίτια έχουν κτιστή μέσα στους τελευταίους έξη μήνες;

Υπουργός: Αυτό δεν περιέχεται στην άρχική ερώτηση. Δεν έχω μαζί μου άριθμούς.

Κος Μπράουν: Από την άνεπαρκή αυτή άπάντηση φαίνεται πώς ο κ. Υπουργός δεν έχει είδηση για το πόσα σπίτια έχουν κτιστή μέσα στους τελευταίους έξη μήνες.

Τώρα σ' αυτήν τη σκηνή, πρέπει ο Υπουργός να φανεί πολύ επιδέξιος. Καταλοβαίνει πώς ή άτμόσφαιρα αρχίζει να βαραίνει· βλέπει τον Πρωθυπουργό που σκύβει και ψιθυρίζει κάτι στον Άντιπρόεδρο της Κυβέρνησης.

Αν είναι άρκετά φρόνιμος πρέπει να σηνωθεί και να πει: «Το Κοινοβούλιο έχει κάθε δικαίωμα να ζητάει αυτή την πληροφορία. Όμως είμαι βέβαιος πώς όρισμένα αξιότιμα μέλη, θα προτιμούσαν μια λεπτομερειακή ανακοίνωση παρά μια άπλη περίληψη που θα μπορούσε να δοθεί άμέσως. Γι' αυτό θα κάνω σχετική ανακοίνωση σε μια προσεχή συνεδρίαση.

Κι' ο Σπήκερ δίνει το λόγο σ' άλλον.

Έτσι τελειώνει το ιδιαίτερο αυτό περιστατικό. Ο Πρωθυπουργός παύει να κατσουφιόζει. Ο κ. Σμίδ, είναι ευχαριστημένος με τον εαυτό του. Όλοι τους αισθάνονται πώς ή αξιοπρέπεια και το κύρος του Κοινοβουλίου έχει σωθί, γιατί πρέπει να ξέρουμε πώς το Κοινοβούλιο είναι το «άφεντικό» της Κυβέρνησης, που υπάρχει μόνον με την θέληση των αντιπροσώπων.

Ας υποθέσουμε όμως πώς ο Υπουργός δεν ξεφεύγει από την παγίδα, ή πώς χάνει τη ψυχραιμία του και άρνεϊται να δώσει νούμερα ή να υποσχεθεί πώς θα κάμει μια σχετική δήλωση στο μέλλον. Τότε ο κ. Σμίδ, που είχε υποβάλλει την άρχική ερώτηση είναι πολύ πιθανό να πει: «Επειδή ή άπάντηση είναι απολύτως άνεπαρκής, σās είδοποιώ, ότι θα άνακινήσω το ζήτημα όταν διακοπεί ή συνεδρίαση της Βουλής».

Όταν τελειώνει ή διαδικασία της ημέρας ακόμα κι' αν παρτείνεται ως άργά τη νύχτα ένας κυβερνητικός αξιωματούχος λέει. «Η συνεδρίαση της Βουλής διακόπτεται». Μά, διακόπτεται αληθινά; Όχι.

Υπάρχει ένα χρονικό διάστημα μισής ή μιας ώρας στο τέλος κάθε μέρας που υποτίθεται ότι τα μέλη διακόπτουν τη δουλειά τους, μα στην πραγματικότητα επιτρέπεται στον κ. Σμίδ να τονίσει ξανά αυτό που είχε πει, ότι δηλ. ή άπάντηση του Υπουργού στην ώρα των ερωτήσεων δεν ήταν ικανοποιητική.

Το καλό είναι που τώρα ο κ. Σμίδ μπορεί να βγάλει ένα μικρό λόγο, ενώ στην ιδιαίτερη συζήτηση με τον Υπουργό, μπορούσε να υποβάλλει τα επιχειρήματά του μόνον σε τύπο ερωτήσεων. Ο Υπουργός μπορεί πάλι να δώσει μια πιο προσωπική άπάντηση. Άσχετα από το πόσο θα είναι ενδιαφέρουσα ή θερμή, ή συζήτηση πρέπει να τελειώνει μέσα σε μισή ώρα.

Ο χρόνος των ερωτήσεων άπαιτεί εύστοφο πνεύμα από τον Υπουργό και την αντιπολίτευση.

Καμιά φορά, μέσα σε λίγες λέξεις ένα μέλος του Κοινοβουλίου μπορεί να κάνει μια ανακοίνωση τόσο τέλεια, όσο θα ήταν και μια άλλη που θα γινόταν με άνόητη συζήτηση σε μια όλοκληρη ώρα π.χ. τελευταία ο κ. Τσώρτσιλ, σαν άρχηγός της αντιπολίτευσης ρώτησε τον κ. Herbert Morrison άρχηγό του Κοινοβουλίου, αν ή Κυβέρνηση θα έδινε την ευκαιρία για να γίνει μια ψηφοφορία έμπιστοσύνης για την Κυβέρνηση.

Πάνω σ' αυτό ο σοσιαλιστής κ. Bowles μέλος του Κοινοβουλίου σηκώθηκε και ρώτησε: «Θα μπορούσε ο άρχηγός του Κοινοβουλίου να επιτρέψει μια ψηφοφορία έμπιστοσύνης για την αντιπολίτευση;»

Όστόσο, νομίζω, πώς την καλύτερη άπροετοίμαστη άπάντηση στο σημερινό Κοινοβούλιο την έδωσε ο κ. Έρνεστ Μπέβιν, Υπουργός των Έξωτερικών. Κάποιος ρώτησε αν ο κ. Μπέβιν φοβόταν μήπως οι Τρεις Μεγάλοι, επειδή δε θα έκαναν άλλες διασκέψεις, κινδύνευαν να αποξενωθούν μεταξύ τους.

«Συμβαίνει καμιά φορά» είπε ο Μπέβιν, «να συνδέονται οι φίλοι στενότερα, μένοντας ο καθένας χωριστά.»

Σιτάρι - κριθάρι

Τοῦ ΓΙΑΝΝΗ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗ

(Ἀπὸ τῆ συλλογῆ διηγημάτων «Τὰ παλληκάρια τὰ παλιά»)

ΟΙ ΠΡΟΕΣΤΟΙ τῆς Ἀθήνας εἶχανε σύναξη μυστικὴ στὸ σπίτι τοῦ γέρο-Θωμᾶ, τοῦ γεροντότερου, ποῦ ἦταν ἐκεῖ κοντὰ στὴ Ρόμπη. Ἀρχίζε νὰ σκοτεινιάζῃ μεσ' τὴν κάμαρη, καὶ δὲν τὸ κρίνανε σωστὸ ν' ἀνάψουνε λυχνάρι, γιὰ νὰ μὴ δώσουν ἀφορμὴ νὰ μπεῖ κανεὶς, ἀν' κ' εἶχανε τόση μπιστοσύνη στὴ νοικοκυρά, ὅση εἶχανε καὶ στὸν ἄντρα τῆς τὸν ἴδιον. Ἐπειτα ὅ,τι εἶτανε νὰ ξέρει αὐτή, τῷ ξερε. Κι' ἀφοῦ οἱ Ἀρχόντοι εἶχανε φυλακιστῇ στὸ Κάστρο, οἱ γέροι συναχτήκανε στ' ἀρχοντικό τῆς νὰ σκεφτοῦνε γιὰ πράγματα περίσσια σοβαρά. Οἱ χωριάτες γύρω στὰ χωριά εἶχαν ἀρχίσει ν' ἀναταράζωνται, καὶ τὸ μεγάλο κίνημα τοῦ σηκωμοῦ δὲν ἦτανε μακριά.

Ἀπὸ τὸ χωριό, ποῦ ἦτανε τὸ κέντρο τοῦ βρασμοῦ, φτάνανε κρυφῆς παραγγελίες στοὺς προεστοὺς τῆς χώρας, καὶ ζητοῦσαν ἀνταπόκριση μ' αὐτοὺς, καὶ περιμένανε τὶς προσταγὰς τοὺς.

Μεσ' τὸν ὄντι τὸ σκοτάδι πύκνωνε καὶ θάμπωνε, κ' οἱ γέροι μόλις ὁ ἓνας ἔβλεπε τὸν ἄλλον. Κανένας δὲ μιλοῦσε πειὰ, μὰ ἡ ἴδια σκέψη περνοῦσε ἀπ' τὰ κεφάλια τοὺς καὶ τῶν ὀχτῶ ποῦ καθόνταν ἐκεῖ μέσα, γύρω στὰ μιντέρια, ἀκίνητοι, κ' εἶχαν ἀφήσει σβυστὰ πειὰ τὰ τσιμπούκια τοὺς, μεσ' τὴν ἀνησυχία τοὺς. Ξέρανε πῶς οἱ Τούρκοι ἀρχίσανε νὰ πέρνουνε χαμπέρι, πῶς κάτι σοβαρὸ ἔτρεχε ἀνάμεσα στοὺς χριστιανούς, τοὺς ἄπιστους, κι' ὁ Ζαμπίτης τοῦ Κάστρου, ὁ Τατάραγας, μὲ τὰ σαράντα περιβόλια στὰ περὶχωρα, μέτρα δυνατὰ εἶχε πάρει, κόλια ἀπ' Ἀρβανῖτες φυλάγανε τῆς πόρτες τῆς χώρας καὶ τὰ μπουρτσια τῆς, καὶ γιὰ νὰ περάσεις ἔπρεπε ἢ μὲ τὸ καλὸ νὰ τοὺς κάμῃς νὰ σ' ἀφήσουν, ἢ κρυφὰ νὰ πηδήσῃς ἀπ' τὰ τεῖχια καὶ νὰ πᾶς. Μὰ τότε δύσκολα θὰ γύριζες, γιὰτὶ στὶς πόρτες θὰ σὲ πιάνανε.

Τέλος ἓνας ἀπ' τοὺς γερόντους ἀποφάσισε νὰ ξεστομίσῃ τὸ βαρὺ τὸ ρῶτημα.

— Ποιὸς εἶναι ἄξιος νὰ πάρει ἀπάνου του αὐτὴ τὴ δουλειά, νὰ βγῇ ὄχι κρυφὰ ἀπ' τὴ χώρα, μὲ τὴν ἄδεια τῆς βάρδιας;

Κανεὶς δὲν ἀποκρίθηκε. Γιὰ κάμποση ὥρα μείναν ἀκόμα ἀμίλητοι, σὰν κάτι νὰ περιμέναν.

Ἐνα ἄλαφρὸ ψίδυρο ἀκούστηκε κατὰ τὴν πόρτα, ποῦ ὅλοι τὴ θαρροῦσανε κλειστή, τὴν πόρτα ποῦφερνε πρὸς τὸ λιανὸ ἀπάνου. Μεσ' τὸ σκοτάδι ξεχώρισε γνώριμη παιδιοῦ μορφὴ, ἀκίνητη, συμαζεμένη.

κολλητὴ στὸν τοῖχο. Ὀλουνῶν τὰ μάτια, συνειθισμένα στὸ σκοτάδι, γνωρίσανε τοῦ νοικοκύρη τὸ Θωμάκο, ἀπὸ τὰ δυὸ του ἀγγόνια τὸ μικρότερο. Αὐστηρὰ τοῦ μίλησε ὁ παπποῦς.

— Τὶ μπήκες ἐσύ ἐδῶ πέρα; εἶπε ὁ γέρο-Θωμᾶς. Ποιὸς σ' ἔστειλε; Ἐχεις πολλὴν ὥρα δῶ; Ἀπὸ ποῦ πέρασες; Ἐγὼ ἔχω τὴν πόρτα ἀμπαρωμένη.

— Μπήκα, εἶπε τὸ παιδί... Κατέβηκα ἀπὸ τὸ λιανό...

— Πῶς τόκαμες αὐτό; εἶπε ὁ γέρος αὐστηρότερα. Τίνος τὴ γνώμη πήρες; Ποιὸς σ' ἔβαλε νὰ τὸ κάμεις αὐτό;

— Ὅχι, μοναχὸς μου! εἶπε ζωηρὰ τὸ παλληκάρκι, καὶ προχώρησε δυὸ βήματα.

Ἡ μιλιὰ του ἀντηχοῦσε καθαρὴ κι' ἀπόννηρη μεσ' τὸ σκοτάδι.

— Κατάλαβα πῶς θὰ λέγατε γιὰ τὴν πατρίδα... Ἦθελα ν' ἀκούσω κ' ἐγώ...

Τοῦ κάθε γέροντα ἡ καρδιὰ γύρισε στὸν τόπο τῆς. Τ' ἀγγόνι τοῦ γέρο-Θωμᾶ ἦταν ἀθῶο, κίντυνο δὲ φοβέριζε γι' αὐτοὺς καὶ γιὰ τὰ σπίτια τοὺς. Τὸ παιδί ἤθελε ν' ἀκούσῃ ποῦ μιλοῦσανε γιὰ τὴν πατρίδα... Ὁ παπποῦς του εἶταν ἑτοιμος νὰ τ' ὀρμηνέψῃ πρῶτα, κ' ὕστερα νὰ τὸ διώξῃ, μὰ δὲν πρόφτασε. Τὸ παιδί πρόλαβε τὸ σκοπὸ του.

— Ἐγὼ πάω, εἶπε σοβαρὰ, σὰ νὰ μιλοῦσε μὲ τὸν ἑαυτὸ του.

— Ποῦ;

— Στὸ χωριό... δὲ θέλετε νὰ στείλετε ἄνθρωπο; Θὰ πάω ἔγω...

— Πῶς θὰ πᾶς ἐσύ, παιδί μου; εἶπε ὁ παπποῦς ἀνήσυχος, μὲ καὶ μαλακωμένος τώρα.

— Μὲ τ' ἄλογο, καβάλλα... Θὰ πάρω καὶ τὸν καρᾶ, σὰνὸ θὰ πάω νὰ κόψω... Θᾶχω καὶ τὸ κλαδευτήρι.

Χαμηλῶσαν οἱ μιλιὲς τῶν προεστῶν. Τὸ παιδί ὀρθὸ πάντα, μὴ ὄχι μακριὰ ἀπ' τὴ συντροφιά τοὺς, ἀκούγε χωρὶς νὰ θέλῃ.

Πέρασε ἀπὸ τὴ Μενιδιάτικη πόρτα τραγουδώντας, τὸ πρῶτ', ἀργά, καμαρωτὰ, καὶ δὲν ἔδωσε καμμιά ὑποψία. Στοῦ Ἀγᾶ τῆ Βούσης πότισε τ' ἄλογα μὰ ἐκεῖ κοντὰ εἶδε τὸν Καράμπελα, ἓναν Ἀθηναῖο ἀπὸ τὴν τάξη τὴν ταπεινὴ τοῦ λαοῦ, ἀνεργο, στρημμένον ἄνθρωπο, δοῦλο τῶν Τούρκων πάντα, ποῦ ζοῦσε κι' ἀπὸ τὴ βοήθεια τοὺς. Ὁ Καράμπελας ἔκαμε πῶς δὲν τὸν εἶδε, μὰ τὸν κύτταξε ἀπὸ πίσω ὑποπτος, κι' ὁ Θωμάκος τὸ καταλάβαινε χωρὶς νὰ στρέψῃ. Ξακολούθησε τὸ δρόμο του, ἔφτασε στὸ χωριό, τέλειωσε τὸ σκοπὸ του, ἔκοψε καὶ σὰνὸ, καὶ γύρισε μὲ τὸν τρανὸ τὸ λόγο, γραμμένο βαθιὰ

στά φυλλοκάρδια του, και πού ο Χατζή-Μελέτης, της Χασιάς ο καπετάνιος, κι' ο Μητρο-Λέκας του Μενιδιού με δισταγμό του πιστευτήκανε, γιατί τόν είδανε τόσο μικρό. Μά το παιδί αυτός ο λόγος τὸ μεγάλωσε και τόκαμε άντρα αξιο νὰ φυλάξη τὸ διαμάντι τ' ἀξετίμητο, και στὸ φῶς νὰ μὴν τὸ δείξη, παρὰ μονάχα στῶν προεστῶν τῆς Ἀθήνας τὴν καρδιά νὰ τὸ πιστευτῇ βαθιά.

Γύρισε ὅπως πῆγε, ἤσυχα και χωρὶς κανένα πρόσκομμα. Καὶ τράβηξε ἴσα στοῦ παπποῦ του. Ἐκεῖ δὲν τὸν ἤρε το γέρο του παπποῦ. Μά ἡ γιαγιά του ἦταν ἀνου-κάτου. Καὶ σὲ λίγο, νὰ κ' ἔφτασε κ' ἡ μάνα του.

— Ἀχ παιδάκι μου, ἦρθες; εἶπε ἡ μάνα. Τί εἶταν τὸ κακὸ πού μᾶς βρῆκε, παιδάκι μου;

— Τί εἶναι, μάννα, τί στάθηκε; εἶπε τὸ παιδί.

— Ἡ χάρη τοῦ Χριστοῦ, και γλύτωσε τὸ σπίτι μας! εἶπε ἡ γιαγιά του. Ἦρθε ὁ Καράμπελας ἀπ' τὸ παλιοχώραφὸ του, και τράβηξε ἴσα στοῦ Τατάραρα τὸ σπίτι... «Κυρὰ Μεμετ-Ἀγίνα! φώναξε ἀπ' τὸ δρόμο, μέσα εἰν' ὁ ἀφέντης; Θέλω νὰ τοῦ μιλήσω... Στάσου ναρθῶ μέσα!...» Μπῆκε ὁ ἀφωρεσμένος, κ' εἶπε πῶς στοῦ Ἀγᾶ τὴ Βρύση εἶδε τ' ἀγγόνι τοῦ γέρο Θωμᾶ...

— Σὲ πῆρε γιὰ τὸν Κωστάκη, παιδί μου! εἶπε ἡ μάνα... Αὐτὸς εἶταν ὁ γλυτωμὸς μας.

— «Ἄκου, κυρὰ Μεμετίνα (εἶπε ὁ Καράμπελας). Στοῦ Ἀγᾶ τὴ Βρύση ἀπάντησα τ' ἀγγόνι τοῦ Θωμᾶ τὸν Κωστάκη με δυὸ ἄλογα νὰ τραβῇ γιὰ τὸ Μενίδι. Δὲν ἔβγαλε ὁ ἀφέντης διαταγή, τοῦ Κάστρου ὁ Ζαμπίτης, ὁ Τατάραρας, κανέναν νὰ μὴ βγῇ ἀπ' τὴ χώρα, ἀν δὲν τὸ πῇ. Θάνατο δὲ φοβέρισε σ' ὅποιον τὸ κάμη, και πάη νὰ βρῇ τοὺς ζορμπάδες τῶ χωριῶν, και δώσει-πάρει λόγια;

— Ναί, Καράμπελα, μὰ ὄχι και νὰ μὴν πάη κανεὶς στὸ χτήμα του..., εἶπε ἡ Μεμετ-Ἀγίνα. «—Τί χτήμα μοῦ λὲς ἐκεῖ; Τ' ἀγγόνι τοῦ Θωμᾶ πάει στὸ Μενίδι!— Τὸν εἶδες με τὰ μάτια σου, Καράμπελα;—

— Μὲ τὰ μάτια μου, Μεμετ-Ἀγίνα! Λίγο πειὸ πέρα ἀπὸ τ' Ἀγᾶ τὴ Βρύση, βάρεσε τ' ἄλογα και τράβηξε! Καλά... Μπραῖμη! αἱ Μπραῖμη! Τρέχα στὸ Κάστρο νὰ πῆς τοῦ ἀφέντη σου ναρθῇ κάτου! Εἰν' ἀνάγκη, νὰ τοῦ πῆς! (εἶπε τοῦ παλιάραρα τοῦ δούλου). Ὅχι (εἶπε ὁ Καράμπελας πρόθυμος), ἄφησε, κυρὰ, νὰ πάω μόνος μου... Τὸ ξέρω, δὲ θὰ μῶ στὸ Κάστρο, μὰ θὰ βρῶ ἐγὼ τρόπο νὰ τοῦ παραγγείλω. Ἐχω φίλο τὸν Ἀχμετάκο τὸν κουτσὸ πού φυλάει στὴν πόρτα τοῦ Κάστρου. Ὑστερα... θέλω και τὸ μπαχτσίσι μου! Τρέχω, και θὰ γυρίσω! Νὰ μοῦχης τίποτα γιὰ γιόμα, κυρὰ Μεμετίνα!» Ὅχι, και σὲ λίγο πλακώσανε Τοῦρκοι στὰ σπίτια μας, παιδάκι μου, με τὸν ἴδιο τὸ Ζαμπίτη κεφαλὴ τους. — «Τί γυρεύετε, Τατάραρα (ρώτησε ὁ

πατέρα σου). Δὲν ἔχω σπίτι μου κρυμμένο τίποτα. Κλέφτη γυρεύετε ἢ φονιά; Εἴμαστε ἄξιοι ἐμεῖς νὰ προστατέψουμε κακοὺς ἀνθρώπους; Δὲ μᾶς ξέρεις;— «Ποῦ εἶναι ὁ γυιὸς σου;»— Ποιὸς ἀπὸ τοὺς γυιούς μου; Γυρεύεις τὸν Κωστάκη;— Ναί, τὸ γυιὸ σου τὸν Κωστάκη!— «Μπᾶ, Χριστός...» (εἶπα γώ, παιδάκι μου, και κιτρινισα, πού χωρὶς νὰ θέλω μελέτησα ἔτσι τοῦ Χριστοῦ μας τ' ὄνομα μπροστὰ στὸν Τοῦρκο). Τώρα εἶταν ὁ δὴ τὸ παιδί! Κάπου στὴ γειτονιά θὰ παίζῃ...» Τρέξαμε και τὸ βρήκαμε. Τὸν φέραμε τὸν ἀδερφό σου στὸν Τατάραρα. Τρεμούλιαζε ἡ καρδιά μας, καθὼς τὸ στήσαμε μπροστὰ του τὸ παιδί. Μὰ κείνο, ἄθῳ, κύταζε με χαμόγελο, τὸ βλοημένο, τὸν Τατάραρα. Κρύωσε ὁ Ζαμπίτης, παιδάκι μου. Γιὰ νὰ σκεπάσει τὴ φούρκα του, ἔδωσε ἓνα χαστοῦκι στὸ παιδί, κ' ἔφυγε βρίζοντας τὸν Καράμπελα. — Εὐχαριστῶ, Τατάραρα, γιὰ τὴν προσβολὴ πού κάνεις στὸ παιδί μου! » εἶπε ὁ πατέρα σου. Ἐσκυψε τὸ κεφάλι του και πάει στὴν ὁργή!

Σὲ λίγο ἔφτασε ὁ γέρο-Θωμᾶς. Εἶταν πολὺ γλωμὸς κι' ἀνήσυχος. Ἄμα ὅμως εἶδε τὸ παιδί, ἐλάφρωσε ἀπὸ τὴ λαχτάρα πού τὸν ἔπνιγε. Πῆρε βαθεῖαν ἀναπνοή, κ' εἶπε μ' ἄλαφρὴ τρεμούλα στὴ φωνή του:

— Ἦρθες, παιδί μου; εἶπε. Πᾶμε μέσα...

Προάσανε τὸν πιὸ βαθὺν ὄντι, πού δὲν εἶχε ἐκεῖ παράθυρο.

— Λέγε τώρα, γλήγορα... Τί ἀπόκριση μᾶς φέρνεις;

— Τῆς εἰκοσιέξι τοῦ μηνὸς (Ἀπριλιῦ) νὰ τοὺς καρτεροῦμε. Θὰ μποῦνε ἀπὸ τὰ τεῖχια, ἀνάμεσα πόρτα Ἀγῆ-Ἀποστόλων και τῆς Μπουμπουνίστρας. Σημερώματα, εἶπανε, σιτάρη-κριθάρη, ὅσο μοναχὰ νὰ ξεχωρίζεται...

— Καλά, παιδί μου, σιτάρη-κριθάρη... Τρέχα τώρα ὅσο νὰ φανῇς, νὰ παίξῃς με τ' ἄλλα τὰ παιδιά. Καὶ σὲ κανέναν τίποτα νὰ μὴ μιλήσεις! Ἀγκαλά, δὲν εἰν' ἀνάγκη αὐτὸ νὰ σοῦ πῶ. Τὸ ξέρεις μοναχός σου...

— Καλά, παπποῦ, εἶπε τὸ παιδί χαρούμενο, κ' ἔτρεξε στὰ παιγνίδια του.

Σὲ λίγες μέρες οἱ χωριάτες πατοῦσαν τὴν Ἀθήνα ξαφνικά, κι' ἀδερφωμένοι με τοὺς πολῖτες κλείνανε τοὺς Τοῦρκους στὴν Ἀκρόπολη.

Ἐπρίλης 1920

Ο ΧΙΜΑΕΡ

«Ανθρωποι πειραματόζωα»

(Army Talks, Paris, November)

ΤΟΝ ΟΚΤΩΒΡΙΟ του 1941, στη Γερμανική Πρεσβεία της Ρώμης τρεις άνθρωποι γευμάτισαν μαζί για να συζητήσουν κάτι που αργότερα θα εξελισσόταν σε δολοφονίες. Ο οικοδεσπότης ήταν η Α.Ε. ο βαρώνος Mackensen, πρεσβευτής

της Γερμανίας στην Ιταλία. Φιλοξενούμενοί του ο Δρ. Leonardo Conti, αρχηγός της Κοινωνικής Πρόνοιας στη Γερμανία και κάποιος Δρ. Claus Schilling που ήταν τότε 70 χρονών.

Από τις πληροφορίες που έχει συγκεντρώσει τώρα η Αμερικανική Αστυνομία, ξέρουμε πώς θέμα της συζήτησής τους ήταν η έλκωση. Αυτό ήταν πολύ φυσικό γιατί εκείνη την εποχή η στρατιά του Ρόμελ επρόκειτο να επιβιβασθεί για την Αφρική που ήταν γεμάτη από αρρώστια· επίσης ήταν φυσικό πώς βρισκόταν εκεί και ο Δρ. Schilling· ξεχωριστή Ιατρική φυσιολογία της Γερμανίας για τις τροπικές αρρώστια. Ένώ τρώγανε στην αναπαυτική τραπέζια της Γερμανικής Πρεσβείας ο Δρ. Conti διατύπωσε τη γνώμη πως ο Δρ. Schilling ίσως θα μπορούσε να βρει ένα τρόπο γρήγορης θεραπείας ή ένα ασφαλές προληπτικό φάρμακο για την έλκωση, αν χρησιμοποιούσε ελεύθερα σαν υποκείμενα των πειραμάτων του, τους κρατούμενους στα στρατόπεδα συγκέντρωσης. Αυτά τα στρατόπεδα, παρατήρησε ο αρχηγός της Κοινωνικής Πρόνοιας στη Γερμανία, θα προμήθευαν ένα ανεξάντλητο άριθμο από ανθρώπινα πειραματόζωα.

Τα εγκληματικά σχέδια που υπόδειξε ο Δρ. Conti δεν τ' άφησε να χαθούν ένας επιστήμονας της σειράς του Δρ. Schilling· το ίδιο βέβαια θα έκανε κάθε επιστήμονας ή γιατρός σ' οποιοδήποτε μέρος του κόσμου. Οι γιατροί για γενιές δολοφονικές διατυπώσανε τη γνώμη πως θα μπορούσε να επιταχυνθεί η επιστημονική πρόοδος αν ήταν δυνατό να χρησιμοποιούνται αλύπητα οι άνθρωποι σαν πειραματόζωα όπως τα κουνέλια ή τα ποντίκια...

Ο Δρ. Schilling σκέφθηκε την ώρα του γεύματος όσα είχαν συζητήσει και τελικά συμφώνησε με την εγκληματική γνώμη του Dr. Conti. Ρώτησαν τον Schilling, που τώρα βρίσκεται σ' Αμερικανικά χέρια, τι πράγμα τον έκανε να συμφωνήσει με ό,τι του είχε προτείνει ο Δρ. Conti. «Είχα δει ανθρώπους που υποφέρονε από έλκωση» είπε στην επίσημή του κατάθεση, «και γι' αυτό γνώριζα τ' αποτελέσματα των προσβολών της και τη θεραπεία...

Στην Ιταλία πήρα διαταγή από τον Υφυπουργό της Υγιεινής Δρ. Conti να εξακολουθήσω τις μελέτες μου στα στρατόπεδα συγκέντρωσης. Έχοντας υπ' όψη μου τη σημασία που είχε για όλο τον κόσμο η θεραπεία αυτής της πληγής και επίσης το γεγονός πως υπάρχει ασφαλής τρόπος για τη θεραπεία της έλκωσης, νόμισα πως είχα υποχρέωση να υπακούσω στη διαταγή που είχα λάβει και ν' αφήσω τις αντιρροήσεις που είχα στην αρχή σχετικά με τον πειραματισμό πάνω σε ανθρώπους». Γι' αυτό λοιπόν το σκοπό δρίστηκε μια συνάντηση στο Eydtkuhren της Γερμανίας το 1941, στην οποία παρακαθήσανε ο Himmler, αρχηγός των S.S. ο Schilling, ο Conti και ο Δρ. Grawitz αρχηγός του Ιατρικού Τμήματος των S.S. Σ' αυτή τη συνεδρίαση είπαν στον Δρ. Schilling να διαλέξει ένα στρατόπεδο συγκέντρωσης και αυτός διάλεξε το Dachau.

Ο διάσημος Γερμανός επιστήμονας παραμερίζοντας κάθε ηθικό ενδοιασμό εγκατέστησε το «Ινστιτούτο Έλκωσης» σε μια παράγκα, απέναντι στην είσοδο του στρατοπέδου. Ένα εργαστήριο και δύο θάλαμοι με πενήντα κρεβάτια ο καθένας, αποτελούσαν αυτό το ίδρυμα. Ο Schilling διάλεξε για βοηθούς του δυο κρατούμενους τον «Otto» και τον «Adam». Τα πειράματα άρχισαν τον Φεβρουάριο του 1942. Ο γιατρός του στρατοπέδου διάλεξε τα άτομα που θα χρησιμοποιούνταν για πειραματόζωα έπειτα από αυστηρή εξέταση για να βεβαιωθεί ότι μπόρκανε στο Ινστιτούτο έχοντας εξαίρετη υγεία.

Από τους 1000 ανθρώπους που διάλεξε, οι 600 ήταν Ρώσοι και οι υπόλοιποι 200 ανήκανε σ' άλλα Έθνη. Πολύ λίγοι απ' αυτούς ήταν έθελοντές· αυτοί οι άνθρωποι πειραματόζωα δεν μπορούσαν να υπερασπιστούν τον εαυτό τους περισσότερο από τα κοπάδια τις αγελάδες ή τους χοίρους που τους πάνε για σφάξιμο. Μόλις μπαίνανε στο πειραματικό εργαστήριο του Schilling τους μπόλιαζαν άμέσως με το μικρόβιο της έλκωσης. Όλα τα πειράματα που γίνονταν ύστερα ήταν δοκιμαστικά για την εξεύρεση της τελικής θεραπείας της έλκωσης.

Σύμφωνα με τη γνώμη των Αμερικανών γιατρών των στρατευμάτων κατοχής, ο Δρ. Schilling με τα πειράματα που έκανε στο Dachau δεν βρήκε τη θεραπεία της έλκωσης· το μόνο αποτέλεσμα που πέτυχε ήταν η εγκληματική επέκταση των δολοφονικών φόνων. Ο Δρ. Schilling είπε στους Αμερικανούς πως 20-30% από τους κρατούμενους που είχε μολιάσει δεν ήταν δυνατό να θεραπευθούν. Εκείνοι που επιζήσανε από το στρατόπεδο Dachau πιστεύουν πως οι 300 από τους 1000 συντρόφους τους, πέθαναν μέσα στο «Ινστιτούτο Έλκωσης». Ο Schilling παραδέχτηκε πως στα χέρια του πέθαναν μονάχα «έξη πρόσωπα». Η ανηθικότητά του έφτασε σε

τέτοιο σημείο που για ν' αποδείξει την αθωότητά του ομολόγησε με απάθεια πώς έκανε μονάχα «έξη φόνους».

Εκείνοι που συνεγράφησαν με τόν Schilling νοιώθοντας τὸ φοβερό τους έγκλημα προσπάθησαν νὰ κρύψουν τὴν ἀλήθεια μ' ἕνα σωρὸ παραμύθια· ἕνα μεγάλο ποσοστὸ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους πειραματόζωα πέθαναν στὴ διάρκεια τῶν πειραμάτων· ὅσους ἐπιζούσανε τὶς περισσότερες φορὲς τοὺς σκότωναν, ἀφοῦ τελείωναν τὰ πειράματα, κάνοντάς τους συνήθως μιὰ ἐνδοφλεβική ἔνεση με φενόλη ἢ πρὸς σκεπτικὸ δόξυ. Ἀπὸ τὶς χιλιάδες ἀνθρώπους ποὺ ὑποβλήθηκαν σὲ πειράματα, (χωριστὰ ἀπ' τὸν Schilling κάνανε πειράματα καὶ πολλοὶ ἄλλοι γιατροὶ), εἶναι γνωστὸ πὼς μονάχα ἕνας κατόρθωσε νὰ ἐπιζήσει, ὁ Πολωνὸς καθολικὸς ἱερέας Δρ. Lee Michalowski. Ἐπειδὴ ὁμως πλησιάζανε τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα, ἔκαψαν τὰ ἀρχεῖα καὶ κατέστρεψαν τὰ ὄργανα. Οἱ ἐπιστήμονες καὶ οἱ βοηθοὶ τους κατόρθωσαν νὰ διαφύγουν, αὐτοκτόνησαν ἢ ξαναγύρισαν στὰ βιβλία τους, στὰ σπῖτια τους καὶ στὰ Πανεπιστήμια. Οἱ περισσότεροι ἀπ' τοὺς γιατροὺς ποὺ εἶταν ἔνοχοι κλείσανε τὸ στόμα τους γιὰ πολὺ καιρὸ, δείχνοντας ἄγνοια.

Σήμερα ὁμως ἔπεσε ἡ μάσκα. Ὅπως ὁ Καπόνε καὶ οἱ ἄλλοι γκάγκστερς, ἔτσι καὶ οἱ Ναζὶ μ' ὅλο ποὺ εἶταν τεχνίτες γιὰ ν' ἀποκρύπτουν τὰ ἔγνη τους, δὲν εἶταν κι' ἀλάνθαστοι. Ὡς τὴν ἡμέρα ποὺ πιάστηκε αἰχμάλωτος ὁ Schilling, οἱ Ἀμερικανοὶ δὲν εἶχαν ἀρκετὲς μαρτυρίες γιὰ νὰ συνεχίσουν τὶς ἔρευνές τους. Ὑπῆρχαν βέβαια στοιχεῖα ἀπὸ τὶς καταθέσεις τῶν κρατουμένων ποὺ ἐπιζήσανε ἀπὸ τὸ Dachau, ἀλλὰ δὲν εἶταν ἀρκετά. Ἦξεραν π.χ. πὼς ἐκεῖνοι ποὺ ἐπιζήσανε ἀπ' τὸ στρατόπεδο συγκέντρωσης τοῦ Auschwitz εἶχανε δεῖ Ρωσίδες καὶ Πολωνίδες κοπέλλες με δεμένα τὰ πόδια νὰ ὑποβάλλονται σὲ πειράματα τεχνητῆς γονιμοποίησης ἢ νὰ πεθαίνουν μέσα σὲ φοβεροὺς πόνους σὲ δοκιμαστικὰ πειράματα γιὰ τὴ λύση τοῦ μυστηρίου τῆς τεχνητῆς γέννας. Οἱ Γερμανοὶ ἐπιστήμονες ἐλπίζανε ν' ἀνακαλύψουν μιὰ μέθοδο, με τὴν ὁποία οἱ «Ἀριες» Γερμανίδες ποὺ δὲν εἶταν δυνατὸ ν' ἀποκτήσουν παιδιὰ με τὸ φυσιολογικὸ τρόπο θὰ μπορούσαν νὰ γονιμοποιοῦν τεχνητὰ καὶ ἔτσι θὰ συμβάλλανε κι' αὐτὲς στὴν συνέχιση τῆς «κυρίαρχης φυλῆς». Ἡ Σοβιετικὴ Κυβέρνηση δημοσίευσε μαρτυρίες τῶν γιατρῶν τῶν S.S. ποὺ εἶταν στὸ στρατόπεδο τοῦ Maidanek· αὐτοὶ ἔπιαναν τοὺς φυλακισμένους καὶ ἀφοῦ τοὺς ἀνοίγαν, τοὺς ἔκαναν διάφορες τομὲς στὴν ὑπογάστριο χώρα· καὶ ὅταν οἱ ἄρρωστοι μπαίνανε στὴν ἀνάρρωση, τοὺς ξαναχειροουργοῦσαν γιὰ νὰ μελετήσουν τὴν ἀναρρωτικὴ δύναμη τοῦ οργανισμοῦ ἔπειτα ἀπὸ τὸν κλονισμό αὐτῆς τῆς ἐγχείρησης.

Ἕνας γνωστὸς Γάλλος γιατρὸς ποὺ κατόρθωσε νὰ σωθεῖ ἀπὸ

τὸ στρατόπεδο τοῦ Buchenwald εἶπε πὼς ἡ στρατιωτικὴ ἱατρικὴ ἀκαδημία τοῦ Γερμανικοῦ στρατοῦ ζήτησε νὰ γίνουν ὁρισμένα πειράματα· αὐτὰ τὰ πειράματα ἔγιναν μέσα στὴν ἀκαδημία με τὴν ἐποπτεία τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν S.S. Mrugsowsky. Ἀνθρώποι πειραματόζωα μολιάστηκαν με μικρόβια τύφου καὶ οἱ διάφοροι γιατροὶ προσπάθησαν νὰ βροῦν τὸν τρόπο τῆς θεραπείας. Τὰ 53-56 % ἀπ' αὐτοὺς πέθαναν· ἄλλους τοὺς κάψανε με φῶσφορο προσπαθώντας, χωρὶς ἐπιτυχία, νὰ βροῦν τὸν καλύτερο τρόπο γιὰ νὰ θεραπευεῖται ἕνα τέτοιο ἔγκλημα. Μ' ὅλο ποὺ αὐτὲς οἱ πληροφορίες εἶταν ἐνδιαφέρουσες καὶ ἀκριβεῖς, πάντα εἶσαν ἑλλειπτεῖς. Οἱ σθμματοὶ ἀνακριτεῖς ὅποτε συζητοῦσαν τὸ θέμα τοῦ πειραματισμοῦ πάνω σὲ ἀνθρώπους με Γερμανοὺς ποὺ φαίνονταν ὑποποιοί, ἔπαιρναν γιὰ μόνη ἀπάντηση ἕνα εὐγενικὸ κούνημα τῶν ὤμων. Γιὰ πολὺ καιρὸ φαινόταν πὼς δὲν θὰ μπορούσε ν' ἀποκαλυφθεῖ ὅλη ἡ ἀλήθεια γιὰ τὴν «περίπτωση τῶν ἀνθρώπων πειραματόζωα». Ὡστόσο οἱ Γερμανοὶ ποὺ κατέστρεψαν ὅλα τὰ ἐνοχοποιητικὰ στοιχεῖα ὑπακούοντας σὲ διαταγὴ τῶν S.S. ἔχασαν πὼς ὁ Himmler ὁ ἀρχηγὸς τῶν S.S. μπορεῖ νὰ μὴν εἶχε συμμορφωθεῖ στὶς ἴδιες του τὶς διαταγές.

Κοντὰ στὸ Hallein, στὴ Γερμανία, ὑπάρχει μιὰ σπηλιά. Ὅταν οἱ Ἀμερικανοὶ στρατιῶτες τῆς 7ης στρατιᾶς τὴν ἀνοίξαν, βρῆκαν μέσα σχεδὸν ὁλόκληρη τὴν προσωπικὴ ἀλληλογραφία τοῦ Heinrich Himmler. Ἐπειδὴ ὁ Himmler εἶταν ὁ ἀρχηγὸς τῶν S.S. καὶ τὰ S.S. γύριζαν σ' ὅλα τὰ στρατόπεδα συγκέντρωσης δίνοντας ἐξουσιοδότηση γιὰ τὰ πειράματα πάνω σ' ἀνθρώπους, αὐτὲς οἱ δέσμες τὰ ἔγγραφα καὶ τὰ γράμματα ἀποτελοῦσαν μιὰ φανερὴ καὶ ἀδιαμφισβήτητη μαρτυρία... Ἀπ' αὐτὰ τὰ ἔγγραφα βλέπουμε πὼς τὸ «Ἰνστιτούτο Ἑλνωσης» τοῦ Dachau εἶταν σὰν ἕνα «δάγκωμα κουνουπιού» σὲ σύγκριση με ὅ,τι γινότανε σὲ μιὰ σειρά ἀπὸ παράγκες γνωστὴ σὰν «Μπλόκο 5», στὸ ἴδιο στρατόπεδο...

Ἀπὸ τὸν ὄγκο τῶν γραμμάτων ποὺ μιλοῦσαν γιὰ τὸ «Μπλόκο 5» ἀποκαλύφθηκε πὼς πολλοὺς μῆνες πρὶν νὰ γευματίσει στὴ Γερμανικὴ Πρεσβεία τῆς Ρώμης ὁ Δρ. Schilling, ἕνας ἄλλος Γερμανὸς γιατρὸς παρακολουθοῦσε μαθήματα Ἀεροπορικῆς Ἰατρικῆς στὴ σχολὴ τῆς Luftwaffe στὸ Μόναχο. Αὐτὸς εἶταν ὁ Δρ. Sigmund Rascher. Εἶταν γιατρὸς τοῦ προσωπικοῦ τῆς Luftwaffe καὶ λοχαγὸς τῶν S.S. Ἐξωριστὰ ἀπ' αὐτὲς τὶς ἐπαγγελματικὲς σχέσεις εἶχε στενὸ προσωπικὸ σύνδεσμο με τὸν Himmler. Ἡ γυναῖκα τοῦ Rascher, ποὺ εἶταν πρὶν τὴν παντρευτεῖ ἡ ἡθοποιὸς «Nini» Diehl, ὑπῆρξε ἐρωμένη τοῦ Himmler καὶ εἶχε κάνει μ' αὐτὸν καὶ ἕνα παιδί. Τὸ πρόβλημα τῆς ἀεροπορικῆς ἱατρικῆς ποὺ κίνησε τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Δρ. Rascher εἶταν πρόβλημα ποὺ ἐνδιέφερε ὅλες τὶς ἀεροπορικὲς δυνάμεις· σχετιζόταν με τ' ἀποτελέσματα τῆς χαμηλῆς

ατμοσφαιρικής πίεσης πάνω στο ανθρώπινο σώμα και το καλύτερο μέσο καταπολέμησης των διαταράξεων που προκαλούσαν.

Εκείνο που φάνηκε σαν εμπνευση στο ανήθικο μυαλό του Rascher τὸ βρίσκουμε σ' ένα γράμμα του πρὸς τὸν Himmler τοῦ γράφει πρὸς τὸ πρόβλημα τῆς χαμηλῆς ατμοσφαιρικῆς πίεσης θὰ ἔπρεπε νὰ μελετηθεῖ πάνω σὲ «ἀνθρώπινο ὑλικό» καὶ τοῦ ζητοῦσε νὰ τοῦ προμηθεύσει «κοινούς ἐγκληματίες», γιατί βέβαια δὲν θὰ εἶταν δυνατό νὰ βρεθοῦνε ἐθελοντὲς γιὰ πειράματα στὰ ὁποῖα «τὰ ὑποκείμενα τῶν πειραματισμῶν μπορεῖ καὶ νὰ πέθαιναν». Τὸ γράμμα ἔχει ἡμερομηνία 15 Μαΐου 1941. Ὁ Himmler τὸ εἶχε φυλάξει, ὅπως ἔπρεπε, στὸ ἀρχεῖο του. Τώρα βρίσκεται στὰ χέρια τῶν Ἀμερικανῶν.

Στις 24 Ἰουλίου τοῦ 1941 ὁ Himmler τοῦ ἀπάντησε ἐξουσιοδοτώντας τὸν ν' ἀρχίσει τὰ πειράματά του πάνω «σὲ κρατούμενους» τοῦ στρατοπέδου Dachau, ἐθελοντὲς ἢ ὄχι. Ἐπίσης διέταξε νὰ διευθύνουν τὰ πειράματα οἱ γιατροὶ Rascher, Kottenthoff καὶ Weltz. ὅλοι ἐπίσημοι γιατροὶ τῶν S.S.

Ἀφοῦ ἡ Luftwaffe ἐγκατάστησε τὴν σχετικὴ συσκευή χαμηλῆς πίεσης στὸ «Μπλόκ 5», τὸ Μάρτιο τοῦ 1942 ἀρχισαν τὰ πειράματα. Ἐπαιρναν τὸν πῶς γερὸς κρατούμενους ἀπὸ τὸ στρατόπεδο, χωρὶς νὰ τοὺς λένε γιὰ ποῖο σκοπὸ τοὺς ἤθελαν. Μόλις διέλεξαν τὸ κατάλληλο πρόσωπο τὸ ἔβαζαν μέσα σ' ἕνα σιδερένιο κουτί καὶ ἀνέβαζαν ἢ χαμήλωναν τὴν ατμοσφαιρικὴ πίεση. Εἶναι βέβαια ἐντελῶς περιττὸ νὰ προσθέσω πῶς ἡ πίεση ἄλλαζε σύμφωνα μὲ τὴ θέληση τῶν Γερμανῶν γιατρῶν καὶ ὄχι σύμφωνα μὲ τὴ θέληση τοῦ θύματος ποὺ ἀγωνιοῦσε μέσα στὸ σιδερένιο κουτί. Τὸ συνειδημένο θάναμα εἶταν νὰ προσπαθοῦν τὰ θύματα νὰ ξεριζώσουν τὰ μαλλιά τους γιὰ νὰ λαφρώσουν τὴν πίεση στὸ κεφάλι τους...

Στὸ μετὰξὺ, στὶς 20 Μαΐου τοῦ 1942 ὁ στρατάρχης Erhard Milch σ' ἕνα «ἐμπιστευτικό» του γράμμα εὐχαριστεῖ τὰ S.S. γιὰ λογαριασμὸ τοῦ ἀνώτερου Διοικητῆ τῆς Ἀεροπορίας γιὰ τὴ συμβολή τους στὰ πειράματα χαμηλῆς πίεσης καὶ συγχρόνως τοὺς ἀνακοινώνει πῶς ὑπάρχουν καὶ ἄλλα προβλήματα μὲ μεγάλη σημασία γιὰ τὴ Luftwaffe ποὺ πρέπει νὰ λυθοῦν. Ἐπειδὴ πολλοὶ Γερμανοὶ ἀεροπόροι πέφτανε μὲ τ' ἀεροπλάνα τους στὴ θάλασσα, ὁ στρατάρχης εἶχε τὴ γνώμη πῶς ἔπρεπε νὰ γίνουν σχετικὰ πειράματα ὥστε νὰ βρεθεῖ ὁ καλύτερος τρόπος ποὺ θὰ ζεσταίνονται οἱ ἀεροπόροι ποὺ ἔχουν παγώσει ἐπειδὴ μείνανε πολὺ ὥρα στὸ νερό. Ἐπίσης ἔπρεπε νὰ βροῦν ποιά εἶταν τὰ κατάλληλα ρούχα ποὺ θὰ ἐπιβράδυναν τὸ ξεπάγιασμα ἐνὸς ἀεροπόρου ποὺ ἔπεσε στὸν Ἀτλαντικὸ ἢ τὴ Βόρειο Θάλασσα, ποιά σωσσίβια δίνανε μεγαλύτερη θερμότητα καὶ προφυλάγανε καλύτερα ἕνα ἀεροπόρο ἀπ' τὸν κίνδυνο

τοῦ πνιγμοῦ· αὐτὰ ὅλα εἶτανε θέματα καθαρῆς ἐπιστημονικῆς ἐρευνας καὶ ὅπως εἶταν φυσικὸ καὶ ἡ Συμμαχικὴ ἀεροπορία ὅπως ἔκανε πειράματα γιὰ τὴ χαμηλὴ ατμοσφαιρικὴ πίεση, θέλησε νὰ βρεῖ λύση καὶ γιὰ ὅλα αὐτὰ ὥστόσο πειραματίστηκε μονάχα πάνω σὲ ἐθελοντὲς ἢ σὲ ἀεροπόρους ποὺ εἶχαν πιά παγώσει στὸ διάστημα τῆς ἀποστολῆς τους. Ἡ Luftwaffe ὅμως καὶ τὰ S.S. δὲν σκόπευαν νὰ ἐφαρμόσουν τέτοιες μεθόδους. Ὁ στρατάρχης Milch ἔλεγε στὸ γράμμα του πῶς τὰ πειράματα ἔπρεπε νὰ γίνουν σὲ κρατούμενους τοῦ στρατοπέδου· δηλ. νὰ τοὺς παγώσουν καὶ ὕστερα νὰ προσπαθήσουν νὰ τοὺς ξαναζωντανέψουν μὲ διάφορα ἐπιστημονικὰ πειράματα.

Σύμφωνα μ' αὐτὴ τὴ διαταγή, ποὺ τοῦ ἔδινε ἀπόλυτὴ ἐλευθερία νὰ πειραματιστεῖ πάνω σὲ ἀνθρώπους, ἄσχετα πόσοι ἀπ' αὐτοὺς θὰ πέθαιναν, ὁ Δρ. Rascher ἐπισκέφθηκε τὸν ἀρχίατρο καθηγητὴ Hippke, διευθυντὴ τοῦ Ἰατρικοῦ τμήματος τῆς Luftwaffe. Ὁ Hippke συμβούλεψε νὰ χρησιμοποιηθοῦν κρατούμενοι ἀπὸ τὸ στρατόπεδο τοῦ Dachau γιὰ τὰ πειράματα ποὺ ἐπρόκειτο νὰ γίνουν στὸ κρύο νερὸ καὶ ζήτησε ἀκόμη τρεῖς γιατροὺς γιὰ νὰ βοηθήσουν τὸν Δρ. Rascher σ' αὐτὰ τὰ πειράματα· αὐτοὶ εἶταν ὁ καθηγητὴς Δρ. Jarisch (τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Innsbruck), ὁ καθηγητὴς Δρ. E. Holzlöhner (τῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Κιέλου), καὶ ὁ καθηγητὴς E. Singer (Παιθολόγος τοῦ Νοσοκομείου Schwabing τοῦ Μονάχου).

Μὲ τὴν ἐπίβλεψη καὶ τὶς ὁδηγίες αὐτῶν τῶν ξεχωριστῶν γιατρῶν τὰ πειράματα ἀρχισαν στὶς 15 Αὐγούστου τοῦ 1942. Γέμιζαν ἕνα ξύλινο κουβᾶ, μὲ σιδερένια στεφάνια μὲ 8 πόδια παγωμένο νερό, καὶ ὅταν ὑπῆρχε ἀνάγκη νὰ παγώσει τὸ νερὸ περισσότερο πρόσθεταν κομμάτια πάγο. Ἡ θερμοκρασία τοῦ νεροῦ κυμαίνεταν ἀνάλογα μὲ τὸ εἶδος τοῦ πειράματος. Μερικοὺς κρατούμενους τοὺς βάζανε σὲ νερὸ ποὺ εἶχε θερμοκρασία 36.5 βαθμοὺς Φαρενάιτ, ἐνῶ ἄλλους σὲ θερμοκρασία ποὺ ἔφθασε σὲ 53.5 βαθμοὺς Φ. Ἀνάλογα μὲ τὸ πείραμα ποὺ θὰ γινόταν ἐκείνη τὴ μέρα, ἔβαζαν τοὺς κρατούμενους μέσα στὸν κουβᾶ γυμνούς ἢ ντυμένους. Μερικοὶ φοροῦσαν χειμωνιάτικες ἀεροπορικὲς φορεσιές, ἄλλοι καλοκαιρινές· ἄλλοι φοροῦσαν προφυλακτικὰς ἀπὸ καουτσούκ καὶ ἄλλοι ἀδιάβροχα. Πολλοὺς κρατούμενους τοὺς βύθιζαν στὸ νερὸ ὡς τὸ λαιμὸ καὶ ἄλλους ὡς τὸ σάγονι.

Μέσα στὸ παγωμένο νερό, ἔπειτα ἀπὸ 5 λεπτὰ περίπου ἔπαυαν οἱ ἀμυντικὲς ἀνακλαστικὲς κινήσεις τοῦ ὑποκειμένου καὶ ἀρχίζε ν' αὐξάνεται ἡ ἀκαμψία τῶν μυῶν. Τὰ χέρια ἔμεναν ἀκίνητα καὶ λυγισμένα, κολλητὰ πάνω στὸ σῶμα. Ἡ μυϊκὴ ἀκαμψία, μὲ τὴ συνεχὴ ψύξη, μεγάλωνε διαρκῶς καὶ κατὰ διαστήματα τὴν διακόπτανε σπασμοί. Αὐτὴ ἡ ἀκαμψία ἔπαυε ξαφνικὰ ὅταν ἡ θερμοκρασία τοῦ

σώματος ελαττωνόταν συνεχώς· τὸ ὑποκείμενο τῶν πειραματισμῶν πέθαινε πάντοτε ὅταν ἡ ἀκαμψία λιγότευε.

Ἡ περιγραφή πού κάναμε παραπάνω στηρίζεται σ' ἓνα ἔγγραφο πού βρήκαμε μέσα σ' ἑπτὰ κεφάλαια ἀναφέρονται τὰ τελικά ἀποτελέσματα τῶν πειραμάτων πού εἶχαν γίνει, μὲ τίτλο «Ἀνακοινώσεις γιὰ τὰ πειράματα τῆς ψυχῆς στους ἀνθρώπους» Ἐπάνω στοῦ ἔγγραφου ὑπῆρχε τυπωμένη μὲ σφραγίδα ἡ λέξη «μυστικόν». Τὸ ἔγγραφο δὲν ἔχει ἡμερομηνία, ἀλλὰ στὴν ἀρχὴ τοῦ ὁ Himmler ἔχει σημειώσει μὲ τὸ πράσινο μολύβι πού συνήθιζε νὰ χρησιμοποιεῖ, πὼς τὸ εἶχε διαβάσει στὶς 21 Ὀκτωβρίου τοῦ 1942. Στὸ τέλος ὑπάρχουν οἱ ὑπογραφές τῶν γιατρῶν Rascher, Holzlohner καὶ E. Fincke.

Χρειάζονταν 70—90 λεπτά γιὰ νὰ ελαττωθεῖ ἡ θερμοκρασία τοῦ σώματος σὲ 85.1 βαθμοὺς Φαρ.* Οἱ περισσότεροι ἀνθρώποι πέθαιναν ὅταν τὸ σῶμα εἶχε θερμοκρασία 75.6 βαθμοὺς καὶ ἄλλοι ὅταν εἶχε 78.3 Ὅταν πάγωνε ὁ ἀνθρώπος τὸν ἔβγαζαν ἀπὸ τὸν κουβὰ σὰν ἓνα κομμάτι πάγο. Εἶναι βέβαιο πὼς οἱ Γερμανοὶ εἶχαν τὴ γνώμη πὼς εἶχε χάσει κάθε δικαίωμα νὰ θεωρεῖται πιά ἀνθρώπινη ὕπαρξη. Ὅπως φαίνεται μέσα ἀπὸ γράμματα καὶ συζητήσεις, σπάνια τοὺς ἀναφέρανε σὰν μιὰ ἀνθρώπινη ὕπαρξη ἢ σὰν παγωμένο ἀνθρώπο· συνήθως χρησιμοποιοῦσαν τὶς παράξενες ἐπιστημονικὲς ἐκφράσεις τῶν Ναζί, «ἐντονα παγωμένο πειραματόζωο» ἢ «ἐντονα ψυχρὸ πειραματόζωο». Αὐτὴ ἡ σκληρὴ περιγραφή μᾶς κάνει νὰ καταλάβουμε πόσοι ἀνθρώποι σκοτώθηκαν μὲ τὸ σύστημα τῶν Ναζί. Ἀνθρώποι πού γεννήθηκαν ἐλεύθεροι, πέθαιναν στὰ χέρια τους καὶ χαρακτηρίζονταν σὰν «ἐντονα παγωμένα πειραματόζωα».

Μ' ὅλο πού μελετοῦσαν τὶς φυσιολογικὲς μεταβολὲς πού πάθαινε τὸ σῶμα ὅταν πάγωνε, τὰ πειράματα γίνονταν κυρίως γιὰ ν' ἀνακαλύψουν ἓνα τρόπο σύμφωνα μὲ τὸν ὁποῖο θὰ μπορούσαν νὰ ζεσταίνονται οἱ ἀνθρώποι πού εἶχαν παγώσει. Γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ κάνανε διαφόρους συνδυασμοὺς ἀπὸ πειράματα μὲ κουβέρτες, οἰνόπνευμα, γατρικά, κρεβάτια πού θερμαίνονταν μὲ 16 φωτιστικὲς λυχνίες, θερμὲς ἀκτίνες στὴν καρδιά καὶ λουτρὰ σὲ ζεστὸ νερό. Ἐτοίχθηκε μιὰ σημαντικὴ ἐπιστημονικὴ ἐπιβεβαίωση τῆς θεωρίας πού εἶχε διατυπώσει τὸ 1880 ὁ Laptschinski σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ὁ παγωμένος ἀνθρώπος μπορεῖ νὰ ζεσταθεῖ ἀν τὸν βουτήξουνε ἀμέσως σ' ἓνα ζεστὸ λουτρό. Μὲ πειράματα πού ἔγιναν στὸ Dachau ἀποδείχτηκε τελικὰ πὼς ὁ καλύτερος τρόπος γιὰ νὰ ζεστάνει κανεὶς ἓνα παγωμένο ἀνθρώπο εἶναι ἓνα λουτρό μὲ 104—122 βαθ. F. Αὐτὴ

* Ἡ φυσικὴ θερμοκρασία τοῦ σώματος εἶναι 98,6 βαθμοὶ F.

τὴ μέθοδο δὲν τὴν ἐγκρίνανε οἱ ἱατρικὲς ὑπηρεσίες τῆς R.A.F., οὔτε τῆς U.S.A.F. γιατί μ' αὐτὴ τὴν ἀπότομη μετάπτωση ἀπὸ τὸ πολὺ κρύο στὸ πολὺ ζεστὸ ὁ ἀνθρώπος πού εἶχε παγώσει μπορούσε νὰ πάθει συγκοπὴ τῆς καρδιάς. Πρέπει νὰ ἔχουμε ὑπ' ὄψη μας πὼς αὐτὴ ἡ ἐπιστημονικὴ ἀνακάλυψη, πού ἔχει βέβαια ἀρκετὴ ἀξία, ἔγινε δυνατό νὰ ἀνακαλυφθεῖ μὲ τὸν ξεπεσμό τῶν ἀνθρώπων σὲ «ἰνδικὰ χοιρίδια» καὶ τὴν καταπίτση κάθε ἡθικῆς ἀρχῆς μὲ ἀποτέλεσμα τὴ δολοφονία χιλιάδων ἀνθρώπων.

Τὰ πειράματα γιὰ τοὺς παγωμένους ἀνθρώπους δὲν σταμάτησαν ἐκεῖ. Ὑπῆρχε καὶ ἄλλη μιὰ μέθοδος, πού δὲν εἶχαν ἀκόμη ἐπιχειρήσει νὰ ἐφαρμόσουν κι' αὐτὸ τὸ μαθαίνουμε ἀπὸ ἓνα γράμμα πού ἔστειλε ὁ Himmler στὸ Dr. Rascher στὶς 27 Σεπτεμβρίου τοῦ 1942. Δηλαδή νὰ ξαναζωντανέψουν «παγωμένους ἀνθρώπους μὲ ζωικὴ θερμότητα καὶ μάλιστα μὲ τὴ θερμότητα τοῦ γυναικείου σώματος». Ἐπειδὴ ὁ Δρ. Rascher καὶ οἱ πολλοὶ συνεργάτες του προηγοῦνταν συνήθως ἀπὸ τὸν ἀρχηγὸ τῶν S.S. (καὶ ἀσφαλῶς καὶ ἀπὸ τὸν πολιτισμένο κόσμο), ὁ Rascher εἶταν σὲ θέση νὰ ἀπαντήσῃ στὸν Himmler πὼς εἶχε ἤδη ζητήσει ἀπὸ τὸν ἀρχηγὸ τῶν S.S. Wolefram Sievers νὰ τοῦ προμηθεύσῃ γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ 4 τσιγγάνες ἀπὸ τὸ στρατόπεδο τοῦ Ravensbruck. Σχετικὰ μ' αὐτὸ εἶναι ἐνδιαφέρον νὰ σημειώσουμε πὼς ὁ Sievers, πού εἶταν ἐκδότης ἑνὸς εἰκονογραφημένου περιοδικοῦ στὴ Λειψία, ἐκείνη τὴν ἐποχὴ διεύθυνε τὴν «Das Ahnenerbe», τὴν κύρια Ναζιστικὴ ὁργάνωση γιὰ τὴν πρόοδο τῆς Γερμανικῆς παιδείας.

Ὁ στρατάρχης Milch καὶ ὁ στρατηγὸς Hippke τῆς Luftwaffe εἶταν πιά ἱκανοποιημένοι μὲ τὰ πειράματα πού ἔγιναν στὸ Dachau (ἀφοῦ «στεφθήκανε μὲ ἐπιτυχία») καὶ ἔγραψαν εὐχαριστήρια γράμματα ἐπεκτείνοντας τὴν εὐγνωμοσύνη τους καὶ στοὺς ἄλλους ἀξιωματικούς καὶ τὸν διοικητὴ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Dachau πού τοὺς προμήθευσε τὰ ὑποκείμενα τῶν πειραματισμῶν. Ὡστόσο ὁ Δρ. G. Grawitz διευθυντὴς τοῦ ἱατρικοῦ τμήματος τῶν S.S. δὲν εἶταν ἀκόμα ἱκανοποιημένος. Τόνισε πὼς οἱ στρατιῶτες τῶν S.S. πέθαιναν στὴ Ρωσικὴ μέτωπο γιατί παγώνανε «στὴν ξηρὰ» καὶ ὄχι μέσα στὸ νερό. Ὅμως ὁ Δρ. Rascher εἶχε προβλέψῃ κι' αὐτὴ τὴν περίπτωση καὶ ἔγραψε σχετικὰ μ' αὐτὸ στὸ Himmler στὶς 17 Φεβρουαρίου τοῦ 1943 «Ὡς σήμερα ἔχω κάνει πειράματα τέτοιου εἶδους πάνω σὲ 30 ἀνθρώπους, ἀφίνοντάς τους γυμνοὺς στὸ ὑπαίθριο γιὰ 7 - 14 ὥρες καὶ ἐλαττώνοντας μ' αὐτὸ τὸν τρόπο τὴ θερμοκρασία τοῦ σώματός τους σὲ 80 - 84 βαθμοὺς. Ἐπειτα ἀπὸ ἓνα διάλειμμα μιᾶς ὥρας πού χρειάζονταν γιὰ τὴν μεταφορὰ τραυματιῶν, τοποθετοῦσα τὸ ὑποκείμενο μέσα σ' ἓνα ζεστὸ λουτρό. Σὲ ὅλα τὰ πειράματα πού ἔκανα ὡς σήμερα, ὅλα τὰ ὑποκείμενα, μ' ὅλο πού τὰ χέ-

για τους και τα πόδια τους ήταν σε πολλά μέρη άσπρα σαν πάχος, ξαναξεστάθηκαν μέσα σε μια ώρα. Βέβαια ξγιναν και άτυχήματα...»

Πιο κάτω ο Rascher παραπονιέται πώς ο καιρός είναι πολύ ζεστός στο Dachau (βορειοδυτικά απ' το Μόναχο) και λέει πώς «έπειδή το στρατόπεδο είναι αποκλεισμένο γιατί υπάρχει επιδημία τύφου, το καλύτερο πράγμα θα ήταν να μπορούσα να πάνω στο Auschwitz όπου θα έβρισκα ένα τρόπο να ξαναξεστάνω τους ανθρώπους που είχαν παγώσει στη ξηρά κάνοντας μια σειρά από πολλά πειράματα. Το Auschwitz είναι από κάθε άποψη περισσότερο κατάλληλο από το Dachau γι' αυτά τα πειράματα που θα γίνουν, γιατί εκεί κάνει πιο πολύ κρύο και μέσα στο μεγάλο άνοιχτο χώρο που έχει το στρατόπεδο θα μπορούν να περνούν άπαρατήρητα τα πειράματα (τα υποκείμενα των πειραματισμών μουγγρίζουν όσο προχωρεί ή ψύξη...) Με ελκρινή ευγνωμοσύνη και Χαίλ Χίτλερ, ο άφοσιωμένος σας S. Rascher».

«Έπειτα από λίγο καιρό ο Himmler εξουσιοδότησε τον Rascher να πάει στο Auschwitz ή το Lublin για να συνεχίσει πάλι πάνω σ' ανθρώπους τα πειράματά του. Το αποτέλεσμα αυτών των πειραμάτων δεν είναι γνωστό.

Θα ήταν πολύ ποιητικό αν υποθέσουμε πώς στο τέλος ο Δρ. Rascher και η γυναίκα του συχάθηκαν το σύστημα των Ναζί και πέθαναν κι' αυτοί μέσα σε κανένα στρατόπεδο συγκέντρωσης. Γνωρίζοντας όμως κανείς τη φιλόδοξη φύση του Rascher θα μπορούσε να φαντασθεί πώς ύστερα από τα πειράματα που έκανε στο Auschwitz θα χρησιμοποιήσει κάπου άλλου τις ικανότητές του. Και επειδή εκείνη την εποχή η Γερμανική Κυβέρνηση πρόσφερε μια μεγάλη χρηματική άμοιβή στον γιατρό που θα έβρισκε το γιατρικό που θ' αντικαθιστούσε την πενικιλίνη (πράγμα που δεν είχαν οι Γερμανοί και το χρειαζόνταν πολύ) μπορεί κανείς να υποθέσει πώς ο Rascher έβαλε στο μυαλό του να κερδίσει αυτό το ποσό και έτσι εξακολούθησε να σκοτώνει και άλλα ανθρώπινα πειραματόζωα. Και δε θα ήταν καθόλου άπίθανο για έναν άνθρωπο σαν τον Rascher ν' ανακαλύψει ένα καινούριο φάρμακο, που θα του έδινε ως πούμε τ' όνομα «Polygal» και σκοπεύοντας να κερδίσει την άμοιβή θα νόθευε τις θεραπευτικές δυνάμεις του γιατρού.

«Ας υποθέσουμε πώς ένας αντίπαλος του Rascher που μάθαινε για το «Polygal» το πρόδινε στον Himmler. Ο άρχηγός των S.S. δίχως άλλο θα δυσχερατιόταν με τους παληούς του φίλους, τους Rascher. Αν την ίδια περίπου εποχή ή κ. Rasher περίμενε παιδί και επειδή απέβαλε, υίοθετούσε το παιδί καμιάς φτωχής γυναίκας κρατούμενης στο στρατόπεδο συγκέντρωσης για να το παρουσιάσει για δικό της παιδί και να εισπράξει το δώρο που έδινε το κράτος,

ο Himmler βέβαια θα δυσχερατιόταν ακόμα περισσότερο. Φαντασθείτε πώς θα δεχόταν ο Himmler μια τέτοια άπάτη. Έπειτα θα έκανε τη σκέψη, τι θα συνέβαινε αν άνθρωποι σαν τους Rascher πέφτανε στα χέρια του έχθρου και συλλαμβανόταν και ο ίδιος και δικαζόταν; Κάνοντας αυτές τις σκέψεις ο Himmler μπορούσε να συλλάβει το Rascher και τη γυναίκα του και να τους ρίξει σε κανένα στρατόπεδο συγκέντρωσης. Πιθανόν πρώτα να τους έστελναν στο Freimann και αργότερα στο Dachau στο θάταρο των εγκλημάτων τους. Τι ειρωνεία της τύχης θα ήταν για τον Δρ. Rascher και τη γυναίκα του, αν, με τόσους πολλούς άλλους, τους βάζανε κατά σειρά στον τοίχο και τους τουφέκιζαν τον Απρίλη του 1945.

Κι' όμως όλα αυτά είναι οι καλύτερες πληροφορίες που μάθαμε από κείνους που επιζήσανε από το Dachau και είναι ακριβώς, τι συνέβη στον Δρ. S. Rascher και στην «Nini» τη γυναίκα του.

7

ΜΑΘΗΜΑ ΑΚΡΙΒΕΙΑΣ

Ο ΑΔΕΛΦΟΣ του Φράνκο, Don Nicolas, πρεσβευτής της Ισπανίας στην Πορτογαλία, δεν είναι καθόλου ακριβής. Λένε γι' αυτόν πώς όταν ακόμα οι Ισπανοί νόμιζαν πώς οι Γερμανοί θα κέρδιζαν τον πόλεμο, πήγε μια φορά άργά σε μια επίσημη δεξίωση της Βρετανικής Πρεσβείας. Ο Βρεταννός πρεσβευτής Sir Ronald Campbell, όνομαστος για την ακριβεία του, το παρατήρησε βέβαια ιδιαίτερα. Και όταν ο Don Nicolas μπήκε βιαστικός στην αίθουσα και γεμάτος χαμόγελα ζήτησε από τον Sir Ronald να τον συγχωρήσει για την άργοπορία του, εκείνος του απάντησε: «Εγώ ο ίδιος κύριε πρεσβευτή σας συγχωρώ με μεγάλη προθυμία και είμαι βέβαιος πώς το ίδιο θα κάνουν και οι φιλοξενούμενοί μου, δεν μπορώ όμως να σας απαντήσω και για την Αυτόν Βρετανική Μεγαλειότητα, γιατί είμαι άλλος της αντιπροσώπου.»

Έπειτα απ' αυτό το μάθημα ο αδελφός του στρατηγού Φράνκο δεν ξανάρθε ποτέ πια άργά στη Βρετανική Πρεσβεία.

LEADER MAGAZINE

Οι "Αραβες και οι Έβραίοι μπορούν να ζήσουν μαζί...

Του JACK ESTEN

(Από το «London Calling»)

ΠΡΙΝ ΑΠΟ 65 χρόνια ένα μικρό παιδί δέκα χρονών έφτασε στην Παλαιστίνη με τους γονείς του για να εγκατασταθεί εκεί. Σήμερα αυτό το παιδί γιόρτασε τα 75 του χρόνια και τιμήθηκε το ίδιο απ' τους "Αραβες και από τους Έβραίους. Οι Έβραίοι ήρθαν να τον τιμήσουν σαν ένα μεγάλο δόμοθνό τους και οι "Αραβες σαν ένα σοφό σείχη. Γιατί όλοι οι "Αραβες όταν θέλανε να κανονίσουν τις διαφορές τους ζητούσαν τη συμβουλή του Abraham Shapira και του δείξαν την ευγνωμοσύνη τους δίνοντάς του τον τίτλο του «σείχη».

Ο δεσμός της φιλίας ανάμεσα στις δυο φυλές γεννήθηκε και διατηρήθηκε από το αίμα που χύθηκε τον παλιό καιρό της εγκατάστασής τους στη χώρα, όταν οι Έβραίοι και οι "Αραβες πολέμησαν μαζί τους ληστές, απ' τους οποίους δεν ήταν δυνατό να γλυτώσει καμιά φάριμα.

Ο Abraham ήταν 13 χρονών όταν πήρε την απόφαση πώς έπρεπε να κάνει κάτι για να υπερασπίσει τους γονείς του και τις γειτονικές φάρμες των Έβραίων και των Αράβων, από τις ένοπλες επιδρομικές συμμορίες που τρομοκρατούσαν τον τόπο εκείνη την εποχή. Αυτά συνέβαιναν τον καιρό που η ληστεία και η βία δεν είχαν τα πολιτικά κίνητρα με τα οποία μπορεί να δικαιολογηθούν σήμερα.

Ο Abraham σχημάτισε μια ομάδα από «φρουρούς» για να υπάρχει περιπολία διαρκώς νύχτα και μέρα γύρω απ' τις φάρμες. Οι «φρουροί» δώσανε πολλές μάχες από μικρή απόσταση μ' αυτές τις ληστρικές συμμορίες που τις αποτελούσαν αιμοχαρείς "Αραβες και Βεδουίνοι και πολλές φορές αυτές οι μάχες δεν τέλειωσαν εθνοϊκά για τους «φρουρούς». Η κίνηση όμως αυτή όλο και δυνάμωνε με την υποστήριξη των Αράβων και των Έβραίων που μόνη τους επιθυμία ήταν να μπορέσουν ν' ασχοληθούν ειρηνικά με την καλλιέργεια των αγρών τους.

Αυτή η «φρουρά» υπάρχει ακόμα και σήμερα πολλές όμως από τις ευθύνες της τις έχει τώρα αναλάβει η επίσημη «αστυνομία» της Έβραϊκής αποικιακής κοινότητας. Ακόμα και σήμερα όμως θυ-

μούνται και σέβονται τους πρωτεργάτες αυτής της ιδέας. Σχεδόν κάθε Έβραϊος αγρότης που είναι γερός είναι μέλος—όχι ενεργό—της αστυνομίας. Αυτό είχε για αποτέλεσμα να σχηματιστεί από τα νεώτερα μέλη ένας κλάδος στρατιωτικής οργάνωσης—ο περίφημος Έβραϊκός «μυστικός στρατός», ή «Haganah», που όπως λένε έχει 80.000 μέλη.

Ο έορτασμός των γενεθλίων του Abraham Shapira, που έγινε στη μικρή πόλη Peta Tikvah της Παλαιστίνης, ήταν αφορμή να διαψευσθεί το παραμύθι που επαναλαμβάνεται τόσο συχνά, πως οι "Αραβες και οι Έβραίοι δεν μπορούν να ζήσουν με αρμονία και ειρήνη.

Η σκηνή στον κύριο δρόμο της πόλης ήταν σαν να είχε προετοιμασθεί απ' την κινηματογραφική εταιρία «Western». Όλος ο δρόμος ήταν γεμάτος ασφυκτικά από αλογα στολισμένα έορταστικά με αραβικά φάλαρα. Οι ιππείς ήταν Έβραίοι και "Αραβες, έτοιμοι να συνοδέψουν τον «ήρωα» σ' όλη τη διαδρομή που θα έκανε από τη συναγωγή στο σπίτι του, μόλις θα τέλειωνε η τελετή που έγινε εκεί για τον έορτασμό των 75 του χρόνων.

Μόλις βγήκε ο Abraham απ' τη συναγωγή ανέβηκε στο αλογό του, με τόση ευκολία και ευθύτητα σαν να ήτανε 30 χρόνια νεώτερος, και έχοντας γύρω την ακολουθία του, άκουσε προσεκτικά το λόγο που έβγαλε απ' τα σκαλοπάτια της συναγωγής ο Ραββίνος αποχαιρετώντας τον. «Ηλικιωμένοι Βεδουίνοι και "Αραβες με keffias και abbayas μαζί με τους Έβραίους «φρουρούς», με τα πλατύγυρα καπέλλα και τις ψηλές μπότες τους, δευθύνονταν μ' ένα σιγανό γκαλόπ προς το σπίτι του Abraham Shapira, που πήγαινε μπροστά από όλους.

Κάτω απ' τον ίσκιο των ευκαλύπτων μέσα στους κήπους του σπιτιού του Abraham, περίμεναν "Αραβες σείχηδες και οι ακόλουθοί τους από τη Γαλιλαία, Σαμάρια και Ιουδαία. Μαζί τους είχαν πρόβατα και άλλα δώρα, που τα είχαν φέρει στον Abraham, για το τραπέζι της γιορτής.

Καθισμένοι σταυροπόδι πάνω σε πολύτιμα αραβικά χαλιά, Έβραίοι και "Αραβες έπιναν τον πατροπαράδοτο καφέ και κάπνιζαν καθέννας με τη σειρά του απ' τον ίδιο ναργίλε και από ένα κοινό πιάτο οι Έβραίοι και οι "Αραβες τρώγανε με τα χέρια τους παραγεμιστό αρνί, μαγειρεμένο με τον αραβικό τρόπο.

Οι φιλικές εκδηλώσεις φτάσανε στο κορύφωμά τους όταν μετά το φαί οι Έβραίοι έχυσαν νερό στους "Αραβες για να πλύνουν τα χέρια τους, και οι σείχηδες ύστερα πάλι με τη σειρά τους κάνανε το ίδιο για τους Έβραίους.

Στη διάρκεια μιας όμιλης, ο Σείχης Labib Abu Ruken, αρχι-

γὸς τῆς φυλῆς τῶν Δρούσων τοῦ Mount Karmel, ἀπόγονος Ἀράβων εὐγενῶν, ἔκανε μιὰ θερμὴ σύσταση γιὰ τὴν ἐνότητα καὶ τὴν εἰρήνην ποὺ πρέπει νὰ ὑπάρξει ἀνάμεσα στοὺς Ἀραβες καὶ Ἑβραίους, ἀναφέροντας γιὰ παράδειγμα τὸν ἐορτασμὸ αὐτῆς τῆς μέρας. Ὁ Ἑβραῖος ἀντιπρόσωπος Jacob Ben Agie πρόεδρος τῶν «φρουρῶν», ἀπάντησε ἀραβικὰ καὶ ὅλοι οἱ Ἀραβες ποὺ βρισκόνταν ἐκεῖ ὑποδέχτηκαν τὰ λόγια του μὲ μεγάλο ἐνθουσιασμό. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς Ἀραβες καὶ τοὺς Ἑβραίους ποὺ παρεβρεθῆκανε σ' αὐτὴ τὴ γιορτῇ μιλοῦσαν περίφημα ὁ ἕνας τὴ γλῶσσα τοῦ ἄλλου.

Ἄν θέλει κανεὶς νὰ περιγράψει τὴν τελευταία γιορτῇ αὐτῆς τῆς μέρας—ποὺ εἶναι γνωστὴ στὸν ἀραβικὸ κόσμον μὲ τὸ ὄνομα «Fantasia»—μπορεῖ νὰ τὴν παρομοιάσει μὲ ἔκθεση ἀλόγων ἢ παζάρι ζώων στὴ Δύση. Μέσα σ' ἕνα τετράγωνον χῶρον ποὺ εἶχε σχηματιστῇ ἀπ' τοὺς κατοίκους στὸ ἄλσος τοῦ χωριοῦ, οἱ Ἀραβες καὶ οἱ Ἑβραῖοι, πάντως σὲ θανμάσια ἄλογα, συναγωνίζονταν σὲ ἱπποδρομίες· ὡστόσο ἐκεῖνος ποὺ ἔφθανε πρῶτος στὸ τέρας δὲν εἶταν πάντα ὁ νικητὴς, γιὰ τὸ βραβεῖο μπορούσε νὰ τὸ πάρει καὶ κεῖνος ποὺ ἱππενε καλύτερα. Οἱ Ἑβραῖοι ἀποδείχτηκαν ἀντάξιοι ἀντίπαλοι τῶν Ἀράβων καὶ ὅταν σκοτείνιασε καὶ τέλειωσε ἡ διαδικασία, τὰ βραβεῖα μοιράστηκαν ἴσα καὶ στοὺς δύο.

Μὲ ἀπροθυμία καὶ μὲ πολλοὺς ἀκόμα ἀποχαιρετιστήριους λόγους, ποὺ συνοδεύτηκαν μὲ ὄρκους αἰωνίας φιλίας, ἀνεξόρτητα μὲ ὅ,τι κι' ἂν μπορούσε νὰ συμβεῖ μὲ τὶς πολιτικὲς ἐξελίξεις, οἱ καλεσμένοι ἔφυγαν γυρίζοντας στοὺς λόφους, τοὺς καταυλισμούς, τὶς φάρμες καὶ τὰ χωριά τους. Αὐτὴ ἡ γιορτῇ θὰ μπορούσε νὰ εἶναι μιὰ γιορτῇ Ἀγγλικοῦ χωριοῦ ὅπως θὰ μπορούσε νὰ εἶναι καὶ μιὰ ἀρχὴ γιὰ τὸ μέλλον τῆς Παλαιστίνης. Ἄν εἶταν δυνατό νὰ ξεχαστεῖ ἡ πολιτικὴ, οἱ Ἀραβες καὶ οἱ Ἑβραῖοι θὰ μπορούσαν νὰ ζήσουν γιὰ πάντα μὲ εἰρήνη καὶ εὐτυχία.

Ἡ πολιτικὴ τῶν Παλαιστινίων καὶ ἡ προπαγάνδα ποὺ ἔχει ξαπλωθῇ μὲ τόση δομῇ, εἶναι πράγματα τιποτένια· γιὰ τὶς ἀγροτικὲς αὐτὲς κοινότητες. Οἱ ἄνθρωποι καὶ τῶν δυὸ φυλῶν ποὺ ζοῦνε στὶς περιφέρειες ποὺ βρίσκονται γύρω ἀπὸ τὴν πόλιν Peta Tikvah ἔδωσαν ἕνα παρ'δειγμα τοῦ φιλικοῦ δεσμοῦ ποὺ ἔμεινε ἀδιάσπαστος γιὰ ἐξήντα χρόνια τώρα.

26

ΣΤΟ ΝΗΣΙ ΤΟΥ ΠΡΟΣΠΕΡΟΥ

Τοῦ LAWRENCE DURRELL

(Ἐκδοση Faber & Faber, Ltd.)

Ο Laurence Durrell εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς καλύτερους σύγχρονους Ἀγγλους ποιητὲς καὶ λογοτέχνες. ἔχει ὡς τώρα ἐκδόσει δυὸ ποιητικὲς συλλογές: «A Private Country» καὶ «Cities, Plains and People». Ὁ Durrell τώρα ἐργάζεται στὴ Ρόδο καὶ ἐκεῖ τύπως ἕνα μικρὸ τόμον μὲ ποιήματα τοῦ Σικελιανοῦ καὶ τοῦ Σεφέρη μεταφρασμένα ἀπ' αὐτὸν στὰ Ἀγγλικά. Πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμον ὁ Durrell ἔζησε σχεδὸν πέντε χρόνια στὴν Ἑλλάδα καὶ ἰδιαίτερα στὴν Κέρκυρα. Στὸ διάστημα αὐτὸ γνώρισε ἀπὸ κοντὰ τοὺς Ἕλληνες καὶ πρὸς πολλοὺς Κερκυραίους καὶ τὰ ἔθιμά τους. Τὸ βιβλίο του «Στὸ Νησί τοῦ Προσπερου» («Prospero's Cell»), ἀπ' ὅπου δημοσιεύουμε δυὸ ἀποσπάσματα, εἶναι ἡμερολόγιον τοῦ συγγραφέα ἀπ' τὴ διαμονή του στὴν Κέρκυρα στὰ 1937-1938 μὰ καὶ ὁδη-

γός για τὸν ξένο ταξιδιώτη, γιατί ἀναφέρει χίλια δυὸ πράματα σχετικά με τὸ νησί· γιὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὴ φύση, γιὰ ἔθιμα καὶ γιορτές, γιὰ ἱστορικά μνημεῖα μὰ καὶ γιὰ τὴν καθημερινὴ ζωὴ, ποὺ νὰ πάει κανεὶς, τί νὰ φάει, ποιά γιατροσόφια ἔχουν οἱ νησιῶτες κλπ. Τὸ βιβλίο εἶναι γραμμένο σὲ ὕφος γλαφυρὸ, γεμάτο χρώματα. Καὶ διάχυτη φαίνεται παντοῦ ἡ ἀγάπη καὶ ἡ βαθειὰ γνώση τοῦ συγγραφέα γιὰ τὴν Ἑλλάδα, τὴ φύση καὶ τοὺς ἀνθρώπους της.

Ι. Τὸ φάρμακον

7 Αὐγούστου 1937

ΤΟ ΨΑΡΕΜΑ χρειάζεται καὶ λιγάκι φιλοσοφία. Μιὰ βδομάδα τώρα περιμένουμε τὴν κατάλληλη βραδυὰ γιὰ νὰ πᾶμε νὰ ψαρέψουμε με τὸ πυροφάνι καὶ τὰ καμάκια. Ἐπιτέλους ὁ Θεὸς μᾶς ἄκουσε: ἡσυχη θάλασσα καὶ τὸ φεγγάρι στὴ χάση του, ἔτσι ποὺ θ' ἀργήσει πάρα πολὺ νὰ βγεῖ.

Ἔχω τελειώσει τὸ δείπνο μου. Ἀκούω τὸ βαρχαρό ποὺ μοῦ σφυρίζει σιγανὰ καὶ βγαίνω στὸ μπαλκόνι. Τώρα βάζει στὴ βάρκα τὸ καλάθι καὶ τὰ καμάκια καὶ βιδώνει τὸ πυροφάνι στὴν πλώρη. Σήμερα θὰ πρωτοδοκιμάσω νὰ ψαρέψω καὶ ἐγὼ μ' αὐτὸν τὸν περιεργο τρόπο. Ἐχουμε τέσσερα καμάκια, ἄλλα μικρά, ἄλλα μεγαλύτερα. Χώρια ἀπ' αὐτὰ, παίρνουμε καὶ τὰ σύνεργα ποὺ θὰ μᾶς χρειαστοῦν γιὰ τὸ χταπόδι. Αὐτὸ δὲν εἶναι σὰν τὰ καλαμάρια ποὺ τὰ πετυχαίνεις με ἓνα καλὸ χτύπημα. Δὲ μπορείς νὰ τὸ καμακώσεις· πρέπει νὰ τὸ πάρεις με τὸ καλὸ.

Ὅλες οἱ ἐτοιμασίες τελειώνουν· ὕστερα βγάζει τὸ σακάκι του, ποὺ θαρρεῖς ἀφίνει μιὰ μυρωδιὰ ἀπὸ ψαρόκολλα, ροκανίδια καὶ φύκια. Σὲ λίγο ξεκινᾶμε καὶ ἀρχίζουμε νὰ πλέουμε σιγὰ μέσα στὸ σκοτάδι. Νύχτα βαθειὰ, ξεκάθαρη, ἀπόλυτη σιωπὴ. Πέρα μακρὰ, κάτω ἀπὸ τοὺς Ἀλβανικοὺς βράχους λάμπουν τὰ φωτάκια κι' ἄλλων ψαράδων. Ὁ Ἀναστάσης κυκλοφέρει γύρω στὸν βράχον καὶ ἀρχίζει νὰ μιλάει ἡσυχα ἐξηγώντας τὴν τέχνη του. Τριγύρω μας πετᾶνε μικρὰ μυιγάκια, ἔτσι ποὺ ἀναγκάζομαστε νὰ κατεβάσουμε τὰ μανίκια μας γιὰ νὰ προφυλάξουμε τὰ χέρια μας. Στέκει ὄρθιος καὶ τραβᾶει κουπί· τὰ κουπιά του γυρίζουν δίχως νὰ βγαίνουν ἀπὸ τὸ νερὸ γιατί τώρα ποὺ μέσα σ' αὐτὸν τὸν πεντακάθαρο καθρέφτη πρέπει νὰ μπορούμε νὰ τὰ βλέπουμε ὅλα, τὸ παραμικρότερο ἀεράκι μᾶς τὰ χαλαίει.

Τὸ πυροφάνι εἶναι ἀναμμένο, κι' ὁ θαυμαστὸς κόσμος τῆς θάλασσας, ποὺ ξεσπάει σ' ἓνα λουλούδιασμα, ἀναδίνει ὅλη τὴν ὁμορφιὰ τῆς ἡμερῆς φλόγας τοῦ τζακιῦ. Παραλλαγμένος σὰν μέσα σὲ ὄνειρο φαίνεται κάτω ὁ βυθὸς ποὺ κυματίζει με τὰ φεγγάρια καὶ τὰ δάση

του καὶ τὸν κόσμον του, κάτω ἀπὸ τὸ διάφανο στρώμα τοῦ νεροῦ. Τὸν κοινοῦσε καὶ ἔλεγε πὼς εἶταν μιὰ καρδιά ποὺ ἀνάσαινε.

Βραχνά, μέσα στὸ σκοτάδι, πέρα ἀπ' τὸν δριζόντιο σφυρίζει μιὰ φορὰ τὸ ταχυδρομικὸ ἀπ' τὸ Μπρίντζι· πιδ κοντὰ μας, ἀκούγεται ἓνας θόρυβος· κάποιον σκυλόψαρον θὰ περνάει· κι' ὕστερα μένουμε πάλι μονάχοι.

Ὁ Ἀναστάσης μιλάει ἡσυχα. Ὅταν κουραστῶ, μοῦ λέει, νὰ μὴ διστάσω νὰ τοῦ τὸ πῶ. Ὅσο γιὰ κείνον εἶναι ἀκούραστος· ὅταν ὁ καιρὸς εἶναι καλὸς μπορεί νὰ ψαρεύει κι' ὅλη τὴ νύχτα. Μὰ στὴν πραγματικότητα, δὲν κουβεντιάζει με μένα. Κουβεντιάζει με τὸν ἑαυτὸ του, βυθισμένος στὴ φανατισμένη προσοχὴ τοῦ κυνηγοῦ, τὴν ἀδέλτη ἀφαίρεση ποὺ δὲν ἀφήνει νὰ τοῦ ξεφύγει τίποτα. Μοιάζει με τὸ σκακιστὴ ποὺ μέσα στὸ νοῦ του ἔχει ὅλους τοὺς δρόμους ποὺ τοῦ ἀνοίγονται καὶ τοὺς δοκιμάζει σκοπεύοντας, νὰ ποῦμε, νὰ τοὺς ἐφαρμόσει στὸ παιχνίδι.

Ὁ βυθὸς ἐδῶ εἶναι ἀνώμαλος· βαθειὲς κιτρινοπράσινες ἐπιφάνειες, βράχια ποὺ πάνω τους κυματίζουν οἱ κόμες τῶν φυκιῶν. Ψάρια, κόσμος δλόκληρος· ἀσημένιοι σπάροι τεμπελιάζουνε στὸ ἔμπα μιᾶς σπηλιάς καὶ μᾶς κοιτάζουν με τὰ μεγάλα τους μάτια. Ὅλοι ἔχουν μιὰ μαύρη γραμμὴ γύρω στὴν οὐρὰ τους· κι' ἔτσι ὅπως στέκουνε ὅλο κατάπληξη, μοιάζουνε με ξεπεσμένους τραγουδιστές. Ὑστερὰ, σὰ νὰ ἔγινε κάτι μέσα στὴ θάλασσα, τρομάζουνε καὶ χάνονται ξαφνικὰ σὰ σαῖτες. Σὲ μιὰ στιγμὴ ὁ ἀέρας σηκώνει λίγο κύμα· ὁ Ἀναστάσης βουτᾶει ἓνα κλωνάρι μυγδαλιάς μέσα σὲ ἓνα μπουκάλι με λάδι, ποὺ κρέμεται στὴ πλώρη. Σκορπίζει λίγες σταγόνες γύρω καὶ τὸ νερὸ καθαρίζει ξανὰ καὶ ἡσυχάζει. Κρατᾶω τὴν ἀναπνοή γιατί ἐκεῖ δὲ σὲ μιὰ κοκκινωπὴ ἀμμουδιὰ βρίσκεται ἓνας σκορπιός· εἶναι ἀπὸ κείνους ποὺ τρώγονται, (γιὰ μιὰ στιγμὴ νόμισα πὼς εἶταν ἀπὸ τοὺς ἄλλους) με τὸ τεράστιο κεφάλι του γυρμένο σὲ μιὰ πέτρα. Ὁ Ἀναστάσης τὸν πετυχαίνει ἴσια στὸ κορμί, με τὴν πρώτη καμακιά. Τώρα βρίσκεται μπροστὰ στὰ πόδια μου. Μιὰ τινάζεται καὶ μιὰ πέφτει ἀποκαμωμένος μέσα στὸ σκοτάδι—ἀνήμπορος, ἐπιθανάτιος σπασμὸς ποὺ ἀκούγεται ἄσκοπα πάνω στὸ ξύλο. Δυὸ φορὲς τὸν βάζω μέσα στὸ καλάθι καὶ δυὸ φορὲς μοῦ ξεφεύγει καὶ τινάζεται πάνω στὸ ξύλο σὰν ἐτοιμοθάνατο πουλί.

Τώρα δὲν λέμε τίποτα· προχωροῦμε σιωπηλὰ παρατηρώντας τὸ στοιχειωμένο κόσμον τοῦ βυθοῦ ποὺ μοιάζει θαρρεῖς με κείνον ποὺ βλέπουμε στὸ πρόσωπο τοῦ φεγγαριοῦ. Σταματᾶμε κοντὰ στὰ βράχια· ἀπὸ πάνω μας γέρνουν συκιές, μὰ ὁ Ἀναστάσης μοῦ λέει νὰ κοιτάζω κάτω. Δὲν μπορῶ νὰ δῶ τίποτα. Προσεχτικὰ κατεβάζει τὸ καμάκι καὶ χτυπάει.

Τὸ καμάκι σφηνώνεται μέσα σ' ἓνα μικρὸ, ἄσπρο πρᾶγμα ποὺ

ἀρχίζει νὰ τινάζεται μὲ λύσσα. Ἐνα φοβισμένο καλαμάρι μᾶς κοιτάζει μὲ τὰ μικρά του μάτια· καθὼς βγαίνει ἀπὸ τὸ νερὸ πετάει τὸ μελάνι του στὸ πρόσωπο καὶ στὰ χέρια τοῦ Ἀναστάσης καὶ ἀρχίζει νὰ λαχανιάζει σὰν ἄρρωστο μικρὸ γατί. Ὁ Ἀναστάσης βλαστημάει καὶ γελάει μαζί· τὸ ξεκαμακώνει στὴν κουπαστὴ καὶ τὸ ρίχνει στὸ καλάθι. Ἡ ἐπαφὴ τοῦ ζεστοῦ κορμιοῦ του ξυπνάει στὸ νεκρὸ σῶμα τοῦ σκορπιοῦ ἕνα τελευταῖο τίναγμα. Ἀπόψε ὁ ἄερας εἶναι κρύος· ἡ παγωνιά πού ἔπεσε ξαφνικὰ εἶναι πολὺ εὐνοϊκὴ. Μέσα σὲ μιὰ ὥρα ἔχουμε πιάσει κάμποσα καλαμάρια καὶ δυὸ ἄσπρα ψάρια, χῶρια ἅπ' τὸ σκορπιό.

Ρίξαμε ἄγκυρα σ' ἕνα μικρὸ κόλπο καὶ καπνίζουμε τὸ τσιγάρο μας. Ὁ Ἀναστάσης βγάζει ἕνα ξεροκόμματο καὶ τὸ τραγανίζει. Ὁ ἄερας βλέπει ἀνοίγει τὴν ὄρεξη. Τὸ πυροφάνι μας ἀρχίζει νὰ θαμπώνει. Τοῦ ρίχνει καινούρια ἀσετυλίνη, καὶ ὁ κόσμος τοῦ βυθοῦ λαμποκοπάει πάλι μέσα σὲ ἀνθούς. Εἶναι ὥρα λέει ὁ Ἀναστάσης νὰ πιάσουμε κανένα χταπόδι. Μαζεύει τὰ καμάκια καὶ ρίχνει τὸ ἀγκύστρι πού πίσω του τρέχει τὸ δόλωμα μὲ τὸ μαϊντανό. Κοιτάζει προσεχτικὰ κάτω ἀπὸ τὰ βράχια γυρίζοντας μιὰ ἀπὸ δῶ, μιὰ ἀπὸ κεῖ.

Ἀπὸ τοὺς σκοτεινοὺς ἀπόρημους βράχους πάνω ἀπὸ μᾶς, πέφτει μέσα στὸ νερὸ ἕνα κουκουναρί. «Κοίτα» μοῦ λέει ὁ Ἀναστάσης ξαφνικὰ μέσα ἅπ' τὰ δόντια του· κοιτάζω κάτω ἀπὸ ἕνα βράχο ὅπου κατὶ σαλεύει ἀργά, κατὶ πού μοιάζει μὲ φεῖδι. Φέρνει γύρω στὸ μαϊντανό καὶ τοῦ κάνει τὰ γλυκὰ μάτια. Ἐνα πλοκάμι παίζει μὲ τὰ φύλλα του καὶ ἕνα ἄλλο τὸν ἀγκαλιάζει ντροπαλά. Ὑστερα ἔρχεται κι' ἄλλο. Περνᾶνε παιχνιδιάρικα μπροστὰ ἅπ' τὸ πράσινο κλωνοράκι, πού κρύβει τὸ ἀνυπόμονο ἀγκύστρι. Τώρα φαίνεται τὸ ἄσκημο κεφάλι τοῦ χταποδιοῦ· μοιάζει μὲ μάσκα ἀσφυξιογόνων. Μὲ προσοχὴ περιεργάζεται τὸ δόλωμα.

Ἡ στιγμὴ ἔφτασε. Ὁ Ἀναστάσης γλυστράει τὸ ἀγκύστρι κάτω ἀπὸ τὴ σάκκουλα τοῦ χταποδιοῦ καὶ τὸ τραβάει ἀπὸτομα. Τὸ χταπόδι τεντώνεται μιὰ στιγμὴ καὶ ὕστερα δίνει ἕνα τίναγμα. Τὰ πλοκάμια του τώρα δὲ παίζουνε πιά· μὰ εἶναι πολὺ ἀργά. Καθὼς τὸ τραβᾶμε ἐπάνω τινάζεται καὶ σέρνεται ἀποκαμωμένο· κρατᾶει δυὸ μικρὰ πετραδάκια πού τὰ ἀφίνει καὶ πέφτουν μέσα στὴ βάρκα μὲ ἕνα δυνατό κρότο, ἔτσι πού τρομάζουμε καὶ οἱ δυὸ μας. Ὁ Ἀναστάσης τὸ κρατᾶει τώρα γερὰ καὶ αὐτὸ τὸ σιχαμένο τυλίγεται γύρω στὸ χέρι του πολεμώντας πάλι μὲ δύναμη. Γυρίζει τὴ σάκκουλα τὸ μέσα ἔξω, καὶ τὴν τραβάει μὲ τὰ δόντια του σ' ἕνα ὀρισμένο μέρος γιὰ νὰ βγάλει τὸ κεντρικὸ κόκκαλο. Ἐνας τελευταῖος σπασμός καὶ δόλκλῃρος ὁ μηχανισμὸς φαίνεται νὰ παραλύει καὶ νὰ διαλύεται. Τὰ πλοκάμια ἀκόμα βγαίνουν καὶ ἀνασαίνουν· μὰ τώρα πιά ἀνήκουν σ' ἕνα παραλυμένο

καὶ θρυματισμένο νοῦ, πού δὲν μπορεῖ νὰ τὰ κατευθύνει. Πεταμένα ἀφρόντιστα μέσα στὴ βάρκα, βυzaίνουσι τὸ ξύλο, μὲ τὸ θλιβερὸ ἦχο πού κάνει ἡ γάζα ὅταν τὴν ξεκολλᾷ ἀπὸ μιὰ πληγὴ.

Ὁ Ἀναστάσης σιγογελάει, πλένει τὰ χέρια του στὴ θάλασσα καὶ τὰ σκουπίζει στὸ σακκάκι του. Τὰ ψάρια εἶναι βέβαια κατὶ, μὰ ἕνα καλαμάρι ἢ ἕνα χταπόδι εἶναι μεγάλη ὑπόθεση γι' αὐτόν.

Ἀρχίζουμε πάλι τὸ κυνήγι, ἀκατάστατα πάντα, καὶ γὰρ μὲ τὸ δασκάλεμά του, καταφέρνω νὰ καμακώσω ἕνα καλαμάρι. Νὰ ὅμως πού μοῦ ξεφεύγει τώρα ἕνα κόκκινο μπαρμποῦνι.

Εἶναι περοσμένα μεσάνυχτα· σήκωσε ἄεράκι, ἔτσι πού ἀναγκάζομαστε νὰ ρίχνουμε ὅλο καὶ πιὸ συχνὰ λάδι γιὰ νὰ ἡσυχάσουμε τὸ νερό. Περνᾶμε ξανά τὸν ἴδιο δρόμο, ἀργά, παραδομένοι σὲ ὑστερόβουλες σκέψεις. Ψάχνουμε κάτω ἀπὸ τὰ βράχια πού δὲν τὰ κοιτάζαμε πρὶν, καὶ ψάχνουμε τίς τρύπες μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ βροῦμε κανένα χέλι. Γρήγορα βοισκόμαστε πίσω στὸ λιμανάκι καὶ τραβᾶμε ἔξω τὴ βάρκα. Ἡ Ἑλένη μᾶς περιμένει· μᾶς ἔχει ἔτοιμο ψωμί καὶ κρασί. Τῆς δανείζω τὸ φανάρι μου καὶ λάμπει ἀπὸ χαρὰ, σὰν τὸν καλὸ τυχο πού ἔχει ἐξασφαλίζει τὸ φατὶ τῆς αὐριανῆς μέρας.

Τώρα τὸ φεγγάρι ἔχει φανῇ καὶ τὸ ἀγέρι τῆς αὐγῆς ἀρχίζει νὰ ἀναριγᾷ τὴ θάλασσα γιὰ λίγο, πρὶν χαθεῖ. Τὰ κυπαρίσσια χάνουν γιὰ μιὰ στιγμὴ τὴ ρωμαντικὴ τους ἀκίνησια, σὰν κουρασμένες, μουδιασμένες ἀνθρώπινες μορφές. Κάθομαι ἀναποφάσιτος στὴν ἡσυχία παραλία, καὶ ἀναρωτιέμαι ἂν θὰ μπορούσα νὰ βουτήξω στὸ νερό. Τὰ ἑλληνικὰ τσιγάρια εἶναι ἐλαφροῦ, μὰ ἡ γεύση τους ἔχει κατὶ πού σὲ μεθάει.

Αὔριο θὰ μάθω πῶς ψαρεύουν μὲ τὸ δίχτυ. Ἐχει κάπου 6 πόδια μακρὸς καὶ στίς ἄκρες εἶναι γεμᾶτο μολυβένια βαρύδια. Ὅταν πᾶνε νὰ τὸ ρίξουν, τὸ κρατᾶνε στὸν ἀριστερὸ ὄμο, διπλωμένο μὲ ἕνα εἰδικὸ τρόπο καὶ μ' αὐτὸ ψαρεύουν στὰ βαθειά. Γιὰ νὰ ρίξεις τὸ δίχτυ, χρειάζεται πιῶρα στὴ δουλειά.

Ἔτσι, γεμᾶτος ἅπ' ὅλες αὐτὲς τίς σκέψεις βοισκῶμαι στὸν ἔξω-στη, ὕστερα στὴ κάμαρά μου. Τὸ Van Norden, μὲ τὰ δλοῖσια ὠραῖα κατάρτια του πάνω στὰ ἀστραφτερὰ νερά στέκει ἀγκυροβολημένο πιὸ πέρα.

Ὅταν σὲ παίρνει ὁ ὕπνος μέσα σ' αὐτὴ τὴ δροσερὴ ἡσυχία κάμαρα, ἔχεις ἕνα αἶσθημα σὰν νὰ μπαίνεις σὲ μιὰ σπηλιά.

2. Ἡ Κέρκυρα κι' ὁ Σαίξπηρ

27 Ὀκτωβρίου 1937

Ὁ Κόντες Δ... εἶναι ἐνδιαφέρων τύπος. Ἀντίθετα μὲ τοὺς ἀσκητές, εἶναι πολὺ φιλόξενος. Ἀπὸ λεφτά, ἔχει τὸν τρόπο του· καλοφροντίζει τὸ κελλὰρι του, καὶ τὴν ἀπέραντη βιβλιοθήκη του. Εἶναι εὐχαριστημένος νὰ μένει χειμῶνα καλοκαίρι μακριὰ ἀπὸ τὶς μικροδιασκεδάσεις τῆς πολιτείας καὶ τὸ κουτσομπολιό τους. Κυνηγᾷ, βοηθᾷ στὸ μάζεμα τῆς ἐλῆας καὶ κουμπαραίνει μὲ βαφτίσια. Τὸ κρασί πού παίρνει ἀπὸ τὰ κτήματά του εἶναι ἕνα μεγάλο εἰσόδημα. Τὸ σπíti καὶ τὸ περιβόλι τὸ διόρθωσε ἕνας Ἰταλὸς ἀρχιτέκτονας, ἔτσι πού ἂν καὶ τὰ δρομάκια του εἶναι παραμελημένα καὶ τὰ δέντρα δὲν ἔχουν κλαδευτῇ ἐδῶ καὶ πολὺ καιρό, ὅλα μαζί κρατᾶνε κατὰ ἀπὸ τὴ χάρη τῆς Ἰταλικῆς ἀναγέννησης.

Ἐδῶ περνᾶμε ἀτέλειωτες ὥρες, σὲ ἀτέλειωτες συζητήσεις. Καὶ ὁ Zarian προσπαθεῖ νὰ σηκώνεται μὲ τὴν αὐγὴ γιὰ νὰ χαρεῖ στὴν ὥρα τῆς τῆ «ροδοδάκτυλη» πού ὅπως ἰσχυρίζεται ὁ Κόντες εἶναι τὸ πιὸ ἀληθινὸ καὶ ζωντανὸ ἐπίθετο πού ἔπλασε ποτὲ μιὰ λογοτεχνία. Πέρασαν τόσες αὐγὲς κι' ἀκόμα ὁ Zarian δὲν ἔχει συμφωνήσει μὲ τὸ φίλο του πάνω σ' αὐτό.

Ὁ Κόντες εἶναι φιλόσοφος. «Ἕνας φιλόσοφος», θὰ σοῦ πεῖ κάπως ἀδιάφορα μὲ τὰ ἄψογα Ἀγγλικά του, ἢ τὰ κομψά του Γαλλικά «ἕνας φιλόσοφος πού μόνο κάθεται καὶ ἀκούει». Μιλάει πάντα μὲ τὴν μεγαλύτερη εὐλικρίνεια γιὰ ὅ,τι ἔζησε καὶ ὅ,τι τὸν ἐνδιαφέρει, καὶ στηλώνει στὸ συνομιλητῇ του τὰ ὅμορφα σκοτεινά του μάτια. Εἶναι γεμάτος ἀπὸ κατὰ πού ὁ Zarian, γεννημένος γιὰ νὰ λατρεύει τοὺς ἥρωες καὶ νὰ ἀνακαλύπτει κάτω ἀπὸ κάθε πέτρα καὶ ἕνα φιλόσοφο, τὸ λέει «ὑπολογιστικὴ ἡρεμία». Εἶναι τὸ περισσότερο ἡρεμία ἐνὸς ἀνθρώπου πού μέσα του ἔχει σβύσει ὁ ρωμαντισμός, πού ἡ τραχειά, πικρὴ πεῖρα ἔχει πλησιάσει τὸν ἐσώτερο ἀνθρώπο. Μ' ὅλη τὴν ἡρεμία καὶ τὴν ἀφροντησιά του, στὸ βάθος εἶναι ἔρμαιο μιᾶς τέτοιας μεταφυσικῆς ἀβεβαιότητος πού μόνο ἕνας καλλιτέχνης μπορεῖ νὰ συναπαντήσει στὸ δρόμο του.

Αὐτὸ μπορεῖ νὰ τὸ καταλάβει κανεὶς ἀπὸ τοὺς Εὐρωπαίους φιλοσόφους πού βρίσκει μέσα στὴν κάμαρά του τριμμένους ἀπὸ τὸ διάβασμα. «Φιλοσοφία, ἔλεγε κάποτε, εἶναι μιὰ ἀμφιβολία πού ζεῖ μέσα στὸν ἀνθρώπο σὰν τὸ σκουλήκι, καὶ τὸν κάνει γλωμὸ καὶ ἀνόρεχτο. Σαφνικὰ κάποια μέρα ξυπνᾷς καὶ νοιώθεις πὼς σχεδὸν πάντα οἱ πράξεις τοῦ ἀνθρώπινου γένους—ὅπου ὑποτίθεται πὼς ἀνήκεις—δὲν ἔχουν καμμιὰ σχέση μ' ἐσένα. Τότε τί ζητᾷς ἐσὺ ἐδῶ;»

Μιὰ ἄλλη φορὰ ἔλεγε: «Ὁ κόσμος πιστεύει πὼς ἔχω ἀποτραβή-

χτῇ ἐδῶ ἐπειδὴ ἔχασα τὴ γυναῖκα μου. Αὐτὴ ἡ ἐξήγηση ταιριάζει βέβαια, ὥστόσο δὲν εἶναι ἀληθινή. Δυὸ χρόνια πρὶν πεθάνει, ξύπνησα ἕνα πρωτὶ ντύθηκα γρήγορα-γρήγορα, βγῆκα στὸ παράθυρο τῆς κάμαράς μου καὶ κοίταξα κάτω τὸ λιμάνι. Τότε μοῦ ἦρθε μιὰ περίεργη ἰδέα. Θὰ μπορούσα, εἶπα μέσα μου, νὰ ἔχω ὅσες γυναῖκες θὰ ἤθελα καὶ ὅποια διασκέδαση μπορούσα νὰ βάλω μὲ τὸ νοῦ μου. Κάτι ἄλλαξε. Δὲ μπορῶ νὰ ἀναλύσω αὐτὴ τὴν ἀλλαγὴ. Εἶχα ἄλλαξε ἐγὼ μέσα μου, ἢ γύρω ἡ διάθεση τοῦ κόσμου πού μὲ περιστοιχίζει; Εἶταν μιὰ τάση νὰ ἀποτραβηχτῶ—μιὰ ἰδέα πού δὲ γεννήθηκε μέσα στὸ λογικό, μὰ πού κυριάρχησε στὰ νεύρα μου. Ἀπὸ τότε ἔγινε ἄλλος ἀνθρώπος. Κάθε ἄλλος θὰ ἀποτραβιόταν καὶ θ' ἄγραφε ἕνα βιβλίο γιὰ ὅλα αὐτά. Μὰ ἐγὼ δὲν ἤθελα νὰ περάσω αὐτὴν τὴν προσωπικὴ ἀνακάλυψη μέσα ἀπὸ τὴν σφαῖρα τοῦ λογικοῦ καὶ νὰ τὴν καταστρέψω συνειδητοποιώντας τὴν. Ἀποτραβήχτηκα γιὰ λίγο—αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια. Ὅμως μπορεῖτε νὰ δῆτε ἀπὸ τὴ ζωὴ πού ἔχω φτιάξει γύρω μου, πὼς ἐκεῖνο πού κυνηγᾶω δὲν εἶναι ἡ ἐρμηνεία τῆς ἀρχῆς τοῦ Ἀγνώστου, ὅπως τὸ λέω, μὰ ἡ ἐπιθυμία νὰ ἐξηγήσω μ' αὐτὴ τὴν ἀρχὴ τὸν ἀπλὸ κόσμο τῆς καθιερωμένης συνήθειας καὶ τῆς ἀσήμαντης πράξης. Τὸ κυνήγι, τὸ ξάπλωμα, τὸν ὕπνο, ἃς ποῦμε. Εἶναι ἡ ἐξασμένῃ μέθοδος τῆς συναναστροφῆς μὲ τὴν πλατωνικὴ φλόγα, πού στὸ κάτω-κάτω εἶναι πραγματικά κατὰ πού προδίνει τὴν ἐμπειρία. Γι' αὐτὸ ἂν ἔρθετε κοντά μου, ὅπως ὁ Zarian καὶ μὲ ρωτήσετε γιατί δὲν τὰ γράφω ὅλα αὐτά, ἡ μόνη ἀπάντηση πού θὰ μπορέσω νὰ σᾶς δώσω εἶναι πὼς, τὸ νὰ γράφει κανεὶς ὅλα αὐτά δὲν ἔχει καμιά σχέση μὲ κείνο πού ἐννοῶ λέγοντας «φιλοσοφία». Ὑπομένω μονάχα. Τίποτα περισσότερο».

Γι' αὐτὰ τὰ πετάγματα τῆς σκέψης του εἶναι πού τὸν θαυμάζει ὁ Zarian. Τὸν θαυμάζει ἀκόμα γιὰ τὴ σοβαρότητά του καὶ τὴ χάρη του. «Ἄν ἀποφάσιζε νὰ γράφει ἕνα βιβλίο», λέει ὁ Zarian, ὁ διψασμένος ἐραστὴς τῆς φιλοσοφίας, «θὰ εἶταν ἕνα ἀριστοῦργημα». Καὶ ὅστερα συνεχίζει, ψιθυριστά. «Κ' ἂν μπορούσε νὰ βγάλει ἀπὸ τὴν ζωὴ του τὴν ἰδέα τῆς αὐτοκτονίας».

Ὅμως τὸν Κόντε, δὲν ξέρω ποῖα μοῖρα τὸν βοήθησε, καὶ ἐφυγε ἀπ' αὐτὸ τὸ πέρασμα, ὅπου οἱ πολὺ αἰσθηματικοὶ τύποι βοίσκουνε τὸν ἑαυτό τους. Τὸ παλὸ σπíti μὲ τὰ Βενετσιάνικα οἰκογενειακά πορτραῖτα, τὰ παλὰ ἀσημικά του, ἀναδίνει μιὰ ἀπόλυτὴ ἡρεμία. Ἑλληνικὰ πῆλινα βάζα εἶναι στοιβαγμένα μέσα σὲ ντουλάπια, σπασμένες στάμνες, καὶ κιούπια πού τὰ βοήξαν ὀργώνοντας τὴν εὐφορὴ γῆ.

Δειπνίζουμε ἀργὰ μὲ τὸ φῶς τῶν κεριῶν· ἕνα φῶς κίτρινο σὰν τὸ φεγγάρι ἔξω ἀπ' τὰ μεγάλα παράθυρα τῆς τουαλετοῦ.

Τὰ πορτραῖτα τῶν Βενετσιάνων προγόνων μᾶς κοιτάζουν ὠχρὰ

ἀπὸ τοὺς τοίχους, μέσα στὶς χοντρές κορνίζες τους. Ἐδῶ καὶ κεῖ τὸ πάτωμα ἔχει φαγωθῇ ἀπὸ τὰ χρόνια.

Ὑστερα, ὅταν τελειώνουμε τὸ δεῖπνο, ὁ Κόντες παίρνει ἓνα κερί καὶ μᾶς ὀδηγεῖ στὴν ταράτσα. Ἀπὸ πάνω ἀπλώνεται ἡ κληματαριά καὶ σιτὼν ἄσπρο τοῖχο πού βλέπει κατὰ τὸ νοτιὰ στέκουν ἄκίνητες οἱ μαυρὲς σιλονέτες τῶν φύλλων τους. Ἐκεῖ καθίζουμε κουβεντιάζοντας ὡς ἀργά. Κι' ὅταν σταματᾶμε καὶ ἀπλώνεται σιωπή, τότε μπορούμε ν' ἀκούσουμε τὸν ξερὸ χτύπο ἑνὸς πορτοκαλιοῦ πού πέφτει στὴν χορταριασμένη γῆ. Τὸ μαρμάρινο τραπέζι εἶναι νωπὸ ἀπὸ τὸ ἀγιάζι. Μιά κουκουβάγια κλαίει. Τὰ σκυλιὰ οὐρλιάζουν καὶ τραβᾶνε τὶς ἀλυσίδες τους.

Ὁ Κόντες στρίβει μονάχος τὰ τσιγάρα του καὶ καπνίζει μὲ μιὰ μικρὴ κοκκάλινη πίπα, κίτρινη ἀπὸ τὴ νικοτίνη. Καθισμένος ἀναπαυτικά, ἀπλώνοντας τὰ χέρια του στὸ ἄσπρο φῶς τοῦ φεγγαριοῦ, λές καὶ θέλει νὰ τὰ ζεστάνει, ἀρχίζει νὰ μᾶς μιλάει. Ἐχῶ πεῖ πάρα πολλὰ μιλώντας γι' αὐτόν, μόνο καὶ μόνο γιατί θέλω νὰ ἀπομονώσω ἕνα του χαρακτηριστικὸ πού εἶναι τόσο ἀξιοθαύμαστο καὶ πρωτότυπο καὶ πού τὸ νοιώθω μόλις ἀνοίξει τὸ στόμα του. Ἐχει μιὰ ἔκφραση λογοτεχνική, ἀνέγγιχτη ὅμως ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία νὰ φτιάξει ὕψος. Ὁ λόγος του δὲν ἔχει τεχνάσματα, αὐτὰ πού εἶναι ὁ κακὸς δαίμονας τῆς φόρμας. Τὸ πνεῦμά του μοιάζει μὲ λουλουδί πού κρατᾶει ἀκόμα ζωντανὴ τὴ γύρη του.

Ὅταν καθόμαστε ἐδῶ ἔρχεται ἡ Οὐρανία, μιὰ βαρειά, μὰ ὁμορφὴ χωριατοπούλα, ξυπόλυτη, κρατώντας ντροπαλὰ τὴν ἄκρη τῆς μαντίλας τῆς ἀνάμεσα στ' ἄσπρα τῆς δόντια· μᾶς φέρνει βυσινάδα. «Βάλε καὶ βύσινα στὸ δικό μου ποτήρι», λέει συλλογισμένος ὁ Κόντες «ἀλήθεια, σᾶς εἶπα καμιά φορὰ πὼς ἡ Κέρκυρα εἶναι τὸ νησί τοῦ Πρόσπερου; Αὐτό,» λέει δείχνοντας τὸ ποτήρι ὅπου ἡ Οὐρανία ἔβαλε μιὰ κουταλιά καλοδεμένο γλυκό, «εἶναι ἡ ἀφορμὴ πού πῆγε ἐκεῖ ὁ νοῦς μου. Δὲν νομίζω πὼς οἱ φιλόλογοι θὰ συμφωνοῦσαν μαζί μου, ὅμως ἐσύ,» λέει στὸ Ζαρίαν, «ἐσύ φίλε μου θὰ χαιρόσουν νὰ μάθαινες πὼς ὅταν ὁ Σαίξπηρ ἔγραφε τὴν «Τρικυμία» του εἶχε στὸ νοῦ του τὴν Κέρκυρα. Ποιὸς ἔρεει, ἴσως καὶ νὰ εἶχε ἔρθει ἐδῶ.»

Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς κουβέντας πού τόσο πολὺ ἀγαπᾶει ὁ Ζαρίαν. Τὰ ψαρά του μαλλιὰ γυαλίζουν στὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ. Βγάζει ἀπὸ τὴ τσέπη του τὰ γυαλιά του καὶ σὰ νὰ τὸν παρακολουθεῖ καλύτερα, τὰ φοράει καὶ λέει: «Ναί... λοιπόν... Πὼς τὸ δικαιολογεῖτε αὐτό;»

Ὁ Κόντες βγάζει ἀπὸ τὴν τσέπη του ἓνα μολυβάκι μὲ ἀσημένια θήκη καὶ ζωγραφίζει στὸ μάρμαρο τοῦ τραπεζιοῦ μικρὰ σχήματα χωρὶς νόημα. Φυσάει ἀπὸ τὰ ρούχα του τὴ στάχτη πού ἔπεσε ἀπὸ τὸ τσιγάρο του, καὶ ἐκεῖ μπροστὰ στὴ θέση τοῦ Ζαρίαν γράφει τὴ

λέξη Sycorax. «Κοίταξε» τοῦ λέει, ἡ «μᾶνα τοῦ Κάλιμπαν ἡ γεμάτη μυστήριο γαλανομάτα μάγισσα πού βασίλευε στὸ νησί ὅπου ἔξωκελε ὁ Πρόσπερος—τὸ ὄνομά της εἶναι ὀλοφάνερα ἀναγραμματισμὸς τῆς λέξης Corsyra. Σταματᾶει γιὰ λίγο· ὕστερα σηκώνει τὰ μάτια του καὶ κοιτάζει τὸ φωτισμένο πρόσωπο τοῦ Ζαρίαν. Δὲν μπορεῖ νὰ μὴ χαμογελάει στὸ φίλο του. «Νὰ συνεχίσω;»

«Θυμᾶσαι τὴν ἀρχὴ τοῦ Ἀγνώστου πού σοῦ ἔλεγα πρίν; Ἐκεῖνο πού μοῦ ἔκανε κατάπληξη εἶναι πὼς στὸ ἔργο τῶν μεγάλων καλλιτεχνῶν βοήθα αὐτὴ τὴν εὐαίσθησία στὸ κορύφωμά της. Διαβάζοντας σταμάτησα στὴν «Τρικυμία». Ἐκεῖνο πού ζητοῦσα τὸ βοήθα στὸν Πρόσπερο· μὰ ἐκεῖ πού διάβαζα σάστισα μπροστὰ σὲ μερικὰ στοιχεῖα μὲ τὴ σφραγίδα τοῦ Ἰόνιου. Ὅταν χάσεις τὴν ὑπομονή σου μ' αὐτὰ πού σοῦ λέω, πές μου το καὶ γὼ θὰ σταματήσω. Πρῶτα ἀπ' ὅλα τὸ ναυάγιο. Τὸ νησί τοῦ Πρόσπερου εἶναι ὀλοφάνερο πὼς βρίσκεται κάπου ἔξω ἀπὸ τὸ δρόμο πού ἐνώνει τὴν Τύνιδα μὲ τὴ Νεάπολη. Προτείνω νὰ παραβλέψουμε τὸ ἐμπόδιο τῆς Λαμπιδούσας καὶ τῆς Μάλτας. Καὶ πιστεύω πὼς ὅταν παρατηρήσεις προσεκτικὰ τὸ χρῶμα πού ἔχει ὅλο τὸ κείμενο θὰ δεῖς πὼς ἔχει κατὰ τρεμερὰ Ἑλληνικὸ. Ὑστερα θυμίσου τὴν κατάρα τοῦ Κάλιμπαν. «Νὰ σᾶς κυνηγάει ὁ πουνέντες καὶ νὰ σᾶς σύρει μαζί του» καὶ σκέψου ὕστερα, αὐτὸς ὁ καιρὸς, εἶναι ἢ δὲν εἶναι ὁ χειρότερος πού μπορεῖ νὰ σὲ βρεῖ στὸ Ἰόνιο; Μποροῦμε νὰ προχωρήσουμε πὺλ πέρα μὲ τὸν Κάλιμπαν· ὅταν ἀπαριθμεῖ τις ὁμορφίες τοῦ νησιοῦ λέει: «Οἱ δροσερὲς ἀνοιξες, οἱ ἀλικές, στεῖρα γῆ καὶ πράσινη μαζί». Καὶ ἀναρωτιέμαι, γιατί τάχα λέγοντας αὐτὰ νὰ μὴ εἶχε στὸ νοῦ του τὶς Βενετικὲς ἀλικές στὸ νότιο μέρος τοῦ νησιοῦ;»

Ὁ Κόντες τὸ λέει αὐτὸ μὲ ἓνα ὕψος παρᾶνε γλυκό, σὰ νὰ ἀποδοκιμάζει καὶ ὁ ἴδιος τὰ λόγια του. Τὸ βλέπω· θέλει νὰ προλάβει κάποια διαμαρτυρία τοῦ Ζαρίαν. «Σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα μπορεῖ νὰ ἔχει ἀξιώσεις καὶ ἡ Ζάκυνθος. Μὲ τὴ Ζάκυνθο στὸν καιρὸ τῆς Ἑλισάβετ εἶχαν οἱ Ἀγγλοὶ ἀνοίξει μεγάλο ἐμπόριο. Ὁ Lithgow μιλάει γιὰ τὶς σταφίδες πού βάζανε στὶς πουτίγκες τους. Ἀκόμα, ἀν διαβάσεις μεγάλους γλωσσολόγους, σὰν τὸν Hollyband π.χ., θὰ βρῆς κι' ἄλλη μνεῖα σχετικὴ μὲ τὸ νησί, πού δείχνει πὼς κατὰ κανόνα οἱ ἔμποροι τῆς Ἑλισαβετιανῆς ἐποχῆς ἤξεραν τὴ Ζάκυνθο. Καὶ δὲ χωράει συζήτηση πὼς οἱ ἀλικές τῆς Ζακύνθου θὰ εἶαν πὺλ γνωστὲς ἀπὸ τῆς Κέρκυρας.»

Ὁ Κόντες τὸν ἀκούει ὑπομονετικά. «Ἰσως πάρα πολὺ γνωστὲς χωρὶς καθόλου μυστήριο ὅμως, εἶται πού νὰ δώσουν τὴν ἰδέα τοῦ ἔρημου νησιοῦ τῆς «Τρικυμίας». Βρισκόμαστε σ' ἓνα λεπτὸ σημεῖο. Πάντως πρέπει νὰ συμφωνήσεις πὼς τὸ χρῶμα τοῦ βιβλίου εἶναι καθαρὰ Μεσογειακό. «Τὰ θαμνοσκέπαστα ἄλση σου, πού ὁ ἔρημος

άντρας, αποδιωγμένος απ' την αγάπη του, λατρεύει τη σκιά τους... Οί κληματαριές σου και τὰ γεμάτα βράχια ακρογιάλια σου... Τι έχεις νὰ πεις γι' αὐτὸ ἀγαπητέ μου;»

Μὰ ἀπὸ τὸ νοῦ τοῦ Zarian δὲν περνάει ἡ ἰδέα νὰ πῇ τὸ πα-
ραμικρό. Μέσα στὸ μυαλό του βλέπω πὼς πλάθει ἓνα ὀλόκληρο πα-
ραμύθι πάνω σ' αὐτὴν τὴν ἰδέα. Περιμένει ἀνυπόμονα στὴ θέση
του νὰ ξαναρχίσει ὁ Κόντες. Ἐκεῖνος κάνει ἓνα γύρο στὴν ταράτσα
καὶ προσπαθεῖ νὰ θυμηθεῖ κι' ἄλλους στίχους γιὰ νὰ στηρίξει αὐτὴ
τὴ φαντασία. Μὲ κάθε λέξη ποὺ προφέρει ὁ Κόντες, ὁ ἐνθουσια-
σμός τοῦ Zarian μεγαλώνει.

«Πρέπει» λέει στὸ τέλος, «πρέπει νὰ πιούμε γι' αὐτὴν τὴν ἐξαί-
σια ἀνακάλυψη. Εἶναι μιὰ ἀξιοσημεῖωτη πρόοδος τὶς γνώσεις μας
γιὰ τὴν Κέρκυρα».

«Τότε», λέει ὁ Κόντες μὲ χαρά, ἱκανοποιημένος γιὰ τὸ θρίαμβο,
«ἂς πιούμε μιὰ βυσινάδα ποὺ τὴν ἔχω βαφτίσει τὸ «κρασί τοῦ
Κάλιμπαν». Τὸ «water with berries», δὲν μπορῶ νὰ τὸ φαντασθῶ
σὰν καφὲ ὅπως κάνουν οἱ περισσότεροί ἐρμηνευτές, μὰ μόνο σὰν βυ-
σινάδα, αὐτὸ τὸ παράξενο πιοτὸ ποὺ πίνουν στὸ Ἴόνιο. Στὴν ὑγεία
σου λοιπὸν ἀγαπητέ μου Zarian».

Συνεχίζουμε μ' ἓνα μπουκάλι κόκκινο κρασί· κι' ὁ Zarian βυθί-
ζεται ὀλοένα καὶ περισσότερο μέσα στὸ λαβύρινθο τῆς φαντασίας
καὶ τοῦ θρύλου. «Δὲ μποροῦμε νὰ εἴμαστε βέβαιοι ἂν ὁ Σαίξπηρ
ἦρθε ἐδῶ ἢ ὄχι», λέει ὁ Κόντες, «ὅμως μποροῦμε νὰ ρωτήσουμε τὸν
ἑαυτὸ μας δυὸ πράγματα· πρῶτα ποῖος εἶται ὁ «καλόκαρδος τυχο-
διώκτης ποὺ ξεκινάει γιὰ τὸ μακρινὸ ταξίδι» στὴν ἀφιέρωση τῶν
σοννέτων. Ἡ «Τρικυμία» γράφτηκε στὰ 1611 ὅπως λένε».

Ἐκεῖνη τὴν ὥρα ὁ Θεόδωρος ποὺ πάντα πηγαίνει γιὰ ὕπνο κατὰ
τὶς ἐννιάμισιν κλίνει τὸ χοντρὸ τόμο τῆς ἱατρικῆς του, σβύνει τὸ κερί
του καὶ βγαίνει στὸ παράθυρο πάνω ἀπ' τὰ κεφάλια μας. Ἀκούει
τὴν πληροφορία τοῦ Zarian, ὅτι ὁ Σαίξπηρ γνώρισε τὸ νησί, κά-
πως σκεπτικιστικά, ὥστόσο μὲ καλὴ διάθεση κοιτάζει γύρω τὴν
διάφανη νύχτα. Ὅταν βλέπεις κατὰ τὴ δύση, φαίνεται μιὰ λωρίδα
ἀστραφτερῆς θάλασσας ἀνάμεσα στοὺς σκοτεινοὺς ἐλαιῶνες. Μέσα
ἀπὸ τὴν κοιλάδα ἔρχεται ἓνα μικρὸ ἀέρι. Ὁ Θεόδωρος παίρνει μὲ
μιὰ βαθειὰ ἀνάσα τὴ μυρωδιά τῶν γιασεμιῶν καὶ ὕστερα μᾶς κα-
ληνυχτίζει καὶ χάνεται ἀπὸ τὸ παράθυρο. Ἐμεῖς οἱ τρεῖς κατεβαί-
νουμε κάτω. Προχωροῦμε πάνω στὰ χόρτα μέσα στὸ περιβόλι πρὸς
ἓνα μικρὸ στορογγυλὸ περίπτερο ποὺ στεγάζει ἓνα παλὸ ἀγαλμα
νύμφης. «Ἐλπίζω», λέει ὁ Κόντες «νὰ μὴν προσβάλλονται οἱ κυ-
ρίες σας ποὺ δὲν τὶς καλοῦμε. Ἄν μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ τὸ πῶ, οἱ γυ-
ναῖκες μὲ κουράζουν. Ἡ παρουσία τους δημιουργεῖ μιὰ ἀτμόσφαιρα
εὐγένειας καὶ περιποιητικότητας. Συζητᾶνε γιὰ τὴν ποίηση σὰν

ἄγγελοι ὥσπου νὰ ἀνακαλύψουν κάποιο καθρέφτη σὲ μιὰ γωνία τοῦ
δωματίου. Τοὺς λείπει ἡ γενναιοφροσύνη τοῦ ἀντρίκιου νοῦ.»

Ἀπὸ τὸ μικρὸ ὕψωματάκι ποὺ βρισκόμαστε τώρα, ἡ θέα ξανοί-
γει. Ἀμπέλια, περιβόλια, καὶ τὸ δάσος μὲ τὶς θαμπὲς γραμμές του.
Πέρα ἀπὸ τὴν τελευταία γραμμὴ τῶν ἄσπρων βράχων ἡ θάλασσα
διπλώνει καὶ ξεδιπλώνει τὰ βράχια τῆς. Ἀπὸ τὴν Παλαιοκαστρίτσα
ξεκινοῦνε οἱ ψαράδες μὲ τὰ βαρκάκια τους.

«Βραδυὲς μὲ τέτοιο φεγγάρι, κάνει κανεὶς ἐλαφρὸ ὕπνο», λέει
ὁ Κόντες. Περνάμε ἓνα μονοπάτι ποὺ τὸ σκεπάζουν τὰ δέντρα· ἓνας
χωριάτης μὲ τὴ γυναῖκα του, ἔτσι ὅπως κάθονται μοιάζουν μὲ ἀγάλ-
ματα στημένα σὲ κάποια βιτρίνα.

Οἱ σιγανὲς τους φωνὲς ἀκούγονται καθαρὰ καὶ δυναμώνουν
μέσα στὴν ἀκινησία τῆς νύχτας. «Αὔριο θὰ κατεβούμε ὅλοι μαζί στὴ
θάλασσα. Θὰ πᾶμε μὲ τ' ἄλογα. Ἐχὼ ἓνα γιὰ τὸν καθένα».

Καὶ ὕστερα γυρίζουμε σιγὰ-σιγὰ στὸ σπίτι. Τὰ κεριά ἔχουν λυώ-
σει ἴσαμε κάτω-κάτω. Ὁ Κόντες μᾶς τὰ μοιράζει σάνα κάνει κά-
ποια ἐπίσημη ἱεροτελεστία. Καὶ χωρίζομαστε σιωπηλοὶ ὁ καθένας γιὰ
τὴν κάμαρά του.

Τὸ τυχερὸ πέντε

Τοῦ AAGE HOVMAND

«ΞΕΡΕΙΣ — μοῦ εἶπε ἡ γυναῖκα μου — σήμερα εἶδα στὸν ὕπνο μου πὼς ἔκανα
πεντάδυμα».

«Ὁχι δά!» εἶπα ἐκπληκτός. «Εἰγὼ πάλι ὄνειρεύτηκα πὼς εἶμουν στρα-
τιώτης καὶ ὁ ἀριθμὸς μου εἶταν 55... καὶ εἶχα τιμωρηθῇ μὲ 5 μέρες ἀπο-
μόνωση, γιὰ τὴν ὥρα ποὺ φύλαγα φρουρὸς κοιμήθηκα γιὰ 5 λεπτά».

«Τί παράξενο! καὶ κατὰ σύμπτωση ἔχουμε 5 τοῦ μηνός».

«Καὶ τὸ 5 ἔχει πέντε γράμματα! Αὐτὸς ὁ ἀριθμὸς μπορεῖ νὰ μᾶς φέ-
ρει γούρι».

«Γούρι; μὰ κι' αὐτὴ ἡ λέξη ἔχει 5 γράμματα» εἶπε ἐκπληκτὴ ἡ γυ-
ναῖκα μου.

«Τώρα πιά ξέρω τί πρέπει νὰ κάνουμε σήμερα» τῆς εἶπα ἔπειτα ἀπὸ
λίγο. «Σήμερα θὰ κλείσουμε νωρὶς τὸ μαγαζί καὶ θὰ πᾶμε στὶς ἵπποδρομίες!
Εἶμαι βέβαιος πὼς ἂν ποντάρουμε στὸ 5 θὰ κερδίσουμε πολλὰ λεπτὰ».

«Νὰ πάrouμε μαζί μας καὶ τὸν Πέτρο;»

«Μὰ βέβαια! Εἶναι 5 χρονῶ. Θὰ πάrouμε ἓνα ταξί ποὺ θὰ χωράει 5 καὶ
θὰ καλέσουμε τὴν ἀδελφὴ σου Φρίντα μὲ τὸν ἄντρα τῆς νᾶρθουν μαζί μας».

«Έκτακτη ιδέα, είπε η Φρίντα μόλις μπήκαμε στο ταξί: σίγουρα θα κερδίσουμε μ' αυτό τον όριθμο. Θα κάνουμε περιουσία! Και μετά τις ιπποδρομίες θα πάω να πάρουμε τοαί και οι πέντε μας.»

«Εγώ σ'α καλώ σ'ε γεύμα», είπε εγώ «ένα γεύμα νιά 5!»

Μόλις φτάσαμε στο ιπποδρόμιο πήγαμε να ποντάρουμε.

«Ποιό είναι παρακαλώ το όνομα του βου αλόγου τής δης κούρσας;» ρώτησα.

«Πέμπτος» μου είπε ο ταμίας.

«Έν τάξει. Ποιό δ'εν είλα τέτοια τύχη σ'α σήμερα! Θα ποντάρω 5 λίρες στον «Πέμπτο». Και ο Πέτρος θα ποντάρει 5 σελλίνια στον «Πέμπτο».

«Η πέμπτη κούρσα άρχισε.

«Νά ο Πέμπτος Είδες; έχει άπάνω του τον άριθμό 5. Δες τί γρήγορα πού τρέχει! Ο «Πέμπτος» πρέπει να κερδίσει, ο Φρέντ μου ύποσχεθηκε ένα καινούριο καπέλλο!», φώναζε ή γυναίκα μου.

«Τρέχα-τρέχα, έλεγε ο Πετράκης χτυπώντας τα χέρια του σαν τρελός. «Ο μπαμπάς θα μου πάρει ένα χωνάκι παγωτό αν κερδίσει ο «Πέμπτος».

«Ανοησίες, κουτόπαιδο», τόν διόρθωσε εγώ, «θα σου πάρω 5 χωνάκια».

Τέλος ή κούρσα τέλειωσε.

«Μπορείς να δεις ποιό άλογο έφτασε πρώτο;» φώναζε ή γυναίκα μου.

«Ο...χι» είπα εγώ με άγωνία. «Αλλά για στάσου... θ' ακούσουμε στο megάφωνο... «Ω! συμφορά μας! ακούσατε; ο «Πέμπτος» ήρθε ΠΕΜΠΤΟΣ!

«LILLIPUT»

«Η κεντρική εικόνα είναι «Η έξοδος του Μεσολογγίου». Η διευ-
θυνση του Μουσείου Μπενάκη είχε την καλωσύνη να μ'ας πα-
ραχωρήσει τις εικόνες του τέχου.—Φωτογραφίες Χαρισιάδη.

Τοπ. Ι. Μ. Σμαζίνη (Έργ. «Ελληνικής Ένδοτικής Έταιρείας» Α.Ε.)
«Αθήναι, δόος Παπαδιαμαντοπούλου, 44

«Από το «The New Yorker»

ΔΡΧ. 300

